

Ὅρθοδοξία Orthodoxia

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ORTHODOXIA

Περίοδος Γ΄ 3
3rd Period 3

Ίούλιος—Σεπτέμβριος
July—September
2023

**ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ
ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ**

ΕΚΔΟΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Α' Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ίώβ, Πρόεδρος
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Προύσης κ. Ίωακείμ
Καθηγητής κ. Κωνσταντίνος Δεληκωσταντής, Διευθυντής του
Α' Πατριαρχικού Γραφείου
Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντής του Γραφείου
Έπικοινωνίας και Τύπου
Γραμματεύς: Διάκονος Έπιφάνιος Kamianovych

Β' Διευθυντής Συντάξεως
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ίώβ

Συνεργάται
Έρομόναχος Μελέτιος Στεφανᾶτος
Γεώργιος Όρφανίδης
Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου
Τατιάνα Savina

Γ' Υπεύθυνος εκδόσεως του Περιοδικού
Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Προύσης κ. Ίωακείμ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Rum Patrikliği, Dr. Sadık Ahmet Cad. No. 19, 34083 Fatih-İstanbul, TÜRKİYE
Tel: +90 (212) 531.9670
<https://ec-patr.org>

Copyright © 2023 by Ecumenical Patriarchate

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α' – ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ

† ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ 7

Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν τελετὴν ἐπισήμου παραδόσεως τῆς συντηρηθείσης εἰκόνης τῆς Παναγίας Παμμακαρίστου 11

Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν χοροστασίαν εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν Ἁγίας Κυριακῆς Κοντοσκαλίου 15

Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν ἐπίσημον ἔναρξιν Λειτουργίας τῶν Θερινῶν Κατασκηνώσεων εἰς τὴν Παιδόπολιν Νήσου Πρώτης 21

Προσφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν τελετὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Φιλομηλίου κ. Θεοφάνους 23

Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τὸν Μέγαν Ἑσπερινόν τῆς ἑορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν νῆσον Ἀντιγόνην 25

Ἀντιφώνησις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν πανήγυριν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος τὴν Παιδόπολιν Πρώτης 29

Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Σουμελᾷ 33

Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου «Ἡ ἱστορία τῆς Ἰμβρου μέσα ἀπὸ τίς μαρτυρίες τῶν ἀνθρώπων τῆς» 37

Χαιρετισμός τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν Ἑσπερίδα «Ἰμβρος - Ἅγιον Ὅρος Μία διαχρονικὴ σχέση ζωῆς» 41

Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew at the Conference: "Christian – Muslim Dialogue – Partnerships in Action: Towards One Earth, One Family, One Future" 45

λόγος τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν ἐπίσημον Δοξολογίαν εἰς τὸν Ἱερόν Ναόν Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης	49
Ὁμιλία τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου κατά τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν εἰς τὸν Ἱερόν Μητροπολιτικόν Ναόν Ἁγίου Νικολάου	53
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου εἰς τὴν Ἡμερίδα «Ἡ κοινὴ ἀειφόρος συνθήκη στό φυσικό καί ἀστικό περιβάλλον - Ἐκφάνσεις τοῦ πολιτιστικοῦ καί περιβαλλοντικοῦ ἀποτυπώματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»	59
Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew during the Thanksgiving Service.....	65
Keynote Address of His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew at the Interfaith Breakfast with Religious Leaders of Finland.....	69
Keynote Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew at the “Planet Of The Youth Seminar” in the Finnish Nature Center Haltia	77
Keynote Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew on Environmental Education	83
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὸν Ἱ. Κλήρο καὶ τοὺς Μοναχοὺς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας καὶ Ἐξαρχίας Οὐγγαρίας.....	87
Patriarchal Homily at the Divine Liturgy (Chorostasia), The First Sunday of Saint Luke, Basilica of Saint Martin of Tours – Pannonhalma Archabbey, ...	93
Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew at the conference organized by the Pázmány Péter Catholic University and the Hungarian University of Public Service	97
ΜΕΡΟΣ Β' — ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ	
Metropolitan Maximos of Sardis and the Ukrainian Question.....	101
Was there a Great Schism between the Orthodox and Roman Catholic Churches?.....	109
Τινὰ περὶ τῆς ἰσλαμικῆς κατακτήσεως τῆς Αἰγύπτου.....	133
ΜΕΡΟΣ Γ' — ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ	
ΧΡΟΝΙΚΟΝ	

Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος	217
Ἀνακοινωθὲν γιὰ τὶς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου	217
Ἀνακοινωθὲν γιὰ τὶς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου	219
Ἀνασυγκρότηση τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου.....	220
Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ Χάλκης.....	221
Διεθνὲς Διορθόδοξο Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης	221
Παρουσίαση τοῦ ἐπετειακοῦ τόμου «50 χρόνια σιωπῆς, προσμονῆς, ἐλπίδος» γιὰ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης στὴν Χρυσούπολη τῆς Καβάλας	224
Ἡ ἑορτὴ τῆς Παναγίας τῆς Παισολύπης στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης	225

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ
Α. Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ

† ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

ΕΛΕΩι ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
 ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
 ΠΑΝΤΙ ΤΩι ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ
 ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ
 ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ
 ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

* * *

Τιμώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι καί προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Εὐδοκία τοῦ Ἀρχηγοῦ καί Τελειωτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν, εἰσερχόμεθα σήμερον εἰς τό νέον ἐκκλησιαστικόν ἔτος καί ἐορτάζομεν ἐν ψαλμοῖς καί ὕμνοις, διά τριακοστήν πέμπτην φοράν, τήν Ἡμέραν προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Χαιρόμεθα διά τήν ἀπήχησιν τῶν οικολογικῶν πρωτοβουλιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὄχι μόνον εἰς τόν χριστιανικόν κόσμον, ἀλλά καί εἰς ἄλλας θρησκείας, εἰς κοινοβούλια καί πολιτικούς, εἰς τόν χῶρον τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν, τῆς ἐπιστήμης, τῶν οικολογικῶν κινήματων καί τῆς νεολαίας. Οὕτως ἢ ἄλλως, ἡ οικολογική κρίσις, ὡς παγκόσμιον πρόβλημα, μόνον μέ παγκόσμιον εὐαίσθητοποίησιν καί κινητοποίησιν δύναται νά ἀντιμετωπισθῇ.

Ἐκφράζομεν ἐπίσης τήν ἱκανοποίησιν μας, ἐπειδή ἔχει ὀριστικῶς κατανοηθῆ ἡ ἄμεσος συνάφεια οικολογικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων, καί δὴ τό γεγονός ὅτι ἡ καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος θίγει πρωτίστως τούς πτωχοὺς τῆς γῆς. Ὁ συνδυασμός περιβαλλοντικῶν καί κοινωνικῶν δράσεων ἀποτελεῖ ἐλπίδα διά τό μέλλον, ἐφ' ὅσον μόνον τότε ὑπάρχει βιώσιμος ἀνάπτυξις καί πρόοδος, ὅταν μεριμνῶμεν συγχρόνως διά τήν ἀκεραιότητα τῆς δημιουργίας καί

τήν προστασίαν τῆς ἀξιοπρεπείας καί τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι τονίζεται σήμερον ἡ ἀναγκαιότης μιᾶς «οἰκολογικῆς διευρύνσεως» τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Γίνεται μάλιστα λόγος περί «τετάρτης γενεᾶς» δικαιωμάτων, ὁμοῦ μετά τῶν ἀτομικῶν καί πολιτικῶν, κοινωνικῶν καί πολιτισμικῶν καί τῶν δικαιωμάτων ἀλληλεγγύης, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τήν ἐξασφάλισιν τῶν περιβαλλοντικῶν προϋποθέσεων των. Ὁ ἀγών διά τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου δέν εἶναι δυνατόν νά ἀγνοήσῃ τό γεγονός ὅτι αὐτά ἀπειλοῦνται ὑπό τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς, ὑπό τῆς ἐλλείψεως ποσίμου ὕδατος, εὐφόρου ἐδάφους καί καθαράς ἀτμοσφαίρας, καί γενικώτερον ὑπό τῆς «περιβαλλοντικῆς ὑποβαθμίσεως». Αἱ ἐπιπτώσεις τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως ὀφείλουν νά ἀντιμετωπίζωνται ἐξόχως εἰς τό ἐπίπεδον τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι αὐτά, εἰς ὅλας τῶν τάς πτυχάς καί διαστάσεις, ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστον ἐνότητα καί ὅτι ἡ προστασία των εἶναι ἀδιάαιρετος.

Εἰς αὐτήν τήν συνάφειαν ἀνήκει καί ἡ ἀντιμετώπισις τῶν δεινῶν, τά ὅποια προεκάλεσεν ἡ ἐπίθεσις τῆς Ρωσσίας κατά τῆς Οὐκρανίας καί συνδέονται μέ φοβεράς οἰκολογικάς καταστροφάς. Κάθε πολεμική ἐνέργεια εἶναι καί πόλεμος κατά τῆς κτίσεως, εἶναι μία σοβαρωτάτη ἀπειλή κατά τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ρύπανσις τῆς ἀτμοσφαίρας, τῶν ὑδάτων καί τοῦ ἐδάφους ἀπό τούς βομβαρδισμούς, ὁ κίνδυνος πυρηνικοῦ ὀλοκαυτώματος, ἀπελευθερώσεως ἐπικινδύνου ἀκτινοβολίας ἀπό τούς πυρηνικούς σταθμούς παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἡ καρκινογόνος σκόνη τῶν βομβαρδισμένων κτιρίων, ἡ καταστροφή τῶν δασῶν καί ἡ ἀχρήστευσις καλλιεργησίμων ἀγροτικῶν ἐκτάσεων, ὅλα αὐτά μαρτυροῦν ὅτι ὁ λαός καί τό οἰκοσύστημα τῆς Οὐκρανίας ὑπέστησαν καί συνεχίζουν νά ὑφίστανται ἀνυπολογίστους ἀπωλείας. Ἐπαναλαμβάνομεν γεγονυία τῆ φωνῆ: Νά τερματισθῇ ἀμέσως ὁ πόλεμος καί νά ἀρχίσῃ ὁ εἰλικρινῆς διάλογος.

Ἐνώπιον ὅλων αὐτῶν τῶν προκλήσεων, ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία συνεχίζει τόν ἀγῶνα τῆς ὑπέρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς δημιουργίας, ἐν ἐπιγνώσει ὅτι ἡ μέριμνά τῆς διά τό φυσικόν περιβάλλον δέν εἶναι μία πρόσθετος δρᾶσις εἰς τήν ζωὴν τῆς, ἀλλά οὐσιαστική ἔκφρασις καί πραγμάτωσις αὐτῆς, ὡς προέκτασις τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἰς ὅλας τὰς μορφάς καί διαστάσεις τῆς καλῆς μαρτυρίας τῆς ἐν τῷ κόσμῳ. Αὐτή ὑπῆρξε καί ἡ τιμαλφεστάτη παρακαταθήκη τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς οἰκολογικῆς θεολογίας μακαριστοῦ Μητροπολίτου

Περγάμου Ιωάννου. Τιμῶντες τήν μεγάλην προσφοράν του, κατακλείομεν τό παρόν Πατριαρχικόν Μήνυμα ἐπί τῇ ἐορτῇ τῆς Ἰνδίκτου μέ ὅσα ἔγραψε περί τῆς Θείας Εὐχαριστίας ὡς ὀλιστικῆς ἀπαντήσεως εἰς τά σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα: «Στή Θεία Λειτουργία ὁ φυσικός καί ὑλικός κόσμος καί ὅλες οἱ αἰσθήσεις μετέχουν σέ μία ἐνότητα ἀδιάσπαστη. Δέν ὑπάρχει ἀντίθεση μεταξύ ὑποκειμένου καί ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος, δέν ὑπάρχει ἡ κατακτητική στάση τοῦ ἀνθρώπινου λόγου ἀπέναντι στόν κόσμο πού τόν περιβάλλει. Ὁ κόσμος δέν κεῖται ἔναντι, δέν (εἶναι) ἀντικείμενον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά προσλαμβάνεται καί κοινωνεῖται. Ἡ Θεία Κοινωνία εἶναι ὄχι μόνο ἔνωσή μας μέ τόν Θεό καί τούς ἄλλους, ἀλλά καί πρόσληψη τροφῆς, ἀποδοχή καί καταξίωση τοῦ φυσικοῦ μας περιβάλλοντος, ἐνσωμάτωση τῆς ὕλης καί ὄχι χρήση τῆς ὕλης. Ἡ ἱερότητα πού συνοδεύει αὐτή τήν στάση, τό θεῖο ρῖγος πού διαπερνᾷ αὐτή τήν σχέση, εἶναι ὁ ἀντίποδας τῆς Τεχνολογίας καί ἡ ἀπάντηση στό οἰκολογικό μας πρόβλημα. Ἡ Θεία Εὐχαριστία εἶναι καί γι' αὐτόν τόν λόγο ὅ,τι καλύτερο ἔχει νά προσφέρει ἡ Ὁρθοδοξία στόν σύγχρονο κόσμο».

Εὐλογημένον ἐκκλησιαστικόν ἔτος, ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ!

βγκ' Σεπτεμβρίου α'

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
διάπυρος πρὸς Θεόν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Προσφώνησις
τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν τελετὴν ἐπισημοῦ παραδόσεως
τῆς συντηρηθείσης εἰκόνας
τῆς Παναγίας Παμμακαρίστου
(Φανάριον, 28 Ἰουνίου 2023)

* * *

Τιμιώτατοι ἀδελφοὶ Ἀρχιερεῖς,
Ἐντιμότατε κύριε Λασκαρίδη,
Ἐλλογιμώτατε κύριε Πρύτανι,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
Ἐλλογιμωτάτη κυρία Χλουβεράκη,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Μέ πολλήν χαρὰν καὶ συγκίνησιν συμμετέχοντες εἰς τὴν τελετὴν ἐπισημοῦ παραδόσεως τῆς ἀριτότατα καὶ ἐπιμελέστατα συντηρηθείσης ἱστορικῆς καὶ πανιέρου εἰκόνας τῆς Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου.

Εὐχαριστοῦμεν ὀλοκαρδίως τοὺς φιλογενεῖς χορηγούς, μέ ἐπί κεφαλῆς τόν Ἐντιμότατον Πρόεδρον τοῦ Ἰδρύματος «Αἰκατερίνη Λασκαρίδη» κύριον Παναγιώτην Λασκαρίδην, τόν γενναιόδωρον χρηματοδότην τῆς προσπάθειας, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐλλογιμωτάτου Πρυτάνεως αὐτοῦ, κυρίου Παναγιώτου Καλδῆ, τό Πανεπιστήμιον Δυτικῆς Ἀττικῆς, διὰ τὴν πρόθυμον προσφορὰν τοῦ ἐξειδικευμένου ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν ἐρευνητικῶν ὑποδομῶν του. Καλωσορίζομεν καὶ εὐχαριστοῦμεν ἐπίσης τοὺς Ἐλλογιμωτάτους Ἀντιπρυτάνεις, κυρίαν Σγουροπούλου καὶ κύριον Καλαντώνη.

Δίκαιος ἔπαινος ἀνήκει εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν Συντονίστριαν τοῦ ὅλου Προγράμματος, Ἐπίκουρον Καθηγήτριαν τοῦ ἐν λόγῳ Πανεπιστημίου κυρίαν Στεφανίαν Χλουβεράκη καὶ τοὺς ἀποτελεσματικούς συνεργάτας τῆς. Τό ἔργον μελέτης καὶ συντηρήσεως τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας Παμμακαρίστου προϋπέθετεν ἐπιστημοσύνην, καλλιτεχνίαν, καὶ ὑπεράνω ὅλων ἀγάπην καὶ σεβασμόν πρὸς τό ὑπέροχον αὐτό μνημεῖον, τό ὅποῖον, ὅπως ἔχει γραφῆ, «ἀποτελεῖ καὶ σήμερα ἓνα ἀπό τὰ σπανιότερα καὶ ἐκλεκτότερα

δείγματα τῆς μεγάλης βυζαντινῆς καλλιτεχνικῆς παράδοσης πού σώζονται στόν κόσμον» (Αθανάσιος Παλιούρας).

Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας Παμμακαρίστου, ἔργον τοῦ 11ου ἢ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 12ου αἰῶνος, εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μέ τās περιπετείας τῆς Μεγάλῆς Ἐκκλησίας ἀπό τό 1456 καί ἐξῆς. Μετά τήν μετατροπήν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Παμμακαρίστου εἰς μουσουλμανικόν τέμενος κατά τό ἔτος 1586 ἡ εἰκὼν, μετεφέρθη εἰς τήν Παναγίαν τῆς Παραμυθίας / Βλάχ Σεράϊ (1587-1597), ἐν συνεχείᾳ εἰς τόν Ἱερόν Ναόν Ἀγίου Δημητρίου Ξυλόπορτας (1597-1601) καί τέλος εἰς τήν Ἱεράν Μονήν Ἀγίου Γεωργίου, τήν νέαν ἔδραν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως δοξάζει τόν ἐν Τριάδι Θεόν καί τήν Θεομήτορα διά τό γεγονός ὅτι ἡ πάντιμος αὐτῆς εἰκὼν, «Βασιλευούσης πόλεως τό καύχημα», «πολλά διαμείψασα..., δεδοξασμένη κατεσκήνωσεν ἐν τῷ ναῷ τῷ θεῷ, κλεινοῦ Τροπαιοφόρου».

Τό ἔτος 1905 συνετάχθη καί ἐκυκλοφόρησε τύποις ἡ Ἀκολουθία τῆς «Συνάξεως πρός τιμήν καί μνήμην τῆς ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ κατατεθειμένης σεπτῆς εἰκόνας τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς ἐπιλεγόμενης τῆς Παμμακαρίστου», ἡ ὁποία τελεῖται κατά τήν 1ην Σεπτεμβρίου Ἀρχήν τῆς Ἰνδίκτου. Ὁ Πατριάρχης Ἰωακείμ Γ' ἀπέστειλε κατά τόν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1906 «πιστόν ἀντίγραφον», ὅπως ἀναφέρεται, τῆς εἰκόνας τῆς Παμμακαρίστου πρός τήν Ἱεράν Μονήν Καζάν τῆς Ρωσίας, καθώς καί τήν σχετικὴν Ἱεράν Ἀκολουθίαν, ἡ ὁποία Μονή, συμφώνως πρός τηλεγράφημα τῆς 5ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐκ μέρους τῆς «λαμπρῶς ἐπανηγύρισε τήν ἑορτήν τῆς Παμμακαρίστου».

Ὡς γνωστόν, ἡ Ἀδελφότης Ὀφφικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «Παναγία ἡ Παμμακάριστος», προστάτις καί ἔμβλημα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ πάνσεπτος εἰκὼν, προέβη κατά τό ἔτος 2006 εἰς ἐпанέκδοσιν τῆς Ἀκολουθίας, ἀποβλέπουσα καί εἰς τήν «ὑποβοήθησιν γιά τή διάδοση αὐτῆς τῆς τιμῆς» πρός τήν Παναγίαν.

Ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας Παμμακαρίστου ἀνήκει εἰς τόν πυρῆνα τῆς πνευματικῆς παρακαταθήκης τῆς «δόξης τοῦ Βυζαντίου», μιᾶς ἐποχῆς πού ἦταν, ὅπως γράφει ὁ Φώτης Κόντογλου, «ὁ καιρός καί ὁ τόπος πού ζούσανε οἱ ἄνθρωποι μέ τόν πόθο τοῦ ὑπερφυσικοῦ, τῆς αἰωνιότητος». Σύνολος ὁ πολιτισμός τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τρέφεται ἀπό τήν ἀνεξάντλητον *μίαν* πηγὴν, τήν Ὁρθόδοξον πίστιν, τήν ἐνότητα τῆς φιλοθείας, φιλανθρωπίας καί φιλοκαλίας τῆς. Ἡ ἰδία

ή ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ Ὁρθόδοξος πνευματικότης ἐλειτούργησαν ὡς πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ ὑψηλὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν. Ἡ εἰκὼν, ὁ βυζαντινὸς ναὸς, ἡ ὕμνογραφία, ἡ ψαλμωδία εἶναι ἔκφρασις καὶ πραγμάτωσις τῆς ἀληθείας τῆς Ἐκκλησίας, τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως καὶ λυτρώσεως ἐν Χριστῷ. Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τῆς ἐνθαδικότητος, τοῦ ἐδῶ καὶ τῶρα, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἀληθείας, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Χριστός, ἡ «Ὀμορφία», πού «σῶζει τὸν κόσμον» (Φιοντόρ Ντοστογιέφσκυ).

Ἐκλεκτοὶ παρόντες,

Ἡ τιμὴ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἀνήκει εἰς τὸν πυρῆνα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν ταυτότητος καὶ εὐσεβείας. Κάθε εἰκὼν εἶναι σύννοψις τῆς ἐκκλησιολογίας, ἀποκάλυψις τῆς ἐλθούσης ἐν Χριστῷ χάριτος καὶ τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ προσκύνησις καὶ ὁ ἀσπασμὸς τῶν εἰκόνων, «στόμασι καὶ καρδίᾳ καὶ θελήματι» κατὰ τὸν ὕμνωδόν, εἶναι πάντοτε γεγονός συναντήσεως μέ τὸ εἰκονιζόμενον πρόσωπον. Εἶναι δέ τὸ ἱερόν πρόσωπον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρῶτον μᾶς καλεῖ. Πάντοτε ὁ Θεὸς μᾶς πλησιάζει καὶ ἡμεῖς ἀπαντῶμεν εἰς τὴν κλῆσιν. Αὐτό εἶναι τὸ θαῦμα τῆς πίστεως, ἡ ὁποία δέν εἶναι ἰδικόν μας κατόρθωμα, ἀλλὰ δῶρον τοῦ οὐρανοῦ.

Εἶναι χαρακτηριστικόν τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου, ὅτι ἡ Θεοτόκος δεικνύει ὅτι τὸ κέντρον τῆς ἐν ἀληθείᾳ ζωῆς καὶ τῆς σωτηρίας μας εἶναι ὁ ἐν ἀγκάλαις βασταζόμενος Χριστός. Ἡ εἰκὼν ἐκφράζει τὴν πεμπτουσίαν τῆς πίστεώς μας, τὴν πανσωστικὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ, τὴν κατὰ χάριν θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐσχατολογικὴν πλήρωσιν καὶ πληρότητα τῆς Θείας Οἰκονομίας. Πρόκειται περὶ πλήρους καὶ ζωῆς Δογματικῆς, περὶ αὐθεντικῆς Ἐκκλησιολογίας. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἡ νίκη κατὰ τῆς Εἰκονομαχίας θεωρεῖται νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ αἱ περιπέτεια τῆς εἰκονογραφίας μας κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας, λόγῳ ξένων ἐπιρροῶν, ἐχαρακτηρίσθησαν ἀπὸ τὸν μακαριστόν π. Γεώργιον Φλωρόφσκυ ὡς «ἐνδειξις ἐξασθενήσεως τῆς πίστεως».

Κατακλείοντες, ἐκφράζομεν ἅπαξ ἔτι τὰς εὐχαριστίας τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν προσωπικῶς πρὸς τὸ Ἴδρυμα «Αἰκατερίνη Λασκαρίδη» καὶ πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον Δυτικῆς Ἀττικῆς διὰ τὴν ἀξιάγαστον συμμετοχὴν των εἰς τὸ εὐλογημένον ἐγχείρημα μελέτης καὶ συντηρήσεως τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Παναγίας Παμμακαρίστου, μιᾶς προσπαθείας πολλῶν ἐτῶν, ἡ

ὅποια ἐκαρποφόρησε πλουσίως χάρις εἰς τὴν συμβολὴν τῆς κυρίας Χλουβεράκη καὶ τοῦ ἐπιτελείου της. Εἶμεθα βέβαιοι, ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι, ὡς εἰδικοί τοῦ χώρου, ἀπεκόμισαν νέας γνώσεις καὶ ἀπέκτησαν πολύτιμον πεῖραν εἰς τὸ ἀπαιτητικὸν πεδίου τῆς συντηρήσεως φορητῶν βυζαντινῶν ψηφιδωτῶν εἰκόνων. Ἡμεῖς θὰ φυλάσσωμεν τὴν χαριτόβρυτον εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Παμμακαρίστου ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, θὰ τὴν προσκυνῶμεν καὶ θὰ προσευχώμεθα πρὸς τὴν Θεομήτορα νά μεσιτεύῃ πρὸς τὸν Υἱὸν της καὶ Κύριον τῆς δόξης δι' ὑμᾶς καὶ τοὺς ἡγαπημένους σας, διὰ νά σκέπη τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ Γένος, τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν.

Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν προσοχὴν σας.

Ὁμιλία
τῆς Α.Θ.Παναγιότῆτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν χοροστασίαν
εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἁγίας Κυριακῆς Κοντοσκαλίου
(7 Ἰουλίου 2023)

* * *

Ἱερώτατε Μητροπολίτα Σηλυβρίας κύριε Μάξιμε, Ἀρχιερατικῶς
 Προϊστάμενε τῆς Περιφερείας Ὑψωμαθείων,
 Ἱερώτατε Μητροπολίτα Κιτίου κύριε Νεκτάριε,
 Εὐλαβέστατοι κληρικοί,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
 Λαέ τοῦ Θεοῦ εὐλογημένε,

Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει, κατά τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, τό ἰδιαίτερο χάρισμα του ἀπὸ τὸν πάνδωρο Δημιουργό μας. Ἡ ἀγιότητα, τῆς ὁποίας πηγή εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, συνδέεται μέ τό προσωπικό αὐτό χάρισμα καί ἔτσι ἔχουμε στό ἀγιολόγιο καί τό ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας Προπάτορας, Πατέρας, Πατριάρχας, Προφήτας, Ἀποστόλους, Κήρυκας, Εὐαγγελιστάς, Μάρτυρας, Μεγαλομάρτυρας καί Νεομάρτυρας, Ὁμολογητάς καί Ἐγκρατευτάς, διά τῶν ὁποίων πάντων, εὐρισκομένων εἰς τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν, δοξάζεται τό ὄνομα τοῦ Κυρίου, καί διδασκόμεθα, παραδειγματιζόμεθα καί οἰκοδομούμεθα ὅλοι ἐμεῖς πού ἀποτελοῦμε τὴν στρατευομένη ἐπὶ τῆς γῆς Ἐκκλησίαν Του.

Οἱ Ἁγιοί μας εἶναι ἡ πρᾶξις καί ἡ ἐφαρμογή τοῦ Εὐαγγελίου. Σήμερα, πού τιμοῦμε τὴν μνήμη μιᾶς μάρτυρος τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας, τῆς ἐκ Μελιτηνῆς καταγομένης Ἁγίας Κυριακῆς, ἔρχεται στήν σκέψι μας ὁ ρόλος τῆς χριστιανῆς γυναίκας ἀπὸ τὴν ἐμφάνισι τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τίς μέρες μας.

Ἡ Χριστιανὴ γυναίκα ἐργάσθηκε σέ πολλοὺς τομεῖς, πέραν τοῦ οἴκου τῆς, καί προσέφερε πάμπολλα. Ἦδη ἀπὸ τοὺς πρῶτους αἰῶνες, γυναῖκες ἦσαν ἐκεῖνες οἱ ὁποῖες ὄχι μόνον προσεῖλκυον πολλές ἐκ τῶν ἔθνικῶν γυναικῶν στή χριστιανικὴ πίστι, ἀλλὰ διενήργουν καί τὴν κατήχησίν τους. Ἐπιτελοῦσαν, δηλαδή, ἔργο κατηχητικό καί διδακτικό, διακονία ἱεραποστολική.

Καί ὄχι μόνον! Ἴτερος σπουδαιότατος τομέας δράσεως τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἦταν οἱ ἐπισκέψεις στους ἀσθενεῖς, στους θλιβομένους, στους ἐνδεεῖς. Εἶναι ἀναρίθμητες οἱ ἀφανεῖς ἐκεῖνες γυναῖκες οἱ ὁποῖες ἐμαρτύρησαν στόν βωμό τῆς ἀγάπης, τῆς θυσίας, τῆς προσφορᾶς πρός τόν συνάνθρωπό τους.

Μία ἀπό αὐτές εἶναι καί ἡ Ἁγία Κυριακή. Ἡ χριστιανική ἀνατροφή καί ἡ συνείδησί της δέν τῆς ἐπέτρεπαν νά ζη μόνον γιά τόν ἑαυτόν της. Αφιέρωσε ὀλόκληρη τήν ζωή της στήν διακονία τῶν ἄλλων, τῶν κατὰ πίστιν ἀδελφῶν, μέχρι τοῦ μαρτυρίου. Στήν περίπτωσι τῆς Ἁγίας μας βρίσκουν πλήρη ἐφαρμογή οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ διδασκάλου τοῦ ἀδελφοῦ ἁγίου Σηλυβρίας, ἀειμνήστου Μητροπολίτου Περγάμου κυροῦ Ἰωάννου, ὅτι «ἡ γυναῖκα, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον, μᾶς μαθαίνει νά ζοῦμε ὡς πρόσωπα καί ὄχι ὡς ἄτομα, δηλαδή ὡς ὄντα σχέσεως, καί ὄχι ὡς αὐτονομημένα καί ἀνεξάρτητα ὄντα» (Ι. Ζηζιούλα, Μαρτυρία καί διακονία τῆς ὀρθόδοξης γυναῖκας μέσα στήν ἐνωμένη Εὐρώπη, σ. 104).

Ἐντός αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων καί τῶν Μαρτύρων καί τῶν ἀφανῶν Διακονισσῶν, καί ἡ σύγχρονη ὀρθόδοξη γυναῖκα δύναται νά ἀνατρέψῃ τό ἀτομοκρατικό πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ μας, τό ὁποῖο προκαλεῖ πολλά δεινά καί ποικίλες ἀλλοτριώσεις. Ἀλλά καί ὅλοι μας ἔχουμε καθήκον καί χρέος ἱερό νά διατηρήσουμε τήν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα δέ τήν παράδοσι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ μαρτυρίου καί τῆς ἀγάπης.

Τήν ὥραία αὐτή καλοκαιρινή ἡμέρα ἤλθαμε στόν μεγαλοπρεπῆ Ναό τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ἐδῶ στό Κοντοσκάλι, ταπεινοί προσκυνητές καί συνεχιστές τῆς παραδόσεως τῆς Μητρός Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως: Ακολουθοῦμε βῆμα πρός βῆμα μαζί σας τά βήματα τῶν Ἁγίων, τῶν Μαρτύρων καί τῶν σεπτῶν Προκατόχων μας κατὰ τήν ἐπιτέλεσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἐπιθυμοῦμε νά συγχαροῦμε καί νά εὐχαριστήσουμε πάντας τούς ὑπέρ τῆς εὐσταθείας καί τῆς προόδου τῆς Κοινότητος Κοντοσκαλίου κοπιῶντας καί ἐργαζομένους, μέ ἐπί κεφαλῆς τόν λίαν ἀγαπητόν ἀδελφόν ἅγιον Σηλυβρίας κ. Μάξιμον, ὁ ὁποῖος συνεχίζει μέ παραδειγματικόν ζῆλον τά καθήκοντά του ὡς Ἐπόπτου τῆς περιφερείας Ὑψωμαθείων, τόν Ἱερατικῶς Προϊστάμενον, καθῶς καί τά ἔντιμα μέλη τῆς νέας Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινότητος, ὑπό τήν Προεδρίαν τοῦ Ἐντιμοτάτου κ. Στυλιανοῦ

Γκιουλγκιούν, πρὸς τὰ ὅποια εὐχόμεθα καλλίκαρπον διακονίαν καὶ τὴν ἐξ ὕψους ἐνίσχυσιν εἰς τὸ πολυεύθυνον ἔργον πού ἀνέλαβαν, ἐν ἀγαστῇ καὶ ἀρμονικῇ πάντοτε συνεργασίᾳ μὲ τὸν ἅγιον Σηλυβρίας.

Σήμερα ἔχουμε τὴν ἐξαιρετικὴν χαρὰ νὰ εὐρίσκωνται ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν προσφιλεῖς προσκυνηταὶ ἐξ Ἑλλάδος, ὅπως ὁ ἀγαπητὸς Ἀρχιμανδρίτης π. Κωνσταντῖνος Δεληχοῦστος μὲ τὴν μητέρα καὶ τὴν συνοδεία του, ὁ προσφιλέστατος Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ καθ' ἡμᾶς Οἰκουμενικοῦ Θρόνου π. Ἰωάννης Σαββάκης, μὲ τὴν ἀγαπητὴ οἰκογένειά του, ὁ Γενικός Γραμματέας τοῦ Συλλόγου Ἐργαζομένων τῆς Τραπεζῆς Πειραιῶς, Ἐντιμότητος κ. Μιχαὴλ Ὁρολογᾶς, μὲ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Συλλόγου, ὄμιλος τοῦ Συνδέσμου Φίλων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Προέδρου αὐτοῦ, Ἐντιμότητου κ. Ἰωακείμ Παπαδοπούλου, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τὸ ἐτήσιον προσκύνημά του εἰς τὴν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, καθὼς καὶ ὁ Ἐντιμότητος κ. Κωνσταντῖνος Βλάμης, μὲ τὴν οἰκογένειά του, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐπισκέπτονται ἀπὸ τὴν ἐνορία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ μακρinoῦ Σικάγου.

Καλῶς ἤλθατε ὅλοι σας εἰς τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων, ὅπου ἐπὶ αἰῶνας τώρα κηρύσσεται Ἀνάστασις καὶ ἐλπίς καὶ αἰσιοδοξία καὶ χαρὰ ἐν Χριστῷ, ἀδιαλείπτως καὶ ἀκαταπαύστως, ἀκόμη καὶ εἰς ἡμέρας σταυρῶν καὶ παθημάτων, ἀκόμη καὶ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, ἡ ὁποία ἐνίστε ἐδῶ διαρκεῖ περισσότερο ἀπὸ ἓνα εἰκοσιτετράωρο...

Σὰς ὑποδεχόμεθα μὲ αἰσθήματα πολλῆς ἀγάπης, ἐκείνης τῆς βαθείας ἀγάπης μὲ τὴν ὁποῖαν εἶναι πάντοτε γεμάτη ἡ καρδιά τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ ἀπανταχοῦ τέκνα τῆς. Χαίρει δὲ καὶ καυχᾶται τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, διότι εὐρίσκει πλήρη πάντοτε ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν του, οἱ ὅποιοι δὲν παραλείπουν εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὴν εὐλάβειαν, τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τους πρὸς τὴν στοργικὴν Μητέρα καὶ Τροφὸν τοῦ Γένους μας Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν.

Μία συγκινητικὴ ἐκδήλωσις τῶν αἰσθημάτων σας αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ παροῦσα προσκυνηματικὴ σας ἐπίσκεψις. Ὄταν ἔρχεσθε ἐδῶ πιστεύουμε ὅτι παίρνετε χαρὰ καὶ ἐνίσχυσιν καὶ εὐλογία, ἀλλὰ καὶ δίδετε δύναμιν καὶ πνευματικὴν ἀγαλλίασιν εἰς ἡμᾶς, τὸν πνευματικὸν σας πατέρα καὶ, ἀκόμη, ὑπερηφάνειαν καὶ καύχησιν ἐν Κυρίῳ γιὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἐμμονὴν σας στὴς ὠραῖες παραδόσεις τοῦ Γένους μας. Ὡς εὐπαρέστητε, λοιπόν!

Τέλος, μέ αισθήματα ειλικρινοῦς ἀγάπης καί πολλῆς τιμῆς ὑποδεχόμεθα εἰς τήν Πόλιν τῶν πόλεων, τήν πόλιν τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ καί τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, τήν πόλιν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τόν Ἱερώτατον καί προσφιλέστατον ἀδελφόν ἅγιον Κιτίου, ὁ ὁποῖος ἔφθασε ἐχθές ἀπό τήν ἀγιοτόκον Κύπρον, μέ πολυπληθῆ ὄμιλον προσκυνητῶν, οἱ ὁποῖοι γέμισαν κυριολεκτικά τόν καλλιμάρμαρο αὐτόν Ναό τῆς ἑορταζομένης Ἀγίας Κυριακῆς.

Τιμιώτατε ἀδελφέ,

Ἐν τῷ προσώπῳ ὑμῶν χαιρετίζομεν ὀλόκληρον τήν Ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου καί ἀσπαζόμεθα τόν Προκαθήμενον αὐτῆς πολυφίλητον καί Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου κύριον Γεώργιον, τοῦ ὁποῖου ἡ πρόσφατος εἰρηνική ἐπίσκεψις ἐνταῦθα ἐνέπλησεν ἡμᾶς πνευματικῆς χαρᾶς καί ἀγαλλιᾶσεως, ἡ δέ ἀνάμνησίς τῆς παραμένει πάντοτε ζωηρά καί γλυκεῖα παρ' ἡμῖν. Διότι τάς δύο Ἐκκλησίας μας συνδέουν δεσμοί ἱεροί καί ἀκατάλυτοι, δεσμοί κοινῆς πίστεως καί κοινῶν ἀγώνων ὑπέρ αὐτῆς, καί δεσμοί ἀγάπης, ἡ ὁποία, κατὰ τόν Ἀπόστολον Παῦλον, «οὐδέποτε ἐκπίπτει». Καί σήμερα οἱ Ἐκκλησίες μας ἀγωνίζονται τόν καλόν ἀγῶνα πρὸς διατήρησιν ἀνοθεύτου τῆς ὀρθῆς καί ὑγιοῦς ἐκκλησιολογίας, ἡ ὁποία βάλλεται καί ἀπειλεῖται ποικιλοτρόπως στόν βωμό πολιτικῶν ἐπιδιώξεων καί γεωστρατηγικῶν σχεδιασμῶν, ἔστω καί ἂν ὁ ἀγῶνας μας αὐτός ὁ πνευματικός εἶναι τραχύς καί δύσκολος, ἐφ' ὅσον «οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καί σάρκα».

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ὅχι μακράν τοῦ τόπου ὅπου βρισκόμαστε, ὑπῆρχε κάποτε ἡ ἔνδοξος γυναικεῖα Μονή τῆς Θεοτόκου τῆς Βεβαίας Ἐλπίδος, κτισθεῖσα ἀπό πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τάς αὐτοκρατορικές οικογενείας τῶν Κομνηνῶν καί τῶν Παλαιολόγων. Σήμερα δέν σώζεται ἡ Μονή αὐτή. Ἐξακολουθεῖ νά ὑφίσταται, ὅμως, ἐδῶ κοντά ὁ δεύτερος Ναός τῆς Κοινότητος Κοντοσκαλίου, ὁ ἐπονομαζόμενος τῆς Παναγίας Ἐλπίδος, ἡ ὁποία δέν μᾶς ἀφήνει νά ἀπελπίζώμεθα, οὔτε νά λιποψυχοῦμε, οὔτε νά ἀπογοητευώμεθα, οὔτε νά διστάζουμε. Προσεύχεσθε νά προσθέτη εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος πίστιν καί νά μᾶς ἀπολείπη ποτέ ἡ ἐλπίς! Σᾶς εὐχόμεθα κατευόδιον καί αἰσίαν ἐπάνοδον εἰς τά ἴδια καί νά εἰσθε βέβαιοι ὅτι πάντοτε εἰς τήν πορείαν τῆς ζωῆς σας θά ἔχετε συνέδημον τήν πατρικῆν καί Πατριαρχικῆν μας εὐλογίαν.

Ἐπί πάντας δέ τοὺς ἐνορίτας καί τοὺς ἐκ τῆς ἐνταῦθα ὁμογενείας

συμπροσευχομένους ἐπικαλούμεθα τὴν εὐλογίαν τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, ταῖς πρεσβείαις τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς. Καλό καλοκαίρι καὶ χρόνια πολλά!

Ὁμιλία
τῆς Α.Θ.Παναγιόττης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν ἐπίσημον ἑναρξιν
Λειτουργίας τῶν Θερινῶν Κατασκηνώσεων
εἰς τὴν Παιδόπολιν Νήσου Πρώτης
(9 Ἰουλίου 2023)

* * *

Ἄγιοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
 Ἐντιμότες κ. Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος,
 Εὐλαβέστατοι κληρικοί,
 Ἐντιμολογιότες κ. Διευθυντὰ τῶν Πατριαρχικῶν Θερινῶν
 Κατασκηνώσεων ἐνταῦθα,
 Εὐγενέστατοι κυριαί-μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ
 Συνδέσμου Παιδοπόλεως,
 Kinaliada Ermeni Cemaatinin deęerli temsilcisi,
 Ἀγαπητές συνοδοί καί εὐλογημένα παιδιά μας,

Ὁ φιλόανθρωπος Θεός μᾶς ἀξιῶνει νά ἑορτάσουμε καί ἐφέτος τὴν ἑναρξιν λειτουργίας τῶν θερινῶν κατασκηνώσεων τῆς νήσου Πρώτης γιά τό ἔτος 2023, μέ τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι ὁ πυρήνας τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πηγὴ τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καί τῆς ἐλπίδας μας. Ἐνσαρκώνει ὅσα μᾶς χαρίζει ὁ Χριστός καί φανερῶνει τὸν αἰώνιο προορισμό μας.

Μέ πολλή χαρὰ ὑποδεχόμαστε, τὴν ομάδα τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν Ὁμογένεια τῆς Ρουμανίας μέ τίς δύο κυρίες συνοδοὺς τους. Ἀγαπητὰ μας παιδιά, εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θά περάσετε ξέγνοιαστες ἡμέρες διακοπῶν στὴν ἱστορικὴ Παιδόπολὴ μας, ἡ ὁποία στεγάζεται στό κτήριο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Πρώτης. Θά χαρῆτε τὸν ἥλιο καί τὴ θάλασσα, τό παιχνίδι, τὴν ὥραία φύση. Οἱ ὑπεύθυνοι γιά τὴν κατασκήνωση καί οἱ συνοδοί σας θά φροντίσουν νά λειτουργήσουν τὰ πάντα εὐρυθμα, νά ἀνακαλύψετε πολλά ἐνδιαφέροντα πράγματα, τὴ σημασία τῆς ἀλληλεγγύης, τοῦ ὁμαδικοῦ πνεύματος καί τοῦ ἐθελοντισμοῦ, τὴ δύναμη τῆς προσευχῆς, πού ὁμορφαίνει τὴ ζωὴ μας καί βγάζει ἀπὸ μέσα μας δημιουργικότητα, ἀδελφοσύνη καί πνεῦμα

προσφορᾶς στόν συνάνθρωπο.

Εἶναι πολύ σημαντικό, σέ αὐτή τήν ὥραία φάση τῆς ζωῆς σας, τήν παιδική καί ἐφηβική ἡλικία, νά γνωρίσετε ἀληθινά πράγματα, τά ὅποια θά σᾶς συνοδεύουν σέ ὅλη σας τή ζωή, θά δίνουν νόημα καί προσανατολισμό στίς ἀναζητήσεις σας. Θά ἀκούσετε καί θά ζήσετε ἐδῶ ἀλήθειες, μακριά ἀπό τή βοή τοῦ κόσμου. Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θά κρατήσετε μέσα σας πολλές ὥραίες ἀναμνήσεις.

Ἐπαναλαμβάνουμε συχνά, ὅτι οἱ κοινωνίες μας κρῖνονται ἀπό τό πῶς βλέπουν τήν παιδική ἡλικία, ἀπό τό τί πράττουν γιά τήν προστασία, γιά τήν πρόοδο, γιά τή ζωή καί τό μέλλον τῶν παιδιῶν. Στήν Ἐκκλησία μας ἡ προστασία τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι ἐντολή τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κάλεσε τούς μεγάλους νά γίνουν σάν τά παιδιά, γιατί σέ αὐτά ἀνήκει ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν (βλ. Ματθ. ιθ', 13-15 καί Λουκ. ιη', 15-17).

Ἐκφράζουμε τήν εὐαρέσκειά μας πρός τόν Ἐντιμολογιώτατο Διευθυντή τῶν Κατασκηνώσεων καθηγητή κ. Αδαμάντιο Κομβόπουλο γιά τήν ἀποτελεσματική ὀργάνωση τῆς Παιδοπόλεως, καθῶς καί πρός τίς εὐγενέστατες καί ἀγαπητές μας κυρίες πού ἀποτελοῦν τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Συνδέσμου Παιδοπόλεως γιά τό φιλογενές καί θεοφιλές ἔργο τους καί γιά τήν ἀνεκτίμητη προσφορά τους στά παιδιά μας.

Ἰδιαιτερες εὐχαριστίες ἀπευθύνουμε πρός τόν Ἐντιμότατο κύριο Dragos Γαβριήλ Ζησόπουλο, Πρόεδρο τῆς Ἑνώσης Ἑλλήνων Ρουμανίας καί μέλος τοῦ Κοινοβουλίου τῆς χώρας γιά τήν πολύτιμη συνδρομή του γιά τήν παρουσία παιδιῶν ἀπό τήν Ὁμογένεια τῆς Ρουμανίας ἐδῶ στήν Παιδόπολη, γιά δεύτερη φορά. Εὐχαριστοῦμε ἐπίσης καί συγχαίρομεν τόν Ἐντιμότατο κ. Ἀνδρέα Ἀνδρέου καί τόν παρόντα Ἐντιμότατο κ. Σόλωνα γιά τό ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον τους γιά τήν ἐδῶ Κατασκήνωσί μας. Ἀναγνωρίζουμε καί ἐκτιμοῦμε κατ' ἀξίαν τήν προσφορά τους, ἡ ὅποια εὐχόμεθα νά εὕρη μιμητάς, ἐπ' ἀγαθῶ τῶν παιδιῶν μας.

Εὐχαριστοῦμε ὅλους ἐσᾶς γιά τήν συμμετοχή σας στήν σημερινή χαρμόσυνη ἐκδήλωση τῆς Ὁμογενείας. Τίς πιό θερμές εὐχές ἀπευθύνουμε πρός τά παιδιά μας. Καλές διακοπές, ἀγαπημένα μας παιδιά, στό ὥραιο νησί τῆς Πρώτης. Ὁ Θεός νά σᾶς χαρίζη ὅλα τά καλά καί νά φωτίζη τή ζωή σας. Καλό καλοκαίρι σέ ὅλους! Χρόνια πολλά καί εὐλογημένα!

Προσφώνησις
τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν τελετὴν μετὰ τὴν χειροτονίαν
τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου
Φιλομηλίου κ. Θεοφάνους
 (Αἴθουσα τοῦ Θρόνου, 25 Ἰουλίου 2023)

* * *

Θεοφιλέστατε,

Προκρίσει καὶ εἰσηγήσει τῆς ἡμῶν Μετριότητος, ψήφῳ δέ κανονικῇ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἐκλεγείς, τὴν 28ην παρελθόντος μηνός Ἰουνίου, εἰς κανονικόν Ἐπίσκοπον τῆς πάλαι ποτέ διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Φιλομηλίου, ἔλαβες σήμερον ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν χάριν τῆς Ἀρχιερωσύνης.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀποκτᾷ σήμερον ἐν τῷ προσώπῳ σου ἕνα νέον Ἐπίσκοπον, μέ διοικητικὴν καὶ ποιμαντικὴν πειρᾶν, γλωσσομαθῇ καὶ δυναμικόν, γνώστην τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, τῶν προβλημάτων ἀλλὰ καὶ τῶν θετικῶν προοπτικῶν του. Κάθε νέος Ἐπίσκοπος εἶναι μία νέα ἐλπίς διὰ τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐσύ θά διακονῆς τὴν εὐχαριστιακὴν πραγμάτωσιν τῆς Ἐκκλησίας, θά συμβάλλῃς εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, θά ἀποδεικνύῃς, ἔργῳ καὶ λόγῳ, ὅτι «Ὁ Χριστός εἶναι τό πᾶν», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἅγιος Πορφύριος ὁ Κausοκαλυβίτης, ὅτι ἐν Αὐτῷ ἀπεκαλύφθη «τό μυστήριον τό ἀποκεκρυμμένον ἀπό τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ» (βλ. Ἐφεσ. γ', 9), ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἢ σωτηρία· οὐδέ γάρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπό τόν οὐρανόν τό δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Πράξ. δ', 12). Ἡ πίστις εἰς Χριστόν ὀξύνει τὴν ἀκοὴν μας διὰ νά ἀφουγκραζώμεθα τὴν κραυγὴν «ἄνθρωπον οὐκ ἔχω», τά πολλά ὑπαρξιακά ἐρωτήματα καὶ τὰς ἀναζητήσεις τῶν συγχρόνων μας.

Νά μή λησμονῆς ποτέ ὅτι εἶσαι Ἐπίσκοπος τῆς Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὴν κατοχυρωθεῖσαν ὑπό τῆς κανονικῆς παραδόσεως καὶ τῆς μακραίωνος ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς οἰκουμενικῆν αὐτῆς ἀποστολήν, τὴν ἐκκλησιολογίαν τῆς καὶ τὰς ἀξίας τῆς ὀφείλεις, παντοῦ καὶ πάντοτε, εἰς ὅλας τὰς πτυχὰς τοῦ ἔργου σου, νά ἐκπροσωπῆς καὶ νά ἐκφράζῃς. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἐμπειρία μᾶς διδάσκουν ὅτι, ὁσάκις ἀμφισβητεῖται ὁ ρόλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κλονίζεται

ή ευστάθεια και διαρρηγνύεται ή ένότης τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ποτέ ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία δέν ὑπῆρξεν ἐκφραστὴς μιᾶς ἀκοσμικῆς καὶ «κλειστῆς» Ὁρθοδοξίας. Ἡ ἀκλόνητος πιστότης εἰς τὴν Παράδοσιν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων καὶ ἡ μέριμνα διὰ τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἐπίγειον καὶ τὸν αἰώνιον προορισμὸν του, ὑπῆρξεν, εἶναι καὶ θά παραμείνη εἰς τὸν αἰῶνα, ἡ ταυτότης καὶ ἡ καλὴ μαρτυρία τῆς. Ὅπως ἔχει γραφῆ, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀποδεικνύει καὶ σήμερον «ὅτι δέν εἶναι ἀπλῶς ἕνας θρησκευτικὸς – μέτῃστενήξεννοια – θεσμός», ἀλλὰ «φορέας ἰδεῶν καὶ ἀξιῶν», ἱκανῶν νά ἐπηρεάζουν τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν.

Καλεῖσαι, Θεοφιλέστατε, νά διακονήσης τοὺς ὑπὸ τὸ ὠμοφόριόν μας ἀλβανοφώνους ὀρθοδόξους πιστοὺς ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις Ἀμερικῆς καὶ ἐν Καναδᾷ. Αὐτὸ ὀφείλεις νά τὸ πράττης μέ ἀπόλυτον σεβασμὸν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Προκαθήμενόν τῆς καὶ ἐν ἀγαστῇ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἡμετέρου Ἐξάρχου, Ἱερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κυρίου Ἐλπιδοφόρου. Δεόμεθα τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ, ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ μετὰ πάντων ὑμῶν τῶν παρόντων καὶ συμμετεχόντων εἰς τὴν χαρὰν σου, ὅπως χαρίζηται εἰς σέ εὐκαρπον ἐπισκοπικὴν διακονίαν, πρὸς δόξαν τοῦ ὑπερουρανίου ὀνόματος Αὐτοῦ καὶ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἐμπεπιστευμένων εἰς σέ πρὸς διαποίμανσιν πιστῶν.

Περαίνοντες τὸν λόγον, ὑπενθυμίζομεν εἰς τὴν Θεοφιλίαν σου, ὅτι τὰ πάντα, ὅ,τι πράττεις καὶ προσφέρεις, εἶναι δῶρον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἔργον τὸ ὅποῖον ἐπιτελεῖται, θεία εὐδοκία καὶ ἀρωγῆ, διὰ σοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἄξιος!

Ὁμιλία
τῆς Α.Θ.Παναγιόττης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατά τόν Μέγαν Ἑσπερινόν
τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος
εἰς τήν νῆσον Ἀντιγόνην
(5 Αὐγούστου 2023)

* * *

Εὐλαβέστατοι κληρικοί,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
 Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου μας εἶναι ἡ μοναδική Δεσποτική ἐορτή, ἡ ὁποία μολονότι ἐορτάζεται ἐτησίως στίς 6 Αὐγούστου, κατά τό ἐορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας μας, μέ βάση τό ἡμερολόγιο τοῦ Πατριάρχου σας ἐμφανίζεται ὡς κινητή χοροστασία. Καί ἐξηγοῦμεθα: ἀπό τήν ἀρχή τῆς ταπεινῆς Πατριαρχείας μας καθιερώσαμε νά ἐπισκεπτόμαστε μέν κάθε χρόνο σταθερά τά Πριγκηπόννησα ἐπὶ τῆ εὐκαιρία τῆς μεγάλης αὐτῆς πανηγύρεως, ἀλλά νά χοροστατοῦμε κατά τόν Ἑσπερινό καί τῆ Θεία Λειτουργία σέ δύο διαφορετικές, κάθε φορά, Σταυροπηγιακές Μονές μας, καθὼς τόσο στήν Πρώτη καί τήν Ἀντιγόνη, ὅσο καί στή Χάλκη καί τήν Πρίγκηπο ὑπάρχει Ναός πανηγυρίζων κατά τήν ἡμέραν τῆς μεγάλης καί ἀγίας αὐτῆς ἐορτῆς τῆς πίστεώς μας.

Ἐφέτος ἐπιλέξαμε διά μέν τήν Θεϊαν Λειτουργίαν νά χοροστατήσουμε στήν Πρώτη, ὅπως καί πέρυσι, προκειμένου νά εὐλογήσουμε ἐκ τοῦ σύνεγγυς τά νιάτα τῆς Ὁμογενείας μας, τά ὁποία ἀπολαμβάνουν ἐκεῖ στούς χώρους τῆς κατασκηνώσεως τῆς Παιδοπόλεως στιγμές χαρᾶς καί καλοκαιρινῆς ἀνεμελιάς. Διά δέ τόν Ἑσπερινό, ἀποφασίσαμε, μετὰ ἀπό ἀρκετά χρόνια, ὁμολογουμένως, νά ἐπισκεφθοῦμε τήν πανέμορφη Ἀντιγόνη, γιά νά συμπροσευχηθοῦμε ὅλοι μαζί, ἀλλά καί γιά νά συγχαροῦμε προσωπικῶς τήν νέα Ἐκκλησιαστική Ἐπιτροπή τῆς ἐνταῦθα Κοινότητος, ἡ ὁποία ἀνεδείχθη μετὰ τίς πρόσφατες κοινοτικές ἐκλογές τοῦ περασμένου ἔτους, καί νά τῆς εὐχηθοῦμε εὐκαρπον ἔργον καί καλήν δύναμιν στά εὐθυνέμορφα καθήκοντά της.

Καθὼς δέ ἀκούγαμε τοὺς χορούς νά ψάλλουν καί νά ἀποδίδουν μελωδικώτατα τοὺς ἐξαισίους ὕμνους τῶν στιχηρῶν καί τῶν ἀποστίχων

τῆς ἑορτῆς, συνεπαρμένοι ἀπό κατάνυξη, ἀλλά καί ἀπό τήν μοναδική ὁμορφιά τοῦ τόπου, δέν μπορέσαμε παρὰ νά σκεφθοῦμε ὅτι θά ἔπρεπε νά ἐρχόμαστε συχνότερα στήν Ἀντιγόνη, καί ἐνδόμυχα ἐπαναλάβουμε καί ἐμεῖς τόν αὐθόρμητο καί ἐπιγραμματικό, ἀλλά περίφημο ἐκείνον λόγο τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἀπό τήν αὐριανή περικοπή: «Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι»!

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι, κατά τήν Εὐαγγελική διήγησι, ἀπό τούς τρεῖς παρόντες μαθητές καί αὐτόπτες μάρτυρες τοῦ ἀπερινοήτου ὄραματος τῆς Μεταμορφώσεως, μόνον ὁ Πέτρος ὁμιλεῖ, ἐνῶ οἱ δύο υἱοὶ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος καί ὁ Ἰωάννης, μένουν ἄναυδοι. Παρὰ δέ τό γεγονός ὅτι, ὅπως ὁμολογοῦμε ψάλλοντας τό Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς, κατά τήν Μεταμόρφωσί Του, ὁ Χριστός ἀπεκάλυψε στους μαθητές του τήν δόξαν Του «καθώς ἠδύναντο», δηλαδή ὄχι τό πλήρωμα τῆς θείας δόξης, ἀλλά μόνον στόν βαθμό καί στό μέτρο πού μποροῦσαν νά τήν δεχθοῦν οἱ μαθητές, καί πάλι ὁ Πέτρος, ἐνώπιον τοῦ ἐκπάγλου καί φοβεροῦ γεγονότος τῆς Μεταμορφώσεως, δέν μπορεῖ νά μείνη σιωπηλός, ἀναφωνώντας τό «καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι».

Αὐτά εἶναι τά λόγια τοῦ ἀνθρώπου πού βλέπει τόν Κύριό του ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, ἐν μορφῇ θεοειδεῖ. Εἶναι τά λόγια ἐκείνου πού ἀντικρίζει τό Πρόσωπο τοῦ Θεοῦ, καθώς ἠδύναντο. Εἶναι τά λόγια τοῦ καθενός ἀπό ἐμᾶς πού ζητεῖ τήν παράτασιν εἰς τό διηνεκές μιᾶς στιγμῆς ἀσύγκριτης χαρᾶς καί εὐτυχίας.

Γι' αὐτό καί ὁ Πέτρος, χωρίς νά γνωρίζη τί λέγει, προτείνει νά κατασκηνώσουν διά παντός ἐκεῖ, ψηλά στό Θαβώρ, μακριά ἀπό τούς θορύβους, τήν ἀθλιότητα, τήν ἀπιστία τοῦ κάτω κόσμου. Τί θά γίνη, ὅμως, μέ τούς πολλούς στίς παρυφές τοῦ Θαβώρ, οἱ ὅποιοι περιμένουν ἐναγωνίως τήν Μεταμόρφωσι, προκειμένου νά λυτρωθοῦν ἀπό τόν πόνο, τήν ἀσθένεια, τήν ἀνάγκη;

Ἡ ἀποστολή ἐκάστου ἐξ ἡμῶν δέν εἶναι ἀπλῶς καί μόνον ἡ θεωρία καί ἡ ἀπομόνωσι, ἡ βίωσις τῆς μεταμορφώσεως στή δική μας ζωή, ἀλλά καί ἡ μετάδοσις της στόν πλησίον. Αὐτό εἶναι καί τό μήνυμα καί συνάμα ἡ πρόσκλησις τῆς σημερινῆς ἑορτῆς πρὸς τήν Ἐκκλησία: κατά τήν σύγχρονη ἐποχή μας τῶν ραγδαίων μετασχηματισμῶν, παντός εἶδους καί πάσης φύσεως, ἀπευθύνεται ἡ ἀγωνιώδης ἔκκλησις πρὸς τήν Ἐκκλησία νά μεταμορφώσῃ τόν κόσμο.

Προκειμένου, ὅμως, νά ἐπιτύχη ἡ Ἐκκλησία εἰς τήν ἀποστολή της αὐτή καί νά ζήσῃ ὁ κόσμος μας τήν ἀληθινή ἐν Χριστῶ μεταμόρφωσι, ἀναβοώντας μαζί μέ τόν Πέτρο, «καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι», πρέπει

νά ἐμφανισθῆ καί ἡ Ἐκκλησία «ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ», ὡς ἡ Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Καί δέν ἀναφερόμεθα ἐδῶ μόνον εἰς τήν ἀναγκαιότητα τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου «ὑπέρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἀλλά κυρίως εἰς τά καθ' ἡμᾶς, εἰς τήν εὐστάθειαν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ποία εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερα; Ποία εἶναι ἡ κοινή μαρτυρία καί διακονία τῆς στόν σύγχρονο κόσμο; Βιώνουμε τόν ἀποτρόπαιο πόλεμο στήν Οὐκρανία, ὅπου Ὁρθόδοξο κράτος μάχεται, μέ τίς πατρικές καί Πατριαρχικές εὐλογίες τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας, ἀδελφό Ὁρθόδοξο λαό. Ζοῦμε τήν παρά πάσαν ἔννοϊαν ἐκκλησιαστικῆς νομιμότητος εἰσπήδησι μιᾶς κατά τόπους Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στό κανονικό ἔδαφος παλαιφάτου Πατριαρχείου τῆς Ανατολῆς. Γευόμεθα ἐπί σχεδόν πέντε ἔτη τό πικρόν ποτήριον τῆς ἀχαριστίας καί τῆς ἀγνωμοσύνης διά τῆς μονομεροῦς διακοπῆς κοινωνίας ἀπό μέρους θυγατρὸς Ἐκκλησίας, ὄχι βεβαίως διά λόγους δογματικούς, ἀλλά σαφῶς γεωπολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐνδεδυμένους, μάλιστα, ἐσχάτως μέ τό περίβλημα ἀσυνάρτητων καί προσβλητικῶν κατηγοριῶν πρός τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περί «ἐκκλησιολογικῆς αἰρέσεως»! Ἄπαγε τῆς βλασφημίας!

Εἰς τούς ἀνωτέρω θεολογικῶς ἀστηρίκτους, ἐκκλησιολογικῶς ἀβασίμους καί κανονικῶς ἀνερείστους ἰσχυρισμούς, ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως, ἡ Ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, συνεχίζει ἀκλόνητη νά ὀρθοτομῆ τόν λόγον τῆς ἀληθείας καί νά ἐκπέμψῃ ἀπό τό ταπεινό ἀλλά ἀειφεγγές Φανάρι Θεαβώρειο φῶς, ἀγογγύστως ὑπομένουσα «ἐμπνυσμούς καί μάλιστα καί κολαφισμούς καί Σταυρόν» διά τήν σωτηρίαν τῶν ἠγαπημένων τέκνων τῆς ἀπό περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, ἀπό τῆς μεγαλυτέρας θυγατρὸς αὐτῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας ἕως καί τῆς νεωτέρας ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Ἡ ἀγάπη τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας οὐδέποτε ἐκπίπτει!

Ἀδελφοί καί τέκνα πεφιλημένα,

Οἱ σημερινές κρίσιμες περιστάσεις ἀπαιτοῦν σοβαρότητα, «ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ», καί πίστιν μεγάλην στόν Μεταμορφωμένο Κύριο καί Λυτρωτή μας!

Στῶμεν καλῶς! Στῶμεν μετά φόβου!

Ὁ Θεός νά εἶναι πάντοτε μαζί σας!

Χρόνια πολλά σέ ὅλους! Καί εὐλογημένη πορεία πρός τήν ἑορτήν τῆς Παναγίας τόν Δεκαπενταῦγουστο!

Ἀντιφώνησις
τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν πανήγυριν
τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος
εἰς τὴν Παιδόπολιν Πρώτης
(6 Αὐγούστου 2023)

* * *

Ἐντιμολογιώτατε κ. Διευθυντά τῶν Πατριαρχικῶν Θερινῶν
 Κατασκηνώσεων Πρώτης,
 Εὐλαβέστατοι κληρικοί,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
 Εὐγενεστάτη κυρία Πρόεδρε καί
 Ἐντιμότατα μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου
 τοῦ Συνδέσμου Παιδοπόλεως,
 Ἀγαπητοί φίλοι τῆς Παιδοπόλεως,
 Εὐλογημένα παιδιά μας,

Εἶναι μεγάλη ἡ χαρά μας πού γιά δευτέρα φορά ἐφέτος βρισκόμαστε
 στήν πανηγυρίζουσα σήμερα Ἱερά Μονή Μεταμορφώσεως τοῦ
 Σωτῆρος Νήσου Πρώτης, ὅπου στεγάζεται ἡ Παιδόπολις. Ὅσα εἶπαν
 οἱ προλαλήσαντες μᾶς γέμισαν ὑπερηφάνεια καί ἱκανοποίηση, γιὰ
 καί αὐτό τό καλοκαίρι τά παιδιά μας φιλοξενήθηκαν ἐδῶ καί ἔζησαν
 ὡραίες διακοπές, γεμάτες μέ πολλές δραστηριότητες. Ἐσεῖς, ἀγαπητά
 μας παιδιά, εἴσθε ἡ τρίτη ομάδα πού ἔχει τὴν εὐκαιρία νά περάσῃ τρεῖς
 ἑβδομάδες στὸν πανέμορφο αὐτό τόπο, μέ τὴ φροντίδα ἀνθρώπων πού
 σᾶς ἀγαποῦν καί ἀγωνίζονται γιά νά μὴ σᾶς λείψῃ τίποτε.

Εὐχαριστοῦμε καί ἐκ μέρους σας, ἀγαπητά μας παιδιά, τὸν
 Διευθυντή, Ἐντιμολογιώτατο κύριο Διαμαντὴ Κομβόπουλο, τὴν
 Εὐγενεστάτη κυρία Πρόεδρο καί τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου
 τοῦ Συνδέσμου Παιδοπόλεως, καί ὅλους ὅσοι ἐργάζονται καί μοχθοῦν
 γιά ἐσᾶς. Χαιρόμαστε γιά τό ὅτι προγραμματίζεται ἡ φιλοξενία στήν
 Παιδόπολή μας παιδιῶν ἀπὸ τὴν χειμαζομένη Οὐκρανία, πού ζοῦν
 στήν Μητρόπολη Προύσης. Πηγὴ ἰδιαίτερης ἱκανοποίησης εἶναι τό
 γεγονός ὅτι πέρασε ἐδῶ τίς διακοπές της γιά δευτέρα φορά, ομάδα

παιδιῶν τῆς Ὁμογενείας τῆς Ρουμανίας, καί ὅτι ἀναμένονται τά παιδιά ἀπό τήν Οὐκράνία. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο εἶναι μιά τεράστια ἀνοικτή ἀγκαλία γιά τά παιδιά, πού ἀνήκουν στό κέντρο τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, εὐλογημένα ἀπό τόν Χριστό. Ὅπως ἐπαναλαμβάνουμε κάθε φορά πού ἀπευθυνόμαστε σέ παιδιά, ὁ Χριστός κάλεσε τόν κάθε ἄνθρωπο νά γίνη σάν κι αὐτά, «ὡς τά παιδιά», νά ἀποκτήσῃ τήν ἐμπιστοσύνη, τήν ἀμεσότητα, τόν ἀυθορμητισμό, τό αἰσθητήριο γιά τό μυστήριο καί τό βάθος τῶν πραγμάτων, καί ἄλλα σπουδαῖα χαρίσματα τῆς παιδικῆς ψυχῆς, γιά νά εἰσέλθῃ στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, στόν καινούργιο κόσμο πού ἐγκαινίασε ὁ Χριστός, ἕνα κόσμο εἰρήνης, δικαιοσύνης, χαρᾶς, φωτός, γνώσης καί μακαριότητος.

Αὐτόν τόν κόσμο ἀποκάλυψε σήμερα, μέ τή Μεταμόρφωση τοῦ στό ὄρος Θαβώρ ὁ Κύριος καί Σωτήρ τοῦ κόσμου, ἐνώπιον τῶν τριῶν μαθητῶν του, τοῦ Πέτρου, τοῦ Ἰακώβου καί τοῦ Ἰωάννου, καί τῶν δύο προφητῶν, τοῦ Μωυσέως καί τοῦ Ἡλία. Αὐτή τήν νέα πραγματικότητα ζῆ ἡ Ἐκκλησία στή λειτουργική καί μυστηριακή τῆς ζωῆ, πού ἔχει κέντρο τή Θεία Εὐχαριστία, ὅπου συμπυκνώνεται ἡ πίστη καί ἡ ἐλπίδα μας καί ἀπό ὅπου τρέφεται ἡ ἀγάπη πρὸς τόν συνάνθρωπο καί ἡ χριστιανική ἀλληλεγγύη. Ὁ Πατριάρχης σας, ἀγαπητά μας παιδιά, σᾶς συμβουλεύει πατρικά καί σᾶς ἰκετεύει νά ζήσετε τή ζωή σας κοντά στήν Ἐκκλησία, νά τρέφεσθε μέ τήν πίστη καί τήν ἐλπίδα τῆς. Νά χαίρεσθε τίς λειτουργίες, τίς ἐορτές, νά βιώνετε τό ἦθος καί τόν πολιτισμό τῆς. Νά μὴ λησμονήσετε ποτέ ὅτι ἡ πίστη στόν Χριστό εἶναι πηγὴ ἐλευθερίας, δημιουργικότητας, ἀνθρωπιᾶς, χαρᾶς, ἀτελείωτων χαρισμάτων.

Θά θέλαμε νά σᾶς μεταφέρουμε κάτι πολύ σημαντικό σχετικά μέ τήν πίστη στόν Ἰησοῦ Χριστό ἀπό τήν προσωπική μας πορεία. Στήν χειροτονία μας εἰς διάκονον, στίς 13 Αὐγούστου 1961 στή γενέτειρά μας Ἰμβρο, ὁ πνευματικός μας πατέρας Μητροπολίτης τότε Ἰμβρου καί Τενέδου Μελίτων πού τέλεσε τή χειροτονία, μᾶς παρώτρυνε, στό τέλος τῆς προσφώνησής του, χρησιμοποιώντας τά λόγια τῆς Εὐαγγελικῆς περικοπῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος (Ματθ. ιζ', 1-8). Ὁ Χριστός εἶπε στους τρεῖς μαθητάς, πού γεμάτοι φόβο ἦταν πεσμένοι μέ τό πρόσωπο πρὸς τό ἔδαφος, νά σηκωθοῦν καί νά μὴ φοβοῦνται. Ὃταν ἐκεῖνοι ἀνοιξαν τά μάτια τους, δέν εἶδαν κανένα ἄλλον παρὰ μόνον τόν Ἰησοῦν, «οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τόν Ἰησοῦν μόνον». Ἡ συμβουλή τοῦ Μητροπολίτου πρὸς τόν νέο διάκονο, τήν ταπεινότητά μας, ἦταν νά μὴ βλέπη, νά μὴν ἀκολουθῆ κανένα ἄλλον στή ζωὴ του, παρὰ μόνον τόν Ἰησοῦν. Ὃλη ἡ ζωὴ μας ἦταν ἡ προσπάθεια νά ἐφαρμόσουμε αὐτήν τήν

προτροπή του Γέροντά μας!

Μέ αυτές τις σκέψεις και τά αισθήματα, εκφράζουμε ἄλλη μία φορά τόν ἔπαινό μας γιά τούς ὑπευθύνους τῆς Παιδοπόλεως. Εὐχαριστοῦμε ὅλους ἐσᾶς πού βρίσκεσθε σήμερα μαζί μας ἐδῶ καί συμπανηγυρίζετε. Τίς πιό ἐγκάρδιες εὐχές καί τήν ἀγάπη μας ἀπευθύνουμε πρός ἐσᾶς, εὐλογημένα παιδιά μας. Νά χαρήτε τίς ὠραίες ἀυγουσιatices μέρες ἐδῶ στήν Πρώτη, τόν ἥλιο καί τή θάλασσα, τήν συμβίωση μέ τούς συνομηλικούς σας. Νά μοιράζεστε τίς ἐμπειρίες σας μεταξύ σας, νά ἀνακαλύπτετε νέα καί ἐνδιαφέροντα πράγματα, νέες διαστάσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Νά προσεύχεσθε γιά τούς γονεῖς καί τά ἀδελφιά σας, γιά τόν ἑαυτό σας, γιά ὅσους σᾶς φροντίζουν ἐδῶ, καί νά μήν ξεχνᾶτε τόν Πατριάρχη σας, ὁ ὁποῖος σᾶς ἀγαπᾷ καί προσεύχεται καί ἐκεῖνος γιά σᾶς, γιά τήν υἰεία, τήν προκοπή καί τή φώτισή σας.

Ὁ Θεός μαζί σας. Καλή συνέχεια στίς διακοπές σας!

Ὁμιλία
τῆς Α.Θ.Παναγιόττης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν
ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Σουμελᾶ
(15 Αὐγούστου 2023)

* * *

«Πεποικιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ ἡ ἱερά καὶ εὐκλεής, Παρθένε, μνήμη σου πάντας συνηγάγετο πρὸς εὐφροσύνην τοὺς πιστοὺς».

Ἐρώτατοι Ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὶ εὐλαβέστατοι κληρικοί,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
 Εὐλογημένοι προσκυνηταὶ τῆς Παναγίας τοῦ Πόντου,
 Πεφιλημένα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Μέ τὴν ἰδίαν χαρὰν, μέ τὸν αὐτὸν παλμόν καὶ τὴν καρδιακὴν συγκίνησιν, ὅπως καὶ τὸ 2010, ὅταν ἐτελέσθη διὰ πρώτην φοράν μετὰ τὸ 1922 Θεϊὰ Λειτουργία ἐνταῦθα, ἤλθομεν καὶ σήμερον, ταπεινὸς προσκυνητὴς τῆς Χάριτος τῆς Θεομήτορος. Μέ τὸ βλέμμα ἐστραμμένον εἰς τὸ μεγαλεῖον Της, ἀνήλθομεν τὴν κλίμακα Ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐγένετο κλίμαξ διὰ νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ σαρκωθῇ ἐπὶ γῆς ὁ ὕψηλός Θεός.

Συγκινεῖ μεγάλως τὰς καρδίας τῶν ἀπανταχοῦ Ρωμηῶν ἡ ἐορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὸ Πάσχα τοῦ καλοκαιριοῦ! Πουθενά ἄλλοῦ δέν θὰ ἴδῃ κανεὶς τὸν Χριστῶνυμον λαόν εὐφραινόμενον ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανοις μετὰ τὸ πέρας τῆς Θεϊας Λειτουργίας τοῦ Δεκαπενταυγούστου πέριξ τοῦ σκηνώματος τῆς Θεοτόκου παρὰ μόνον εἰς τὸ Ρωμαϊκόν. Καὶ τοῦτο διότι ἡ σχέσις τῆς Ρωμηροσύνης μέ τὴν Παναγίαν εἶναι σχέσις βαθύτατα ἐκκλησιαστική, εἶναι ὄντολογική, εἶναι καρδιακή, σχέσις τέκνων μέ τὴ μάνα τους. Μάνα διὰ τοὺς Ρωμηοὺς ἡ Θεοτόκος μας, καὶ ὁ σύνδεσμος αὐτός περνᾷ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Μέ αὐτὸ τὸ βίωμα ἀνέθρεψαν ὅλους ἡμᾶς οἱ γιαγιάδες καὶ οἱ μανάδες μας. Μέ τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας κοινωνοῦμε τίς χαρὲς καὶ τίς λύπες μας, τοὺς κινδύνους καὶ τίς ἐλπίδες μας.

Διὰ τὸν Ρωμηόν, τὸ νὰ εὐφραίνεται ἐπὶ τῇ Κοιμήσει τῆς Θεοτόκου εἶναι ἴσον μέ τὸ νὰ ἀνοίγῃ τὴν θύραν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Μέ τὴν ἔξοδόν Της ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια μᾶς ὑποδέχεται πλέον εἰσοδεύουσα τὴν σωτηρίαν μας εἰς τὰ ἐπουράνια. Ἀποτίει καὶ αὐτὴ τὸ κοινόν τοῦ

βίου χρέος, όμως, ο Υιός Της δέν ἐπιτρέπει τήν φθοράν νά ἀγγίξη τό σῶμα, τό ὅποιον Τοῦ ἐδάνεισε σάρκα καί αἷμα. Διά τοῦτο ἡ Ρωμησοῦνη μας ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον χαίρεται καί σικιρᾶ σήμερον. Οἰκειός διά τό Ρωμαϊκόν ὁ θάνατος. Ἰδίως μετά τόν θάνατον τῆς τήν ἀθανασίαν κυοφορησάσης, ἐγίνε ἕνας ὕπνος γλυκός, «ὕπνος τό πρᾶγμα γέγονεν», ὅπως λέγει καί ὁ Ἱερός Χρυσόστομος. Φοβερά βεβαίως παραμένει ἡ στιγμή τῆς ἀρπαγῆς τῆς ζωῆς, ὅμως διά τούς πιστεύοντας εἰς Χριστόν ὁ θάνατος ὑποχωρεῖ καί μεταβάλλεται εἰς κοίμησιν ἄχρι τῆς Δευτέρας Αὐτοῦ Παρουσίας. Οἰκειός διά τό Ρωμαϊκόν ὁ θάνατος. Συννυφασμένα τά τέκνα του μαζύ του. Ἀγαποῦν τήν ζωήν, ὅμως δέν διστάζουν νά τήν προσφέρουν δι' ἀθάνατα ἰδανικά. Δέν κρατιοῦνται πεισματικά ἐκ τῶν προσκαίρων, ἀλλά χαίρονται πᾶν ἐκ Θεοῦ δωροῦμενον, ἔχοντα ὡς προορισμόν ἐκεῖνα τά δίχως τέλος ἀγαθά τῆς ἀγαθωσύνης Του. Οἰκειός διά τό Ρωμαϊκόν ὁ θάνατος. Εἰς τήν ἀνδρεία, εἰς τήν μεγαλοκαρδίαν, εἰς τόν ὑψηλόν πολιτισμόν μας, εἰς τά ἱερά καί τά ὄσια μας «θάνατος οὐκέτι κυριεύει». Κοίμησις καί γάρ ἡ ἐν Χριστῶ μεταμόρφωσις καί ἐξέλιξις του.

Ἔλα τά ἀνωτέρω ἔχουν ἄμεσον σχέσιν καί συνάφειαν μέ τήν παρουσίαν τῆς ἡμῶν Μετριότητος σήμερον ἐνταῦθα. Ἐμφανέστατος ὁ συμβολισμός. Ἦλθομεν ἀπό τήν Πόλιν τῆς Θεοτόκου εἰς τό ἐδῶ Παλλάδιόν Της. Ἀπό τήν Βασιλεύουσαν εἰς τό Βασιλομονάστηρον. Ἀπό τήν Κωνσταντινούπολιν εἰς τά τῆς Ποντικῆς διοικήσεως ἐδάφη. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως εἰς μίαν εὐκλεῆ Κωνσταντινουπολίτιδα ὀλκάδα. Ὁ Πατριάρχης εἰς μίαν τῶν πλέον ἱστορικῶν Πατριαρχικῶν του Μονῶν. Καί εἶναι φυσικόν νά εἴμεθα καί νά ἐπιθυμῶμεν νά εἴμεθα ἐδῶ αὐτοπροσώπως, λειτουργός μίαν τέτοιαν ἡμέραν, καθὼς ἡμεῖς εἴμεθα ὁ κανονικός Ἐπίσκοπος καί αὐτοῦ τοῦ καθιδρύματος, τό ὅποιον ἐτιμήθη διά Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς ἀξίας ὑπό τῶν ἀοιδίμων Προκατόχων ἡμῶν.

Ἐκαστον, ἐξ ἄλλου, προσκύνημα, ἐκάστη Ἱεραποδημία μας εἰς τόν Πόντον ἐντάσσεται εἰς τό πλαίσιον τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος καί μερίμνης ἡμῶν ὑπέρ τῆς κληροδοτηθείσης τῷ Θερόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀμέσου δικαιοδοσίας. Διά τοῦτο καί ἡ Θεοτοκούπολις ἡμῶν περιβάλλει διαχρονικῶς μέ τόσῃν στοργήν καί προσοχήν τοῦτον τόν Θεομητορικόν οἶκον καί δι' αὐτοῦ καί μέσω αὐτοῦ φυλάσσει ἐπ' ἐσχάτων τήν μνήμην τῶν ἐντεῦθεν ἐκπατρισθέντων τέκνων τῆς.

Ἐρχόμεθα καί ἐπανερχόμεθα ἐδῶ, εἰς τοῦ Μελᾱ τό ὄρος τό ἅγιον, διά νά πανηγυρίσωμεν τήν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου μαζί μέ ὄλους τούς ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως κοιμηθέντας Πατέρας μας. Ἐρχόμεθα διά νά κομίσωμεν εἰς αὐτούς μήνυμα ζωῆς. Ἐρχόμεθα διά νά ἀγγίξωμεν τά ἔργα τῶν χειρῶν των, νά τρισαγίσωμεν τά γυμνά ὀστέα καί νά ἀπλώσωμεν Πνεῦμα Ἅγιον ἐπί πᾶσαν σάρκα. Ἐρχόμεθα διά νά ἀναβαπτισθῶμεν εἰς τόν πυξίτην ποταμόν τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ καί τῶν καρδιῶν μας. Διά νά ἀνανεώσωμεν τούς δεσμούς μας μέ τό παρελθόν καί διά νά προσευχηθῶμεν διά τά ἐρχόμενα. Διά νά μνημονεύσωμεν τά ὀνόματά των. Νά ρίψωμε τά πρόσωπά των εἰς τό Σῶμα καί τό Αἷμα Του, εἰς τήν προσκομιδήν, νά τούς ποῦμε: «Ἀνέστη Χριστός, Πατέρες τίμιοι, ἀνέστη Χριστός, καί νεκρός οὐδείς ἐν τῷ μνήματι».

Ἐρχόμεθα εἰς τόν Πόντον τόν εὐάγριον, εἰς τήν σεμνήν Ἀρχόντισσα Καππαδοκίαν, εἰς τήν κοσμοπολίτισσαν Μικρασίαν, εἰς τήν ἀπλήν, εὐλαβῆ κάγαθὴν Ανατολικὴν Θράκην διά λόγους πίστεως καί Γένους. Καί εἶναι ἡ πίστις μας πραεῖα, εἰρηναία, κάρφος ἐλαίας ἔχουσα ἐπί τοῦ στόματος, καταλλαγῆς σύμβολον πρὸς τόν τετραπέρατον κόσμον, ἐνῶ τό Γένος μας, πολλά παθόν καί εἰς κατακλυσμόν πολλάκις εὐρεθέν, ὡς Κιβωτόν ἔχει αὐτήν τήν τῶν Ὁρθοδόξων πίστιν, μέ τήν ὁποίαν ἐταυτίσθη κατά τρόπον ἀπόλυτον καί ἀρραγῆ. Καί λοιπόν, ἐρχόμεθα διά λόγους πίστεως καί Γένους πρὸς ἐκείνους οἱ ὅποιοι μᾶς ἐδίδαξαν καί μᾶς μετέδωκαν αὐτά τά ἅγια τῶν ἁγίων, ὥστε νά τούς ποῦμε ἕνα μεγάλο «εὐχαριστῶ» δι' αὐτό τό ὅποῖον εἴμεθα, νά ἀνάψωμε κερί εἰς τήν μνήμην των, νά εὐχηθῶμεν διά τήν ἀνάπαυσιν τῶν ψυχῶν των καί διά νά ὑποσχεθῶμεν ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἡ μνήμη των θά εἶναι διηνεκῆς καί ἄληστος.

Αὕτη ἡ ἀγάπη καί ἡ τιμὴ πρὸς τούς προπάτορας ἡμῶν ἐπιστρέφει πρὸς ἡμᾶς καί τιμᾷ τούς τιμῶντας καί χαρακτηρίζει τό ἦθος καί τόν τρόπον τῆς Ρωμηροσύνης μας. Αὐτήν τήν ἀγάπην καί τήν τιμὴν πρὸς τήν Ρωμηροσύνην τοῦ Πόντου εἶδομεν ἀπό μακροῦ, ἐκ νεότητος αὐτοῦ, εἰς τό πρόσωπον τοῦ ἀδοκίητος τό ζῆν ἐκμετρήσαντος πολυφιλήτου Μητροπολίτου Δράμας Παύλου, τοῦ μελωδικωτάτου ἀνθρωπίνου κεμεντζέ τῆς ποντιακῆς εὐλαβείας. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ Παύλου ἐπετάζετο συχνάκις ἐπί τῆς Τραπεζούντος, ἐσκέπαζε τήν Θεοτοκοσκέπαστον, ἐσκίαζε τά εὐσκιόφυλλα ἔλατα τῆς γενετείρας τῶν προγόνων του, ἐγίνετο σκληρὰ ὑπὲρ τὰς πέτρας τοῦ Μελᾱ, ὁσάκις ἡμφεσβητοῦντο αἱ εὐθῦναι τοῦ Θρόνου μας καί ὅτε ἡλλοιοῦτο τό μεγαλεῖον τοῦ Γένους μας. Ὁ μακαριστὸς Παῦλος ἠγάπησε

καθ' ὑπερβολήν τήν Ἐκκλησίαν καί τήν Ρωμηοσύνην, ἐάν ὑπάρχη ὑπερβολή εἰς τήν ἀγάπησίν των. Διά τοῦτο, ἀξία καί δικαία ἡ ἐνθύμησις του, ὡσάκις ὁ λόγος περὶ Πόντου, περὶ Μεγάλης Ἐκκλησίας, περὶ Φαναρίου, περὶ Ρωμαίηκου, καί διά τοῦτο τόν μνημονεύομεν ἐξαιρέτως σήμερον ἐδῶ καί εὐχόμεθα ὁ Χριστός μας νά τόν ἀναπαύῃ καί νά χαρίζῃ εἰς τήν ἐποχήν μας νέους κληρικούς μέ τόν αὐτόν ζῆλον καί τό ἴδιον φρόνημα τιμῆς καί σεβασμοῦ πρὸς τοὺς πατέρας καί πρὸς τήν ἐκτρέφουσαν ἡμᾶς πάντας Κωνσταντινουπολίτιδα Ἐκκλησίαν.

Ἀδελφοί καί τέκνα,

Ἡ γῆ τοῦ μεγαλωνύμου Πόντου, ἐνδεδυμένη σήμερον χιτῶνα πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως, πανηγυρίζει ὡς ἀρμόζει τήν Μετάστασιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Εἶναι ἀλλιῶς νά ψάλλῃ κανεῖς «Πεποικιλμένη τῇ θεῖα δόξῃ» εἰς τὰ σιωπηλά θυσιαστήρια τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ἐξαιρέτως δέ ἐδῶ, εἰς τήν ἀγίαν καί δακρυότιμον αὐτήν Μάνδραν, καί εἶναι ἀλλιῶς, διότι αὐτή ἡ σιωπή των διαλαλεῖ τόσο δυνατά ὅτι «Χριστός Ἀνέστη!».

Ὅντως: «Χριστός Ἀνέστη», μακάριοι Κτήτορες καί μονασταί, «Χριστός Ἀνέστη» πλῆθος τῶν πάλαι πανηγυριστῶν, «Χριστός Ἀνέστη» αἰμίμηστοι πατέρες καί ἀδελφοί! Σύ δέ, φιλότατη Ρωμηοσύνη, βάστα γερά τό μαφόρι τῆς Παναγιάς μας, κι ἀκολούθα τά βήματά Της εἰς τό Πραιτώριον, εἰς τό μαρτύριον, εἰς τόν Σταυρόν, εἰς τήν Ἀποκαθήλωσιν καί τόν Τάφον. Πρίν κἄν νά ξημερώσῃ ἡ καινὴ ἡμέρα, «Ἀγνή Παρθένε, Χαῖρε» θά ἀκούσῃς μαζύ της, «ὁ σὸς Υἱὸς Ἀνέστη τριήμερος ἐκ Τάφου» καί σύ, καί σύ γλυκιά μας Ρωμηοσύνη μαζύ Του!

Ἔτη πολλά καί εὐλογημένα εἰς ὅλους!

Ὁμιλία
τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου
«Ἡ ἱστορία τῆς Ἰμβρου
μέσα ἀπὸ τίς μαρτυρίες τῶν ἀνθρώπων της».
 (Ἰμβρος, 19 Αὐγούστου 2023)

* * *

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
 Εὐγενεστάτη κυρία Γενικὴ Πρόξενη τῆς Ἑλλάδος
 στὴν Πόλη,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
 Ἐλλογιμώτατοι συντελεσταί τοῦ παρουσιαζομένου
 βιβλίου,
 Προσφιλέστατοι συμπατριῶτες καὶ φίλοι τῆς Ἰμβρου,
 Τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα,

Μέ πολλή χαρὰ συμμετέχουμε, τό ὥραιο αὐτό Αὐγουστιάτικο Σαββατόβραδο, στὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου «Ἡ ἱστορία τῆς Ἰμβρου μέσα ἀπὸ τίς μαρτυρίες τῶν ἀνθρώπων της», πού μόλις κυκλοφόρησε.

Ἐκφράζουμε τόν δίκαιο ἔπαινο πρὸς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι συνέβαλαν προσωπικά στὴν κατάρτιση καὶ ἐκδοση αὐτοῦ τοῦ ἀξιολόγου ἔργου. Στό πρόσωπο τοῦ Ἐντιμοτάτου Δημάρχου Καλαμαριαῖς κ. Ἰωάννου Δαρδανέλη, εὐχαριστοῦμε τοὺς ὑπευθύνους τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Προσφυγικοῦ Ἑλληνισμοῦ γιὰ τὴ συμπαράστασή τους. Ἐνα θερμό «εὐχαριστῶ» ἀπευθύνουμε πρὸς τόν Ἐντιμολογιώτατο Πρόεδρο τῆς Ἰμβριακῆς Ἐνώσης Μακεδονίας Θράκης κ. Παῦλο Σταματίδη, καὶ πρὸς τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου της γιὰ τὴν καθοριστικὴ συμβολή τους.

Συγχαίρουμε τοὺς ἐπιμελητές τῆς ἐκδόσεως καὶ ὅσους ἔδωσαν σπέντευξη, καθὼς καὶ τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὡραίων κειμένων. Ἰδιαίτερη ἀναγνώριση καὶ ἐγκάρδιες εὐχαριστίες ἐκφράζουμε πρὸς τόν Ἐντιμολογιώτατο Πρόεδρο τῆς Ἀδελφότητος Ὀφφικιαλίων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ Μέγα Εὐεργέτη κ. Αθανάσιο Μαρτίνο γιὰ τὴν πρόθυμη κάλυψη τῶν δαπανῶν τῆς ἐκδόσεως.

Ένα ακόμη βιβλίο έρχεται νά προστεθῆ στόν κατάλογο τῶν σπουδαίων έργων γιά τήν Ἰμβρο μας, τά ὁποῖα κυκλοφορήθηκαν κατά τά τελευταῖα ἔτη καί φωτίζουν τήν ἱστορία, τήν ἀρχαιολογία, τήν κοινωνία, τήν χριστιανική ταυτότητα, τήν παιδεία καί τή γλῶσσα, ὀλόκληρο τόν πολιτισμό μας. Θεωροῦμε ὅτι αὐτή ἡ συγγραφική παραγωγή ἀποτελεῖ ἔνδειξη καί διάσταση τῶν θετικῶν ἐξελίξεων εἰς τά καθ' ἡμᾶς κατά τίς τρεῖς τελευταῖες δεκαετίες, ἀποκορύφωμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἐπαναλειτουργία, ἀπό τό ἔτος 2013, τῆς ὁμογενειακῆς ἐκπαιδεύσεως στό νησί μας.

Ἐπαινοῦμε τήν ἰδέα νά παρουσιασθῆ ἡ σύγχρονη ἱστορία τῆς Ἰμβρου μέσα ἀπό ζωντανές μαρτυρίες τῶν ἀνθρώπων τῆς. Σέ αὐτούς ἀνήκουν, πρῶτον, ἐκεῖνοι πού ἔμειναν στό νησί τά πέτρινα χρόνια, πού ξεκίνησαν τό 1964. Αὐτοί ἐβίωσαν τή διάλυση τοῦ κοινωνικοῦ ἰστού, τῶν παραδόσεων, τῶν σχολείων μας. Ἐζησαν μέσα στόν φόβο καί τήν ἀγωνία, στήν ἀνασφάλεια καί τήν ἔνδεια. Δέν πτοήθηκαν, ὅμως, ἀλλά ἔδειξαν καρτερία καί ἀντοχή, κράτησαν τίς ἐκκλησίες μας ἀνοικτές καί τά χωριά μας ζωντανά, διέσωσαν τήν πατρογονική μας λαλιά. Χωρίς αὐτούς δέν θά ὑπῆρχε σήμερα ἡ παραδοσιακή Ἰμβρος. Τούς εὐγνωμονοῦμε γιά ὅσα προσέφεραν, ὁμολογοῦμε ὅτι ὀφείλουμε πάρα πολλά σέ αὐτούς πού φύλαξαν ὄχι μόνον τόν τόπο μας, ἀλλά καί τόν ἡμέτερον τρόπον τοῦ βίου.

Πολυτιμότερη εἶναι καί ἡ μαρτυρία τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἰμβρου πού ἐγκατέλειψαν ἄκοντες τό νησί καί, ἐν τῇ ξένη, ὄχι μόνον ἐπιβίωσαν, ἀλλά πρόκοψαν καί διακρίθηκαν μέ τήν τιμιότητα καί τήν ἐργατικότητα τους, γεμᾶτοι πίστη στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καί στή δύναμη τῆς ψυχῆς τους. Ὅλοι αὐτοί δέν λησμόνησαν τήν Ἰμβρο, ἀλλά ζοῦσαν μέ τή νοσταλγία τῆς πατρικῆς γῆς καί μετέδωσαν στά τέκνα τους τήν ἀγάπη γιά τό νησί μας. Αὐτοί ἦταν ἐκεῖνοι πού πρῶτοι ἄρχισαν νά ἐπισκευάζουν τά σπίτια τους στήν Ἰμβρο, νά τήν ἐπισκέπτονται τά καλοκαίρια. Αὐτοί καί οἱ Σύλλογοί μας συνέβαλαν καθοριστικά στήν ἐπανεκκίνηση τῆς ὁμογενειακῆς ἐκπαιδεύσεως. Τούς τιμοῦμε καί ἀναγνωρίζουμε τήν προσφορά τους.

Ὅλα αὐτά εἶναι τιμαλφῆς παρακαταθήκη γιά τίς νέες γενεές τῶν Ἰμβρίων, πού θά κληθοῦν νά δώσουν τή μαρτυρία τους ὡς «οἱ ἄνθρωποι τῆς» στό μέλλον. Ὅπως τό πράττουμε πάντοτε, καί αὐτή τή στιγμή ἀπευθυνόμαστε πρὸς τήν Ἰμβριακή νεολαία, τήν ὁποία περιβάλλουμε μέ ἰδιαίτερη στοργή. Οἱ νέοι καί οἱ νέες μας εἶναι οἱ

φορείς και έκφραστές των ελπίδων μας και πρέπει να καταστούν οι συνεχιστές των αγώνων για τη διάσωση και ανάπτυξη της παρουσίας της Όμογενείας στο νησί. Μαζί με την αγάπη για την Ίμβρο, οφείλουν να αντιμετωπίζουν με ρεαλισμό και πάντοτε με όραμα τις εκάστοτε προκλήσεις και περιστάσεις. Δεν υπάρχει άλλη λύση και προοπτική. Δεν στοιχειοθετείται άλλοθι για κανένα.

Στους ανθρώπους της Ίμβρου ανήκουν και οι πολλοί φίλοι της, υποστηρικτές στον δίκαιο αγώνα μας για τη διαφύλαξη της πατρώας κληρονομιάς, πάντοτε στο πλευρό μας, με τη συχνή παρουσία τους στο νησί, με την γενναιόδωρη στήριξή τους σε πρωτοβουλίες, προγράμματα, εκδόσεις, στη λειτουργία των σχολείων μας, σε πολιτιστικές εκδηλώσεις και σε πολλά άλλα. Στο πρόσωπο των παρόντων απόψε φίλων της Ίμβρου εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας προς όλους εκείνους που αγάπησαν και αγαπούν τό νησί μας σάν να ήταν και δική τους πατρίδα.

Γνωρίζουμε επίσης, και τό εκτιμούμε ιδιαίτερος, ότι στον Τουρκικό λαό υπάρχουν πολλοί, οι οποίοι ενδιαφέρονται ειλικρινά για να διασωθῆ και να αναπτυχθῆ ἡ ὁμογενειακή παρουσία στην Ίμβρο. Δείχνουν ἔμπρακτα αυτό τό ενδιαφέρον τους μέ πολλούς τρόπους. Χαιρόμαστε γι' αυτό και τούς ευχαριστούμε ὀλοψυχα. Πιστεύουμε, μαζί μέ αὐτούς, ὅτι ἡ παρουσία τῆς Όμογενείας στό νησί εἶναι ἡ ἐγγύηση γιά τή συνέχιση τῆς μακρᾶς πολιτισμικῆς ἱστορίας τῆς Ίμβρου.

Ὁ Ίμβριος Πατριάρχης σας παραμένει αισιόδοξος καί ἀναμένει νέες θετικές ἐξελίξεις καί ἕνα καλύτερο μέλλον γιά τήν Ίμβρο καί τήν Τένεδο. Ἔχουμε βαθειά ἐμπιστοσύνη στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ καί στήν ἀστείρευτη δύναμη τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἐνστερνίζεται ἕνα ἀγαθό σκοπό καί ἀγωνίζεται γιά τήν ἐπίτευξή του.

Κατακλείοντας, ἐκφράζουμε τήν Πατριαρχική μας εὐαρέσκεια πρὸς τόν ἀγαπητό ἀδελφό, Ἱερώτατο Μητροπολίτη Ίμβρου καί Τενέδου κ. Κύριλλο γιά τήν ὁργάνωση τόσο πολλῶν ἐκδηλώσεων τίς ἡμέρες αὐτές. Πίσω ἀπό αὐτές τίς ἐκδηλώσεις βρίσκεται ἔμπνευση, πολὺς κόπος καί μέγας ἐνθουσιασμός. Πράγματι κάθε Αὐγουστο ἡ Ίμβρος δείχνει τό φωτεινό πρόσωπό της. Εἶναι δέ ἐντυπωσιακό τό γεγονός, ὅτι τὰ δρώμενα ἀναφέρονται στή λειτουργική ζωή, στόν πολιτιστικό, τόν καλλιτεχνικό καί τόν ἐπιστημονικό χώρο, ὅτι συμβάλλουν πρὸθυμα σέ αὐτὰ ἄνθρωποι τοῦ πνεύματος, ἐρευνητές, μουσικοί, χορωδίες, σύλλογοι, ὅτι γίνονται ἐνδιαφέρουσες ἐκθέσεις, ἐκδρομές καί ἄλλα πολλά, μέ μεγάλη συμμετοχή τῶν μονίμων κατοίκων, τῶν ἐπισκεπτῶν

ἡμετέρων καί τῶν φίλων τῆς Ἰμβρου. Αὐτό, ἅγιε Ἰμβρου, εἶναι δικό σας κατόρθωμα. Ἀλησμόνητο παραμένει τό «Ἔτος Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ τοῦ Ἰμβρίου», μέ ἀφορμή τή συμπλήρωση 250 ἐτῶν ἀπό τή γέννηση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ τέκνου τῆς Ἰμβρου. Εὐχόμαστε ἀγαπητέ ἀδελφέ, νά ἔχετε πολλές παρόμοιες ιδέες καί νά συνεχίσετε μέ νέες ὠραῖες πρωτοβουλίες.

Μέ αὐτά τά αἰσθήματα καί τίς σκέψεις, σᾶς εὐχαριστοῦμε ὅλους γιά τήν παρουσία σας στήν ἀποψινή πνευματική ἐκδήλωση καί μεταφέρουμε πρὸς ἐσᾶς καί τοὺς ἀγαπημένους σας τήν εὐλογία τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀρχηγός καί τελειωτής τῆς πίστεως ἡμῶν, πρεσβείαις τῆς Ὑπεραγίας Μητρὸς Αὐτοῦ, νά χαρίζη σέ ὀλόκληρο τόν κόσμο τά οὐράνια δωρήματά Του.

Θερμές εὐχαριστίες γιά τήν προσοχή σας!

Χαιρετισμός
τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν Ἑσπερίδα «Ἰμβρος - Ἅγιον Ὅρος
Μία διαχρονικὴ σχέσηη ζωῆς»
 (Ἅγιοι Θεόδωροι Ἰμβρου, 21 Αὐγούστου 2023)

* * *

Ἰερώτατε Ποιμενάρχα τῆς θεοσώστου
 Ἐπαρχίας Ἰμβρου καὶ Τενέδου,
 Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,
 Ὄσιολογιώτατε Ἡγούμενε τῆς Ἱεράς Μονῆς Κουτλουμουσίου,
 Εὐλαβέστατοι κληρικοί,
 Ὄσιώτατοι μοναχοί,
 Ἐλλογιμώτατε κύριε Διευθυντά τῆς Ἀγιορειτικῆς Ἑστίας,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
 Ἐλλογιμώτατοι ὁμιληταί,
 Προσφιλέστατοι φίλοι τῆς Ἰμβρου,
 Ἀγαπητοὶ συμπατριῶτες,
 Τέκνα ἐν Κυρίῳ εὐλογημένα,

Μέ ιδιαίτερη χαρὰ συμμετέχουμε σέ αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση πού ὀργανώνει ἡ Ἀγιορειτικὴ Ἑστία, σέ ἀγαστὴ συνεργασία μέ τὴν Ἱερά Μητρόπολη Ἰμβρου καὶ Τενέδου, μέ θέμα τίς σχέσεις τῆς Ἰμβρου μέ τό Ἅγιον Ὅρος. Ὅπως θά ἐνθυμῆσθε, ἡ περυσινὴ χρονιά ἦταν ἀφιερωμένη στόν Βαρθολομαῖο Κουτλουμουσιανό, μέ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο διακοσίων πενήντα ἐτῶν ἀπὸ τῆ γέννησή του. Αὐτό τό ἀγλαόν τέκνον τοῦ νησιοῦ μας εἶναι γιὰ μᾶς σύμβολο τῶν σχέσεων καὶ τῶν στενῶν δεσμῶν τῆς Ἰμβρου μέ τό Ἁγιώνυμον Ὅρος. Ἐφέτος θά ἀκούσουμε ἀπὸ εἰδικούς ὁμιλητές ἐνδιαφέρουσες εἰσηγήσεις γιὰ τοὺς δεσμούς αὐτοὺς πού ἐκφράζουν μία σημαντικὴ διάσταση τῆς συνυφασμένης μέ τό Ἅγιον Ὅρος ταυτότητος τῶν Ἰμβρίων, γιὰ τόν ρόλο πού διαδραμάτιζαν τὰ τέσσερα ἀγιορειτικὰ μετόχια στό νησί καὶ οἱ μοναχοὶ πού ἀσκήθηκαν σέ αὐτά, καὶ γιὰ τὴ συμβολὴ τους στὴν οἰκονομικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Τὰ μετόχια ἀπασχολοῦσαν πολλοὺς κατοίκους στὴν

καλλιέργεια τῶν κτημάτων τους. Μέ τις ἀκολουθίες τους τόνωναν τό θρησκευτικό αἶσθημα τοῦ ἱμβριακοῦ λαοῦ. Ὄντως, ἡ μικρή πατρίδα μας ὠφελήθηκε πολλαπλῶς ἀπό τά Ἀθωνικά μετόχια της: τά τρία Λαυριωτικά, α) τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου στήν περιοχή τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, β) τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καί γ) τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Καλαμιδιώτου (μέχρι τό 1922) στό Σχοινοῦδι, καί τό Κουτλουμουσιανό τῶν Ταξιαρχῶν κοντά στό Γλυκύ. Ἡ κατάργηση, ἡ δήμευση τῆς περιουσίας τους καί τά ἐπακόλουθα, ἀποτελέσαν καμπή στήν ἱστορία τοῦ νησιοῦ μας.

Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι καί μετά τό 1943, τά μετόχια παρέμειναν στή μνήμη τῶν ἱμβριῶν ὡς κομμάτι τῆς ζωῆς τους. Τό Ἅγιον Ὅρος ἦταν καί ἔμεινε γιά τούς ἱμβριώτες οἰκείος τόπος. Χρησιμοποιώντας τά λόγια τοῦ μακαριστοῦ Προκατόχου μας Πατριάρχου Αθηνᾶγορου, θά λέγαμε, ὅτι ἰσχύει καί στήν Ἱμβρο τό «περασμένα μεγαλεῖα καί διηγώντας τα νά μή κλαῖς», ἀλλά νά δοξάζεις τόν Θεό τῆς ἀγάπης πού ἀξίωσε τό ἱστορικό νησί μας νά καταστή τόπος μαρτυρίας τοῦ πνεύματος καί τοῦ ἠθους τοῦ Ἄθωνος γιά πολλούς αἰῶνες. Χάρη στήν Ἀγιορειτική ἔμπνευση, παρουσία καί συμβολή, ξεκίνησε καί ἡ ἐκπαιδευτική ἱστορία τῆς Ἱμβρου, πού συνδέεται, ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, μέ τόν Βαρθολομαῖο Κουτλουμουσιανό καί τόν ἀδελφό του Κύριλλο. Καί ὁ Νικηφόρος Γλυκάς, ὁ ἰδρυτής τῆς Κεντρικῆς Σχολῆς Ἱμβρου, συνδεόταν μέ τό Ἅγιον Ὅρος διά μέσου τοῦ Βαρθολομαίου, διετέλεσε κατά τό 1856-57 Διευθυντής τῆς Ἀθωνιάδος Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας, τό δέ ἔτος 1880 ὡς Μητροπολίτης Ἱμβρου ἐώρτασε τή Μεγάλη Ἑβδομάδα στή Μονή Ἰβήρων, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος σέ ἐπιστολή του πρὸς τόν Πατριάρχη, γραμμένη στή Μονή Κουτλουμουσίου. Χαιρόμαστε πού σήμερα θά ἀκουσθοῦν πολλά ὀνόματα ἱμβριῶν πού ἐμόνασαν στό Ἅγιον Ὅρος καί εἶχαν στίς προσευχές τους πρὸς Κύριον πάντοτε τήν γενέτειρά τους.

Τερώτατε ἀδελφέ ἅγιε Ἱμβρου καί Τενέδου,

Ἐλλογιμώτατε κύριε Διευθυντά τῆς Ἀγιορειτικῆς Ἑστίας,

Σᾶς συγχαίρουμε γιά τήν πρωτοβουλία ὀργάνωσης αὐτῆς τῆς ἐσπερίδας. Ἡ Ἀγιορειτική Ἑστία, ἥδη ἐπί εἴκοσι τρία ἔτη προάγει τή μελέτη καί τήν προβολή τοῦ Ἀθωνικοῦ πολιτισμοῦ, ἀναδεικνύει τήν προσφορά τοῦ ἁγιωνύμου Ὅρους στήν Ὀρθοδοξία, στόν Χριστιανικό κόσμο καί σέ ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Σᾶς εὐχαριστοῦμε, ἀγαπητέ κύριε Διευθυντά, ἐκ μέρους ὅλων τῶν συμπατριωτῶν μας γιά τό ἐνδιαφέρον σας καί γιά τήν Ἱμβρο.

Ἐπαινοῦμε τόν ἅγιο Ἰμβρου καί Τενέδου γιά τή συμβολή του στήν προετοιμασία τῆς ἐσπερίδας καί εὐρύτερα γιά ὅσα πράττει γιά τά δύο νησιά, γιά τήν ἀγάπη του γι' αὐτά. Ἐγινε πολύ γρήγορα Ἰμβριος καί Τενέδιος καί ἀναμένουμε ὅλοι καί ἄλλα πολλά ἀπό αὐτόν.

Χαιρετίζουμε τήν παρουσία τῶν Ἀγιορειτῶν Πατέρων, ἡ ὁποία, μαζί μέ τούς συμβολισμούς πού κομίζει, ὑπενθυμίζει σέ ὅλους μας τήν παγκόσμια σημασία τοῦ Ἄθωνος ὡς εὐλογημένου κέντρου ἀγιωσύνης, πνευματικότητας, ἄσκησης καί μετάνοίας, ὀλικῆς ἀφιέρωσης καί δοξολογίας τοῦ Θεοῦ, βίωσης τῆς ἐσχατολογικῆς κατεύθυνσης καί ὁρμῆς τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ὁ μοναχισμός εἶναι καρπός τοῦ ἀσκητικοῦ πνεύματος ὀλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ὁ πόθος, ὁ τόπος καί ὁ τρόπος ὀλικῆς ἐκκλησιαστικοποίησης τῆς ζωῆς, δοξολογικῆς μετοχῆς στό μυστήριο τῆς εὐχαριστιακῆς ταυτότητάς της.

Εὐχαριστοῦμε τούς Ὁσιολογιώτατους καί τούς Ἐλλογιμωτάτους εἰσηγητάς καί ὅλους ἐσᾶς πού συμμετέχετε σέ αὐτή τήν πνευματική ἐκδήλωση. Συγχαίρουμε ἐπίσης τόν Ἐντιμολογιώτατο Καθηγητή καί συμπατριώτη μας κύριο Ἀναστάσιο Ὡρολογᾶ, καινούργιο Ἄρχοντα ὀφφικιάλιο τῆς Ἐκκλησίας, γιά τήν ἔκθεση φωτογραφίας «Μικρό ὀδοιπορικό στόν Ἄθω».

Ἐκλεκτοί παρόντες,

Ὅπως κάθε χρόνο, ἔτσι καί ἐφέτος τίς μέρες αὐτές, ἡ Ἰμβρος φορᾶ τά γιορτινά της. Ὑποδέχεται τά ξενιτεμένα παιδιά της καί πολλούς φίλους της, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς αὐξάνονται καί χαιρόμαστε ἰδιαιτέρως γι' αὐτό. Οἱ ὠραῖες πνευματικές καί πολιτιστικές ἐκδηλώσεις δίνουν ξεχωριστό χρῶμα στήν περίοδο αὐτή. Ἐκφράζουμε τήν εὐαρέσκειά μας πρὸς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνέβαλαν στήν προετοιμασία καί τή διεξαγωγή τους. Ἡ ἀποψινή μας συνάντηση ἀγγίζει ἕνα σπουδαῖο κεφάλαιο στήν ἱστορία τῆς Ἰμβρου. Ἄς χαροῦμε ὅλοι μαζί τήν ἐσπερίδα «Ἰμβρος - Ἄγιον Ὄρος. Μία διαχρονική σχέση ζωῆς»!

Καλή Ἐπιτυχία!

Address
by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
at the Conference:
“Christian – Muslim Dialogue – Partnerships in Action:
Towards One Earth, One Family, One Future”
(Istanbul, August 28, 2023)

* * *

Esteemed religious leaders, venerable scholars, beloved brothers and sisters,

As the golden sun rises over this ancient city, a place where history paints an intricate tableau of religious, cultural, and ethnic pluralism, we gather with purpose and hope. With each exchange of dialogue and every gesture of partnership, we lay down a foundation, connecting centuries of shared history, culture, and values.

Historically, the intertwining threads of Christianity and Islam have woven stories of shared existence, bearing testimony to ages of coexistence. As inheritors of this rich legacy, we are summoned today to not only reminisce about our shared past, but to forge ahead, uniting in the face of present-day challenges.

At the monumental Holy and Great Council of the Orthodox Church on the island of Crete in 2016, we were reminded: “The Church lives not for herself. She offers herself for the whole of humanity in order to raise up and renew the world into new heavens and a new earth” (Holy and Great Council, 2016). This profound message transcends boundaries, beckoning all of humankind to unite for the greater good.

Both Christianity and Islam, spiritual legacies of Abraham, provide a reservoir of teachings that advocate peace, mutual respect, and stewardship of God’s creation. The sacred Psalmist beautifully captures the spirit of unity, expressing, “Behold, how good and pleasant it is when brothers dwell in unity!” (Psalms 133:1). Complementing this sentiment, the poetic genius Al-Mutanabbi professes, “He who does not have forbearance, has nothing.” These words shine as guiding stars, leading us on a path to shared comprehension.

St. Augustine of Hippo stated that “Peace is the tranquility of order.” This understanding finds echoes in the philosophical depths of Islamic

tradition, with Al-Farabi asserting that a truly virtuous society fosters inner peace and common good. Such sagacious teachings offer a foundation upon which we can build a shared future.

Now, more than ever, our world stands at a pivotal crossroads. Our Earth, which has cradled civilizations and nurtured cultures, is beset with unprecedented perils. Environmental crises, from escalating climate events to the diminishing diversity of life, issue a pressing call to arms for united action. We have consistently reiterated, “The earth does not belong to us. It is a gift, and we have the moral obligation to respect and preserve it for future generations” (Bartholomew, 2018).

As faith leaders and communities, we are uniquely positioned to respond to this call. Our scriptures, traditions, and histories are replete with teachings that emphasize our duty toward the environment. It’s time we plunged deep into these repositories of wisdom to spearhead a collective, faith-based environmental movement.

Moreover, dialogue must manifest in concrete actions. Words are but the beginning; the real testament to our commitment will be the projects we initiate, the communities we uplift, and the environment we safeguard. Through initiatives grounded in our shared values, we can inspire transformation on both individual and collective levels.

To realize the vision of “One Earth, One Family, One Future,” we must transcend mere tolerance. True dialogue entails deep respect, mutual understanding, and collective action. Our scriptures offer countless narratives that champion unity, respect, and cooperation. By immersing ourselves in these narratives, we can draw inspiration for our common journey.

Our Earth, a shared sanctuary, has sheltered countless generations, each adding its own unique chapter to the saga of humanity. Our generation stands at an epochal moment, endowed with the responsibility to chart a course that guarantees peace, prosperity, and ecological balance for those yet to come.

As we navigate the challenges of the present, let our actions be guided by the timeless wisdom of our faith traditions. Let this conference be more than a mere congregation of individuals. Let it be a symphony of voices, ideas, and aspirations in order to create a transformative global movement. A movement that, guided by the words of St. Paul, embodies the spirit of “God has called us to peace” (1 Corinthians 7:15).

Let us march forth with a renewed sense of purpose, unity, and

determination. Let the echoes of our dialogue reverberate through time, inspiring future generations to further strengthen and advance our fellowship. Let this historical city of myriad cultures bear witness to our pledge today: a pledge to work together, shoulder to shoulder, in shaping a world that celebrates diversity, fosters unity, and safeguards our shared Earthly oikos.

May God's infinite blessings be a guiding light on our path, fortifying our endeavors and filling our hearts with love, compassion, and hope!

Λόγος
τῆς Α.Θ.Παναγιόττης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατά τὴν ἐπίσημον Δοξολογίαν
εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης
(Ἀνδραβίδα, 2 Σεπτεμβρίου 2023)

* * *

Ἐξοχωτάτη Πρόεδρε τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας,
 Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν
 καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμε,
 Ἱερώτατε Μητροπολιτα Ἡλείας καὶ Ὡλένης κ. Ἀθανάσιε,
 Ἐξοχώτατε κύριε Περιφερειάρχα,
 Ἐντιμότητα Δήμαρχε Κυλλήνης-Ἀνδραβίδος κ. Λέντζα,
 Ἐντιμότητα Δήμαρχε Πύργου κ. Ἀντωνακόπουλε,
 καὶ λοιποὶ ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν,
 Εὐλαβέστατοι Κληρικοί,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε.,
 Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Εἰκοσαετίαν ὄλην μετὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν τῆς ἡμετέρας Μετριότητος εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦτον τόπον, ἰδοὺ ἰστάμεθα καὶ πάλιν ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, κομίζοντες ἐκ τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων τὴν εὐλογίαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν μέριμναν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἀναφωνοῦμεν τό «καλῶς εὐρέθημεν»!

Ἀπευθύνομεν εὐγνώμονας εὐχαριστίας πρὸς τὸν Μακαριώτατον καὶ φίλτατον ἀδελφόν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμον διὰ τὴν προφρόνως παρασχεθεῖσαν ἀδειαν ἐλεύσεως τῆς ἡμετέρας Μετριότητος ἐνταῦθα, καθὼς καὶ διὰ τὴν εὐλογητὴν παρουσίαν Του κατὰ τὴν ὑποδοχὴν ἡμῶν, ὡς ἄλλως τε συμβαίνει εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἱεραποδημίας μας ἐν Ἑλλάδι. Ὁσαύτως, ἐκφράζομεν τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην μας πρὸς τὴν Ἐξοχωτάτην Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Κατερίναν Σακελλαροπούλου διὰ τὴν ὅλως τιμητικὴν Αὐτῆς παρουσίαν καὶ συμμετοχὴν.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἡλείας καὶ Ὡλένης,

κατόπιν τῆς κοινῆς προσκλήσεως τοῦ Ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ἡλείας κυρίου Ἀθανασίου καί τῶν Ἐντιμοτάτων Δημάρχων Πύργου καί Κυλλήνης-Ἀνδραβίδας. Εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς ὅλους διὰ τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν καί θερμὴν ὑποδοχὴν καί τὰς ἐν γένει ἐκδηλώσεις ἀγάπης, ὡς καί διὰ τοὺς πρόφρονας λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν ὅτι ἔχουν τὴν ἀναφορὰν τῶν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καί τὸν θεσμόν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ὄχι εἰς τὸ ταπεινὸν ἡμῶν πρόσωπον.

Ἀναμνησκόμεθα μετὰ σεβασμοῦ καί συγκινήσεως τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἡλείας κυροῦ Γερμανοῦ τοῦ Β' καί δεόμεθα, τὴν εὐσημον ταύτην στιγμὴν, τοῦ Κυρίου τῆς Δόξης, ὅπως ἀναπαύῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων καί ἐν Χώρα Ζώντων. Περιπτυσσόμεθα ἐν ἀγάπῃ πολλῇ τὸν διάδοχον αὐτοῦ, ὅστις ἀξίως καί θεοφιλῶς ποιμαίνει τὴν ἐκλεκτὴν ταύτην ὀλκάδα. Προσβλέπομεν, ἐν χρησταῖς ἐλπίσιν, εἰς τὰ πρόσωπα τῶν Ἀρχόντων τοῦ τόπου, τοῦ φιλτάτου κυρίου Περιφερειάρχου, τῶν ἀγαπητῶν κυρίων Δημάρχων καί πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, οἱ ὅποιοι φιλογενῶς καί εὐθυνοφρόνως διακονοῦν τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου. Ἐγκαλιζόμεθα τὸν φιλόχριστον λαόν τῆς Ἡλείας, δεόμενοι τοῦ Ἀρχηγοῦ καί Τελειωτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν, ὅπως σκέπη καί κρατύνη αὐτόν καί ὀδηγῇ τὰ διαβήματά του εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Προτρεπόμεθα ὑμᾶς, τέκνα ἐν Κυρίῳ πεφιλημένα, πατρικῶς καί ἐν ἀγάπῃ πολλῇ, νὰ παραμένετε ἐδραῖοι εἰς τὸν τόπον σας τὸν ὠραιότατον, εἰς τὴν εὐλογημένην γῆν τῶν προγόνων σας. Ἡ ἱστορία τοῦ τόπου σας μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξιν πολλῶν κατακτητῶν, τὰ ἴχνη τῶν ὁποίων παραμένουν εὐδιάκριτα ἕως τῆς σήμερον. Διακρίνομεν ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀνδραβίδας, τὴν ἄλλοτε πρωτεύουσαν τοῦ Πριγκηπάτου τῆς Ἀχαΐας ἢ τοῦ Μορέως, τὰ ἐρείπια τῆς περιλαμπρῆς Γοθικῆς Βασιλικῆς τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὸ φημισμένον Κάστρον Χλεμούτσι, ἀλλὰ καί τὸν λιμένα τῆς Γλαρέντζας ἐπὶ τῶν καταλοιπῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Φράγκοι, Ὄθωμανοί, Ἐνετοὶ καί Σλάβοι ἄφησαν τὸ ἀποτύπωμά των, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ τοῦ Γένους, μέ τὴν γλῶσσαν καί τὰς παραδόσεις, τὰ ἦθη καί τὰ ἔθιμα καί κυρίως τὴν Χριστιανικὴν πίστιν, παρέμεινεν ἐδραῖα καί ἀμετακίνητος.

Γνωρίζομεν καί τὰς συγχρόνους δυσκολίας καί τὰς ἀντιξοότητας. Οἱ ἄνθρωποι τῆς εὐρύτερας περιοχῆς ἐδοκίμασαν πολὺν πόνον καί ὑπέφεραν πολλὰ ἐξ αἰτίας τῶν γνωστῶν καταστρεπτικῶν πυρκαϊῶν. Ὁ κλαυθμὸς καί ὁ θρήνος διὰ τὴν ἀπώλειαν δεκάδων ἀνθρωπίνων

ζωῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡλείας τὸ ἔτος 2007 ἀντηχεῖ ἀκόμα εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν τὴν ἀνείπωτον αὐτὴν τραγωδίαν. Χαιρόμεθα, ὅμως, πού ἐσεῖς, παρὰ τὰς ἐπισυμβάσας φυσικὰς καταστροφάς, ζητεῖτε εἰς μίαν περιοχὴν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία διατηρεῖ μοναδικὸν φυσικὸν κάλλος καὶ περιβαλλοντικὸν πλοῦτον πού πρέπει νὰ διαφυλάσσητε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.

Ὑπενθυμίζομεν ὅτι ἡ καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος, οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς λαίλαπος τῶν πυρκαϊῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων τρόπων καὶ μεθόδων, ὡς ἡ ρύπανσις, τὸ φαινόμενον τοῦ θερμοκηπίου, ἡ τρύπα τοῦ ὄζοντος, ἡ ἐξαντλητικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν φυσικῶν πόρων καὶ τόσα ἄλλα, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαρρηξέως τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεόν, τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ. Ἡ οἰκολογικὴ καταστροφή ἀποτελεῖ ἀκραίαν καὶ ἀσυγχώρητον ἁμαρτίαν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, τὰ ἐπίχειρα τῆς ὁποίας, πρωτίστως μέ τὴν μορφήν τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς, δυστυχῶς, βιοῦμεν ἅπαντες.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὡς γνωρίζετε, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ αἰοδίδιμου προκατόχου ἡμῶν Πατριάρχου Δημητρίου, ἔχει λάβει σημαντικὰς πρωτοβουλίας διὰ τὴν προστασίαν τοῦ περιβάλλοντος, διότι ἡ γῆ εἶναι, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, ὁ κοινός μας οἶκος, ἡ κοινὴ μας ἐστία καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀνέστιος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ. Παρὰ τὰς δυσσιώνους προβλέψεις, διατηροῦμεν τὴν πίστιν μας εἰς τόν Θεόν καὶ τὴν ἐλπίδα μας.

Αὐτὴ ἡ ἀκλόνητος πίστις εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἐκραταίωσε τὴν Ρωμηοσύνην τῆς Πόλεως, τοῦ Πόντου, τῆς Καππαδοκίας, τῆς Ανατολικῆς Θράκης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Τενέδου, ἡ ὁποία «διῆλθε διὰ πυρός καὶ ὕδατος» (Ψαλμ. 65, 12), ἐγνωρίσε τόν πόνον καὶ τὴν πίκραν τῆς ἀπωλείας τῶν σεβασμάτων τῆς, τῶν πατρογονικῶν τῆς ἐστιῶν. Ὅμως, «δόξα τῷ Θεῷ, πάντων ἔνεκεν»! Παραμένομεν εἰς τὸ Φανάριον καὶ φυλάττομεν τόν τόπον τόν ἅγιον τῶν προγόνων μας, τὰς Ἐκκλησίας μας, καὶ τόν τρόπον τοῦ βίου τοῦ Γένους. Ὑπομένομεν καὶ πορευόμεθα σταυρικῶς, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἦθος τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Νὰ πορευέται μὲν σταυρικῶς, ἀλλὰ νὰ προσβλέπῃ ἀεῖποτε εἰς τὴν Ἀνάστασιν, ἡ ὁποία ἔπεται τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Σταυροῦ. Καὶ διαβεβαιούμεθα ἅπαντας, ἀδελφοί καὶ τέκνα, ὅτι δὲν ἐγκαταλείπομεν τὰς παραφυλακὰς τῆς πίστεως καὶ τοῦ Γένους, διότι ἔχομεν περικείμενον τὸ νέφος τῶν ψυχῶν τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ τῶν ἀγίων καὶ τῶν μαρτύρων.

Ταῦτα πάντα λέγοντες ἐν ἀγάπῃ πατρικῇ, κατακλείομεν τόν λόγον καί ἀναπέμπομεν δοξολογίαν πρὸς τόν ἐν Τριάδι Θεόν διὰ τήν εὐλογητὴν αὐτὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἡλείας, καί ἀποδίδομεν τὴν τιμητικὴν προσκύνησιν εἰς τοὺς θεοστέπτους βασιλεῖς καί ἰσαποστόλους Ἅγιον Κωνσταντῖνον τόν Μέγαν καί τὴν μητέρα Αὐτοῦ Ἁγίαν Ἐλένην, ὁ περίλαμπρος Ναός τῶν ὁποίων μᾶς ὑπεδέχθη σήμερον. Ἀπευθύνοντες δέ ἅπαξ ἔτι ὀλοθέρμους εὐχαριστίας πρὸς πάντας ὑμᾶς, ἐπικαλούμεθα ἐπὶ τόν εὐσεβῆ Ἑλληνικόν Λαόν τὴν χάριν καί τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης.

Καί πάλι, καλῶς συναντηθήκαμε, ἀδελφοί καί τέκνα!

Ὁμιλία
τῆς Α.Θ.Παναγιόττης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν
εἰς τὸν Ἱερόν Μητροπολιτικόν Ναόν Ἁγίου Νικολάου
 (Πύργος, 3 Σεπτεμβρίου 2023)

* * *

Ἱερώτατε Μητροπολιτα Ἡλείας καὶ Ωλένης
 καὶ ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ κ. Αθανάσιε,
 Τιμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
 Εὐλαβέστατοι Πατέρες,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἀρχοντες Ὁφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε.,
 Ἐξοχώτατοι καὶ Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν,
 Λαὲ τοῦ Θεοῦ εὐλογημένε!

Μὲ μεγάλην χαρὰν καὶ συγκίνησιν εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐλογημένην καὶ ἱστορικὴν γῆν τῆς Ἡλείας καὶ εἰς τὴν διοικητικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς, τὸν Πύργον. Μᾶς ἔφερεν ἐδῶ ἡ εὐγενὴς καὶ φιλάδελφος πρόσκλησις τοῦ σεминоῦ Ποιμενάρχου τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, Ἱερωτάτου Μητροπολίτου κ. Αθανασίου τοῦ Β', τοῦ ἀπὸ Ωλένης, καὶ ἤδη, πάνυ ἐπαξίως, Ἡλείας καὶ Ωλένης. Ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐπισκέπτεται ἐπισήμως καὶ εὐλογεῖ τὴν Ἡλείαν. Καὶ κατὰ τοῦτο, ἡ εὐλαβὴς πρόσκλησις τοῦ ἁγίου Ἀδελφοῦ προσλαμβάνει ἰδιαίτεραν ἀξίαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζομεν πρὸς αὐτὸν θερμὴν εὐχαριστίαν.

Ἡ Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι κυριολεκτικῶς ὅσοι οὖν ἐκ τῶν ὀστέων τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς. Καὶ τὰ θεοσεβῆ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἄρα καὶ τῆς Μητροπόλεως Ἡλείας καὶ Ωλένης, εἶναι, εἴσθε, μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος, κοινωνοὶ τῆς αὐτῆς ζωῆς, μέτοχοι τῆς ἰδίας ἐλπίδος! Ἦλθομεν, λοιπόν, ἐνταῦθα ὡς οἰκεῖοι τῆς Πίστεως, τέκνα τῶν ἰδίων Πατέρων, συγκοινωνοὶ τῶν αὐτῶν παθημάτων, συγκληρονόμοι τῆς ἰδίας ἱστορίας, τῶν ἰδίων παρακαταθηκῶν, τῶν ἰδίων ἀξιῶν καὶ ἰδανικῶν! Σὰς φέρομεν τὴν εὐχὴν τῶν Ἁγίων τῆς Βασιλευούσης, τοῦ Πόντου, τῆς Θράκης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Τὴν εὐλογίαν μεγάλ-

λων Πατριαρχῶν, Τεραρχῶν, Διδασκάλων, Μαρτύρων καὶ Ὁσίων! Τὴν ἀρχοντιᾶν γενναίων Αὐτοκρατόρων ποὺ συνεδύαζαν τὴν βαθεῖαν χριστιανικὴν εὐσέβειαν μὲ τὴν δικαίαν καὶ καλλίκαρπον διακυβέρνησιν κράτους ἱστορικοῦ. Σᾶς φέρομεν τὴν πολλὴν ἀγάπην μας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Σᾶς φέρομεν ὕδωρ ζωῆς ἀπὸ τὸ βαθὺ φρέαρ τῆς Ρωμιοσύνης καὶ φῶς ἰλαρὸν ἀπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλὰ ἀειλαμποῦς Φαναρίου. Σᾶς φέρομεν ἐμπειρίαν σταυρώσιμον, ἀλλὰ καὶ ἀναστάσιμον! Δακρυώδη βιώματα Μεγάλης Παρασκευῆς, ἀλλὰ καὶ χαροποιὰ λαμπροφόρου Κυριακῆς τοῦ Πάσχα! Βιώματα τοῦ καθημερινοῦ θαύματος, τὸ ὁποῖον βιώνομεν ὡς «ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν»! Τοῦ διαχρονικοῦ θαύματος, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς Θεοτόκου ἐν μέσῳ πολλῶν –καὶ τραγικῶν κάποτε– ἀντιξοοτήτων, ὥστε ὁ βλέπων ἡμᾶς ὀρθίους ἐπὶ δεκαεπτὰ καὶ πλέον αἰῶνας εἰς τὰ ἱερά σκηνώματα καὶ τὰς ἐπάλλξεις τῆς Βασιλευούσης, νὰ ἀναφωνῇ αὐθορμήτως: «Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; Σὺ εἶ ὁ Θεός, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος»! Οὕτως, ἐλθόντες εἰς τὸν Πύργον χαίρομεν μέγαν βλέποντες εἰς τὰ ὄμματα Ποιμενάρχου, κλήρου, ἀρχόντων καὶ λαοῦ ἐκδηλον καὶ ζωηρὰν τὴν εὐλαβῆ ἀγάπην σας πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν βαθὺν σεβασμὸν σας πρὸς τὸ μαρτυρικὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Μόλις πρὸ διημέρου ἐωρτάσαμεν εἰς τὸ Σεπτὸν ἡμῶν Κέντρον μὲ κάθε ἐπισημότητα, ὡς εἴθισται, τὴν ἐορτὴν τῆς Ἰνδίκτου, ἤτοι τῆς εἰσόδου εἰς τὸ νέον ἐκκλησιαστικὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον καὶ σᾶς εὐχόμεθα νὰ εἶναι δημιουργικόν, εἰρηνικόν, ὑγιεινὸν καὶ κατὰ πάντα εὐλογημένον παρὰ Κυρίου! Ἀνεπέμψαμεν δὲ καὶ εὐχὰς ἰδιαίτερας διὰ τὸν κοινὸν πανανθρώπινον οἶκον μας, δηλαδὴ τὸ πολὺπαθον φυσικὸν περιβάλλον, τὸ ὁποῖον συστενάζει καὶ συναδίνει μαζὶ μὲ τὸν ἀπομακρυνθέντα τῆς εὐθείας ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ σύγχρονον ἄνθρωπον, μὲ τραγικὰς συνεπείας δι' ὅλους μας, ἀκόμη καὶ διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεάς! Τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸ ὁποῖον τόσον βαναύσως ἐπλήγη ἐφέτος ἀπὸ φοβερὰς πυρκαϊάς. Ἡ μεγάλη ἁμαρτία τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ ὕβρις! Ἡ ὕβρις μὲ τὴν ἀρχαιοελληνικὴν φιλοσοφικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ πολὺς Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ἐπεσήμαινεν ὅτι: «ὕβριν χρη σβεννύειν μάλλον ἢ πυρκαϊήν». Δηλαδὴ εἶναι ἐπιτακτικωτέρα ἀνάγκη τὴν ὕβριν νὰ κατασβέσωμεν παρὰ τὴν πυρκαϊάν, διότι προφανῶς ἡ ὕβρις εἶναι πλέον ἐπικίνδυνος καὶ καταστρεπτικὴ ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν! Καὶ γνωρίζετε ἀσφαλῶς καὶ σεῖς ἐνταῦθα, ἐκ τῆς πικρᾶς πείρας κυρίως τοῦ ἔτους 2007, ὁποῖα συμφορὰ εἶναι ἡ φωτιά!

Ἡ ὕβρις, λοιπόν, ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ πλήρους ἐγωκεντρισμοῦ, τῆς ἀκράτου φιλαυτίας, τῆς ἀδηφάγου πλεονεξίας –τὴν ὁποῖαν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει ἀπεριφράστως εἰδωλολατρίαν!- ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφελοῦς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης εἰς τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις καὶ γνώσεις, μὲ παράλληλον παραγκωνισμόν τοῦ Θεανθρώπου καὶ τοῦ θελήματός Του, ἡ ὕβρις, ἐπαναλαμβάνομεν, καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τρόπον κωμικοτραγικὸν αὐτάρκη καὶ τοῦ δίδει τὴν καταστρεπτικὴν αἴσθησιν ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη τὸν Θεόν! Γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος, σκέπτεται, κρίνει καὶ ἀποφασίζει ἐρήμην τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος ἀνέλαβεν ἐν ἑαυτῷ ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον!

Ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ τραγωδία τῶν ἡμερῶν μας! Ἐντεῦθεν πλήρης ἀπολυτοποίησις τοῦ λεγομένου ὀρθοῦ λόγου, ἐντεῦθεν πόλεμοι, ἐντεῦθεν ἀδικίαι καὶ ἐκμεταλλεύσεις ἀνθρώπων, ἐντεῦθεν βία, ἀποδοχὴ καὶ θεσμικὴ κάλυψις ποικίλων καὶ φοβερῶν ἀθεμιτουργιῶν, ἐντεῦθεν βιασμοὶ τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἀλόγιστοι στραγγισμοὶ τῶν φυσικῶν πόρων, ἐντεῦθεν θεοποίησις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας, ἐντεῦθεν οἱ ψευδεῖς «παράδεισοι» καὶ ψυχότροποι νόσοι, ἐντεῦθεν θρηνοὶ ἐπὶ ὑπαρξιακῶν ἐρειπίων καὶ ἐπὶ τραγικῶς διεψυσμένων ἐλπίδων καὶ ὀνείρων! Χωρὶς τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνος καὶ ἀβοήθητος! Τὴν ὕβριν, λοιπόν, καλούμεθα οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἀποκρούσωμεν καὶ νὰ ἀποβάλωμεν ριζηδὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν μας καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς νὰ καλλιιεργήσωμεν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι, κατὰ τὴν Γραφήν, «ἀρχὴ σοφίας». Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ταυτίζεται μὲ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἅγιον θέλημά Του. Φοβοῦμαι τὸν Θεὸν σημαίνει ὅτι ἀγωνίζομαι νὰ ζήσω τὴν ζωὴν τοῦ Υἱοῦ Του, δηλαδὴ τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας! Τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἄσκησιν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν πνευματικὸν ἀγὼνα τῆς Ἐκκλησίας! Θεοφοβούμενος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ λέγει μαζὶ μὲ τὸν Ψαλμῶδόν: «ἐτοίμη ἡ καρδιά μου, ὁ Θεός, ἐτοίμη ἡ καρδιά μου» (Ψαλμ. ρζ', 2)!, προσεύχεται ἐκτενῶς καὶ ἀγαπᾷ νὰ ἐκκλησιάζεται μὲ ἱερὸν ἐνθουσιασμόν, λέγων: «ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά Σου, Κύριε τῶν Δυνάμεων! Ἐπιποθεὶ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου» (Ψαλμ. πγ', 2)! Θεοφοβούμενος εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ὑπομονῆς εἰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφορὰς τοῦ βίου, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης!

Ἐτοὶ ἔζησαν ὅλοι οἱ Ἅγιοι! Καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ θαυματουργὸς Ἐπίσκοπος Μύρων τῆς Λυκίας, ὁ ὁποῖος μᾶς φιλοξενεῖ εἰς τὸν περικαλλὴ τοῦτον Μητροπολιτικὸν Ναόν, ὁ πολιοῦχος σὰς Ἅγιος Ἱερομάρτυς

Χαραλάμπης ὁ θαυματουργός, τὸν ὁποῖον ἰδιαίτερος ὅλοι ἐπεκαλέσθημεν κατὰ τὴν περίοδον τῆς βροτολογίου πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ ὡς ἔχοντα εἰδικὸν χάρισμα κατὰ τῶν λοιμῶν, ὁ Ἅγιος Ἱερομάρτυς Ἀνθιμος Ἐπίσκοπος Νικομηδείας, πὺν ἑορτάζει σήμερον, ὁ Ἅγιος Νεομάρτυς Πολύδωρος ὁ ἐν Νέα Ἐφέσω πὺν συνεορτάζει, ἀλλὰ καὶ ὁ νεώτερος Ἅγιος Ἱεράρχης Νεκτάριος Ἐπίσκοπος Πενταπόλεως, ὁ θαυματουργός, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀνακομιδὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων τιμῶμεν, καθὼς καὶ ὁ Ὅσιος Ἰωακεῖμ ὁ Νέος, ὁ Κτίτωρ τῆς Μονῆς Χρυσοπηγῆς τῆς Δίβρης, ὁ μαρτυρικὸς Ἐπίσκοπός σας Ωλένης Φιλάρετος, Κωνσταντινουπολίτης ὡς γνωστόν, καὶ ἀσφαλῶς ὅλοι οἱ Ἅγιοι, ὅπως προείπομεν, παλαιοὶ καὶ νέοι! Ἐτσι ἐπορεύθησαν, ἔτσι ἐβίωσαν, ἔτσι ἐπολιτεύθησαν καὶ τοὺς κατέστησε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δοχεῖα χάριτος καὶ ἀγιασμοῦ, ἐκ τῶν ὁποῖων ἀντλοῦμεν ὅλοι καθημερινῶς καὶ ἐνισχυόμεθα εἰς τὴν Πίστιν, συχνάκις δὲ καὶ γινόμεθα ἀποδέκται ποικίλων θαυμάτων καὶ ἰάσεων παντοδαπῶν.

Χωρὶς τὴν ὕβριν, λοιπόν, ἀλλὰ μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, τὴν ταπεινὴν γνῶσιν τῶν μέτρων μας καὶ μὲ τὴν ἀκλόνητον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ζῶντος Θεοῦ, καλούμεθα νὰ διαπλεύσωμεν τὴν νέαν Ἰνδικτιῶνα, τὸ νέον ἐκκλησιαστικὸν ἔτος, φιλοτιμούμενοι νὰ θησαυρίζωμεν καθημερινῶς ἀμητὸν καλῶν ἔργων. Ἐργων εὐσεβείας, ἔργων μετανοίας, ἔργων ἀγάπης, φιλαλληλίας καὶ φιλογενείας!

Ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Θεοσώστου Μητροπόλεως Ἡλείας καὶ Ωλένης ὑφίστανται ἱστορικαὶ Ἱεραὶ Μοναί, ὅπως ἡ τῆς Σκαφιδιάς, ἡ τῆς Χρυσοπηγῆς Δίβρης, ἡ τῆς Παναγίας Κρεμαστῆς, ἡ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Φραγκοπηδήματος καὶ ἡ τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν καὶ ἄλλαι. Ἡ τελευταία ὑπογραμμίζει τὸν παλαιὸν πνευματικὸν σύνδεσμον τῆς Ἡλείας μὲ τὴν Βασιλεύουσαν, ὅπου κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους τοῦ προγονικοῦ ἡμῶν κλέους ἐδέσποζε πλησίον τοῦ Παλατίου τῶν Βλαχερνῶν ὁ περίπυστος ὁμώνυμος ἱερός Ναός μὲ τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην καὶ θαυματουργὸν Θεομητορικὴν εἰκόνα, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐβλεπον οἱ πρόγονοί μας τὴν Ὑπέρομαχον Στρατηγὸν τοῦ Γένους καὶ ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἐψάλη τὸ πρῶτον ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος, καὶ ὅπου τὸ λαοφιλὲς καὶ ἱαματικὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἱερὸν Ἀγίασμα. Ὑπάρχει ἀσφαλῶς καὶ σήμερον εἰς τὴν Πόλιν Ναός τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον, πολὺ νεώτερος καὶ ταπεινότερος, ἀλλ' ὄχι μὲ ὀλιγωτέραν χάριν καὶ εὐλογίαν, καὶ τὸ Ἀγίασμα ἐξακολουθεῖ νὰ ρεῖ πλουσιῶς καὶ νὰ μᾶς παρηγορῇ, νὰ μᾶς δροσίζη τὴν ψυχὴν καὶ νὰ θεραπεύη τὰς νόσους μας. Τὸ ἀναφέρομεν ὡς ἕνα ἐπὶ πλέον λόγον διὰ νὰ θελήσετε νὰ ἔλθετε εἰς

τὴν Κωνσταντινούπολιν, νὰ ψηλαφήσετε τὸ ἀρχέτυπον, νὰ δεχθῆτε ἔνδροσον ραντισμὸν ἀγιασμοῦ καὶ εὐλογίας, νὰ μνησθῆτε εὐκλεῶν ἡμερῶν ἀρχαίων. Σᾶς προσκαλοῦμεν πατρικῶς καὶ σᾶς ἀναμένομεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μὲ πολλὴν ἀγάπην, νὰ χαρῆτε τὴν Χάριν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, νὰ προσκυνήσετε τὰ ἐκεῖ ἀποκείμενα χαριτόβρυτα ἱερὰ λείψανα πολλῶν Ἁγίων καὶ εἰκόνας θαυματουργάς, μὲ πρώτην τὴν Παναγίαν Παμμακάριστον καὶ τὴν Φανερωμένην τῆς Κυζίκου. Ἡ Πόλις μας, παρὰ τὰς συνθήκας τῶν τελευταίων αἰώνων, εἶναι πάντοτε ἡ Βασιλεύουσα τῆς ψυχῆς μας, ἡ νέα Σιών τοῦ Γένους καὶ ἡ ἱερὰ Κιβωτὸς τῆς Ὁρθοδοξίας! Εἶναι ἡ Πόλις τῆς Θεοτόκου, ἡ Πόλις τῶν Ἁγίων, ἡ Πόλις τῶν Συνόδων, ἡ Πόλις τῆς Σοφίας καὶ τῆς Εἰρήνης τοῦ Θεοῦ! Ἡ Πόλις τῶν μεγάλων καὶ περιλάμπρων μνημείων μας, πού ἀποτελοῦν στοιχεῖα τῆς παγκοσμίου πολιτιστικῆς κληρονομίας καὶ καυχήματα τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους πού ἐν σοφία καὶ πίστει τὰ ἐδημιούργησε. Ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ δὲν εὐρίσκονται ἐν τῇ ἱερᾷ χρήσει διὰ τὴν ὁποίαν ἐδημιουργήθησαν! Ἔχετε, λοιπὸν, νὰ ἰδῆτε πολλά, νὰ ἀφουγκρασθῆτε ἱερὰς φωνὰς ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, νὰ ἀναβαπτισθῆτε εἰς τὰ ἱερὰ νάματα τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ὁσίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους! Σᾶς ἀναμένομεν εἰς πρώτην σας εὐκαιρίαν.

Ἀλλὰ ἐμακρύναμεν τὸν λόγον! Ἐπιτρέψατέ μας νὰ συγχαρῶμεν ἤδη θεομῶς τὸν Ἱερώτατον ἅγιον ἀδελφὸν κ. Ἀθανάσιον διὰ τὸ πλούσιον καὶ θεοφιλὲς ἐκκλησιαστικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ ἡμῖσι σχεδὸν αἰῶνος ἀθορύβως, σεμνοπρεπῶς καὶ θεαρέστως ἐπετέλεσε καὶ ἐπιτελεῖ εἰς τὴν γενέτειράν του Ἡλείαν, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι καὶ τοῦ ὑψίστου βαθμοῦ τῆς τιμίας Ἱερωσύνης του, ἀξίως ἀκολουθῶν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν καλῶν προκατόχων του, καὶ νὰ τοῦ εὐχηθῶμεν νὰ λαμπρύνῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν Ἀρχιερωσύνην του, ὑγιαίνων καὶ ἀπολαύων τῆς ἀγάπης, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς τιμῆς κλήρου, ἀρχόντων καὶ λαοῦ τῆς θεοσώστου Ἐπαρχίας του! Σᾶς εὐχαριστοῦμεν δὲ θεομότατα, ἅγιε Ἡλείας, ὄχι μόνον διὰ τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν, τοὺς καλοὺς λόγους τῆς ὠραίας προσφωνήσεώς σας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὅλην δοχὴν καὶ ξενίαν πού ἐπεφυλάξατε πάνυ φιλοφρόνως εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν τιμίαν Συνοδείαν μας.

Σεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πάντες οἱ συμπροσευχόμενοι καὶ συμπνευματιζόμενοι σήμερον μαζί μας, χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε! Καὶ ἐν ταύτῳ, «γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδριζεσθε, κραταιοῦσθε, πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γενέσθω» (Α΄ Κορ. ις', 13-14). Ἀμήν!

Ὁμιλία
τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
εἰς τὴν Ἡμερίδα «Ἡ κοινὴ ἀειφόρος συνθήκη
στό φυσικό καί ἀστικό περιβάλλον - Ἐκφάνσεις
τοῦ πολιτιστικοῦ καί περιβαλλοντικοῦ ἀποτυπώματος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»

(Πύργος Ἡλείας, Δευτέρα, 4 Σεπτεμβρίου 2023)

* * *

Ἱερώτατε Μητροπολιτα Ἡλείας καί Ὡλένης κ. Ἀθανάσιε,
 Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἱεράρχαι,
 Ἐξοχώτατε κύριε Περιφερειάρχᾳ,
 Ἐντιμώτατοι κύριοι Δήμαρχοι Πύργου καί Ἀνδραβίδας,
 Εὐλαβέστατοι κληρικοί,
 Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες ὀφφικιάλιοι,
 Ἐλλογιμώτατοι συνδιοργανωταὶ τῆς Ἡμερίδος,
 Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς συμμετέχομεν εἰς τὴν παροῦσαν Ἡμερίδα, μέ θέμα «Ἡ κοινὴ ἀειφόρος συνθήκη στό φυσικό καί ἀστικό περιβάλλον- Ἐκφάνσεις τοῦ πολιτιστικοῦ καί περιβαλλοντικοῦ ἀποτυπώματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», ἡ ὁποία ἀντανακλᾷ τὴν γόνιμον συνεργασίαν τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν καί τοῦ Νομοῦ Ἡλείας εἰς θέματα παιδείας καί κοινωνίας εὐρύτερα. Χαιρόμεθα ἰδιαιτέρως, ἐπειδὴ ἡ διάδρασις αὐτὴ ἐμπνέεται ἀπὸ τὰς πολλές πρωτοβουλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἥδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1989, εἰς τὸν τομέα προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, δράσεις, αἱ ὁποῖαι συνδυάζονται μέ τὸν τονισμόν τῶν κοινωνικῶν ἐπιπτώσεων τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως καί τὴν θέσιν ὅτι ὁ ἀγὼν διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τοῦ «οἴκου» του, τοῦ φυσικοῦ καί πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος, εἶναι ἀδιαίρετος. Αὐτό τό τονίζομεν πάντοτε εἰς τὰς Πατριαρχικὰς Ἐγκυκλίους ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Ἰνδίκτου, Ἡμέρα προσευχῶν διὰ τό Περιβάλλον.

Ὅπως ὑπεστηρίχθη ἐκ μέρους φιλοσόφων τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὰς ἀπαρχὰς τῶν Νεωτέρων Χρόνων ἡ «ὀργανολογικὴ» θεώρησις τοῦ κό-

σμου αντικατεστάθη από μίαν μηχανιστική προσέγγισιν, ή οποία κατέστη κυρίαρχος κοσμοθεωρία. Αυτή ή καθοριστική διά τήν πορείαν τών ανθρωπίνων πραγμάτων ανατροπή ἐδημιούργησε μίαν «πρωτόγνωρον πνευματικήν απόστασιν» μεταξύ ανθρώπου καί φύσεως. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος κατανοεῖ τόν ἑαυτόν του ὡς αυτόνομον ὄν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τόν Θεόν, τοιουτοτρόπως βλέπει τήν ὑπαρξίν του ἀποκεκομμένην ἀπό τήν φύσιν καί τά ὑπόλοιπά ἔμβια ὄντα. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀλλοτριώσεως ἀπό τόν Θεόν ὡς δημιουργόν καί ἀπό τήν κτίσιν ἦτο νά βλέπῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τήν φύσιν ἐν ἀντικείμενον κυριαρχίας καί ἐκμεταλλεύσεως (βλ. Max Scheler, *Wesen und Formen der Sympathie*, Ἄπαντα VII, σ. 92 – 93). Ἡ ἀλματώδης ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας πού ἠκολούθησε, παρὰ τά μοναδικά εὐεργετήματά της διά τήν ἀνθρωπίνην ζωήν, εἶναι βέβαιον ὅτι ἐτροφοδότησε τήν ἔπαρσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐναντι τῆς φύσεως καί τάσεις ἀντικειμενοποιήσεως καί χειραγωγήσεώς της.

Ἐχει λεχθῆ ὅτι ή σύγχρονος οἰκολογική κρίσις εἶναι κρίσις τοῦ ἰδίου τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἐλευθερίας του, τοῦ πολιτισμοῦ του, τῆς θρησκείας καί τών ιδεολογιῶν του. Πρόκειται περὶ πνευματικῆς κρίσεως, ή οποία ἀπαιτεῖ ἀντιμετώπισιν εἰς τό ἐπίπεδον τοῦ πνεύματος, τῆς νοοτροπίας, τών ἀξιών. Πρέπει νά ὑπερβαθῆ ή στάσις τοῦ ἔχειν ὡς καθοριστικοῦ τρόπου ὑπάρξεως, νά μεταβῶμεν ἀπό τό ἔχειν εἰς τό εἶναι, ἀπό τήν κτητικήν εἰς τήν μετοχικήν σχέσιν μέ τόν κόσμον.

Ἡ πρότασις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἶναι νά συνειδητοποιήσωμεν ὅτι δέν εἴμεθα ἐξουσιασταί καί κυρίαρχοι, ἀλλά «ιερεῖς» καί «φύλακες» τῆς δημιουργίας, ὅτι οφείλομεν νά ἐκφράζωμεν ἀπέναντι εἰς τήν δημιουργίαν τό εὐχαριστιακόν καί τό ἀσκητικόν ἦθος τῆς Ὁρθοδοξίας. Πρέπει νά διδασκώμεθα ἀπό τόν εὐλογημένον τρόπον τοῦ βίου τών πιστῶν, οἱ ὅποιοι ἐπί μακρούς αἰῶνας προσεκόμιζον εἰς τούς ναούς μας «τόν σῖτον, τόν οἶνον καί τό ἔλαιον», διά νά τά ἀγιάσῃ ὁ ἱερεὺς καί νά ἀγιασθῆ ή ζωή καί οἱ κόποι των. Ὅφειλομεν νά ἐμπνεώμεθα ἀπό τό θυσιαστικόν φρόνημα καί τό δοξολογικόν ἦθος ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, ὅπως ἔχει γραφῆ, «δέν θεωροῦσαν τίποτε δικό τους κατόρθωμα, τίποτε αὐτονόητο, οὔτε τήν υἰεία, οὔτε τό ψωμί, οὔτε τό νερό, καί δοξολογοῦσαν τόν Θεό καθημερινά γιά τό δῶρο τῆς ζωῆς, βίωναν τήν ἱερότητα τῆς κτίσεως καί ἐβλεπαν παντοῦ τήν σφραγίδα καί τήν χάρη τοῦ Θεοῦ». Τό ἐπιχείρημα, ὅτι αὐτό τό εὐχαριστιακόν, δοξολογικόν καί ἀσκητικόν ἦθος δέν εἶναι δυνατόν νά βιωθῆ εἰς τό σύγχρονον κοινωνικόν, οικονομικόν καί πολιτισμικόν περιβάλλον εἶναι τελειῶς σαθρόν.

Ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νίκη ἐναντίον ὅλων των δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι συμβάλλουν ἰδεολογικῶς καὶ ἐν τῇ πράξει εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς φύσεως καὶ τὴν διατάραξιν τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, δυνάμεων ὅπως ὁ ἀτομοκεντρισμός, ἡ πλεονεξία, ὁ καταναλωτισμός, ἡ ἀδιαφορία διὰ τὸν πλησίον, ἡ ἀλαζονία τῆς γνώσεως κ. ἄ. Δέν συμβιβάζεται μετὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν θεολογίαν τῆς Ἐκκλησίας νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὸν συνάνθρωπον ὡς ἀντικείμενον καὶ τὴν κτίσιν ὡς χρήσιμον ὑλικόν.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, παρὰ τὰς πρωτοφανεῖς προόδους εἰς τοὺς τομεῖς τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, δέν ἠμπορεῖ νὰ αἰσθάνεται ὑπερήφανος διὰ τὴν στάσιν του ἀπέναντι εἰς τὸ φυσικόν περιβάλλον. Τό σύγχρονον παγκόσμιον οικολογικόν πρόβλημα ἔχει σαφῆ ἀνθρωπογενῆ αἷτια. Μάλιστα, ἐνῶ γνωρίζομεν τὸ μέγεθος τῆς ἀπειλῆς, δέν ἀλλάζομεν συμπεριφορὰν. Δέν μᾶς συντετίζουσι ἡ κλιματικὴ ἀλλαγὴ, ἡ ραγδαία μείωσις τῆς βιοποικιλότητος, αἱ καταστροφικαὶ πυρκαϊαί, ἡ ρύπανσις τῆς ἀτμοσφαιράς καὶ τῶν θαλασσῶν, αἱ κοινωνικαὶ ἐπιπτώσεις τῆς οικολογικῆς κρίσεως. Δυστυχῶς, πολλοὶ πιστεύουσι, ἀφελῶς, ὅτι τὸ πλανητικόν οἰκοσύστημα ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀνανεῶνεται καὶ νὰ ἀποκαθίσταται ἀφ' ἑαυτοῦ.

Ἐπαινοῦμεν κάθε προσπάθειαν, ἡ ὁποία συμβάλλει εἰς τὴν εὐαισθητοποίησιν διὰ τὸ σύγχρονον οικολογικόν πρόβλημα, εἰς τὴν κινητοποίησιν καὶ συνεργασίαν διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἀπειλουμένης δημιουργίας. Ἡ κλιματικὴ ἀλλαγὴ εἶναι μία σκληρὰ πραγματικότης μετὰ πλανητικὰς ἐπιπτώσεις. Καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ πρόβλημα δέν ἀντιμετωπίζεται μετὰ τὴν ἐνασχόλησιν μετὰ τὰς ἐπιπτώσεις τῆς κρίσεως.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ πορεία πρὸς ἓνα βιώσιμον μέλλον οικολογικῆς ἰσορροπίας καὶ ἀειφορίας ἔχει τοὺς ὅρους του: τὴν οικολογικὴν οικονομίαν, ἀλλαγὴν εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν, εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας, εἰς τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς μετακινήσεις, νέα καταναλωτικὰ πρότυπα, προστασίαν τῶν θαλασσῶν, τῶν δασῶν, τῆς ἀτμοσφαιράς, μίαν ριζικὴν στροφὴν εἰς τὴν πολεοδομίαν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ζωῆς εἰς τὰς συγχρόνους μεγαλοπόλεις, μίαν νέαν ἰσορροπίαν δομημένου καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Στοιχεῖον αὐτοῦ τοῦ οἰκοφιλικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι καὶ ἡ εἰρήνη μετὰ τῶν λαῶν, τῶν θρησκειῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν. Εἰς τὴν πρόσφατον Ἐγκύκλιον τῆς Ἰνδίκτου ἀνεφέρθημεν εἰς τὰς περιβαλλοντικὰς καταστροφὰς, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν ἡ ἐπίθεσις τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπον-

διάς κατά τῆς Οὐκρανίας, πέραν τῶν ἀνθρωπίνων ἀπωλειῶν. Ε-tonίσασαμεν ὅτι κάθε πολεμική ἐνέργεια εἶναι καί πόλεμος κατά τῆς φύσεως. Ὁ κίνδυνος πυρηνικοῦ ὀλοκαυτώματος, ἡ ρύπανσις τοῦ ἐδάφους, τῶν ὑδάτων καί τῆς ἀτμοσφαιράς ἀπό τοὺς βομβαρδισμούς, ἡ ἀχρήστευσις καλλιερρησίμων ἐκτάσεων καί ἡ καταστροφή τοῦ δασικοῦ πλοῦτου, αὐτά καί πολλά ἄλλα δεινά τοῦ πολέμου ἀποκαλύπτουν τὴν σημασίαν τῆς εἰρήνης ὡς ὄρου διά τὴν προστασίαν τῆς κτίσεως. Ὁ ἀγὼν διά τὴν εἰρήνην εἶναι συμβολὴ εἰς τὴν διάσωσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Ἐπιθυμοῦμεν ἐπίσης νά τονίσωμεν ὅτι τό σύγχρονον κυρίαρχον πρότυπον οικονομικῆς ἀναπτύξεως ἐπιτείνει τὴν οἰκολογικὴν κρίσιν καί λειτουργεῖ κατά τοῦ ἀληθοῦς συμφέροντος τοῦ ἀνθρώπου. Δέν συμφωνοῦμεν μέ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται ὅτι δέν ὑπάρχει ἐναλλακτικὴ ἐπιλογή ἀπέναντι εἰς τὴν προσανατολισμένην ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ κέρδους οἰκονομικὴν δραστηριότητα, ἡ ὁποία ἐκτυλίσσειται χωρὶς νά ὑπολογίζονται αἱ οἰκολογικαὶ ἐπιπτώσεις τῆς. Πιστεύομεν εἰς τὴν προτεραιότητα τῆς «οἰκολογικῆς οἰκονομίας» καί εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀλληλεγγύης. Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη 2016), ὑπεγράμμισεν ὅτι «ἡ οἰκονομία ὀφείλει νά ἐρειδεται ἐπὶ ἠθικῶν ἀρχῶν» καί «νά συνδυάζῃ τὴν ἀποτελεσματικότητα μετὰ δικαιοσύνης καί κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης» (Ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τόν σύγχρονον κόσμον, ΣΤ', § 3 καί 4).

Εἴμεθα ὑπερήφανοι διά τό γεγονός ὅτι τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, πρῶτον μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν καί τῶν Ὁμολογιῶν, ἀνέδειξε τό οἰκολογικόν μήνυμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καί παρουσίασε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν ὡς «ἐφηρμοσμένην οἰκολογίαν». Δέν εἶναι δυνατόν νά ὀμολογῶμεν πίστιν εἰς τόν Θεόν καί νά καταστρέφωμεν τὴν «καλὴν λίαν» δημιουργίαν Του. Ἡ καταστροφή τῆς κτίσεως εἶναι ἀμάρτημα. Αἱ οἰκολογικαὶ δράσεις τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας συνεχίζονται μέ νέας πρωτοβουλίας, μέ ἔμφασιν εἰς τὴν εὐρύτεραν κινητοποίησιν ἐνώπιον τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς, καθὼς καί μέ τὴν ἔνταξιν τῆς οἰκολογικῆς θεματικῆς εἰς τόν διαχριστιανικόν διάλογον καί τὴν διαθρησκευτικὴν συνεργασίαν.

Ἐκλεκτοὶ παρόντες,

Ἐνώπιόν σας, ἐνώπιον διακεκριμένων μελῶν τῆς κοινωνίας καί τῆς ἐκπαιδευτικῆς κοινότητος, ἐπιθυμοῦμεν νά ἐξάρωμεν τὴν ἀξίαν τῆς περιβαλλοντικῆς παιδείας διά τὴν πορείαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων

καί διά τήν προστασίαν τῆς φύσεως. Ἡ περιβαλλοντική ἀγωγή ὀφείλει νά ἀποτελῇ κεντρικήν διάστασιν τῆς ἐκπαιδευτικῆς διαδικασίας. Ἐμπιστευόμεθα εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς καί εἰς τόν ἐνθουσιασμόν καί τήν ὑπευθυνότητα τῆς νέας γενεᾶς, ἡ ὁποία κατανοεῖ τήν σοβαρότητα τοῦ προβλήματος καί τήν ἀξίαν τῆς ἰδικῆς τῆς εὐθύνης διά τό μέλλον, ἀπέναντι εἰς τήν μεγαλυτέραν ἴσως κρίσιν εἰς τήν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, μέ τεραστίας κοινωνικάς προεκτάσεις. Διά τήν ἀντιμετώπισιν αὐτῆς τῆς ἀπειλῆς δέν ἀρκοῦν αἱ πολιτικά ἀποφάσεις, ἡ ἐπιστημονική γνῶσις καί ἡ τεχνολογία, τά οἰκολογικά κινήματα καί τά συνέδρια, ἀλλά ἀπαιτεῖται ἕν νέον ἦθος, μία νέα ἀξιολογία, ὥστε νά θεραπεύσωμεν ὄχι μόνον τά συμπτώματα, ἀλλά τό πνεῦμα πού ἐδημιούργησε καί τροφοδοτεῖ αὐτήν τήν κρίσιν.

Πάμπολλα διά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, καί εἰς τό σημεῖον αὐτό, ἐξαρτῶνται ἀπό τό ἐάν καί κατά πόσον ἡ ἐκπαίδευσις θά ἐπιτύχη νά μεταδώσῃ εἰς τήν νέαν γενεάν τās ἀρχάς τοῦ οἰκολογικοῦ ἦθους, τόν σεβασμόν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καί τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν. Ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι μία παιδεία χωρίς οἰκολογικόν, ἀνθρωπιστικόν καί πνευματικόν προσανατολισμόν εἶναι παρωδία παιδείας. Ἡ ἀνθρωπότης δέν πρέπει νά λησμονήσῃ ὅτι αἱ μεγάλοι προκλήσεις, ἐνώπιον τῶν ὁποίων εὐρίσκεται, εἶναι ἀδύνατον νά ἀντιμετωπισθοῦν ἐπί τῆ βάσει πραγματιστικῶν ἐπιλογῶν, οἰκονομοκεντρικῶν καί τεχνοκρατικῶν διαχειριστικῶν μέτρων, ἄνευ προσανατολισμοῦ εἰς τās πνευματικῆς ἀξίας.

Κατακλείοντες, ἐκφράζομεν καί πάλιν τήν ἱκανοποίησίν μας διά τήν συνεργασίαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἡλείας καί Ωλένης καί τῆς τοπικῆς κοινωνίας τοῦ Νομοῦ Ἡλείας μέ τό Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, τό ὁποῖον ἐκφράζει τό πνεῦμα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, πνεῦμα πιστότητος εἰς τήν Παράδοσιν τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, ἀνοικτοσύνης καί μερίμνης διά τόν ἄνθρωπον καί τόν κόσμον. Συγχαίρομεν ἐπίσης ὅλους τοὺς συνδιοργανωτάς καί συντονιστάς τῆς Ἡμερίδος, τοὺς Ἐλλογιμωτάτους ὁμιλητάς, καί πάντας ὑμᾶς τοὺς συμμετέχοντες εἰς αὐτήν. Ὁ Θεός τῆς ἀγάπης νά χαρίξῃ εἰς ὅλους σας πάντα τά σωτηριώδη δωρήματα Αὐτοῦ.

Εὐχαριστοῦμεν διά τήν προσοχήν σας!

Address
by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
during the Thanksgiving Service

(Helsinki, September 9, 2023)

* * *

Your Eminence Archbishop Leo of Helsinki and All Finland,
Most Reverend brother Hierarchs,
Distinguished church and civil leaders,
Beloved sons and daughters of the Orthodox Church of Finland,

Today we are assembled in jubilant commemoration of one hundred years since the granting of Autonomy to the Orthodox Church of Finland by the Ecumenical Patriarchate, as well as in humble aspiration for the next one hundred years of a bright horizon for your cherished Church, which deservedly fills the Mother Church of Constantinople with immense satisfaction and appreciation.

Today you stand in the community of global Churches not only as a sign of stability and fulfilment, but also as a beacon of hope for the limitless future that awaits all those who rest on the boundless grace of God. This ultimately is what guides our Christian ministry in a world that yearns for reconciliation and consolation. All too often, we find ourselves professing success and triumph by looking back at our history and tradition that have undoubtedly shaped us. But Christians are called to look forward and upward, with a conviction of faith, hope, and love. After all, “where there is no vision, the people perish” (Prov. 29.18).

Yours is an exemplary Church, a model community. You are a communion that is small in number, yet immense in consequences. Among your countless achievements and ecclesiastical ministries, you have created a university faculty, a theological seminary, and a lay academy. This comes as no surprise, however, because you value intellectual education and spiritual formation as foundational and indispensable. Your music and art, your chant and iconography, have left an indelible mark on your national, religious, and aesthetic culture.

Where in other nations, the Church has struggled in its submission to or exploitation of the State, you have learned how to interact with and relate to the state authorities with a sense of integrity and dignity. It was not a

surprise, then, that you were the first to respond within a matter of days to the unprovoked and unjustifiable invasion of the Russian Federation on the sovereign state of Ukraine—an immoral and criminal act encouraged and endorsed by the Patriarchate of Moscow. After all, you know from your own experience what it means to resist oppression and persecution.

Where in other regions of the world, the Church has been indecisive or ineffective with regard to its contact with or impact on Society, you have endeavored to hold together the dimension of being “in the world” but “not of the world” (Jn 15.19 and 17.14–16) with a sense of fairness and balance. It is hardly a surprise, then, that you were the first to embrace and implement the principles outlined in the social document, entitled “For the Life of the World” that was commissioned and approved by our Holy and Sacred Synod only three years ago. This is why your parishes and communities are unique and inclusive—involving laity, regardless of gender. We sincerely and wholeheartedly commend you for these pioneering initiatives.

In this regard, you have experienced long uninterrupted leadership under Archbishops Herman, Pavel, John, and now Leo. This, too, is not a surprise since you have enjoyed special spiritual associations with the historical New Valamo Monastery and the charming Lintula Convent. At the same time, you are no strangers to the ethos of the West. This is why you support and participate in ecumenical dialogues, inspiring others to maintain open and mutual exchanges with other confessions and communities, as well as with society more broadly.

Such is the rich history and legacy that we commemorate and celebrate today. Yet, as we mentioned at the outset of our patriarchal address, we are also looking ahead to the increasingly blessed future of this beautiful Church. Thus, it would be appropriate for us to offer some prudent insight and loving counsel from a Church that dates back to the earliest patristic centuries, a Church that has experienced and endured exultations but mostly tribulation, opportunities but especially obstacles, gains but primarily losses. Altogether, this chronicle has bestowed on the Ecumenical Patriarchate not only a self-sacrificial prerogative and selfless primacy within the Orthodox Church, but also a profound discernment and perennial wisdom that facilitates and coordinates Orthodox consensus and unity. It is the understanding and judgment of a Church that has stood the test of time, witnessing countless seasons of changes and challenges.

Here, then, are some paternal admonitions and spiritual exhortations,

which we offer you as fundamental guidelines as your Church looks and journeys toward the next hundred years of devotion and service to this nation and the world at large.

Remain open to the world around you and embrace change with confidence in the Lord and without fear of evil. The world is constantly evolving in technology and communication. We are now entering the age of Artificial Intelligence, which will literally transform our world as we know it. The future of Orthodox Christianity depends on how we respond and integrate this reality, while at the same time retaining the principles of our faith and tradition. As a result of the pandemic, we learned—although, admittedly, we did so reluctantly—that we can proclaim the Gospel of resurrection over death in different ways than we have been accustomed. We understood that we must learn and not withdraw from science and medicine. We realized that we can reach so many more people across the planet in order to extend our support, compassion, and solidarity. This is not a departure from tradition; it implies a truly and fully living tradition. So our first advice to you is to remember and realize a spirit of openness.

Affirm and advance your inclusivity of all people and all of creation. This was surely the authority of the early apostolic community that fulfilled the Lord’s commandment to “go into all the world and preach the gospel to all creation” (Mk 16.15). Indeed, our venerable predecessor on the Throne of Constantinople, St. John Chrysostom, interprets the phrase “all creation” as encompassing all of created nature. As the world grapples with climate change and environmental degradation, let our church continue to lead the way in proclaiming the sacredness of a sustainable planet. This has also been the mandate of the Ecumenical Patriarchate through the centuries to this day. Our vocation is not to judge or condemn the world that prerogative does not belong to us but to the Lord. Our vocation is to be a beacon of hope and salvation for all people—irrespective of religion, race, culture, or gender. The future of your Church lies in being inclusive and universal—in other words, non-sectarian. Always remember that the ecumenical perspective is a central part of our creed (as we confess “one, holy, catholic and apostolic Church”), but also in our name (as members of the Ecumenical Patriarchate). Our doors and our hearts should welcome everyone. So our second advice to you is to incorporate and insist on a spirit of inclusion.

Finally, do not neglect your obligation to empower the younger

generation. As we repeatedly emphasize, the young minds and hearts among us are not simply the future of our Church; they are its present. We must find ways of including young men and women in every aspect of our ecclesiastical life, administration, and ministry. We should engage them in liturgy and in leadership, in mission and outreach. Our youth brings new perspectives and energy—renewed vibrancy and spirit—to our communities. They provide the foundation for a Church that wishes to remain relevant in the world and related to its problems. They teach us not to be afraid of change and development. They remind us that the role and responsibility of the Church do not lie in some “golden age” of a distant past or in some “utopic vision” of a remote future, but in the challenging reality of the present. It is here and now that the Body and Blood of Christ are broken and shared—as we pray in the Liturgy of St. Basil—“for the life of the world.” Or, as we recall on the Sunday of Orthodoxy, “this is the faith of the Apostles; this is the faith of the Fathers; this is the faith of the Orthodox; this is the faith which has established the Universe.” So our third advice to you is to imagine ways of retaining and reaffirming a spirit of youthfulness.

For our part, from the venerable See and Mother Church of Constantinople, we pledge that we shall walk with you on this journey into a promising future, where the grace of God is your light and direction, the love of our Orthodox faith is your compass and security, and the communion of the Holy Spirit is your constant comfort and companion.

May God bless you—bishops, priests, deacons, and monastics; men and women, faithful laborers in the Lord’s vineyard—for all that you have achieved over the last hundred years and for all that you are called to accomplish over the next one hundred years. Amen!

Keynote Address
of His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
at the Interfaith Breakfast with Religious Leaders of Finland

(September 11, 2023)

* * *

Your Eminence, Archbishop Leo of Helsinki and All Finland,
Your Eminences, Excellencies and Graces,
Distinguished Guests,
Honored Participants,
Ladies and Gentlemen,
Dear Friends,

It is an honor to stand before you today, surrounded by so many representatives of the interfaith community in Finland, on this significant day, September 11, a day that carries both the weight of history and the hope for a harmonious future. We invite you to keep a moment of silence as we continue to mourn those who died during the terrorist attacks on this terrible day, twenty-two years ago.

In November 2021, we traveled to New York City, walking the sacred ground where so many lost their lives, to bless the opening of the doors of Saint Nicholas Greek Orthodox Church and National Shrine, the only place of worship at Ground Zero, a house of Christian worship, but also a place that promotes inclusion, tolerance, and mutual understanding among all peoples of faith and goodwill. While Orthodoxy has a long experience of cohabitation with other religions and various Christian denominations, this experience has not always been peaceful. The rise of nationalism during the second half of the 19th century prepared the stage for the global geopolitical forces that endangered the 20th century, and gave way to the upsurge of deadly fundamentalism in the first quarter of the 21st century. A series of historical events have shaped the Orthodox relationship to religious pluralism, redefining our worldwide religious landscape, as well as our understanding of the dialogical role of faith-based organizations on the global scene. As the Encyclical of the Holy and Great Council of the Orthodox Church, in June 2016, said:

“Honest interfaith dialogue contributes to the development of mutual

trust and to the promotion of peace and reconciliation. The Church strives to make “the peace from on high” more tangibly felt on earth. True peace is not achieved by force of arms, but only through love that “does not seek its own” (1 Cor 13.5). The oil of faith must be used to soothe and heal the wounds of others, not to rekindle new fires of hatred.” (Par.17)

We extend our heartfelt gratitude to our hosts in Finland and to all of you who have gathered here in the spirit of peace and dialogue. We wholeheartedly congratulate the organizers and the panelists of this round table discussion for having the courage and vision to develop this essential initiative in the promotion of interfaith dialogue.

Our world, though diverse and vibrant, is often marred by divisions, misunderstandings, and conflicts. The terrorist attacks of September 11, 2001, have reshaped the perception and role of religions on the global scene. They have operated as a powerful return of religions in international affairs. In response to the idea that people kill in the name of God, is the reality that people of faith, coming from various religious traditions, can come together and promote peaceful coexistence. In the face of these challenges, the Ecumenical Patriarchate has long championed the principles of ecumenical and interfaith dialogues as pathways toward healing and reconciliation. Today, we wish to share with you the Mother Church of Constantinople’s journey in the ecumenical movement and its commitment to fostering meaningful dialogues with our brothers and sisters of the Abrahamic faith traditions.

Faith in Dialogue

We must have faith in the dialogue itself. Any encounter and every dialogue require risk at both the individual and the community level. All dialogue is personal, since it involves the interaction of unique, irreplaceable persons, Christian or not, whose personhood is intricately connected to their individual, social, cultural and religious specificities. Opposition to ecumenical or interreligious dialogue usually comes from fear and ignorance, lack of knowledge or exposure to religious diversity. Interreligious dialogue, for example, recognizes the differences among religious traditions and promotes peaceful coexistence and cooperation between people and cultures. Interreligious dialogue does not mean denying one’s own faith, but rather adjusting one’s perspective towards the other. It can thus also heal prejudices and contribute to a mutual comprehension and peaceful conflict resolution. Bias and prejudice are

rooted in misrepresentation of the Other – that is why dialogue is essential, as it can chase away fear and suspicion; it is essential for peace but is only effective if it is undertaken in a spirit of inclusion, mutual trust, and respect. Dialogue defines our relationship to the world through its difference from ourselves. This relationship is perfectly captured by a recent document blessed by the Ecumenical Patriarchate titled *For the Life of the World: Toward a Social Ethos of the Orthodox Church* that reads:

“Knowing that God reveals himself in countless ways and with boundless inventiveness, the Church enters into dialogue with other faiths prepared to be amazed and delighted by the variety and beauty of God’s generous manifestations of divine goodness, grace, and wisdom among all peoples.” (par.55)

The Ecumenical Movement: A Quest for Christian Unity through Dialogue

Inter-Christian dialogue is a journey towards reconciliation. The ecumenical movement, that symbolized this effort, is a beacon of hope, a call to transcend our confessional differences in the pursuit of Christian unity in the communion of Churches. The Ecumenical Patriarchate, as one of the oldest and most respected centers of Orthodoxy, has been a steadfast advocate for unity among Christians from the very beginning of the ecumenical movement. Since the encyclical and synodal letter issued in 1920, the Church of Constantinople has sought to employ its humble resources toward facilitating fraternal dialogue and communion in the hope of restoring Christian unity. The ecumenical movement gained momentum in the wake of the devastation of the two World Wars in the last century. In the aftermath of these horrific conflicts, and through initiatives such as the creation of the World Council of Churches (“WCC”) in 1948, we have endeavored to promote cooperation, understanding, and common action among various Christian churches. Our commitment to dialogue doesn’t dilute our unique traditions but enriches our collective spiritual heritage. The 75th anniversary of global ecumenical engagement of the WCC, that we celebrate this year, should also serve as a milestone on our journey towards unity. A couple of months back, we were in Estonia, at the 16th General Assembly of the Conference of European Churches, and we were reflecting on the ever-changing ecumenical reality of the Christian landscape on the continent. Despite possible alliances of circumstances motivated by what we call “new ecumenism”, a rapprochement of Christian churches

around more traditional values is not enough. Indeed, the polarization of today's society, which is represented by the expression of "culture wars", constitutes a real challenge to our ecumenical vision and mission.

The future of the ecumenical movement resides in "the dialogue of love" through the creation of new signs and common actions. We need to open our hearts to the language of dialogue. This is the ultimate condition for the restoration of unity among Christians which has been particularly true during our ecumenical journey reinitiated over fifty years ago with our Sister Church of Rome in the solemn context of the Vatican II Council. The dialogue of love initiated by Pope Paul VI and Ecumenical Patriarch Athenagoras during their historic encounter in 1964 in Jerusalem and the joint lifting the year after of the 1054 anathemas allowed the dialogue to evolve into a "dialogue of truth." In 1979, the official theological and international dialogue between our two churches started. We should mention the recent and important document issued in Alexandria, Egypt, on June 7, 2023, by the Joint International Commission for Theological Dialogue between the Roman Catholic Church and the Orthodox Church on "Synodality and Primacy in the Second Millennium and Today." This document offers us an important lesson which is encapsulated in the very last sentence of the document: "Observing the mandate of our Lord to love one another as he has loved us (Jn 13:34), it is our Christian duty to strive for unity in faith and life." (par.5.6)

A Journey of Dialogue: Embracing Our Jewish Brothers and Sisters

The dialogue between Judaism and Orthodox Christianity is a testament to our shared Abrahamic roots. It is a dialogue that seeks to transcend historical conflicts and foster mutual respect. The Ecumenical Patriarchate has engaged in meaningful conversations with Jewish leaders, recognizing the importance of understanding each other's traditions and histories. Together, we strive to combat prejudice, and especially antisemitism, promote tolerance, and work towards a world where harmony prevails over discord.

As Orthodox Christians, we stand together with our Jewish brothers and sisters and condemn antisemitism and all acts of bigotry and hatred, whenever and wherever they occur. As such, we follow the witness of countless Orthodox Christians, who risked their lives during the Second World War to save the lives of their Jewish neighbors. It is our belief that every life is precious. The Jewish community has recognized many of these

Orthodox Christians who aided Jews in their time of need as “Righteous among the Nations,” and has had them commemorated at the Yad Vashem World Holocaust Remembrance Center in Jerusalem, which we had the honor of visiting.

As a Church, the memory of these great men and women of our faith motivates us to be worthy successors to their examples. You all know their names: Metropolitan Chrysostomos of Zakynthos, Saint Mary Skobtsova, Saint Dimitri Klepinin, and the Reverend Cyrille Argenti.

The Ecumenical Patriarchate and the International Jewish Committee on Interreligious Consultations have enjoyed more than forty years of fruitful collaboration, understanding, and dialogue between Judaism and Orthodox Christianity. Their last meeting, in December 2022 in Vienna has shown our continued commitment to this historic academic consultation and our desire to strengthen our relationship and knowledge of the Other.

Bridges of Understanding: The Ecumenical Patriarchate and Islam

In a world often marked by tensions between different religious communities, the Ecumenical Patriarchate has taken steps to build bridges of understanding with our Muslim partners. We firmly believe that at the heart of Islam and Orthodox Christianity lies the shared call to compassion, justice, and peace. Through dialogues and joint initiatives, we aim to emphasize our common values and address the misunderstandings that have sowed seeds of discord.

Because of our local context in Turkey, Islam is not a foreign religion. This long-standing tradition of dialogue with which many Church Fathers have been engaged, from Saint John Damascus to Saint Gregory Palamas, to Saint Gennadiow Scholarios, doesn't shy away from theological disagreement on the mystery of the incarnation or the theology of the Holy Trinity. However, the Orthodox Church has engaged the profound teachings of Islam in its multiple traditions, acknowledging points of contact and commonalities around the question of the community or Ummah, sharing a common birthplace in the Middle East, supporting the importance of prayer and asceticism and struggling to discern the will of God in all things. These premises invite Islam and Orthodoxy into an intimate conversation about the advancement of peace and justice. This is why we were shocked and profoundly opposed to what happened in Sweden and Denmark, earlier this year, with the burning of the Quran. These acts are not only unacceptable, but they demonstrate a lack of respect and tolerance

which is a shame to our European civilization as it magnifies hatred and prejudices. The duty of all religious leaders is to preach respect for the sacredness of the members of different religions.

On the contrary, we tried to convey the very idea of peace during an important Conference in Cairo, in 2017, upon the invitation of the Grand Imam of Al Azhar Mosque, Sheikh Ahmed Mohamed el-Tayyib. While addressing the crucial functions of religion: to connect humanity, to relate to the identity of peoples, to create greater cultural achievements and to be a factor of peace, we also found it important to address the issue of violence accomplished in the name of religion. We reminded participants that the ongoing outburst of religious fundamentalism and terrible acts of violence in the name of religion, contributes to the modern critiques of religion and faith, thus rendering the identification of religion with its negative aspects. Fundamentalism turns faith into an ideology. The truth is that violence is the negation of fundamental religious beliefs and doctrine. True faith does not release humans from being responsible for the world, for respecting human dignity and for struggling to achieve justice and peace. On the contrary, it strengthens the commitment of human action, it enlarges our witness for freedom and human core values.

This experience is intimately connected to the events we commemorate today since it presented religion as a threat to humanity and a threat to truth itself. For centuries, people of the three Abrahamic traditions have lived shoulder to shoulder and shared the same region finding on the shared experience of coexistence the horizon of their peace and unity. This experience, which is not always an easy one, shows that various religious traditions can serve as bridge-builders between people and promote peace and mutual understanding, tolerance and knowledge through their commitment to dialogue.

Environmental Stewardship: A Common Cause

In our pursuit of peace, we must also recognize the urgent need to address global challenges that affect us all. The environment, a gift entrusted to humanity by the Creator, is under threat due to our unsustainable practices. The Ecumenical Patriarchate has consistently raised its voice in defense of the environment, urging religious leaders and communities to become good stewards of creation. Our shared commitment to safeguarding the planet can serve as a powerful unifying force.

A couple of weeks ago, we convened an international conference in

Constantinople-Istanbul, of Christian and Muslim leaders for this exact purpose of focusing on the environmental crisis as a shared concern for all religions. It is our urgent duty to unite our voices, at this pivotal crossroads for humanity, and to serve as moral leaders by using our faith traditions as a compass for the restoration and protection of the natural environment. As we have repeated tirelessly for decades: “To commit a crime against the natural world is a sin.”

The role of religious leaders is to inspire and to lead in words and deeds. As such, we are not only equipped to respond to this call, but we have the fantastic opportunity to create the necessary echo chamber for these global concerns. After all, the ecological crisis is a global challenge that can only be addressed through international as well as interfaith collaboration and commitment. Looking back at our scriptures, our traditions, our spiritual teachings, we cannot avoid our duty toward the environment as the authentic expression of our love and care for our neighbor. What interfaith dialogue helps us to do is to create this unique space where the commonalities of our religious wisdom lead a collective environmental awakening.

In our recent Patriarchal Message for the beginning of the Ecclesiastical year and solemn day of prayers for the natural environment, on September 1, 2023, we underlined the necessity of treating the environmental crisis as a struggle for human rights. The Patriarchal Message reads:

“The consequences of the ecological crisis must be confronted above all on the level of human rights. It is self-evident that these rights, in all their aspects and dimensions, comprise an undivided unity and that their protection is inseparable.”

The dialogue and connection created by various religious traditions in response to the environmental crisis, from the escalation of climate change to the destruction of biodiversity, is a crucial moment in our history as humanity. Our ability to be agents of change and transformation on both individual and collective levels bears witness to our faith and the commonalities that bring us together in a spirit of responsibility and tolerance. Our planet is the sacred space where we fulfill our religious mission: to serve our neighbors as ourselves conscious of the immediate connection between ecological and social issue, especially since the destruction of the environment directly affects the most vulnerable among us.

Let's make our dialogue an opportunity to inspire this generation and its children to see God at work through the common recognition of our shared responsibility. By working together at the protection of the natural environment, calling for changes and transformations in all our communities and the broader society, we send a message of peace and celebrate our diversity by safeguarding God's gift to us, this beautiful but wounded planet.

* * *

Ladies and Gentlemen, dear Friends,

The Ecumenical Patriarchate intends to lead by example, demonstrating how religious leaders should be part of an advancement that promotes peaceful coexistence, justice and equity. Orthodoxy has found in dialogue the power of coexistence, overcoming its own struggles by relieving emergency situations, responding to crises and promoting an ethos of solidarity. We have been at the forefront of organizing international interreligious conferences, aware that the tool of a genuine dialogue can help prevent the terrible abuse of religions by fundamentalists and extremists, as well as confront intolerance and prejudices.

As religious leaders, we need to be bridge-builders, truth-seekers and dialogue-promoters. Throughout our tenure as Ecumenical Patriarch we have valued these principles not only for ourselves, but also for our Church and for the world at large.

In conclusion, the Ecumenical Patriarchate remains dedicated to fostering ecumenical and interfaith dialogue as vital instruments of 21st-century world civilization. As we remember the events of September 11, its many victims and its terrible effect on the environment, let us honor the memory of those who suffered by committing themselves to building a world symbolized by respect, empathy, and cooperation. May our collective efforts guide us toward a brighter and better future.

Thank you for your kind attention.

Keynote Address
by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
at the “Planet Of The Youth Seminar”
in the Finnish Nature Center Haltia

(September 11, 2023)

* * *

Honorable dignitaries,
Distinguished guests,
Dearest young men and women of Finland,

It is such a joy and privilege to visit this spectacular Nature Center of Haltia, which highlights the natural beauty of Finland through its extraordinary exhibitions and rugged wilderness. This year marks Haltia's tenth anniversary and is dedicated to the great outdoors. I can think of no more charming venue than this for your Planet of the Youth Seminar. I am also delighted to be here alongside Dr. Eeva Furman, Finland's General Secretary of the Commission on Sustainable Development. Her presence here today testifies to your nation's commitment to protecting and sustaining the natural environment.

As you may be aware, our Church, the Ecumenical Patriarchate, has a long and rich involvement and engagement with ecological matters, beginning as early as 1989, when it issued its first environmental encyclical. Over the last thirty-two years of my own ministry, the earth as God's unique gift and creation has been at the very center of our concern and outreach. Our efforts to raise awareness among government and religious leaders have guided us to organize international, interfaith, and interdisciplinary symposia throughout troubled regions of the world, including the Amazon and the Arctic, the Adriatic and the Baltic, the Mississippi and the Mediterranean. To this day, we continue this witness, initiating groundbreaking statements in close collaboration with Pope Francis and Archbishop Justin Welby of Canterbury.

Haltia is renowned for its endless and exceptional trails, which are suited to many different activities (including walking, biking, and camping) for all levels of experience. It may surprise you that, already in my early 80s, one of my favorite pastimes remains trail-hiking, for which I acquired a passion from my youngest years on a small island off the coast of Turkiye.

Wherever I happen to be on my very full agenda of church administration, liturgical services, and pastoral ministry, I love to walk through natural parks and reservations, as well as fields and mountains. This is especially the case in my native island of Imvros, which I try to visit several times each year. However, even in the busy and overpopulated city of Istanbul, I am constantly looking for areas where I can walk with friends. It is at those moments when I both draw inspiration for my complex obligations and at the same time retreat in silence from my demanding responsibilities.

My appreciation for the natural environment is directly related to the sacred dimension of life and the world. I have always regarded the natural environment from the perspective of spirituality. I have always respected creation as a place of encounter and communion with the Creator. As a young boy, I would accompany Fr. Asterios, the parish priest of my local village, to services in remote chapels on the hillsides of Imvros. We would leave at sunrise and carry the necessary church vessels to charming chapels on summits, from where we could see Turkiye, Greece, and even Mt. Athos on all sides of the Aegean Sea. The grandson of Fr. Asterios, who actually has the same name as his grandfather and whom I ordained to the priesthood in 2010, is today the parish priest in the same village church. So, as you can see, from a very young age, I connected the beauty of the mountains to the splendor of the liturgy.

In fact, I am convinced that this is because the natural environment seems to provide me with a larger, broader, panoramic vision of the world. The beauty of nature leads all of us to a wider, more open view of the life and the created world. Think of it as being something like a wide-angle focus from a camera. This is what ultimately prevents us as human beings from exploiting or abusing the planet's natural resources. In a similar way, it is through the spiritual lens of my faith that I can better appreciate such problems as the threat to ocean fisheries, the disappearance of wetlands, the damage to coral reefs, or the destruction of animal and plant life.

This is because, as an ancient Christian prayer states:

The heavens declare the glory of God; the earth proclaims His sovereignty; the sea heralds the authority of the Lord; and every material and spiritual creature preaches the magnificence of God at all times. In Greek: "(Τριὰς γὰρ, εἷς Θεὸς παντοκράτωρ.) Οὐ τὴν δόξαν οἱ οὐρανοὶ διηγούνται, ἡ δὲ γῆ τὴν Αὐτοῦ δεσποτείαν, καὶ ἡ θάλασσα τὸ Αὐτοῦ κράτος, καὶ πᾶσα αἰσθητὴ καὶ νοητὴ κτίσις τὴν Αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει πάντοτε".

Nature is a book, opened wide for all of us to read and to learn from. Each plant, each animal, and each micro-organism tells a unique story, unfolds a profound mystery, and relates an extraordinary harmony. The same story and mystery are detected in the galaxies, where the countless stars describe the same mystical beauty and mathematical inter-connectedness.

And we do not need this perspective in order to believe in God or even to prove His existence. We need it to breathe; we need it to survive; we need it simply to be. This reality was described by a mystic in the seventh century as a con-celebration of joy and love— a “cosmic liturgy,” as he called it.

This means that it is unfortunate, when we lead our life without even noticing the environmental concert that is playing out before our very eyes and ears. In this cosmic orchestra, each minuscule detail plays a critical role, and every trivial aspect contributes in a vital way. Nothing whatsoever— no human being, no living creature, and no cell or particle of nature— can be removed without the entire symphony being deeply affected. No single tree or animal can be removed without the entire picture being irreversibly distorted, if not destroyed.

The question that we must answer is this: When will we stop to hear the music of this harmony? It is an ongoing rhythm, even if we are not aware of it. When will we learn the alphabet of this sacred language, so mysteriously concealed in nature? It is so clearly revealed in the created world around us. When will we learn to embrace the awesome beauty of God’s presence on the body of the world? Its contours are so clearly visible. And, practically speaking, when will we accept that we must live more simply instead of so greedily? That is the only way we can reverse the ecological crisis.

In addressing these questions and challenges, your role as young citizens of the world will be pivotal. Of course, the environmental challenges that we face today are unprecedented, but so are the opportunities. And your generation stands at the forefront of seizing these opportunities. Why? Because you possess an unparalleled and undiminished passion—the resilience and capacity to dream of a world with alternative priorities and objectives. Throughout history, it is the younger generations which have often led the charge for change. From civil rights and justice to the fight for equality and inclusion, it has always been the spirit of youth that ignites fundamental transformation and revolutionary change.

Consider the environmental crisis. Rising temperatures, melting ice caps,

disappearing species. These are not simply sensational headlines. They are urgent calls to action. And, although my generation is responsible and accountable for the damage to our planet and its resources, we are already seeing young people responding to this call. Because this is your future, and you want to protect it. Even if the scale of the challenges sometimes feels overwhelming, you should remember that change does not always start with massive shifts; it starts with individual actions. It starts with you! Each one of you has the power to inspire and educate your communities.

Moreover, the digital era has armed you with tools that no generation before you ever had. You can connect with like-minded individuals across the globe in an instant. You can share knowledge, strategies, and energy. Your voice can be heard in the highest echelons of power. So make sure that you harness the potential of technology for the good of the environment. But it is not just about harnessing technology or activism. It is also about small, everyday choices that we make. Like planting a tree, refusing single-use plastics, educating, and mobilizing others—all of these choices count and all of them add up. And as you influence your friends, families, and communities, you create a wave of change that reverberates across continents.

Our environment is not just a backdrop for our existence. It is the very stage upon which our human story unfolds. By defending and sustaining it, you are doing much more than merely preserving trees, animals, or oceans. You are actually safeguarding cultures, communities, and memories. You are ensuring that future generations do not just survive, but thrive! The earth is not just our home, it is our life source, our legacy. Every breath of air, every drop of water, every stretch of land is a living testament to the intricate, complex, and fragile balance of life. Our planet is crying out—its forests, oceans, and skies are sending us emergency signals. We are at a turning point in history. The choices we make now, especially the choices you make as young women and men, will shape the destiny of our planet for generations.

You might be asking yourselves: Why is a religious leader, an Orthodox Patriarch, involved in creation care? What does God have to do with the ecological crisis? I can tell you that the source of my interest and concern for the natural environment is not politics or economy; my work for raising awareness about the need to protect and preserve the earth and its resources is not something fashionable or a matter of public relations. It is the conviction of my Christian faith in a God, who created all things visible

and invisible. A God whose own Son became human so that the world may live. This is the heart and essence of Christian teaching and tradition.

And it means that we are all part of something far greater than ourselves. In the whisper of the trees, the vastness of the seas, and the eyes of a child, we see a reflection of the divine. God's presence teaches us the values of love, stewardship, and respect for creation. In worshipping God as Creator, we venerate the earth as His creation. Imagine a world where caring for the environment is not just a personal interest, but a divine responsibility. I urge you to seek inspiration from scriptures, from prayers, from spiritual leaders. Remember that you carry the torch, the environment is the path, and God is the light.

My dear friends,

You are the future stewards of the planet's health and wholeness. And I assure you that there is an inseparable connection between the vibrancy of youth, the urgency of climate, and the commandment of God. This is what gives me immense hope. You! Your undying energy, your unbridled creativity, and your unyielding commitment to change remind all of us that the future is not written in stone, but in the hearts and minds of human beings, especially the young.

May God bless you, your families, and your friends.

Keynote Address
by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
on Environmental Education

(University of Tartu, September 15, 2023)

Ecological Awareness and the Role of Education

* * *

Your Magnificence Rector of the University of Tartu,
Esteemed Mr. Mayor,
Your Eminences,
Esteemed Faculty Members,
Honorable guests,
Beloved students,

We are very happy to participate in this conference, which is dedicated to ecological education and concerns what many consider to be the most serious problem that humanity has been called to face in the course of history.

Mankind today, despite unprecedented progress in many fields of culture, science, technology and the organization of social life, cannot be proud of its attitude towards the natural environment. It created the ecological problem and, while it knows the magnitude of the environmental disaster, it does not come to its senses, it does not change its behavior towards nature, it continues to believe that the planetary ecosystem endures and has the power to restore itself.

As many of you will know, the Orthodox Church in its worship services prays for the protection of people from natural disasters, plagues, famines, earthquakes, and floods. However, from 1989, the Ecumenical Patriarchate dedicated September 1, the feast of the Indiction and the start of the ecclesiastical year, to Creation. Our Church, therefore, calls upon the Creator to protect the natural environment from the suffering and disasters that humans themselves cause to it: from the pollution of the waters and the atmosphere, the deforestation, and the shrinking of arable land, from the destructive fires, the dramatic reduction of biodiversity, climate change, the reckless exploitation of natural resources, the side effects of technocracy, and so on.

Many actions have followed, conferences and environmental seminars, nine ecological interdisciplinary and interreligious symposia at sea, various initiatives of the Great Church of Constantinople, which inspired governments and parliaments, the scientific community, environmental movements, the Christian world, other religions, and people of all ages from all social spaces.

The Ecumenical Patriarchate was the first to promote the ecophilic message of Christianity and characterize the destruction of the natural environment as a “sin”. Our exploitative attitude towards creation is a consequence of our alienation from God, the “bad alteration” of our freedom. The attack on the natural environment is always preceded by an internal spiritual and moral upheaval. The Biblical truth applies here, that “a rotten tree” inevitably produces “wicked fruit” (Matthew 5:17).

Proclaiming that the eco-destructive trend has spiritual causes, we emphasized at the same time that the effort to deal with it must begin at the spiritual level. The contribution of science and technology is not enough, nor are the political decisions and changes in the functioning of the economy, nor those in agricultural and industrial production, as important as all these should be considered. We need a radical change in our mentality and values, in our relationship with the world and in how we give meaning to our lives. Obviously, if we see the world as a creation of God and man as a creature in the image of God and in His likeness, then our behavior is completely different. Then man cannot see himself as an owner, sovereign, and unscrupulous exploiter of creation.

Genuine faith in God abolishes the arrogance and megalomania of man, who objectifies and instrumentalizes creation for the satisfaction of his immeasurable pursuits and needs. The entire life of the Church, its divine worship, its ascetic and communal ethos, its consideration of the world as a gift from Above, have an ecological reference. In itself, the Church is a victory against all those forces, which, ideologically and practically, contribute to ecological destruction such as greed, the self-deification of man, as well as self-centeredness and indifference to fellow man. Indeed, the life of the Church is “applied ecology”.

From the beginning we underlined the social dimensions of the ecological crisis and the common root of environmental and social problems. Man’s distance from God results in the disruption of his relations with nature and fellow human beings. It is unthinkable to destroy the natural environment

and to claim that we care about people and vice versa. Protection of nature and genuine respect for our neighbor are inseparable. In the end, the absence of interest in the people around us and in the natural environment is indifference to God's commandments. God is glorified wherever there is solidarity and love and when we fight for the protection of nature.

Beloved in attendance today,

Childhood and adolescence are the most pedagogically appropriate periods in a person's life for ecological and social awareness, to instill respect in the mind and heart for the sanctity of the person and the integrity and beauty of creation. We consider education to be of key importance for humanity's path towards the future. Education is called upon today, and will be called upon with greater emphasis in the future, to play a decisive role in the issue of "double solidarity" with creation and fellow human beings, in making the new generation understand the seriousness of the crisis and the value of mobilizing to deal with a problem which is more serious than we want to admit. No one can dispute the fact that nature itself is becoming an increasingly severe threat to human life, due to the ongoing disasters that humans are causing to it. Climate change, as an immense planetary threat, certifies the truth of this argument. That is why it has been rightly said that today "an education without an ecological orientation is a parody of education". It is also no coincidence that, also because of the importance of education for the protection of nature, educational work can be characterized as a "holy mission". Teaching must cultivate the spiritual nature of man, imprint high values on the souls of youths, while supporting human beings' desire for social contribution and serving the common good.

This dimension of education has universal scope, and the Orthodox Church has always given special importance to it in its educational tradition. We regard the values of Orthodoxy to be highly relevant today because they link progress with the protection of the human person and the integrity of creation. Indeed, it is not possible for there to be true human development on an ecologically broken planet.

In this spirit, the Church, in the context of Christian formation, highlights the philanthropic and ecophilic content of our faith, and creates incentives for the new generation for personal witness and activity in the field of environmental protection and solidarity with fellow human beings based on the Christian ethos. Young men and women must understand that this testimony is not only an external and additional dimension of church life,

but that it belongs to its core and is a vital expression of the identity of the faithful.

With these thoughts and sentiments, we thank the Mayor for the kind invitation, we express our congratulations to the organizers and contributors to this beautiful event and our joy in meeting all of you, and invoke upon all of you and your loved ones, the grace and the blessing of the God of wisdom and love.

Thank you for your kind attention!

Ὁμιλία
τῆς Α. Θ. Παναγιότῃτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ. κ. Βαρθολομαίου
πρὸς τὸν Ἱ. Κληρο καὶ τοὺς Μοναχοὺς
τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας καὶ Ἐξαρχίας Οὐγγαρίας.
 (Μονή Pannonhalma, 23 Σεπτεμβρίου 2023)

* * *

Ἱερώτατε Μητροπολίτα Αὐστρίας καὶ ἡμέτερε Ἐξαρχε ἐν Οὐγγαρία
 κύριε Ἀρσένιε,

Θεοφιλέστατε Ἐπίσκοπε Ἀπαμείας κύριε Παῖσιε,

Εὐλαβέστατοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι,

Ὅσιώτατοι μονασταί,

Προσφιλέστατα τέκνα ἐν Κυρίῳ,

Μετὰ πολλῆς συγκινήσεως εὐρισκόμεθα ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν εἰς τὴν
 ἱστορικὴν Μονὴν Pannonhalma. Πάντοτε ἡ συνάντησις πρόσωπον πρὸς
 πρόσωπον εἶναι κοινωνία ζωῆς, πηγὴ ἀγαλλιάσεως καὶ ἀμοιβαίου
 πνευματικοῦ πλουτισμοῦ. Ἰδιαιτέραν χαρὰν προξενεῖ εἰς τὴν καρδίαν
 μας τὸ γεγονός ὅτι δίδεται εἰς τὴν ἡμετέραν Μετρίότητα ἡ εὐκαιρία νά
 ἀπευθυνθῶμεν πατρικῶς πρὸς τὸν ἱερόν κληρον καὶ τοὺς μοναστάς ἐν
 τῇ θεοτηρήτῳ Μητροπόλει Αὐστρίας καὶ νά διατυπώσωμεν ὠρισμένας
 σκέψεις καὶ παραινέσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ὁρθο-
 δόξου κλήρου εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.

Εἶναι ἰδιαίτερα εὐλογία νά ἀνήκετε εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου
 τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μέγα δέ προνόμιον, μέ πολλάς εὐθύνας
 διὰ τὸν καθένα σας, ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι εἰσθε πρεσβύτεροι καὶ δι-
 άκονοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὅποιον εἶναι πιστός φύλαξ
 τῆς Παραδόσεως τῶν Αποστόλων, τῶν Πατέρων, τῶν Ἁγίων καὶ τῶν
 Μαρτύρων τῆς πίστεως, τῆς φιλοθείας καὶ τῆς φιλανθρωπίας τῆς Ὁρ-
 θοδοξίας, μετ' ἐπιγνώσεως ὅτι ἡ ἱερά ἀποστολή του δέν εἶναι δυνατόν
 νά ἐπιτελῆται ἄνευ ἀνοικτοσύνης πρὸς τὸν κόσμον καὶ διαρκoὺς μερί-
 μνης διὰ τὸν ἄνθρωπον, τὸν «ἡγαπημένον τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, τὸ πρῶτον ζητούμενον ἀπὸ ἐσᾶς εἶναι ἡ πιστό-
 τῃς εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ἐν τῇ διπλῇ ἐννοίᾳ α) τῆς
 ἀκλονήτου πιστότητος εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ β) τῆς δια-

κονίας τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐγκοσμίου βίου καί τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ του. Σοφῶς καί σαφῶς ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016) ἐτόνισεν ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νά παραμελῶμεν τήν διακονίαν τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου, ἐπικαλούμενοι τήν πνευματικήν ἀποστολήν μας καί τόν ἐσχατολογικόν χαρακτήρα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Ἡ Ἐγκύκλιος τῆς Συνόδου ἀποφαίνεται: «Τό γεγονός ὅτι «τό πολίτευμα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φίλιπ. γ', 20), δέν ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἐνδυναμώνει τήν μαρτυρίαν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ» (Προοίμιον).

Ὁ προσφάτως ἐκλιπών μακαριστός Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, ὁ σπουδαῖος θεολόγος, ἐσημείωνεν ὅτι τά προβλήματα καί τά ἀδιέξοδα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων εὐρίσκεται σήμερον ὁ ἄνθρωπος, εἶναι «ἡ πρόκληση καί τό πλαίσιο, πού προσφέρει ὁ σύγχρονος κόσμος στήν Ὁρθοδοξία, γιά νά κάνη ζωντανή τήν παράδοση, πού παρέλαβεν ἡ γενεά μας ἀπό τούς Πατέρες της» (Ἡ Ὁρθοδοξία καί ὁ σύγχρονος κόσμος, Ἀνάτυπον, Κοζάνη 1991, σελ. 18 – 19). Τό ζητούμενον ἀπό ἐσᾶς εἶναι ἡ καλή μαρτυρία, μετοχή ὄχι ἀποχή, πρόσληψις ὄχι ἀπόρριψις, δημιουργικός διάλογος ὄχι ἄγονος ἀντίλογος, συμβολή εἰς τήν ἐν Χριστῷ μεταμόρφωσιν τοῦ κόσμου.

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ, ἐπιθυμοῦμεν νά διατυπώσωμεν ἕνα «δεκάλογον διαλεγομένης ποιμαντικῆς», εἰς μίαν ἐποχήν κατά τήν ὁποίαν τά σημεῖα τῶν καιρῶν δυσχεραίνουν το ποιμαντικόν ἔργον. Προτείνομεν μίαν ποιμαντικήν μέ ἐνσυναίσθησιν καί φαντασίαν, μέ ἀκλόνητον ἐμπιστοσύνην εἰς τήν χάριν τοῦ Θεοῦ καί εἰς τήν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου:

Ὑπενθυμίζομεν καί εἰς ὑμᾶς τό ἔξοχον Χρυσοστομικόν: «Τό τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα μέγα ἐστί καί θαυμαστόν» (PG 62, 525 – 6). Τό ἀξίωμα τοῦ κληρικοῦ εἶναι κατάθεσις ψυχῆς καί ἀπαιτεῖ θυσίαν καί αὐτοπροσφοράν. Πρέπει νά εἴσθε ἀπαιτητικοί ἀπό τόν ἑαυτόν σας. Καί νά μή λησμονῆτε ὅτι εἰς τήν συνείδησιν τῶν περισσοτέρων συνανθρώπων μας τό ὄνομα Ἐκκλησία συνδέεται αὐθορμήτως μέ τόν ἱερόν κληρον, καί ἡ κριτική πρὸς τούς κληρικούς μετατρέπεται εἰς κριτικήν πρὸς τήν Ἐκκλησίαν.

Ἐπαναλαμβάνομεν καί ἐνώπιόν σας αὐτό, τό ὁποῖον συχνάκις ἀναφέρομεν. Δέν πείθει κανένα μία «εἰκονική ἱερωσύνη», ἡ ὁποία ἐπιδιώκει νά φαίνεται περισσότερο παρά νά εἶναι, νά διεκδικῆ παρά νά θυσιάζεται καί νά προσφέρει. Ἡ Ὁρθόδοξος εὐσέβεια τιμᾷ βαθέως τόν ἱερέα, ὁ ὁποῖος δέν ἀνήκει εἰς τόν ἑαυτόν του, ἀλλά εἰς τόν Χριστόν καί

τούς αδελφούς. Οί σύγχρονοι καιροί ἔχουν ἀνάγκη γνησίων λειτουργῶν καί διακόνων τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ χριστεπώνυμου λαοῦ.

Ὁ ἱερέυς τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης εἶναι πρᾶος, κοινωνικός, μέ κατανόησιν καί σεβασμόν πρός τήν προσωπικότητα καί τάς εὐαισθησίας τῶν πιστῶν, οὐδέποτε ράθυμος, ἀπαισιόδοξος, ἀδιάφορος διά τόν ἀνθρώπινον πόνον. Διά νά χρησιμοποιοῦμεν μίαν ὠραίαν εἰκόνα ἀπό τό Γεροντικόν: ὁ ἱερέυς τοῦ Ὑψίστου δέν ἐπιτρέπεται νά εἶναι «τετραγωνιαῖος», ἀλλά ὀφείλει νά εἶναι «στρογγύλος», ἵνα «πρός πάντας κυλίηται» (Αββᾶς Ματώης, Γεροντικόν, ἐκδόσεις Αστήρ, 1981, σελ. 75). Ἰσχύει διά τό ἔργον τοῦ ἱερέως τό ἔξοχον Χρυσοστομικόν: «Ψυχῆς γάρ ἀπώλεια μιᾶς, τοσαύτην ἔχει ζημίαν, ὅσην οὐδεὶς παραστήσαι δύναται λόγος» (PG 60, 40).

Ἀνεκηρῦξαμεν τό 2020 «ἔτος ποιμαντικοῦ ἀνακαινισμοῦ καί ὀφειλετικῆς μερίμνης διά τήν νεολαίαν» (βλ. Πατριαρχική Απόδειξις ἐπί τοῖς Χριστουγέννοις, 2022) καί ἐκαλέσαμεν σύμπαντα τόν καθ' ἡμᾶς ἱερόν κληρον καί τόν λαόν εἰς συμμετοχήν καί εἰς στήριξιν τῆς σημαντικῆς καί ἐνθέου ταύτης προσπαθείας. Ὑπεγραμμίσσαμεν δέ ὅτι πρέπει νά ἀγωνισθῶμεν διά νά κατανοήσῃ ἡ νέα γενεά τήν σημασίαν τῆς βιώσεως τῆς θείας λατρείας ὡς θεμελίου διά τήν χριστιανικήν ὑπαρξιν. Καλοῦμεν πάντας ὑμᾶς, εὐλαβέστατοι κληρικοί τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αὐστρίας, σήμερον εἰς «ἑκνωτικήν» ποιμαντικήν «κίνητοποίησιν», διά νά προσφέρετε εἰς τούς νέους καί τάς νέας εἰς τάς ἐνορίας σας, ὁμοῦ μετά τῆς «βοηθείας», τήν «ἀλήθειαν» τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνοψίζονται ὅλα τά ἀγαθά, τά ὁποῖα ἐχαρίσατο εἰς τόν ἄνθρωπον ἡ ἔνσαρκος Θεία Οἰκονομία.

Ἡ καλή θεολογική κατάρτισις, μαζί μέ τήν θύραθεν παιδείαν, διευκολύνουν τό ἔργον τοῦ κληρικοῦ, ἀφοῦ δι' αὐτῆς γνωρίζει καλλίτερα τά προβλήματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καί τοῦ πολιτισμοῦ του, ἀλλά καί τάς θετικές προοπτικές αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Κάθε κληρικός ὑπηρετεῖ πάντοτε τούς ἐκάστοτε συγχρόνους του, πάντοτε συγκεκριμένους ἀνθρώπους καί οὐδέποτε γενικῶς «τόν ἄνθρωπον». Δέν ὑπάρχει «ἀφηρημένη ποιμαντική».

Ἡ λυσιτελής χρῆσις τῶν δυνατοτήτων τᾶς ὁποίας προσφέρει ὁ ἐκάστοτε πολιτισμός ἀποτελεῖ ἐνδειξιν δυναμισμοῦ τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ συνολικῶς ἀμυντική στάσις ἀπέναντι εἰς τόν πολιτισμόν, ὡσάν νά ἐστρέφοντο ὅλαι αἱ ἐξελίξεις τῆς ἐποχῆς κατά τῆς Ἐκκλησίας, δέν ἀνταποκρίνεται εἰς τήν ἀποστολήν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ. Εἶναι δέ

βέβαιον, ὅτι ἡ ἑνασχόλησις μέ τόν πολιτισμόν δέν σημαίνει ταύτισιν ἐν παντί μέ αὐτόν. Διά τῆς ἐκκοσμικεύσεως τῆς ἡ Ἐκκλησία χάνει τόν κόσμον. Ὅμως, ὁ κόσμος ὡς πεδίων χριστιανικῆς μαρτυρίας, χάνεται ἐπίσης, ὅταν ἡ Ἐκκλησία κλεισθῆ εἰς τόν ἑαυτόν τῆς, ὅταν ἀδιαφορῆ διά τόν κόσμον. Προφανέστατα, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δέν δύναται νά ἀνταποκριθῆ εἰς τό «ἀδιάλειπτον χρέος τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ στίς σύγχρονες ἐκκοσμικευμένες κοινωνίες» (Μήνυμα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλῆς Συνόδου, § 2), ἐάν δέν ἐξέλθῃ πρὸς τόν κόσμον διά νά συναντήσῃ τόν σύγχρονον ἄνθρωπον καί νά φθάσῃ ἡ φωνή τῆς εἰς τά ὄτα καί τήν καρδίαν του.

Να ἐνθυμῆσθε πάντοτε τούς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι μέ Χριστῷ» (Φιλιπ. δ', 13). Τίποτε δέν εἶναι ἰδικόν μας κατόρθωμα. Τά πάντα εἶναι δωρεά καί χάρις καί ἐπιτελοῦνται δι' ὑμῶν ὑπό τοῦ Κυρίου ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Ὅμως, ἡ συνεργασία, ἡ προθυμία, ὁ προσωπικός ἀγών μας εἶναι ἀπαραίτητα. Ὅπως λέγει ὁ ἐν Ἁγίοις Προκάτοχος τῆς ἡμῶν Μετροιότητος εἰς τόν Θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «καθάπερ τό πῦρ δεῖται ξύλων, οὕτω καί ἡ χάρις τῆς προθυμίας τῆς ἡμετέρας ἵνα αἰεὶ ἀναζέη». Εἶναι μέγας τίτλος τιμῆς διά τούς κληρικούς νά λειτουργοῦν ὡς «Θεοῦ συνεργοί» (πρβλ. Α' Κορ. γ', 9), τοῦ θέλοντος «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β', 4).

Δέν κηρύσσομεν Θεόν κρυπτόμενον εἰς τήν ἀπόλυτον ὑπερβατικότητά του, «ἀκίνητον» καί ἀπρόσωπον, ἀλλά Θεόν σεσαρκωμένον, Θεόν, «ὄν ἀγάπη κεκόμικεν εἰς τήν γῆν», Θεόν ὁ Ὅποῖος, ὅπως ἔχει λεχθῆ, «εὐρίσκεται πῶς κοντά σέ ἐμᾶς ἀπό ὅσον ἐμεῖς οἱ ἴδιοι στόν ἴδιο μας τόν ἑαυτό». Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ὁ Θεός κατεργάζεται τήν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου, ἡ δέ ἱερωσύνη ἀνήκει εἰς τό κέντρον τῆς ζωῆς τῆς. Ὁ ἱερεὺς διακονεῖ τό θεανδρικό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ ὅλη παρουσία καί μαρτυρία του εἶναι συμβολή εἰς τήν εὐχαριστιακὴν πραγμάτωσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ λειτουργικῇ ζωῇ καί ἐν τῇ διακονίᾳ τῆς ἀγάπης. Σύνολος ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας τρέφεται ἀπό τήν Θεῖαν Εὐχαριστίαν. Εἰς αὐτήν καί δι' αὐτῆς ἀναδεικνύεται ὁ δοξολογικός καί ἐσχατολογικός προσανατολισμός τῆς.

Ἡ Ἐκκλησία ἀπαντᾷ καί εἰς τὰς συγχρόνους προκλήσεις διά τῆς βιώσεως καί ἀναπτύξεως τῆς εὐχαριστιακῆς καί ἐσχατολογικῆς ταυτότητός τῆς. Ἡ κεντρικὴ θέσις τῆς Θεῖας Εὐχαριστίας καί ὁ ἐσχατολογικός

προσανατολισμός τῆς ζωῆς της σώζουν τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν ἀπολυτοποίησιν ἱστορικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν μορφωμάτων. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ «νέος οἶνος», ὁ ὁποῖος αἰεὶ διαρρηγγύνει τοὺς «παλαιούς ασκούς» (πρβλ. Ματθ. θ', 17). Ἐδῶ εὐρίσκεται ὁ πυρὴν τῶν χριστιανικῶν ἀξιών, αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον ἔχουν παγκόσμιον ἐμβέλειαν. Αὐταὶ ἀποτελοῦν ἔκφρασιν τοῦ ἡθους τῆς ἀκαταλύτου ἐνότητος πίστεως εἰς τὸν Θεόν καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, τὸν συνάνθρωπον καὶ ἀδελφόν. Αὐτός ὁ συνδυασμός καθέτου καὶ ὀριζοντίου διαστάσεως τοῦ ἡθους εἶναι ἡ μεγάλη ἀλήθεια, τὴν ὁποῖαν ἐνεσάρκωσεν ἡ Ἐκκλησία καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν της πορείαν, ὑπέικουσα εἰς τοὺς λόγους τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν.

Ἡ ζωὴ τῶν κληρικῶν πρέπει νὰ εἶναι ἔμπρακτος μαρτυρία ὅτι ἀνήκομεν εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶναι «τό Α καὶ τό Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἀρχὴ καὶ τέλος» (Ἀποκ. κβ', 13). Ὁφείλομεν νὰ ὀνομάζωμεν, γεγυῖα τῇ φωνῇ, τό «ὑπὲρ πᾶν ὄνομα» (Φιλιπ. β', 9) τοῦ Κυρίου, τό μόνον ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανόν, «ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Πράξ. δ', 12). Νὰ Τόν δοξάζωμεν ἐπειδὴ μᾶς ἀξιώνει νὰ διακονῶμεν τὴν θεοτήρητον παράδοσιν πίστεως, ἀγάπης καὶ ἐλπίδος καὶ νὰ δίδωμεν τὴν καλὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς ἐλθούσης πανσωστικῆς χάριτος καὶ τῆς ἐρχομένης οὐρανοῦ βασιλείας Αὐτοῦ.

Τιμιώτατοι ἀδελφοί Ἀρχιερεῖς,

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἐπιθυμοῦμεν, περαίνοντες τὸν λόγον, νὰ ἀπευθυνθῶμεν συντόμως πρὸς τοὺς μοναστάς, πού ζοῦν καὶ ἐκπροσωποῦν τὴν ἀσκητικὴν διάστασιν καὶ τὴν ἐσχατολογικὴν ὀρμὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς διὰ τῆς ἀπροϋποθέτου προσφορᾶς τοῦ ἑαυτοῦ των, τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ἔχειν των, εἰς τὸν Χριστόν. Ἀνῆκετε εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπενθυμίσετε πάντοτε εἰς τοὺς πιστούς, ὅτι «παράγει τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου» (Α' Κορ. ζ', 31). Προσφυῶς ἔχει γραφῆ ὅτι ὁ σύγχρονος κόσμος «ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τῆ βαθειᾶ ἀνθρωπογνωσία τῶν μοναχῶν, τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν ἀφιέρωσή τους στὸν Θεό. Οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ μοναχές ὑπενθυμίζουν στὴν ἐποχὴν μας, ἡ ὁποῖα "προσδίδει μεγάλη σημασία σ' ἐντελῶς ἀσήμαντα πράγματα" (Α. Schmemmann), τό "ἐνός ἐστι χρεία" (Λουκ. ι', 42)».

Ἰερώτατε ἀδελφέ ἅγιε Αὐστρίας,

Χαιρόμεθα διὰ τό γεγονός ὅτι προχωροῦν αἱ ἐργασίαι διὰ τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τοῦ Κέντρου τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχ-

χείου εἰς τὴν Βουδαπέστην, τὸ ὁποῖον θά συμβάλῃ πολλαπλῶς εἰς τὴν παρουσίαν καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτισμικὴν μαρτυρίαν τῆς Ἐξαρχίας μας ἐνταῦθα καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ ἀνάδειξιν τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ τὸ κέντρον διαλόγου, πολιτισμοῦ καὶ πνευματικότητος θά ἐκπροσωπῇ καὶ θά ἐκφράζῃ μὲ δυναμισμόν τὸ πνεῦμα τοῦ Φαναρίου. Εὐχαριστοῦμεν πάλιν καὶ πολ- λάκις τὴν ἔντιμον Κυβέρνησιν τῆς Οὐγγαρίας διὰ τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος εἰς τὸ κέντρον τῆς πρωτευούσης. Πρὸς ὑμᾶς, ἅγιε Αὐστρίας καὶ πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἀπαμείας κύριον Παῖσιον, ἐκφράζομεν τὸν δίκαιον ἔπαινον τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν προσωπικῶς διὰ τὸν ἔνθεον ζῆλον καὶ τοὺς ἀγῶνας σας διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὄλου ἐγχειρήματος, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλην τὴν πιστὴν καὶ εὐορκὸν διακονίαν σας.

Ἐρωσθε, ἀδελφοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ. Προσευχόμεθα δι' ὑμᾶς καὶ τὰς ἀγαπητάς οικογενείας σας καὶ ἐξαιτούμεθα καὶ τὰς ὑμετέρας εὐ- χάς πρὸς Κύριον, ὅπως σκέπη καὶ κρατύνη τὴν Ἁγίαν Αὐτοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν εἰς τὸ ἔργον διακονίας τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν!

**Patriarchal Homily at the Divine Liturgy (Chorostasia),
The First Sunday of Saint Luke,
Basilica of Saint Martin of Tours – Pannonhalma Archabbey,
(Pannonhalma, Hungary, September 24, 2023)**

* * *

Your Eminence Metropolitan Arsenios, dear Brother in Christ,
Your Excellency Archabbot Cirill,
Beloved Children in the Lord,

We are deeply moved to stand together in prayer and supplication with the pious and faithful children of the Mother Church of Constantinople, who comprise our Exarchate in Hungary. Here in this wonderful Basilica dedicated to Saint Martin of Tours, we gather in the Divine Liturgy in these first days of Autumn.

Although Saint Martin is held in the highest esteem throughout the Christian world, it is here, in the land of his birth, that you have honored him with such magnificence.

He was born into a time of tremendous transition, just a few years after Saint Constantine became sole Emperor of Rome, and legalized the Christian Faith, thus ending the brutal persecutions of his predecessors.

As the son of a Roman Tribune, the young Martin was expected, and indeed he agreed, to become a soldier himself. But he heard the calling of the Lord Jesus Christ from a young age, becoming a catechumen at only ten years old. His parents did not approve of his joining the new religion that was still very much a minority faith throughout the Empire. But even as a soldier, and you know this so well here in Pannonhalma from the famous statue, the Saint of God practiced his newfound faith in the Lord.

The incident is reported to have occurred in the French city of Amiens where Martin was stationed. It was a freezing cold winter's day, and he saw a beggar shaking with the cold outside the city gates. Martin drew his sword and cut the cloak in half, giving one half to the suffering man.

Later that night, the Lord Himself appeared to Martin in a dream, and He was wearing the half of the cloak that he had given to the pauper. Then Martin heard the Lord say to the legions of Angels who stood in His divine presence: "Behold! How Martin the catechumen has covered Me with his

cloak!”¹

Immediately after this, he received baptism and decided to leave the Roman Army and become a soldier of the Lord.

My Beloved Children:

It is so crucial that we have such examples of faith and devotion in our world today.

From the Mother Church of Constantinople, we see how our Slavic Brethren in Russia are pressed into war and cruelty against their Ukrainian cousins. We have been calling for an end to this unjust war, and for a cessation of encouraging these hostilities by the leaders of the Russian Church. But to this day, to no avail.

Yet, there have been some brave clergy who have stood against the tide of bloodshed and brutality endorsed by their Bishops. And there have been brave Russian souls who understand what Saint Martin understood when he declared:

I am the soldier of Christ: it is not lawful for me to fight!²

Here, Beloved Children in the Lord, is the message that is most needed for our violent times. We, who bear the name of Christ and call ourselves right-believing, we who are Orthodox, must rise to our vocation to be peacemakers, to be mercy-bearers, to be those who will sacrifice their own lives for the sake of love.

In today’s Gospel, we see a similar transformation in the lives of Saint Peter and his Apostolic fishing companions. Their all-night toil, which yielded not a single catch, is a metaphor for all human activity which ignores God.

They were fishermen, who scoured the Sea of Galilee – called Gennesaret in today’s reading – for food, and for their own livelihoods. And yet, when asked by the Lord after His divine teaching to set out into the deep, their hearts were willing to accept the challenge.

You can imagine the commotion and confusion when they landed the greatest catch of their lives! The Greek word is *θάμβος* – astonishment. Their nets began to tear and their boats began to sink because there was such an abundance of the catch.

---

¹On the Life of Saint Martin, by Sulpicius Severus; chapter 2.

²On the Life of Saint Martin, by Sulpicius Severus; chapter 4.

An image to teach us that God cannot be constrained and cannot be contained by the webs of our machinations, or the containers in which attempt to hold Him. The nets will always tear and the boats will always sink, because our human constructs cannot contain the Uncontainable God – He Who is truly Αχώρητος!

The Apostles-to-be trembled with fear, and Saint Peter was ashamed and asked the Lord to depart; for the miraculous catch had revealed his own sinfulness to himself.

But what was the response of our Merciful Saviour?

Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωοῦν.

Fear not! From now on, you will be reeling in people unto life!³

In the same way that the Lord transformed Saint Martin from a Soldier of war to a Soldier of the Prince of Peace, he transformed simpler fishermen into Fishers of Men!

These miracles are not so different, and in both cases, the effects of their transformations changed the world.

Saint Martin went on to become the Bishop of Tours, in France, and is revered around the world – in the Churches East and West. His story is told again and again throughout the centuries in art and architecture, and in the statue right here in your city.

And from that moment by the Sea of Galilee, Peter, Iakovos and John went on to witness the Transfiguration on Holy Mount Tabor, and to preach the Resurrection of our Lord Jesus Christ around the Mediterranean World. So that in time, the young Martin who was born in Hungary would hear the Gospel and give up violence for peace.

Now, Dear Christians:

Let us follow their examples, and allow even the simplest aspects of our lives to be instruments by which God transforms us into creature of love, of compassion, of mercy, and forgiveness.

Let pursue peace in our families, our communities, our churches, our society, our nations, and the world.

Let us not fear to stand for the poor, the oppressed, the victimized and the powerless – no matter who they are.

For God is the God of all and God is in all.

---

³Luke 5:10.

He will always find us – in the face of a beggar on the street, or in the undeserving harvests of our lives.

Therefore, let us be on the lookout for His continual Presence, and we shall never be ashamed.

Through the prayers of the Mighty Apostles and Saint Martin of Tours, may the Grace of our Lord Jesus Christ, the Love of God the Father, and the Communion of the All-Holy Spirit be with you and all those you love; now and forever, and unto the ages of ages.

Amen!

**Address by His All-Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew
at the conference organized
by the Pázmány Péter Catholic University and the Hungarian
University of Public Service
(September 25, 2023)**

“Together For Our Common Home”

* * *

Venerable hierarchs and other clergy,
Distinguished administrators and faculty,
Beloved students and guests,

It is a special privilege to be invited to address this auspicious assembly on such an important topic for our world and our time. It is also a special pleasure to be invited back to the Catholic University, where we have previously been recognized as an Honorary Doctor and consequently feel very much at home as a member of its eminent academic community.

Introduction: A Joint Mission

We should emphasize from the outset the appropriateness of your theme and tone. This is an ecumenical and interfaith conference entitled “Together for our Common Home.” And it is not by chance that this conference comprises a joint effort by two prestigious institutions of higher learning, which have together decided to explore what is arguably the most vital challenge facing humankind—namely, the protection and preservation of the sacred gift of God’s creation— and to do so from an inter-confessional and inter-religious perspective. Of course, it could not be otherwise because this subject pertains precisely to “our home,” a “common home,” which must be considered and confronted “together.” After all, the words and attitude that we use at any given point in time are never incidental or accidental, but must always be intentional and precise. Similarly, the terms and mentality that we adopt—like the issues that we choose to address—should indicate the focus of our concern and the method of our resolve.

In this regard, for more than three decades during our Patriarchal tenure, just as for more than three years of the most recent pandemic, we have learned that the most elementary and essential problems that we face as a planet and a people have an inevitable and undeniable impact on everyone and everything. Nothing exists in isolation; and no one exists

independently. By the same token, our extensive experience at the forefront of environmental ministry, just as the devastating effects of the novel coronavirus, have demonstrated that only a conscientious, concerted, and collaborative response can prove effective for our community and for creation as a whole. Everything we do individually and institutionally should be aimed at leaving behind a more peaceful, more equitable, and more sustainable world for the generations that follow.

This has always been the basic rationale and justification behind our deliberate effort to convene symposia, summits, and seminars which bring together representatives of the international community, adherents of the world's religions, as well as leaders of the scientific, political, journalistic and advocacy domains. We are convinced that, just as we did not provoke or aggravate the imbalance of our planet unilaterally, we cannot restore or reconcile the balance of the natural environment without supporting one another and sharing the burden of sustaining the planet's resources.

An Ecumenical Mandate

Such a communal and even global response to climate change is what we would describe as the ecumenical mandate of creation care. It implies listening to other Christian confessions and learning from other faith communities. It involves paying attention to and benefitting from other disciplines, such as science and medicine. After all, whether we are speaking of climate change or Covid-19, we are invariably dealing with unprecedented crises. And how we respond to such challenges defines our priorities as civilized and cultured human beings at this crossroads of history. Moreover, how we respond to such critical problems determines the role of faith and the responsibility of religion.

For instance, one of the vital lessons that we have learned from the pandemic is that we cannot play God—just as we cannot play politics—with science, because it directly affects the health of people. At the same time, with regard to climate change, we have become aware that we cannot play God—just as we cannot play politics—with our planet's natural balance, because it immediately impacts the health of all creation. Ironically and unfortunately, the reasoning and strategy used to dismiss Covid-19 and climate change follow a similar pattern and are employed by the same people. Religious leaders are, therefore, called to guide believers and people of good will to welcome the essential role of science and scholarship as sacred gifts and indispensable instruments for salvation and sustainability.

Nevertheless, it is important for us to remember that the greatest threat to our planet—that is to say, the defining issue of our time—is not actually the novel coronavirus, but in fact climate change. This is because the growing but neglected cost of rising global temperatures will absolutely eclipse the current number of deaths from all the infectious diseases combined if climate change is not controlled. It came as no surprise to us that, in the wake of the pandemic, even the World Economic Forum appealed for “a great reset” of capitalism, arguing that sustainability will only be achieved through drastic lifestyle changes.

A Spiritual Worldview

This brings us to our final point regarding the relationship between religion and science, and more specifically the association between theology and ecology. Over the last decades, through our involvement and initiatives in raising awareness on creation care, we have repeatedly and passionately underlined the spiritual dimension of protecting nature. We have furthermore come to appreciate that whenever we narrow life—even religious life—to ourselves and our own interests, we are ultimately neglecting our vocation to transform all of God’s creation. The power of ecumenical dialogue lies in learning to open up beyond ourselves, beyond our own confessions or religions. Ecumenical commitment involves learning to speak the language of care and compassion so that we may be able—together—to face the common task of preserving our common home.

People sometimes presume that the involvement of the Ecumenical Patriarchate in the ecological crisis is an act of public relations or political activism. But nothing can be further from the truth. Because respect for creation is part and parcel of our faith; this is why the Nicean Creed speaks of the “one God, the Father, who holds all things together, creator of heaven and earth, and of all things visible and invisible.” The ecological crisis is not a political challenge; and it is not a scientific or a technological problem. It can only be fully resolved when people perceive the broader perspective of creation care. Unless we change the way that we perceive the world, then we shall continue to deal only with symptoms, not with their causes.

So the environmental ministry of the Ecumenical Patriarchate is a natural extension of its self-consciousness, rather than a circumstantial reaction to a new phenomenon. As we observed in our Encyclical for September 1st in 2020: “The very life of the Church is an applied ecology. The sacraments of the Church, its entire life of worship, its asceticism and communal life,

the daily life of its faithful—all of these express and emphasize the deepest respect for creation.”

Conclusion: For the Life of the World

The Church, then, is called to incarnate the phrase “on earth as in heaven” that we recite in the Lord’s Prayer? But how is the sacramental and liturgical life of the Church to be manifested among us? How is the theology of the Church reflected in the life of the world? In simple terms, what does God’s Kingdom look like in human society and the global community?

The unfortunate reality is that the Church—and religion more broadly—is rarely prepared and often reluctant to respond to the most crucial problems of the world. That is, in 2017, we appointed a special committee of twelve theologians (clergy and laity, men and women) to “prepare an official text on the social teaching of the Orthodox Church, as expressed both in tradition across the ages as well as in the modern practice of the Ecumenical Patriarchate, and in particular in the wake of the Holy and Great Council which met in Crete in June 2016 . . . in order to serve as a solid basis for reference and conversation on issues and challenges of vital importance that today’s world faces.”

This text, entitled *For the Life of the World: Toward a social ethos of the Orthodox Church*, is a direct consequence and continuation as well as part of the process of reception of the Holy and Great Council. Although completed before the pandemic broke out, *For the Life of the World* provides general parameters and guidelines for a much-needed social ethos that can inform and assist people to face the modern challenges of racism and poverty, human rights and bioethics, as well as technology and climate change. The purpose of the document is not to provide prescriptive answers, but to kindle a vital conversation about the role of the church in the world. The aim is to encourage and advance dialogue because it is only through dialogue and collaboration that we can effectively and responsibly tackle questions of climate change and ecological sustainability. In the final analysis, isn’t this what the title of your conference implies? “For our Common Home—Together!”

Thank you for this invitation and for your attention.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

Metropolitan Maximos of Sardis and the Ukrainian Question¹

Metropolitan Job of Pisidia

A letter dated October 20, 1946, signed by Polycarp (Sikorski), “Metropolitan of the Autocephalous Ukrainian Orthodox Church”, addressed to the Ecumenical Patriarch Maximus V, (original in French with Greek translation)², recounting the historical ties of the Ukrainian people with the Church of Constantinople, recalls among other things that for 700 years (988-1686) the Metropolitan See of Kiev was under the jurisdiction of the Ecumenical Patriarchate. The letter also stresses that the incorporation of the metropolis of Kiev into the Church of Russia for more than 250 years was to serve the political goals of the Russian Empire, including the Russification of the peoples of this Empire. It also recalls that after the First World War, in the fall of 1918, a representative of the independent Ukrainian government had expressed “the firm and unshakeable will to see the Ukrainian Church as an autocephalous Church”, which was promulgated as law of the republican government on January 1, 1919. It is said there that Alexander Lototski, then minister of cult of the Ukrainian government, was mandated to Constantinople to request recognition of the autocephaly of the Church of Ukraine by the Mother Church, but that “the question of the recognition of the Orthodox Church in Ukraine as an autocephalous Church could not then be settled definitively since the see of the Patriarch of Constantinople was at that time – February-March 1919 – vacant.” It is reported that “the vicar of the patriarchal see, in his letter to Prof. Lototsky, had given expression to the entire sympathy of the seat ‘to

---

¹ This article is the English translation of the greek text (Ο Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος καὶ τὸ Οὐκρανικὸν Ζήτημα), which was an address in the conference about inter-Orthodox relations at Theological School of Halki (June 13, 2023).

² Archives of the Halki Theological School.

the pious Ukrainian people' and to the hope that 'the Ukrainian people will be faithful to the religion of their fathers awaiting the certain fulfillment of their wishes', that is to say, of the independence of his Church 'according to the canons and the rules'". Finally, it is noted that "the occupation of Ukraine by the Soviets did not allow these talks to be brought to an end". After that, Polycarp mentions the autocephaly of the Church of Poland (1924) which he links to the aspirations of the Ukrainian people:

"However, a part of the Ukrainian people received, five years later, the blessing for an independent life and the recognition of autocephaly first by the Patriarch of Constantinople and then by the other autocephalous Churches of the East. The tomos of the Patriarch of Constantinople Gregory VII, of November 13, 1924, on the subject of the recognition of the autocephaly of the Orthodox Church in Poland had as its object above all the Ukrainian population in the provinces annexed to Poland: Volhemia, Polissia, Kholm and Pidlyacha, i.e. North-Western Ukraine, which makes up 70% of all Orthodox in Poland".

Polycarp then comes to talk about the Reichskommissariat Ukraine (RKU), that is to say the German occupation of most of Ukraine by the Wehrmacht between 1941 and 1944, which Ukrainian historiography considers as a "liberation" from the atrocities of Stalinism, including the closing and massive destruction of churches and the artificial famine (Holodomor) of 1932-1933 which caused between 2.6 and 5 million deaths. He writes:

"With the deliverance, in the summer and autumn of 1941, of Eastern Ukraine from Soviet power, a complete desert from the point of view of the Church and of religion could be observed in this country: not a single bishop, not even one ordained by the Moscow Patriarchal Church. It was then that an opportunity was given to the population to return to Christ and his Church."

He means here the restoration of a canonical ecclesiastical hierarchy within the Reichskommissariat Ukraine by the Orthodox Church of Poland:

"Due to the prohibition of the German occupation authorities, it was impossible for Metropolitan Dionisii to travel from Poland to Ukraine himself. He blessed Archbishops Alexander of Polissia and Pinsk (now Metropolitan), and Polycarp of Luck and Kovel (now Metropolitan) [who is the signatory of the letter] to ordain bishops for the Ukraine, having appointed Polycarp administrator of the Ukrainian Orthodox

Autocephalous Church in the Ukrainian territories liberated from the Soviets”.

Polycarp then asserts that at the moment he is writing to Patriarch Maximus in October 1946, “the entire episcopate of the Ukrainian Orthodox Autocephalous Church, numbering twelve bishops, with Metropolitan Polycarp at their head, to which the Council of Bishops had recognized the rights of regional metropolitan, together with the numerous clergy and thousands of faithful, are in exile in Western Europe”. This is why he solicits by his letter “the recognition, the patriarchal blessing for [their] holy mission and the union in prayer with [their] former Mother Church”.

* * *

A report of the same year written by Metropolitan Maximos of Sardis on the Ukrainian question which responds to the letter of Metropolitan Polycarp³ begins by recalling that the metropolis of Russia, recognized as the sixty-first metropolis in the Diatyposis of Leo the Wise, with for its see first Kiev, then Vladimir, and finally Moscow, bore the title of Kiev-Moscow. After the elevation of the metropolis of Moscow as the fifth patriarchate by the Ecumenical Patriarch Jeremiah II in 1589, the metropolis of Kiev continued to remain under the jurisdiction of the Ecumenical Throne. During his visit to the metropolis of Kiev in 1589, Patriarch Jeremiah II defrocked Metropolitan Onesiphoros, because the latter had tolerated the bigamy of priests, and ordained Michael Ragoza in his place and ordered the convocation of the Ukrainian eparchial synod which met in 1590 and recognized the Ecumenical Patriarch as head of the Church of Ukraine.

The Metropolitan of Sardis then recalls that during his visit to Ukraine in 1620 as representative of the Ecumenical Patriarch, the Patriarch of Jerusalem Theophanes ordained Job (Boretsky) as Metropolitan of Kiev and restored the right of the Ukrainian eparchial synod to elect the local Metropolitan, before he be confirmed by the Ecumenical Patriarch. He then emphasizes that regardless of the rapprochement of the Cossacks with Russia by the Treaty of Pereyaslav (1654) concluded by Bogdan Khmelnitsky, the metropolitans of Kiev, the bishops and the clergy remained in obedience to the Patriarch of Constantinople. He gives as an example Dionysius (Balaban) (elected in 1657 Ukrainian eparchial synod) who refused to be ordained by the patriarch of Moscow.

He then comes to deal with the problem of the election of Gideon

---

³ Archives of the Halki Theological School.

(Tchetvertinsky), elected by the eparchial synod in 1685, who asked to be ordained by the patriarch of Moscow. The eparchial synod of Kiev then announced the election and the ordination as invalid, as having been performed in the ignorance of the Ecumenical Patriarch. Gideon explained to Moscow that he could not maintain his see without the sanction and blessing of the Patriarch of Constantinople. To this end, the Tsar and Patriarch Joachim of Moscow sent Nicetas Alexiev to the Patriarch of Constantinople with precious gifts and letters. Alexiev met the Sultan as well as the Patriarchs Dionisios IV of Constantinople and Dositheos II of Jerusalem in Adrianople. Dositheos claimed that the election of the Metropolitan of Kiev in Moscow was anticanonical and demonstrated the ambition of the Patriarch of Moscow. Alexiev then went to the Grand Vizier, who, not wanting to add Russia to Turkey's enemies, ordered Patriarch Dionisios to satisfy Russia's demands, which he did arbitrarily, being forced to do so, without the approval and the decision of the Holy Synod and its inscription in the patriarchal codices. The Metropolitan of Sardis concludes that "the submission of the Church of Kiev under the Church of Russia was carried out by force and therefore in an anti-canonical way, and was not legalized by the elapsed time".

Maximos of Sardis relates that after the Russian Revolution of 1917, the Ukrainians wanted to organize the ecclesiastical life of their country independently of the Church of Russia. He recalls the desire of the All-Ukrainian Ecclesiastical Council that liturgical services and preaching be in Ukrainian and that an autocephalous Church be established in Ukraine. For this reason, the Russian hierarchy then established, in September 1918, an autonomous Church in Ukraine under the jurisdiction of Patriarch Tikhon of Moscow. He recalls that in 1919, the Ukrainian government promulgated the separation of Church and State, thus giving free rein to the All-Ukrainian Ecclesiastical Council. However, he observes that no Russian hierarch of the Autonomous Church sympathized with the projects of the Ukrainian nationalists. For this reason, the nationalists convened the Pan-Ukrainian Orthodox Ecclesiastical Council on May 5, 1920, which proclaimed the autocephaly of the Church of Ukraine, giving as a reason the need to use the Ukrainian vernacular in liturgical services. The Metropolitan of Sardis says that a council was convened, but as no canonical bishop supported this project, and needing a hierarchy, the priest Basil Lypkivski was "self-ordained" in an anti-canonical way in September 1921 in Saint-Sophia of Kiev as "Metropolitan of Kiev and All Ukraine" by the laying on of hands

of priests, deacons – some of whom had been defrocked – and lay men and women. Lypkivski later ordained other “bishops.” The Metropolitan of Sardis notes in passing that this new “hierarchy” authorized the election of married bishops, authorized the second and third marriage of clerics and finally rejected monasticism. He also remarks that the canonical bishops did not remain indifferent to these events, but that on the contrary, some positioned themselves in favor of autocephaly and ceased to commemorate the name of the Moscow Patriarch Tikhon, declaring the All-Ukrainian Synod had the right to proclaim autocephaly. This synod, made up of bishops and representatives of clergy and laity, met in Kharkov in February 1923 and sent a delegation to Moscow at the end of 1924 to ask for the blessing of Patriarch Tikhon, but its response was not the expected one. In November 1924 the pan-Ukrainian pre-conciliar conference met, and the pan-Ukrainian Orthodox local council was convened on May 17, 1925 with the aim “of pacifying ecclesiastical affairs in Ukraine, of resolving the question of the autocephaly of the Ukrainian Church, safeguarding its ecumenical orthodoxy, strengthening its bond with the Ecumenical Patriarchate and the other Most Holy Patriarchates of the East and preparing for the future Ecumenical Council”. On May 21, the local council proclaimed autocephaly. A letter was sent on November 3, 1925 to Ecumenical Patriarch Basil III. Later, on February 17, 1926, a report was sent to the Ecumenical Patriarchate regarding the history and canonical basis of the autocephaly of the Ukrainian Orthodox Church.

The Holy and Sacred Synod of the Ecumenical Patriarchate, on the basis of the explanation of the synodal commission, decided in January 1926 that all reflections and decisions on the question of the autocephaly of the Ukrainian Church would be postponed until having received the minutes and relevant documents sent by the self-proclaimed Metropolitan of Kiev and All Ukraine Pimen (Piegov), and that no response would be given to the documents of the self-proclaimed entity “Pan-Ukrainian Orthodox Ecclesiastical Conference” represented by lay people, clerics not having the rank of bishops, and married or deposed bishops.

The Metropolitan of Sardis then explains that we had to wait until 1941 for the Ukrainian question to return to the surface. In the fall of 1939, Soviet Russia annexed the eastern part of Poland, including four eparchies of the Autocephalous Church of Poland (Vilnius, Volynia, Grodno and Polesia), depriving them of communication with the Metropolitan of Warsaw until the German-Soviet war of 1941 and the German occupation of these

territories. Metropolitan Dionisios of Warsaw then summoned an assembly of bishops from these territories under the chairmanship of Archbishop Alexander of Pinsk. Archbishop Polycarp of Lutsk, as an auxiliary to Archbishop Alexander of Pinsk, was appointed responsible for the parishes of the eparchies with a Ukrainian population. Metropolitan Dionisios of Warsaw considered them part of the Autocephalous Orthodox Church of Poland. However, this Church preferred to bear the name “Autocephalous Orthodox Church of Ukraine” to emphasize its independence from the Moscow Patriarchate.

As the Germans occupied other Ukrainian territories to the east, other Ukrainian regions were added. To meet pastoral needs, a series of new bishops were ordained and Metropolitan Dionisios of Warsaw elevated Archbishop Polycarp to the rank of Metropolitan.

In 1944, after the retreat of the German troops, all these Ukrainian bishops remained for some time in Poland, and called a first general assembly in Warsaw with the participation of Metropolitan Dionisios of Warsaw. Thereafter, they followed the thousands of their faithful in Western Europe. In May 1945, the episcopate of the Ukrainian Orthodox Church abroad had twelve bishops headed by Metropolitan Polycarp. The Metropolitan of Sardis explains that having convened a second general assembly, this Ukrainian Orthodox Church abroad turned to the Ecumenical Patriarchate to request recognition of its canonical status and to this end sent the letter of October 20, 1946.

Regarding this request, Metropolitan Maximos of Sardis observes that the vague and general request for recognition and blessing by the Ecumenical Patriarchate of the canonical status of Ukrainian bishops who found themselves in the diaspora could mean the recognition of the autocephaly of the Ukrainian Orthodox Church. He remarks that there were expediency and canonical reasons for the Ecumenical Patriarchate to recognize the said hierarchy in accordance with canon 28 of the 4th Ecumenical Council which stipulates that the Orthodox diaspora depends on the Church of Constantinople. This is why he suggested that it was possible for the Ecumenical Patriarchate to establish a patriarchal exarchate for Ukrainian bishops who had faithful in Western Europe and who naturally turned to their Mother Church (on the model of the already existing Exarchate of the Russian parishes in Western Europe). For the Metropolitan of Sardis, this was an opportunity to demonstrate, in view of the future pan-Orthodox

Council, the right of jurisdiction of the Ecumenical Patriarchate over the Orthodox diaspora in accordance with canon 28 of the 4th Ecumenical Council. However, according to him, the response of the Ecumenical Patriarchate ought to dodge and ignore the question of the autocephaly of the Ukrainian Church. He suggested limiting itself to stating that the Mother Church, which has always protected the Church of the Ukrainian people for centuries, will not fail to keep under its protection the bishops, the clergy and the faithful who are outside the canonical territory of the Church of Ukraine and the various autocephalous Orthodox Churches.

* * *

The Holy and Sacred Synod of the Ecumenical Patriarchate examined this request of the Ukrainian bishops in the diaspora, considered as general and vague, during its session of September 16, 1947 and decided that although it was not possible to recognize the autocephaly of an ecclesial entity being in the Diaspora, the Mother Church would take care to ensure its protection and to find an appropriate canonical form so that these bishops would be accepted under her direct spiritual and canonical jurisdiction. Unfortunately, as the Metropolitan of Sardis remarked later, this decision was not followed⁴.

The issue came to the surface again when in 1972 a bishop of this Ukrainian hierarchy in diaspora, Metropolitan Mstyslav (Skrypnyk), asked to submit himself, together with his episcopate, clergy and parishes, to the jurisdiction of the Ecumenical Patriarchate, which then aroused strong reactions from the Church of Russia, which considered this ecclesial entity as being “anti-canonical” and “schismatic”. It was with the aim of responding to these biased claims which he judged as “not being complete” and recognizing “the danger of distorting historical truth” and of “constitute deceptive impressions capable of producing confusion”, that the Metropolitan of Sardis replied with an article published in the journal *Κληρονομία* in January 1973⁵, where he takes up the arguments developed in his report of 1946, presenting the history of the Kiev Church in three periods: 1) from its Christianization in the 10th century until its imposed subordination to Moscow at the end of the 17th century; 2) from 1917 to

⁴ Ο Σάργδεων Μάξιμος, «Το οὐκρανικόν ἐκκλησιαστικόν ζήτημα», *Κληρονομία* 5 (1973), σ. 226-227.

⁵ Ο Σάργδεων Μάξιμος, «Το οὐκρανικόν ἐκκλησιαστικόν ζήτημα», *Κληρονομία* 5 (1973), σ. 199-246.

1939; 3) from 1939 until the time of publication of the article. Unfortunately, the limits of our communication do not allow us to present these arguments.

The question of the Ukrainian Diaspora was only settled in the 1990's, when the Ukrainian hierarchy in Canada was received into the Ecumenical Patriarchate in 1990 and, following it, the Ukrainian hierarchy in the rest of the diaspora in 1995.

It should be remembered from these two archival documents that 1) the Church of Ukraine has always been under the jurisdiction of the Ecumenical Patriarchate; and 2) that the Ukrainian question is not for the Ecumenical Patriarchate a new question which would have appeared in the 1990's, and even less in 2018, but that this question has preoccupied the Ecumenical Patriarchate for a very long time, and this, throughout the 20th century. It should be noted further that by granting the Patriarchal and Synodal Tomos to the Church of Ukraine in 2018, the Ecumenical Patriarchate did nothing more than reaffirm its decision taken on November 13, 1924 of the Patriarchal and Synodal Tomos to the Church of Poland on the basis of the former Metropolis of Kiev.

The careful and detailed analysis of the Ukrainian question by the late Metropolitan Maximos of Sardis demonstrates great scholarship and deep knowledge of the history of the Church of Ukraine, as well as his unquestionable desire to resolve it in accordance with the ecclesial canonical tradition. Metropolitan Maximos, as a wise hierarch of the Ecumenical Throne, recorded the history and the testimonies. The Ecumenical Patriarchate took the relevant decisions in its time due to the political circumstances of the occupation of Ukraine then under the Soviet yoke. Nevertheless, the Metropolitan of Sardis underlined the centuries-old ties uniting the Church of Ukraine with the Ecumenical Patriarchate and recalled the desire of Ukrainians to free themselves from Russian hegemony.

When the propitious time has arrived, the Ecumenical Throne, after many sacrifices, was able to proceed with the implementation of the autocephaly of the Church of Ukraine and thus restored historical truth. For this, the objective and precise studies of the late Metropolitan Maximos of Sardis were very valuable and can testify to the fact that the decisions of the Ecumenical Patriarchate are taken not under pressure or with political interests, but always on canonical bases and historical foundations.

Was there a Great Schism between the Orthodox and Roman Catholic Churches⁶?

Univ. Prof. DDr. Dr.h.c. Grigorios Larentzakis

In this contribution, I will endeavour to address the sacred concern of restoring the full ecclesial and sacramental communion of our Christian churches. I will attempt not to make individual proposals for detailed ecumenical questions, which are also very important, but to answer the fundamental question of whether and when the Great Schism between the Eastern and Western Churches, i.e. between the Orthodox and Roman Catholic Churches, came into being. In doing so, I hope that many entrenched opinions and many prejudices that have arisen from them will be questioned and corrected so that we can place the fundamental ecumenical question on a new foundation. In this way, I hope that we, as Christian sister churches not yet in communion, will look at each other with a different perspective and achieve and realise the longed-for goal.

The mutual excommunications of 1054. Events and significance

To establish the themes mentioned, we need to find out the events themselves, their scope at the time and their intended effect. So let us come to the problems during the time of Michael Kerullarios, Patriarch of Constantinople and Leo IX, the Pope of Rome (1049-1054). The sad events were triggered by ecclesiastical-political tensions, especially in southern Italy, which were linked to the Cluny reform movement. The Cardinal of Silva Candida, Humbert, a follower of Cluny, played a central role in this. He was the head of a delegation that was to conduct negotiations in Constantinople with the Emperor and with the Patriarch for the joint defence against the Normans, who were on their way from the north towards the south in Italy in order to take possession of the whole territory. So the intention was to achieve a coalition since there were Byzantine communities in southern Italy and Sicily. That was the mission and the goal of the journey to Constantinople.

---

⁶ The article was originally published in *Ökumenisches Forum* 42 (2020), p. 57-78.

Did the excommunication of Cardinal Humbert mean the whole Eastern Church?

Cardinal Humbert's approach in Constantinople hurt the feelings of his interlocutors, who reacted with corresponding restraint. The Cardinal believed that the emperor was the strongest personality in Constantinople, which is why he went to see the emperor first and not the patriarch. With all that was happening in Constantinople, the Cardinal, who then felt he was not received with enough dignity by the patriarch, lost patience. Although he had learned of the Pope's death, he laid a letter on the altar of Hagia Sophia, pronouncing excommunication against the patriarch (16 July 1054). The excommunication bull written by Humbert clearly shows the extent to which the mentality of the Roman Church had changed under the influence of the Cluny reform movement. Humbert "even accused the Byzantines of having deleted the Filioque in the Creed, thus proving his ignorance in the field of Church history"⁷. But even the Cardinal himself did not want to excommunicate the universal Church of the East, as the former professor Joseph Ratzinger, later Pope Benedict XVI. has noted: "After all, as late as 1054, Humbert of Silva Candida, in the same bull in which he excommunicated Patriarch Kerullarios and thus initiated the schism between East and West, described the emperor and citizens of Constantinople as very Christian and orthodox, although their conception of Roman primacy was certainly far less distinguished from that of Kerullarios ...".⁸

---

⁷ Franz Dvornik, *Byzanz und der römische Primat*, Stuttgart 1965, 159f.: „Die von Humbert verfaßte Exkommunikationsbulle zeigt deutlich, in welchem Umfang die Mentalität der römischen Kirche unter dem Einfluß der Reformbewegung sich gewandelt hatte und wie wenig die Männer dieser Bewegung von der Kirche des Ostens und ihren Gebräuchen und Gewohnheiten begriffen hatten. Humbert wollte in ihr die Spuren aller großen Häresien entdecken, er warf ihr simonistische Umtriebe vor –obwohl die Simonie nicht im Osten, sondern in der Kirche des Westens in höchster Blüte stand–, er verurteilte ihre verhehlchten Priester, ihre Bärte und ihre langen Haare, und er beschuldigte die Byzantiner sogar, das Filioque im Credo gestrichen zu haben, wodurch er seine Unwissenheit auf dem Gebiet der Kirchengeschichte bewies“.

⁸ Joseph Ratzinger, *Prognoses for the Future of Ecumenism*, in: *Ecumenisches Forum* 1 (1977), 36: „Immerhin hat noch im Jahr 1054 Humbert von Silva Candida in derselben Bulle, in der er den Patriarchen Kerullarios exkommunizierte und damit das Schisma zwischen Ost und West einleitete, Kaiser und Bürger von Konstantinopel als, sehr christlich und rechtgläubig bezeichnet, obgleich deren Vorstellung

It must be stated with certainty that the excommunication of Cardinal Humbert against Patriarch Michael Kerullarios did not affect the universal Church of the East.

The patriarch and the emperor tried to bring back the papal delegation and convene a synod, but to no avail. The emperor was even very friendly towards the Cardinal and gave him gifts of hospitality for the papal throne.⁹

This excommunication of Cardinal Humbert is considered illegitimate, 1. because the Pope had died, so the Cardinal no longer had a delegation, which he already knew.¹⁰ In this regard, there is the opinion that the papal primacy “rests” when the papal throne is vacant, as stated by the canon lawyer Professor Hugo Schwendenwein of Graz with reference also to R. Metz.¹¹ In fact, opinions differ on this.¹² Even if the Pope had still been alive, the Cardinal had not received a commission from the Pope to excommunicate the Patriarch of Constantinople but to achieve an alliance. He thus led the delegation not to success but to disaster, for which he was “responsible in the highest degree”, as Franz Dvornik states.¹³ Even if the excommunication against Patriarch Michael Keroullarios were validly pronounced, the excommunication, according to Roman Catholic canon law, has since ceased to exist because the main actors have long since

---

vom römischen Primat sicher von der des Kerullarios weit weniger unterschieden worden war...“

⁹ Cf. *Axel Bayer*, *Spaltung der Christenheit. Das sogenannte Morgenländische Schisma von 1054.* (Supplement to the Archive for Cultural History, 53), Cologne Weimar Vienna 2002.

¹⁰ Franz Dvornik, *Byzanz und der römische Primat*: „Da verlor Humbert die Geduld und schrieb, obwohl er vom Tod des Papstes erfahren hatte, seinen berühmten Brief, in dem er gegen den Patriarchen die Exkommunikation aussprach, legte ihn auf den Altar der Hagia Sophia nieder und verließ die Stadt (16. Juli 1054).“

¹¹ *Hugo Schwendenwein*, *Das neue Kirchenrecht. Gesamtdarstellung*, Graz Wien Köln 1983, 558, note 32.

¹² Ποβλ. *Axel Bayer*, *Spaltung der Christenheit. Das sogenannte Morgenländische Schisma von 1054.* (Beiheft zum Archiv für Kulturgeschichte, 53), Cologne Weimar Vienna 2002, 99, with references pro and contra.

¹³ *Franz Dvornik*, *Byzanz und der römische Primat*, 161: “So endete die Gesandtschaft, die einen Bündnisvertrag zwischen Byzanz und dem Papsttum zustande bringen sollte, in einem tragischen Bruch. Die Legaten, vor allem Humbert, waren im höchsten Maß dafür verantwortlich.“

died. Therefore, the excommunicated person is left to the justice of God.¹⁴ This means, as Cardinal Alfons Stickler, a member of the Roman Catholic Preparatory Commission for the “lifting” of excommunications, states, that the Roman Catholic Church had nothing to lift, according to its Canon Law, because the Church does not judge the dead.¹⁵ Nevertheless, the Roman Catholic Church has accepted the Ecumenical Patriarchate’s proposal to “lift” the excommunications because these excommunications continue to exist in the Church’s memory and have become a symbol of separation.

Did the excommunication of Patriarch Michael Kerullarios mean the whole Western Church?

Then, on 24 July 1054, a synod under Patriarch Michael Kerullarios excommunicated the author of this excommunication, that is, the Cardinal and all those who agreed with it. It can be said that the Patriarch acted in a kind of defence, but he also stuck to personal condemnation without condemning the Pope or the Western Church. There was also no decision of severing relations with the Western Church, so it was not an act of breaking off ecclesial *koinonia*.¹⁶

St. Nektarios Bishop of Pentapolis states with all clarity that “neither an Ecumenical Council has been convened, nor a major Synod, nor has the Pope been excommunicated, nor has it been confirmed that the Patriarchs

¹⁴ Πιρβλ. *Peter Neuner*, Die Tilgung des Bannes (1965) und ihre theologische Relevanz. Ein ökumenischer Versuch aus römisch-katholischer Sicht, in: Das Schisma zwischen Ost- und Westkirche. 950 bzw. 800 Jahre danach (1054 und 1204), edited by *Theodor Nikolaou*, in collaboration with *Peter Neuner and Gunther Wenz*, 191.

¹⁵ *Alfons M. Cardinal Stickler*, Die Beziehungen zwischen West- und Ostkirche im Lichte der Quellen, in: Ein Laboratorium für die Einheit. 25 Jahre PRO ORIENTE, ed. on behalf of the Pro Oriente Foundation, Vienna, by *Rudolf Kirchschräger and Alfred Stirnemann*, Innsbruck-Vienna 1989, 173: : „Die Kirche hat über Tote keine Jurisdiktion mehr: sie kann höchstens nachträglich für den irdischen Folgenbereich absolvieren...“

¹⁶ *Aristeidis Panotis*, Ἡ ἄρσις τῶν Ἀναθεμάτων μεταξύ Ρώμης καί Κωνσταντινουπόλεως. Από τήν πολεμικήν εἰς τόν Διάλογον, in : Ὁρθόδοξος Παρουσία, Heft 2', Τεύχος 7&8, 1965 : „ ἀποφυγούσα (ἡ Σύνοδος) νά ἐπεκτείνει ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τό ἀνάθεμα καί εἰς τόν πάπαν ἢ νά συντάξῃ προᾶξιν ἐπισήμου διακοπῆς τῶν σχέσεων τήν ὁποίαν νά κοινοποιήσῃ εἰς τήν Δυτικῆν Ἐκκλησίαν, ἀκριβῶς διὰ νά ἀφεθῆ ἡ θύρα τῆς συνδιαλλαγῆς ἀνοικτή.“

have agreed.¹⁷

Vlassios Pheidias notes that the Patriarch Michael even thought that the delegation was not from the Pope at all, but from his personal enemy in Rome Argyros, and that the Pope's letters were forged. (PG 120, 741)¹⁸. The Patriarch distrusted the delegation but did not contact Rome to clarify what he should have done.¹⁹

Pope Paul VI and the Roman Catholic Commission in preparing the "lifting" of excommunications and the nature of excommunications

But what was the opinion of the members of the Roman Catholic Commission during the preparations for the lifting of the excommunications in 1965? Their opinion was that there was no valid excommunication of the Cardinal against Patriarch Michael Kerullarios or against the Eastern Church. Therefore, the well-known Roman Catholic scholar Fr. Michael Makkarrone, a member of the preparatory commission, states that the intensive discussions took place in a spirit of freedom and honesty, with the intention that all possible views on the subject be examined on the basis of Church history and Canon Law. The commissions did not want to evaluate excommunications, which is why they did not talk about rehabilitation. No one spoke about annulment in the canonical sense, a fact that presupposed the existence of valid anathemas.²⁰

¹⁷ *Nektarios Kefalas*, Μελέτη ιστορική περί τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος, τ. Β', 33, 34, 79f.. "οὔτε Οἰκουμενική συνεκροτήθη σύνοδος, οὔτε πολυπληθῆς ἦτο, οὔτε τόν πάπαν ἀνεθεμάτισεν, οὔτε οἱ πατριάρχαι βεβαιοῦται ὅτι ἐπεψηφίσαντο."

¹⁸ *Vlassios Phidas*, Anathema and Schism-Folgen der Aufhebung der Anathemata, in: Auf dem Weg zur Einheit des Glaubens, Koinonia-Erstes ekklesiologisches Kolloquium zwischen orthodoxen und römisch-katholischen Theologen, veranstaltet vom Stiftungsfonds PRO ORIENTE in Zusammenarbeit mit dem Orthodoxen Zentrum des Ökumenischen Patriarchates, Chambésy, und dem Sekretariat für die Einheit der Christen, Rom. Papers and Minutes, Vienna-Lainz, 1-7 April 1974, edited on behalf of the PRO ORIENTE Foundation Fund, Vienna, Innsbruck-Vienna, Munich 1976, 93.

¹⁹ *Vlassios Phidas*, Anathema and Schism, *ibid*.

²⁰ The text in: *P. Grigoriou*, Πορεία πρὸς τὴν ἐνότητα, τόμος Β', Αθήναι 1978, 21: „Αἱ ἐντατικάι συνομιλίαι ἐγένοντο μέ πνεῦμα ἐλευθερίας καί εἰλικρινείας, τό ὅποιον ἐπέτρεψε νά συγκριθοῦν αἱ ἀμοιβαῖαι θέσεις καί νά ἐξετασθοῦν ὅλαι αἱ ἀπόψεις τοῦ ζητήματος συμφώνως πρὸς τὴν ἱστορίαν καί τό Κανονικόν Δίκαιον. Αἱ ἐπιτροπαί δέν ἠθέλησαν νά εἰσέλθουν εἰς τό θέμα τῆς ἀξίας τῶν δύο

Pope Paul VI wrote in his breve “Ambulate in dilectione” of 7 December 1965: “We reflect on the sad events which, after no small number of disagreements in the year 1054, led to a serious tension arising between the Church of Rome and that of Constantinople. It was not without reason that Pope Gregory VII. Not without reason did St. Gregory VII, our predecessor, later write: ‘As much as... concord was useful at first, so much harm was done afterwards that... love grew cold on both sides’ (Letter to Emperor Michael of Constantinople, Reg. I, 18, Gaspar edition, p. 30). Yea, it came to this, that the papal legates pronounced excommunication sentences against Michael Kerularios, Patriarch of Constantinople, and two other men of the Church, and this and his Synod took the same measure against them.”²¹ The joint statement of Pope Paul VI and Ecumenical Patriarch Athenagoras of 7 December 1965 adopts the opinion of the joint commission in this regard, i.e. the Pope and Patriarch accept even more concretely that these excommunications did not affect the whole Church. Nor did they intend to break off ecclesiastical koinonia: the events of 1054 “which, as far as we can judge, went beyond the intentions and assumptions of their authors, whose censures extended to the persons targeted and not to the Churches, and did not intend to break off ecclesiastical communion between the sees of Rome and of Constantinople.”²²

So, both through the studies of the commissions, and through the opinion of Pope Paul VI, and through the joint declaration of Patriarch Athenagoras and Pope Paul VI (7 December 1965), it must be established that these excommunications were not ecclesiastical excommunications of one half of the Church against the other and vice versa, and not an intention of breaking off ecclesiastical koinonia. This means, in both cases, that Cardinal Humbertus did not excommunicate the whole Eastern Church, just as Patriarch Michael did not excommunicate the whole Western Church.

However, it must also not be denied that these events, although intended to bring about peace, took place in a climate of mistrust and alienation and, of course, because of the unilateral changes in Western ecclesiology and ecclesiastical structures without a common ecclesiastical basis. Cardinal Humbertus was therefore also no longer familiar with the ecclesiology

ἀναθεμάτων διὰ τοῦτο οὐδὲν ἐλέχθη περὶ ἐπανορθώσεως. Οὐδεὶς ὠμίλησε περὶ ἀκυρώσεως ἐν κανονικῇ ἐννοίᾳ, ἢ ὅποια θὰ προϋπέθετεν ὅτι τὰ ἀναθέματα θὰ ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ ....“

²¹ In: Tomos Agapis, No. 128, German edition p. 88.

²² In: Tomos Agapis, No. 128, German edition p. 87.

and structures of the Eastern Church. It was a difficult situation with sad and painful consequences.

What were the excommunications of 1054 considered to be in the East and in the West, at that time and in the period that followed?

Research has shown that at that time there was no conviction, either in the East or in the West, that the aforementioned excommunications had created the final Great Schism between the two ecclesiastical worlds of the East and the West!²³

Characteristic, for example, is the reaction of the Patriarch of Antioch Petros in his correspondence with the Patriarch of Constantinople Michale Kerullarios, recommending moderation towards Christians in the West. With very urgent formulations, he admonishes Patriarch Michale Kerullarios: We should look at things with good will and there, since faith in God is not in danger, we should always put peace and brotherhood in the foreground, because they, the Christians in the West, are our brothers and they also believe in the Holy Trinity and they confess the mystery of the Incarnation of Christ just as we do. Patriarch Petros also notes something that not infrequently happens very one-sidedly. We like to overlook our own faults, but judge those of others too accurately and exaggeratedly. He asks, he pleads, and he begs him to moderate himself so that the problem of alienation does not become even greater. And when you think you are overcoming the tensions, when you think you are sewing together what has been torn apart, it can happen that the division becomes even greater, (Δέος γάρ μήποτε ράψαι τό διερωγός βουλομένη χειρὸν τό σχίσμα ποιήση), that everything becomes even more difficult.²⁴ Patriarch Petros, then,

²³ For this reason, when the excommunications were „lifted“ on 7 December 1965, it was consciously stated that this did not automatically restore Church communion, because the excommunications did not cause the Great Schism! Regardless of the significance of these excommunications, they were „removed from the centre and memory of the Church“ on 7 December 1965. (In: Tomos Agapis, 122, p. 281).

²⁴ Cf. the texts of the correspondence in: *Methodios Fougias, Former Archbishop of Thyateira and Great Britain, then Metropolitan of Pissidia*, Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀντιπαράθεσις Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Φωτίου μέχρι τῆς Συνόδου Φλωρεντίας (858-1439), ἔκδ. Β', Athens 1994, 240: «XIV. Καλὸν γάρ πρὸς τό καλοθελές ὄρῳντας ἡμᾶς καὶ μᾶλλον, ἔνθα μὴ Θεός ἢ πίστις τό κινδυνευόμενον, νεύειν αἰεὶ πρὸς τό εἰρηνικόν τε καὶ φιλάδελφον, ἀδελφοὶ γάρ καὶ ἡμῶν οὗτοι....μέγα γάρ κᾶν παρ' αὐτοῖς ἀσφαλῶς ἢ ζωαρχικῆ

in all these disputes, does not after all see the consummation of the final Great Schism, but he warns that the existing tension and division will not increase and the apostolic throne will be separated from the Church, with which many evils will follow. And in this letter, he emphasises: “They are our brothers after all”! Axel Bayer also emphasises that the investigations of the Oriental schism agree that all the ecclesiastical disputes of the 11th century did not destroy the conviction that only one common Christianity exists after all.²⁵ Axel Bayer also examined the attitude of subsequent popes, namely according to the date 1054, and states: “None of them touched on the conflict of 1054. Any statements about the beginning of the schism remained rather general, without a date being given. Rome evidently saw the two curses of excommunication as the escalation of a dispute that did not establish a schism. That the canonists remained silent about the events of 1054 is consistent with such an explanation.”²⁶ Bayer also notes that the canonists of the West do not mention the events of 1054. Likewise, he notes, no document records that the Pope’s delegates were informed of Patriarch Michael Kerullarios’ excommunication against them.²⁷ Cardinal Alfonso M. Stickler also makes a similar observation, namely that the successor popes

τριάς ἀνακηρύττοιο καὶ τό τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν ἀνομολογεῖται μυστήριον. „XVII. Καὶ ἴδε, τιμιάτατε δέσποτα, ὅπως τὰ πολλά τῶν παρὰ τοῖς ἡμετέροις πεπλημμελημένων περιφρονούντες, ἢ καὶ παραθεωροῦντες ἐμμελέστερον σπερμολογοῦμεν καὶ πολυπραγμονοῦμεν τὰ ἄλλότρια.“, , p. 241. „XXI. Καὶ παρακαλῶ καὶ ἱκετεύω καὶ δέομαι καὶ νοεῶς τῶν σῶν ἀγίων ἐφάπτομαι ποδῶν, ἵνα τοῦ ἄγαν ἀκριβοῦς ἢ θεοειδῆς ἐνδοῦσα μακαριότης σου συνέλθῃ τοῖς πράγμασι. Δέος γὰρ μήποτε ράψαι τό διερωγός βουλομένη χεῖρον τό σχίσμα ποιῆση καὶ τό καταπεπτωκός ἀνορθῶσαι σπουδάξουσα μείζονα τὴν πτώσιν ἐργάζηται. Σκόπησον δέ, εἰ μή φανερώς ἐντεῦθεν ἦγουν ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης διαστάσεως καὶ διχονοίας καὶ τοῦ τῆς καθ’ ἡμᾶς ἀγίας ἐκκλησίας τόν μέγαν τοῦτον καὶ πρῶτον ἀποστολικόν θρόνον ἀπορραγῆναι συνέβη πᾶσαν ἐν τῷ βίῳ κακίαν πληθυνθῆναι καὶ σύμπαντα κόσμον ἔχειν κακῶς καὶ ὅπως αἱ βασιλείαι πάσης τῆς γῆς τεταραγμένα εἰσὶ καὶ πανταχοῦ θρῆνος καὶ οὐαὶ πολὺ καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ (καὶ) συνεχεῖς κατὰ χώραν καὶ πόλιν καὶ οὐδαμῆ οὐδαμῶς ὡς ἐπὶ πάντα τὰ ἡμέτερα εὐδοῦνται στρατόπεδα.» „XXV. Παρακαλῶν παρακαλέσαι τὴν ἡγιασμένην ψυχὴν. Καὶ πείσαι, μετριώτερόν τε καὶ συγκαταβατικώτερον συνελθεῖν σε τοῖς πράγμασι, καὶ μᾶλλον, οὐ μὴ ἐστί θεός, ὡς ἔφθην εἰπῶν, τό περιφρονούμενον.“ Cf. also PG 120, 800.

²⁵ *Axel Bayer*, Spaltung der Christenheit, 5.

²⁶ *Axel Bayer*, Spaltung der Christenheit, 109.

²⁷ *Axel Bayer*, Spaltung der Christenheit. 109, note 23.

of Leo III “... in no way felt themselves involved in a schism with the Orient. The bans of the two opponents never speak of the two churches and certainly not of the Pope, which, by the way, was quite deliberately and intentionally avoided.”²⁸

Prof. Joseph Ratzinger, later Pope Benedict XVI, also examined these events of the year 1054 and with reference to the Orthodox well-known theologian John Mayendorf, who also examined the documents of the events of the said year, and he also came to the same conclusion, namely that from the Roman Catholic side and from the point of view of canon law, the year 1054 cannot be characterised as the year of the great schism between East and West.²⁹ Prof. Vlassios Feidas refers to the attitude of the Patriarch of Constantinople Nikolaos III Grammatikos (1084-1111) by stating that these events of 1054 were not included in the consciousness of the churches: “Thus, the Patriarch of Constantinople Nikolaos III, Grammatikos (1084 to 1111), in the spirit of the Synod gathered around him, addressed a conciliatory letter (1089) to Pope Urban II, wherein he attributed the absence of the papal name in the diptychs of the Church of Constantinople to the Pope’s failure to send the synodal or communal letter to the Patriarch of Constantinople provided for by the canonical order.... The Patriarch’s moderate attitude thirty-five years after the bans of 1054 clearly shows the initially limited resonance of the anathemas and the seriousness not immediately attached to them later. Unfortunate events contributed to this, not only distorting the desire to restore church unity, but also widening the gulf between East and West so that the differences offered clues against unity rather than unifying efforts.” In fact, the general climate of relations was so poisoned that any efforts at union and theological discussions were not primarily efforts at understanding, but defensive struggles that emphasised one’s own and disparaged and condemned the other! A³⁰ veritable polemical literature developed on the one hand and apologetic literature on the other, which deepened the alienation. Nevertheless, it must be pointed out that in later centuries and in all theological discussions and union negotiations, the excommunications of 1054 did not play a role in themselves; e.g. in

²⁸ *Alfons M. Cardinal Stickler, Die Beziehungen zwischen West- und Ostkirchen, 171f.*

²⁹ *Johannes Meyendorf, Schwesterkirchen-Ekklesiologische Folgerungen aus dem Tomos Agapis, in: Auf dem Weg zur Einheit des Glaubens, ed. v. Pro Oriente, Innsbruck-Wien-München 1976, 42.*

³⁰ *Vlassios Phidas, Anathema und Schisma, 96f.*

such attempts by individual theologians and emperors, in more official encounters, as well as in the two important synodal attempts in Lyon II in 1274 and in Ferrara-Florence 1438/1439. It was not established that the excommunications of 1054 had brought about the absolute schism and the complete breaking off of ecclesial communion, nor was it considered necessary to cancel these excommunications first in order to then have the theological discussions afterwards. These excommunications were hardly mentioned and certainly not considered as the date of the final Great Schism between the Eastern and Western Churches. The deterioration of relations was subsequently linked to the problem of the addition of the filioque, which Cardinal Humbert thought the Eastern Church had deleted from the Creed! However, “Despite the connection of the Anathemata with the Filioque, the Oriental Church did not consider the Roman Catholic Church to be ‘under complete ban’.”³¹ case, then, we have here a gradual negative development which must not be equated with the date 1054.

Interesting in this sense is also what is contained in the anthology on the schism between the Eastern and Western Churches, edited by Prof. Theodoros Nikolaou together with the Roman Catholic Professor Peter Neuner and the Protestant Professor Günter Wenz.³² Axel Bayer already showed with the title, especially with the subtitle of his treatise “Spaltung der Christenheit. The so-called Oriental Schism of 1054”, that the Oriental Schism in 1054 was not a real schism.³³ Franz Tinnefeld emphasises that with this book by Axel Bayer it has been clearly established that the year 1054 with its sad events is merely one event among many in the history of the estrangement of the two churches.³⁴ And Johannes Meyendorf emphasises that the events of 1054 were only an “incident between Rome and Constantinople”.³⁵ The Roman Catholic theologian, Professor Ernst

³¹ *Vlassios Pheidias*, *Anathema und Schisma*, 97.

³² *Das Schisma zwischen Ost- und Westkirche, 950 bzw. 800 Jahre danach (1054 und 1204)*, edited by *Theodor Nikolaou* in collaboration with *Peter Neuner and Gunther Wenz*, *Beiträge aus dem Zentrum für Ökumenische Forschung München*, vol. 2, Verlag Lit, Münster 2004.

³³ *Axel Bayer*, *Spaltung der Christenheit. Das sogenannte morgenländische Schisma von 1054*, Cologne-Weimar-Vienna 2002.

³⁴ *Franz Tinnefeld*, *Die Ereignisse von 1054 und ihre Bedeutung für das Schisma zwischen Ost- und Westkirche*, in: *Das Schisma zwischen Ost- und Westkirche. 950 bzw. 800 Jahre danach (1054 und 1204)*, edited by *Theodor Nikolaou*, in collaboration with *Peter Neuner and Gunther Wenz*, 13.

³⁵ *Johannes Meyendorf*, *Die orthodoxe Kirche gestern und heute*, Salzburg 1963,

Christoph Suttner, even speaks of the “myth of the Great Schism in 1054”³⁶. He repeats emphatically: “In 1054 there was no excommunication of the Latin Church against the Greek Church and none of the Greek Church against the Latin Church. Only to individual personalities did the excommunication bulls of 1054 refer.”³⁷ Aristeidis Panotis expresses the conclusion, “So all those are mistaken who claim, either out of ignorance or negative attitude, that by the Endemousa Synod (i.e. of April 1054 in Constantinople) the Roman See was definitively cut off from Orthodoxy.”³⁸ So:

Was the final schism between the Eastern and Western Churches in 1054?

For all these reasons, it cannot be said that the excommunications of 1054 intended the final ecclesiastical schism between East and West, which also did not happen and was not as such penetrated into the consciousness of the churches at that time. The year 1054 is a significant date and the events of the excommunications of that year are very regrettable. A symbolic date, the symbol of division.

From both sides there is now indeed a growing historically correct conviction that the sad events of the year 1054, and more concretely the mutual excommunications pronounced at that time, did not cause the consummation of the final schism, as if before that year there had existed an ideal full ecclesial and sacramental communion of the Church, whereas after that date there was a definitive and full break-off of that communion

64.

³⁶ *Ernst Christoph Suttner*, *Der Mythos vom Großen Schisma im Jahr 1054. Zum Verhältnis zwischen den Kirchen lateinischer und byzantinischer Tradition vor und nach dem angeblichen Wendepunkt*, in: *Catholica* 58(2004) 105-114. VI. Pheidias even stresses that the schism happened much earlier, when Pope Sergios added the Filioque to the Creed. *Vlassiow Pheidias*, *Anathema und Schisma*, 92.

³⁷ *Ernst Christoph Suttner*, *Das wechselvolle Verhältnis zwischen den Kirchen des Ostens und des Westens im Laufe der Kirchengeschichte*, Verlag „Der Christliche Osten“, Würzburg 1997, 48: „1054 gab es keine Exkommunikation der lateinischen gegen die griechische Kirche und keine solche der griechischen gegen die lateinische Kirche. Nur auf einzelne Persönlichkeiten bezogen sich die Exkommunikationsbullen von 1054.“

³⁸ *Aristeidis Panotis*, “Ἡ ἄρσις τῶν Ἀναθεμάτων μεταξύ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπὸ τὴν πολεμικὴν εἰς τὸν Διάλογον, ἐν: Ὁρθόδοξος Παρουσία, Τόμ. Β', issues 7&8, 1965, 283.

and a qualitative mutual rejection, even a denial, of the ecclesiality of the others. The year 1054 and the mutual excommunications that took place at that time were attributed an unhistorical and exaggerated significance that they did not have.

This historical reality must once again find its way into the consciousness of our churches, so that the assertion is no longer perpetuated to this day that the year 1054, with its sad events, represents the Great and Final Schism between the Roman Catholic and Orthodox Churches, because it simply does not correspond to the historical facts.

For this reason, it is necessary that not only the language used be corrected, but also our textbooks in our theological training centres, our theological faculties, and even in our school textbooks. Accordingly, the periods of our church history: Until the Schism 1054 and After the Schism must also be corrected.

Likewise, all fanatical mentions and hostile references to this date, even with the false representation that “the Pope” has condemned the Orthodox Church and vice versa, that the Patriarch of Constantinople Michael Kerullarios has excommunicated the Pope and the Roman Catholic Church from communion with the Church of Christ, whereby this heretical Church may no longer be called a Church at all, must be avoided. All unhistorical and anti-ecumenical acts deepen enmity and make understanding more difficult. But now the question is asked:

Was there ever a Great and Final Schism between the Eastern and Western Churches? And if so, when?

The answer will also be short and clear, but it will have to be justified: It is unclear when the final schism between our Churches was completed and, in my opinion, there is no compelling official date of such an event which so radically shaped the turn of relations that communion no longer became possible. So I am looking for a compelling date before which full ecclesial and sacramental communion existed between the Eastern and Western Churches and after which, for some reason, this full ecclesial and sacramental communion was ecclesiological and canonically completely broken off, so that one had to speak of two almost ontologically estranged churches. Or, as some think: a large part of the Church of millions of believers had fallen away like a dead branch from the tree of the true Church and

was even outside the sphere of grace, outside the possibility of salvation (i.e.: it had become a “non-church”, as these think). Up to the 17th and 18th centuries, in some areas, one finds that sacramental and ecclesiastical communion was practised between the two churches again and again. The faithful of the two churches “behaved in their religious relations” as if no schism had existed”.³⁹

As a result of the study of the history of our churches, it can be mentioned that the alienation of our churches and finally the breaking off of ecclesial *koinonia* did not happen all at once and on a specific date, but gradually and step-by-step⁴⁰ each case on the occasion of many historical events throughout the centuries which deepened the division.

Historically, it can be proven that, before the year 1054, there was not only an ideal state of unity and harmony within the universal church, but that church unity was repeatedly interrupted by various schisms that lasted for different lengths of time. Yves Congar found that in the first millennium, a total of about 200 years of schisms and interruptions of ecclesiastical unity in the East and in the West shattered the harmony in the Church, as researchers have discovered.^{41,42} All this did not always happen for hostile and polemical reasons either, such as the disruption of church communion by Innocent I in support of the Bishop of Constantinople John

---

³⁹ Cf. M. I. Manakou, Ἡ Σύνοδος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔτους 1755. Ἱστορικοκανονικὴ προσέγγιση, Μεταπτυχιακὴ ἐργασία στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης, Τμῆμα Ποιμαντικῆς, Σύμβουλος Καθηγητῆς Θεόδωρος Γιάνγκου, Katerini 2008, 51: «... Λειτουργοῦσαν, λοιπόν, στίς μεταξύ τους σχέσεις σάν μὴν ὑφίσταται σχίσμα».

⁴⁰ Πρὸβλ. καὶ Athanasios Vletsis, Die „Aufhebung“ des Schismas im Jahre 1965 aus orthodoxer Sicht, in: Das Schisma zwischen Ost- und Westkirche, 950 bzw. 800 Jahre danach (1054 und 1204), edited by Theodor Nikolaou in collaboration with Peter Neuner and Gunther Wenz, 160ξξ.

⁴¹ Very interesting and revealing is the enumeration of various schisms during the first millennium, as described by Niketas Chartophylax of Nikaeos Κατὰ ποίους καιροῦς καὶ διὰ ποία αἰτιάματα ἐσχίσθη ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἡ τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησία, PG 120, 713ξξ.

⁴² Πρὸβλ. Yves Congar, Zerrissene Christenheit, Vienna 1959, 111. Aristeidis Pano-tis, Ἡ ἀρσις τῶν Ἀναθεμάτων μεταξύ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπὸ τὴν πολεμικὴν εἰς τὸν Διάλογον, in: Ὁρθόδοξος Παρουσία, Τόμ. Β', Τεῦχος 7&8, 1965, 277with many evidences....

Chrysostom, because of his unjust condemnation.⁴³ However, all these divisions in the first millennium were always overcome and the conviction of the existence of one Church in the East and in the West was not lost. Even unity in diversity was considered legitimate in practice within the universal Church, even confirmed by a synodal decision, at the Council of the year 879/880 in Constantinople, presided over by the Patriarch of Constantinople Photios and assisted by the papal legates. This synod must even be recognised as the 8 last joint ecumenical council of both churches, which is also regarded as a council of union between the two churches, in which ecclesiastical communion was restored between the East and the West. Patriarch Photios died in full church communion with Rome.

Even after the year 1054, there was no full and final break in ecclesiastical and sacramental relations between the Churches of the East and the West. There are many such historical facts that we need to recall so that once again the actual situation of the relations of our Churches becomes more conscious and the main tendency of mutual alienation is gradually overcome. The Church historian Archbishop Chrystomos Papadopoulos writes about the situation in Jerusalem, when the Crusaders came to Jerusalem, many sacramental acts took place, prayers were said together in the Church of the Resurrection, etc. Despite the events in Constantinople in 1054, ecclesiastical relations between the Latins and the Greeks were not completely broken. The readings were read in both Latin and Greek.⁴⁴

We note that many events have taken place which have also influenced ecclesial relations as the case may be, even the recognition of the sacraments or not; e.g. also the recognition of each other's baptism or not. It was

---

⁴³ Cf. *Grigorios Larentzakis*, John Chrysostom and the Relations between Rome and Constantinople. A contribution on the role of the Bishop of Rome in the Communio Ecclesiarum of the universal Church in the first millennium: *Orthodox Forum* 22(2008)27-42.

⁴⁴ *Chrystomos Papadopoulos*, *Archbishop of Athens*, *Ίσορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, 2nd edition, Athens 1970, 425: „... ἀλλ' ἐπειδή, καθ' ὃν χρόνον ἐγκαθιδρύθησαν ἐν Ἱερουσαλήμ οἱ σταυτοφόροι, παρὰ τὰ ἐν Κ/πόλει συμβάντα τοῦ 1054, δέν εἶχε παντελῶς διακοπή ἢ ἐκκλησιαστική ἐπικοινωνία μεταξύ Ἑλλήνων καί λατίνων, οἱ Ἕλληνες τῆς Ἱερουσαλήμ, κατά λατινικάς εἰδήσεις, συμπροσηύχοντο, ἐνίστε, ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ἄλλως τε ἐν αὐτῷ, κατά τὰς αὐτάς εἰδήσεις, τ' ἀναγνώσματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐγίνοντο κατ' ἀρχάς λατινιστί, ὑπό λατίνου, ὕστερον δ' ἑλληνιστί, ὑπό Ἕλληνος ἱερέως, χάριν τοῦ λαοῦ...»

actually inconsistent, if the relations of the two churches were good, in case of church conversions the Catholic baptism was recognised and no new baptism in the Orthodox Church was required. If relations were bad, a new baptism was required. This raises the question: is the sacrament of baptism valid within the Roman Catholic Church or not? Despite this difference in practice, one must of course start from the view that this baptism is valid. Despite the different tensions, one would have to start from the reality that we are all members of one Church, just as in a family the blood relationship cannot be lost, even if there is no real family community between the family members.

In this regard, it is necessary that some situations are examined more closely so that this reality becomes even clearer.

In the further development is an event that had a lasting influence on the relations of the two churches: The Crusades, which had different objectives but led to different results. Certainly, it can be stated that the negative consequences caused by the Crusades, especially by the Fourth Crusade in 1204 with the conquest and sack of Constantinople, were stronger than the consequences even of the mutual excommunications of 1054. They were led as liberation movements for the support of Christianity in the East, but in some regions, they turned into campaigns of conquest with disastrous consequences, even for a longer period and with lasting traumas until today. There is no doubt that the doubling of the hierarchy and the forced introduction of the obedience of the Orthodox clergy to the Latin bishops made the religious life of the Orthodox extremely difficult. The attitude of Pope Innocent III. which condemned the atrocities of the Crusaders in the East, but at the same time his triumphant statement that the Greeks were finally subordinated to the Bishop of Rome, are well known. The attempts at Latinisation are also well known.⁴⁵ The painful injuries and the deep estrangement caused by them have alienated the two ecclesiastical worlds the most.

But even in this catastrophic and critical situation, there was no theological, ecclesiological or canonical act, whereby the two churches were completely separated ecclesiologically and sacramentally. This means that these events of the Crusades did not cause the Great Schism,⁴⁶ although

---

⁴⁵ *Grigorios Larentzakis*, Der 4. Kreuzzug und die Einheit der Kirchen, in: Salzburger Theologische Zeitschrift 8 (2004) 137-149.

⁴⁶ *Ernst Christoph Suttner*, Geht das gegenwärtige Schisma zwischen Katholiken

they encouraged and promoted schismatic situations, i.e. deepened the inner estrangement. Even in this catastrophic situation, it is noted that there was no feeling between the two Churches, and especially in the East, that these were two completely separate Churches not in ecclesial communion. In many cases there was even a common pastoral ministry and, of course, sacramental koinonia with mutual recognition of the sacraments. Ecclesiality was not mutually denied and despite the oppressive way of life through the oath of obedience to the Latin bishops, sacraments were celebrated and administered without questioning their validity! Prof Ernst Christoph Suttner also states that the Crusades and especially the Fourth Crusade and the installation of Latin bishops did not call into question the ecclesiastical identity of the Eastern Church, nor the validity of its sacraments and more specifically the sacrament of priestly ordination, after the clergy remained in their offices, in their parishes, but under a Latin bishop who was responsible for Greeks and Latins.⁴⁷ Moreover, it is a fact that by permission of Greek, i.e. Orthodox, bishops, Latin clerics also took over ecclesiastical services for the Orthodox, including as preachers, confessors, etc. We have such examples on the Greek islands, e.g. on the island of Tinos among others after the time of the Crusades, actually until the later centuries. Among others, the Metropolitan of Sebaste and President of Paronaxia Josef Doxas transferred the tasks of confessors and preachers to Capuchins with a document.⁴⁸ Apostolos Bakalopoulos describes the religious life of the church-mixed population and also notes that it was not uncommon for Orthodox to make their churches available to the Latins for their services, at which Latin altars were also installed, invited them to preach, at which Orthodox bishops also listened. Orthodox have taken part in the religious festivals of the Latins and also in processions, such as the Corpus Christi procession and in supplication processions because of drought, where

---

und Orthodoxen auf den 4. Kreuzzug zurück?

⁴⁷ *Ernst Christoph Suttner*, *Das wechselvolle Verhältnis zwischen den Kirchen des Ostens und des Westens*, 50έξ.

⁴⁸ *P. Grigorios*, *Σχέσεις Καθολικῶν καί Ὁρθοδόξων*, Athens, 1958, 11f. Cf. *Grigorios Larentzakis*, *Συμπροσευχή μεταξύ ὀρθοδόξων καί ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἡ πορεία πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες σήμερον*, in: *G. Larentzakis, K. Skouteris, Vl. Pheidas*, *Ἡ συμπροσευχή μέ τούς ἑτεροδόξους κατά τήν ὀρθόδοξη θεολογική παράδοση*, Thessaloniki 2011, 9-87.

Latin and Greek clergy have prayed together for rain.⁴⁹ Prof. Ernst Christof Suttner provides us with numerous examples of sacramental and ecclesial communion in the second millennium.⁵⁰

A separate chapter is formed by the mixed marriages between Latins and Greeks, between the Catholics and the Orthodox throughout the centuries and indeed up to the present day, which are permitted by the Church, whether according to *oikonomia* or meticulousness is secondary. They were permitted and practised until today as sacramental marriages between baptised Christians with all the consequences. This also includes the intermarriages of crowned heads or members of royal and imperial families, if they were even contracted with the Orthodox liturgical rite. Liturgically, it is also interesting to briefly mention that at least until the 13th century, Orthodox Greek hymns were adopted and incorporated into Western liturgies, both original Greek or in Latin translations. If there had been absolute schism without mutual recognition of ecclesiality, such

⁴⁹ Cf. Apostolos Bakalopoulos, *Ιστορία του Νέου Ἑλληνισμού*, vol. 3, Thessaloniki, 1968.: „οἱ ἐντόπιοι ὀρθόδοξοι κληρικοί ἦταν ἀνεκτικοί καί οἱ σχέσεις τους μέ τούς μισσιοναρίους μᾶλλον ἀγαθές: τούς ἐπέτρεπαν νά λειτουργοῦν στίς ἐκκλησίες τους καί ἔρχονταν ἐλεύθερα νά τους ἀκούσουν ἢ τους ἀφηναν, ἀλλά συχνά τους καλοῦσαν νά κηρύττουν τόν θειο λόγο κατά τήν μέθοδο τοῦ ἰδρυτῆ τάγματος Ἰγνατίου Loyola (1495 - 1556) (τά κηρύγματα τους τά παρακολουθοῦσαν καί οἱ ἴδιοι ἀκόμη οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι) καί νά ἐξομολογοῦν. Ἐτσι μέσα στοὺς ὀρθόδοξους ναοὺς ὑπῆρχαν καί Ἱερά βήματα κατά τόν λατινικό λειτουργικό τύπο, τά ὁποῖα σώζονταν ὡς τίς ἀρχές ἀκόμη τοῦ 19ου αἰ. ... Ἐτσι π. χ. Ἑλληνες τῆς Χίου καί τῶν Κυκλάδων παρακολουθοῦν μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον, συμμετέχουν ψυχικά, θά ἔλεγε κανεῖς, στήν γιορτή τῆς Ἁγίας Δωρεᾶς (S. Sacrement), ὅταν ἡ ὑποβλητική λιτανεῖα περνᾷ μέσα ἀπό τούς δρόμους. Κανεῖς ὀρθόδοξος δέν ἐργάζεται ἢ δέν τολμᾷ νά ἐργαστῆ τήν ἡμέρα ἐκείνη. Πολλοί ξαπλώνονται κατά γῆς γιά νά περάσῃ τό ἀροτοφόριο ἀπό πάνω τους, οἱ ἄρρωστοι πιάνουν θέσεις στοὺς δρόμους, ἀπό που θά περάσῃ ἡ πομπή καί παρακαλοῦν μεγαλόφωνα τόν Χριστό νά τους θεραπεύσῃ. Ὅλοι φιλοῦν μέ σεβασμό τό σκεῦος καί τό ἐγγίζου μέ λουλούδια καί κλαδιά μυρτιάς, πού τα φέρνουν ἔπειτα στά σπίτια τους καί τά σκορπίζουν στά κτήματά τους. Ἐπίσης, σέ στιγμές κρίσιμες δέν παραλείπουν οἱ ὀρθόδοξοι καί οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς νά ἐνώσουν τίς δεῖσεις τους στόν Θεό, γιά νά πετύχουν τό ποθούμενο, ὅπως π. χ. μέ κοινή λιτανεῖα στήν Σαντορίνη γιά νά παρακαλέσουν τόν Θεό νά βρέξῃ. Ἡ συστηματική διερεύνηση τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων ἀποτελεῖ ἐνδιαφέρον θέμα τῆς ἱστορίας τοῦ νέου ἑλληνισμού»

⁵⁰ Cf. *Ernst Christoph Suttner, Die Christenheit aus Ost und West auf der Suche nach dem sichtbaren Ausdruck für ihre Einheit, Würzburg 1999, 145-156.*

a practice of adopting liturgical hymns from the “heretics” would be unthinkable. This position of still existing ecclesiality with concrete cases of sacramental and religious communion is thus found in both the East and the West.

It is also worth mentioning that at the Councils of Union of Lyons (1274) and of Ferrara/Florence (1438/39), the participant synods from the Eastern and Western Churches came together to resolve common problems. Certainly, they did not participate as two groups, one orthodox and one heretical or schismatic, not one complaining and one accused. Whereas at the Synod of Lyons there was no real theological discussion, but the Latins tried, without dialogue, to impose on the Greeks the ecclesiology or theology that had been developed unilaterally in the West, with which failure was pre-programmed, as Pope Paul VI states.⁵¹ In the Synod of Ferrara/Florence, on the other hand, a genuine theological dialogue of equal partners took place. At this Council, the representatives of the Western Church under Pope Eugenios IV and the Eastern Church under the Ecumenical Patriarch Joseph II participated as equal partners in the difficult theological dialogue. The fact that this “pseudo-concilium”⁵² did not lead to a positive result is a different problem. Nevertheless, at that time Metropolitan of Ephesus Markos Eugenikos, who was one of the most important personalities at this Council and carried the main weight of the theological discussions, referred to the Western Church as a “sister Church”⁵³ and Patriarch Photios II to the Pope as a “brother”.⁵⁴ St Nectarios moves the date of the schism of the two Churches at this Council of Ferrara/Florence precisely because of their failure.⁵⁵ However, despite the existing theological and ecclesiological differences, it was possible to convene and hold a joint council at that time, whereas later, e.g. during the time of Vatican II, it was not.⁵⁶ Of course, it

⁵¹ The Pope’s text in: 20 Jahre Ökumenismus, ed. by Pro Oriente, Innsbruck-Vienna 1984, 132.

⁵² Cf. *Grigorios Larentzakis*, Ferrara-Florenz im Urteil der heutigen Orthodoxie, in: *Annuaire Historiae Conciliorum* 22(1990) 199-218.

⁵³ Cf. *Grigorios Larentzakis*, Συμπροσευχή μεταξύ ὀρθοδόξων καί μὴ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, in: *G. Larentzakis, K. Skouteris, Vl. Pheidas*, Ἡ συμπροσευχή μέ τούς ἑτεροδόξους κατά τήν ὀρθόδοξη θεολογική παράδοση, Thessaloniki 2011, 62.

⁵⁴ *Grigorios Larentzakis*, Ὁ Ἅγιος Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός καί ἡ ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καί Δύσεως, Κατερίνη 1999.

⁵⁵ *Nektarios Kefalas*, Μελέτη ἱστορική περί τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος, vol. 2, 79.

⁵⁶ *Ernst Christoph Suttner*, Das wechselvolle Verhältnis zwischen den Kirchen des

was also not possible at the Holy and Great Synod of the Orthodox Church on Crete in June 2016, where there was even serious discussion about whether non-Orthodox observers could be invited at all! ⁵⁷Prof. Georg Galitis has asked himself before, what do we do with the Roman Catholic Church when a General Orthodox Council is convened, after they, as well as other churches, have not been officially condemned? ⁵⁸

Are there events that deepened the estrangement? Some clues: In 1553, Rome began to apply the theory of the subjection of the “Schismatic Churches of the East” to the Church of Rome, Wilhelm de Vries notes.⁵⁹ Gradually, the theory of the ecclesiological and soteriological exclusivity of the Roman Catholic Church is developed and practised. “In the decades before the Brest Union of 1595/96, certain Jesuits in Poland, including their leading theologian Petrus Skarga, had begun to teach more and more clearly that it was indispensable for Christians, according to God’s holy will, and even a salvation requirement for them, to be under the care of the supreme shepherd of Rome, Peter’s successor. The real capacity of the Eastern Churches, which were not related to Rome, to serve the salvation of souls was questioned by them”.⁶⁰ In 1622, the *Congregatio de Propaganda Fidei*

Ostens und des Westens im Laufe der Kirchengeschichte, Verlag „Der Christliche Osten“, Würzburg 19972, 61: „...Damals aber feiert man das gemeinsame Konzil trotz dieser Unterschiede.“

⁵⁷ However, it was decided with a pan-Orthodox decision to invite non-Orthodox observers. I had the honour, and to this end I was assigned to be the official companion of the non-Orthodox observers during the time of the Synod.

⁵⁸ *Georgios Galitis*, Παρατηρήσεις επί του καταλόγου θεμάτων τῆς μελλούσης Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἐκκλησία 1, 15(1976)400.

⁵⁹ *W. de Vries*, Die „nationale Kirchen“ des Nahen Ostens und das „Uniatenproblem“, in: Handbuch der Ostkirchenkunde, ed. v. E. v. Ivanka, J. Tyciak, P. Wiertz, Düsseldorf 1971, 207. „Wir haben hier also noch genau die Geisteshaltung wie im Mittelalter: Das Ideal wäre die absolute Einheitlichkeit im Ritus und in den Gebräuchen, aber man ist bereit, Konzessionen zu machen und die Verschiedenheit, weil es eben nicht anders geht, in Gottes Namen zu tolerieren. Die Ostkirche, die sich hier der universalen Kirche eingliedert, wird also nicht mehr als eine dem lateinischen Westen gleichberechtigte Teilkirche verstanden, die organisch zum ganzen gehört, sondern der lateinische Westen setzt sich selbst mit der universalen Kirche gleich und möchte den Osten in die so uniformierte Gesamtkirche hinein absorbieren. Da dies nicht restlos durchzuführen ist, betrachtet man ihn als ein Anhängsel an die Kirche, dessen Eigenart toleriert wird.“

⁶⁰ *Ernst Christoph Suttner*, Der Mythos vom Großen Schisma im Jahr 1054, 108.

was founded with the mission of carrying out missions in the East to bring back the apostates to the true Church so that they might attain salvation.⁶¹ On 5 July 1729, the *Congregatio de Propaganda Fidei*, not the Pope, forbade all liturgical and sacramental communion with the Orthodox (Mansi 46, 99-104). True ecclesiality and unity were therefore only conceivable under the Bishop of Rome, the Pope. Does this date, this act of the *Congregatio de Propaganda Fidei*, represent the realisation of the Great and Final Schism at the beginning of the 18th century? Until that date, there was no such radical formulation against the Eastern Church.

The Roman Catholic Church, however, has not adhered to this and continues to do so today as we experience sacramental communion time and again. Even Vatican II speaks of the validity of the sacraments in the Orthodox Church and even recommends the practice of sacramental communion for Catholics and Orthodox in certain cases, even if there is a Catholic priest nearby. The Decree on Ecumenism states: "Since (the Oriental) Churches, in spite of their separation, possess true sacraments, and above all, in the power of apostolic succession, the priesthood and the Eucharist, by which they are connected with us in very close kinship to this day, a certain communion of worship is not only possible, but also advisable, under given suitable circumstances, with the approval of the ecclesiastical authority".⁶²

The reaction of the Orthodox to the decision of 1729 came 20 years later in 1755 through a synodal decision, whereby the validity of the sacraments of the heretics was generally questioned: "we reject in common decision the sacraments of the heretics as perverse, as foreign to the apostolic tradition and as inventions of corrupt men... and we receive the converts who come to us as unsanctified and unbaptised...".⁶³ Here the ecclesiological and the soteriological are understood together. Does this 18th century date, even from an Orthodox point of view, represent the final Great Schism between East and West? Certainly not, because even in this year there are documents differentiating the heretics, e.g. of a Synod in Constantinople: heretics who do not believe in the Holy Trinity, whose baptism is also not recognised as

⁶¹ *W. de Vries*, *Die «nationalen Kirchen» des Nahen Ostens und das «Uniatenproblem»*, 207.

⁶² *Unitatis redintegratio*, art. 15.

⁶³ *The Acts of the Patriarchal Synod in Mansi XXXVIII, 575-644: Synodi Constantinopolitani de iterando baptismo a Latinis collato 1755 a mense ianuario ad iulium*; the quoted passage: Mansi XXXVIII, 619. Cf. *Ernst Christoph Suttner*, *Die eine Taufe zur Vergebung der Sünden in Rappert* (ed.), *Kirche in einer zueinander rückenden Welt*, Würzburg 2003, pp. 249-295.

correct, and those who believe in the Holy Trinity, such as the Latins, i.e. the Roman Catholics, whose baptism is therefore recognised and, if they come to Orthodoxy, may not be baptised again.⁶⁴ A detailed account of the events would be useful and helpful, but it cannot be offered here.

The ecclesiological and even the soteriological exclusivity, repeatedly claimed by both churches and unfortunately by some circles until today, thus only began after the 18th century. Nevertheless, on the Orthodox side there is also the conviction that also recognises the church-being and the sacraments of the Roman Catholic Church until today. Here I would like to mention only one official position of the Moscow Patriarchate: In 1902, the Ecumenical Patriarchate addressed an encyclical to all Orthodox Autocephalous Churches, calling, among other things, on them to address the issue of restoring ecclesiastical unity with the other non-Orthodox Churches. The Moscow Patriarchate stated in its response, among other things: "We believe in the sincerity of their (the Latins' and Protestants') faith in the holy and living Trinity, which is why we also recognise their baptism." Further, "We honour the Apostolic Succession of the Latin Hierarchy and those of them who come to our Church accept in the degree of ordination they had (so we also accept the Armenians, the Copts, Nestorians, etc., who have not lost the Apostolic Succession." The same answer was given at

---

⁶⁴ Mansi XXXVIII, 613 Synod of Constantinople under Patriarch Kyrillos, 28 April 1755; Οἱ Λατῖνοι "....κατακρίνονται ὡς σχισματικοὶ καὶ ὡς ἀπορραγέντες τοῦ ὀρθοδόξου καθολικοῦ συστήματος οὐ μόνον διὰ τὴν καινοτομία, ἀλλὰ καί... οὐ μόνον κατεγνώσθησαν πῶποτε ὑπὸ τινος συνόδου ἢ τῶν καθ' ἡμᾶς ἁγίων πατέρων ὡς ἀβάπτιστοι καὶ χηρῶντες ἀναβαπτισμοῦ, ὅταν ἐπιστρέψωσι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀλλὰ ἐξ ἔθους καὶ παραδόσεως ἀρχαίας σωζομένης καὶ ἀνενεργουμένης μέχρι τοῦ νῦν, μύρω μόνῳ χριόμενοι, ὑπεδέχοντο ἐπιστρέφοντες μετανοοῦντες καὶ τὰς σχισματικὰς αὐτῶν λατινικὰς κακοδοξίας ἀπάσας διὰ λιβέλλου ἀναθέματι καθυποβάλλοντες.» Here reference is also made to the opinion of Gennadios Scholarios and to the Patriarchs of Jerusalem Dositheos and Chrysanthos.

that time by the Autonomous Church of Montenegro.⁶⁵⁶⁶ No word here of heretics.⁶⁷ So this is the view of the Orthodox Church today and the practice in the last centuries, even if some say the opposite! In 1969, even the Synod of the Russian Orthodox Patriarchate allowed sacramental communion with Catholics, which it later revoked.

Basically, it must be stated, even though negative judgements have been made here and there about the Roman Catholic Church, that “the Roman Catholics, the Old Catholics, the Anglicans and the Protestants have not been condemned as heretics by the Orthodox Church through an official ecclesiastical act, most probably in accordance with the principle of *oikonomia* and in the hope of restoring ecclesiastical communion. For this reason, the characterisms made by some of them as heretics are unfounded. Moreover, only the Church can officially condemn, by an ecclesiastical act, all those who are outside its boundaries as heretics or schismatics,” to use the words of Prof. Vlassios Pheidias.⁶⁸

On the other hand, there is also no official condemnation of the Orthodox Church by the Roman Catholic Church, not even by Vatican II,

⁶⁵ Ἡ περί τῶν σχέσεων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί περί ἄλλων γενικῶν ζητημάτων Πατριαρχική καί Συνοδική Ἐγκύκλιος τοῦ 1902. Αἱ εἰς αὐτήν Ἀπαντήσεις τῶν Ἁγίων Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ἡ Ἀνταπάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, Constantinople 1904, 27ἔξ. Ἐπ’ αὐτοῦ ἀπήντησε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας τό 1903 τά ἑξῆς: „Πιστεύομεν ἐπί τήν εἰλικρίνειαν τῆς πίστεως αὐτῶν (δηλ. τῶν Λατίνων καί τῶν διαμαρτυρομένων) εἰς τήν παναγίαν καί ζωαρχικήν Τριάδα, διό καί δεχόμεθα τό βάπτισμα τούτων τε καί ἐκείνων.“ Γιά τήν ἀναγνώριση τῆς ἱερωσύνης καί τῆς ἀποστολικῆς Διαδοχῆς ἀνάφερε: „Τιμῶμεν τήν ἀποστολικήν διαδοχήν τῆς λατινικῆς ἱεραρχίας καί τοὺς εἰς τήν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν ἐρχομένους ἐξ αὐτῆς κληρικούς παραδεχόμεθα ἐν τῷ ὄν φέρουσι βαθμῶ (ὡς παραδεχόμεθα καί τοὺς Ἀρμενίους, Κόπτας, Νεστοριανούς κλπ. τοὺς μὴ ἀπολέσαντας τήν ἀποστολικήν διαδοχήν).“

⁶⁶ Ἡ περί τῶν σχέσεων τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων, 66.

⁶⁷ Can the term *heretic* or *schismatic* be used today for the heterodox churches, e.g. for the Roman Catholic Church, without further ado? Certainly not. On this cf. *Grigorios Larentzakis*, Αἴρεση καί σχίσμα, in: *Σύναξη*, Τεύχος 143, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2017, 5-18

⁶⁸ *Vlassios Pheidias*, Τό ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἑτεροδόξων κατά τοὺς ἱερούς κανόνας, ἐν *Γρηγορίου Λαρεντζάκη, Κων. Σκοντέρη, Βλ. Φειδᾶ*, Ἡ συμπροσευχή μέ τοὺς ἑτεροδόξους κατά τήν ὀρθόδοξη θεολογική Παράδοση, Θεσσαλονίκη 2011, 143.

which recognised the ecclesiality of the Orthodox Church in principle, as well as the validity of its sacraments.⁶⁹

So it would be better and more historically correct to speak of a gradual deep estrangement of the two Churches of the East and the West, but which has created a painful reality of ἀκοινωνησία of non-communion of the two Churches! But the neologism of the negative position of some Orthodox today for rejecting even the term Church for the Roman Catholic Church must be rejected and discarded as incorrect.

Therefore, it is important to take appropriate confidence-building measures to end this state of affairs between the Heterodox Sister Churches and, through the dialogue of love and truth, to solve the existing problems and create all the conditions to achieve full ecclesial and sacramental communion. This is necessary, but also possible!

---

⁶⁹ *Grigorios Larentzakis*, Das Vaticanum II nach 25 Jahren aus dem Blickwinkel eines orthodoxen Theologen, in: *Catholica* 45(1991)214-235. Idem Das II. Vaticanum als ökumenische Wegweisung. Bleibende Aufgaben für die Ökumene aus orthodoxer Sicht, in: Wolfgang Thönissen (ed.), „Unitatis redintegratio“. 40 Jahre Ökumenismusdekret – Erbe und Auftrag, Paderborn 2005, 193-214.

Τινὰ περὶ τῆς ἰσλαμικῆς κατακτῆσεως τῆς Αἰγύπτου

Ἐμμανουῆλ Καραγεωργούδη
Καθηγητοῦ Ἱστορίας καὶ Γραμματείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
καὶ
Κυριακοῦ Νικολάου-Πατραγᾶ
Καθηγητοῦ Ἰσλαμικοῦ Δικαίου
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὸ ζήτημα τῆς ὑπὸ τῶν ἀράβων κατακτῆσεως τῆς Αἰγύπτου ἀρκούντως ἀπτησχόλησε τοὺς ἐνασχοληθέντας εἰς τὰ τῆς ἱστορίας τῆς Αἰγύπτου καὶ δὴ καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, τοὺς ἐντροφήσαντες εἰδικώτερον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ, μετὰ τὴν ἀπόσχισιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, δευτεροθρόνου Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας⁷⁰.

Ἐν πρώτοις δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου, ἡ Ἀλεξάνδρεια⁷¹, παρεδόθη εἰς τοὺς ἄραβας, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκστρατείας καὶ ἐν συνεχείᾳ πρώτου ἐπάρχου αὐτῆς (βαλῆ) Ἄμρ μπὲν ἀλ-Ἄς παραχωρηθεῖσα συνθήκη προστασίας (ἀκκντ ἀμάν) πρὸς τοὺς χριστιανοὺς κατοίκους τῆς πόλεως⁷². Ἄλλως, ἐὰν δὲν ἐπηκολούθει ἡ οἰκειοθελῆς παράδοσις, βάσει τῶν σχετικῶν κανόνων τοῦ ἰσλαμικοῦ δικαίου, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ παύσουν αἱ ἐχθροπραξίαι μέχρι, εἴτε τοῦ οἰκειοθελοῦς ἐξισλαμισμοῦ τῶν ἀντιπάλων εἴτε τοῦ πλήρους ἀφανισμοῦ αὐτῶν. Εἰδικώτερον, κατὰ τὸ ἰσλαμικὸν δίκαιον αἱ δυνατότητες τῶν ἰσλαμικῶν στρατευμάτων, ἂν κατακτήσουν ἀλλόθρησκον ἐπικράτειαν, εἶνε τρεῖς, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον οἱ κατακτηθέντες δὲν εἶνε ἄπιστοι, ὅποτε ἐπιβάλλεται εἴτε ὁ ἐξισλαμισμὸς αὐτῶν εἴτε ὁ θάνατος. Κατὰ πρῶτον, καλοῦν τὸν λαὸν ὅπως ἐξισλαμισθῆ, ὅποτε, ἐὰν συμβῆ,

⁷⁰ Ὅρα γενικῶς Βλ. Φειδᾶ, Ὁ θεσμὸς τῆς πενταρχίας τῶν πατριαρχῶν, τ. Α' - Β', ἐν Ἀθήναις 2012.

⁷¹ Κατ' ἐκείνην μάλιστα τὴν περίοδον ἠδύναντο νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς ἡ συμπεριλαμβανόμενα τῆς αὐτοκρατορίας, ὅρα Ἀμπντέλ Μένεαμ Μάγγεντ, ἀλ-ταρήχ ἀλ-σιὰ σὺλλὲλ ντάουλα ἀλ-ἀραμπέϋα, τ. Α', ἐν Καῖρω 1982, σσ. 211 ἐπ.

⁷² Περὶ αὐτῶν ὅρα Κυρ. Νικολάου-Πατραγᾶ, Ἰσλάμ καὶ δίκαιον [Ἐργαστήριο ἰσλαμικοῦ δικαίου καὶ ἀραβοἰσλαμικῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Σειρὰ διατριβῶν καὶ μελετημάτων, 7], ἐν Ἀθήναις 2020, σσ. 30 ἐπ.

οί εξισλαμισθέντες έξομοιοῦνται πρὸς τοὺς έπιλοίπους μουσουλμάνους, δοθέντος ὅτι ανέφερεν ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ· «Διέταξα ὅπως φονεύω τοὺς ἀνθρώπους, ἕως ὅτου ὁμολογήσωσι, δὲν ὑπάρχει θεὸς ἐκτὸς τοῦ Ἀλλάχ. Ἐὰν εἴπωσι τοῦτο, τότε προεφυλάχθη ἀπὸ ἐμὲ τὸ αἷμά των καὶ ἡ οὐσία των (...) καὶ ἡ ἀμοιβή των εὕρηται παρὰ τῷ θεῷ». Κατὰ δεύτερον, ἐὰν ἀρνηθοῦν τὸ τοιοῦτο, δύνανται νὰ παραδώσουν τὴν χώραν των, διατηροῦντες τὴν πίστιν των εἰς τὴν πατρογονικὴν των βιβλικὴν θρησκείαν, καταβάλλοντες, ὁμως, τὴν τεταγμένην ὑπὲρ τῶν ἑτεροδόξων μονοθεϊστῶν φορολογίαν γκέζυα⁷³, ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν μωαμεθανῶν προβλεπομένην ζακά⁷⁴, οὐσαν πυλῶνα τῆς θρησκείας· πράττοντες τοῦτο ἑξομοιοῦνται εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς μουσουλμάνους, —ἐξαιρουμένων τῶν περιπτώσεων, ἔνθα ἐπιβάλλεται ἡ μουσουλμανικὴ ιδιότης πρὸς ἀνάληψιν ἑνὸς διακονήματος, οἷον τὸ τοῦ χαλίφου, δικαστοῦ κ.ἄ., ὄντων φουρουντ (ὑποχρεώσεων) καὶ δὴ καὶ καφάϋα⁷⁵— ἀπολαμβάνοντες οὕτω τῆς προστασίας καὶ ἀσφαλείας τοῦ ἰσλαμικοῦ οἴκου, προβλεπομένης διὰ τοῦ συμβολαίου τῆς συνθηκολογήσεως-προστασίας (ἄκκντ ἄμάν), ἔνθα ἀναγράφονται τὰ τε δικαιώματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις των⁷⁶. Ἐὰν, τέλος, ἀρνηθοῦν ἀμφοτέρως τὰς πρόσθι δυνατότητας, τότε διεξάγεται κατ' αὐτῶν πόλεμος, ἕως ὅτου παραδοθοῦν καὶ ζητήσουν συνθηκολόγησιν, ὅποτε ὁ ἱμάμης κρίνει κατὰ βούλησιν, ἐὰν θ' ἀποδεχθῇ τὴν αἰτησίαν των ἢ θὰ συνεχίσῃ τὴν πολεμικὴν σύρραξιν μέχρι τοῦ ὀριστικοῦ ἀφανισμοῦ των, καίτοι ἐνδείκνυται ἡ πρώτη λύσις διότι «Ἐὰν κλίνωσι πρὸς τὴν εἰρήνην, δέχθητε αὐτὴν καὶ ἐμπιστεύθητε εἰς τὸν θεόν, ὅστις ἀκούει καὶ οἶδε τὰ πάντα»⁷⁷. Οὕτω, οὗτοι ὑπέχουν οἶαν θέσιν οἱ τῆς δευτέρας δυνατότητος⁷⁸.

⁷³ Αὐτόθι, σσ. 19 ἑπ.

⁷⁴ Αὐτόθι 382 καὶ Μαρίου Π. Μπέγζου, Ἰσλαμικά. Ακοή καὶ ὑπακοή [Ἐργαστήριο ἰσλαμικοῦ δικαίου καὶ ἀραβοῖσλαμικῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Σειρὰ διατριβῶν καὶ μελετημάτων, 22], Ἀθῆναι 2023, σσ.67.

⁷⁵ Περί τῆς διακρίσεως τῶν ὑποχρεώσεων (φουρουντ) εἰς καφάϋα καὶ ἄιν, ὄρα Κυρ. Νικολάου-Πατραγαῖ, Τὸ νομικὸν καθεστῶς τοῦ «ἰεροῦ» πολέμου κατὰ τὸ ἰσλὰμ [Ἰσλαμικαὶ μελέται, 2], ἐν Ἀθήναις 2016 καὶ Λάμπρ. Πατσαβέλλα, Τὸ ἰσλαμικὸν δίκαιον τοῦ πολέμου καὶ ἡ διεθνῆς πονικὴ δικαιοσύνη [Ἐργαστήριο ἰσλαμικοῦ δικαίου καὶ ἀραβοῖσλαμικῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Σειρὰ διατριβῶν καὶ μελετημάτων, 17], ἐν Ἀθήναις 2022.

⁷⁶ Κυρ. Νικολάου-Πατραγαῖ, Ἰσλὰμ καὶ δίκαιον, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 446 ἑπ.

⁷⁷ Ἀλ-ἀνφᾶλ 61.

⁷⁸ Ἐνθ' ἄνωτ. σημ. 6.

Ζήτημα, ὅμως, γεννᾶται καὶ περὶ τὸν ἐπίλοιπον τῆς χώρας πληθυσμόν. Ἐν προκειμένῳ ὁ ἰμάμης δύναται εἶτε νὰ καταλίπη αὐτὸν ἐλεύθερον, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν καταβολῆς τῆς γκέζυα, κατὰ τὸ προηγουμένον τῆς πρακτικῆς τοῦ δευτέρου χαλίφου Ὅμαρ μπέν ἀλ-Χαττάμπ, ἐν τῇ περιπτώσει τῆς κατακτῆσεως τοῦ Ἰράκ, ἀφίσας ἐλευθέρους τοὺς κατοίκους Σαουάντ, προβλέψας, ὅμως, τὴν ἐκ μέρους τῶν καταβολῆν γκέζυα μὴ' δηναρίων ὑπὸ τῶν εὐπόρων καὶ κδ' ὑπὸ τῶν ἐπιλοίπων⁷⁹. Νὰ σημειωθῇ, ὅμως, ὅτι ἡ τοιαύτη πρόβλεψις περιορίζεται εἰς τὸ στράτευμα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ σύνολον τῶν κατοίκων τῆς χώρας, οἵτινες, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἰμάμου, δύνανται νὰ τύχουν ἀμέσου προστασίας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς καταβολῆς τῆς γκέζυα⁸⁰.

Ἐντεῦθεν προκύπτει, ὅτι ἀναγκαιοῦσα προϋπὸθεσις ἐφαρμογῆς τῆς προβλέψεως περὶ παραχωρήσεως προνομίων⁸¹, οὔσης συνήθως καὶ ὑποχρεώσεως, εἶνε ἢ ὑπὸ τὴν συνθηκολογηθέντων ἄρνησις τοῦ ἐξισλαμισμού καὶ ἢ συνθηκολόγησις, εἶτε ἄνευ μάχης εἶτε ὡς ἀποτέλεσμα τῆς κατόπιν πολεμικῆς συρράξεως παραδόσεως, τῇ ἐξαιρέσει, ἐννοεῖται, τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, δυναμένου νὰ τύχη ἀμέσως προστασίας.

Τοῦ νομικοῦ πλαισίου ἔχοντος οὕτως, ἰδοτέον τί συνέβη εἰς τὴν περιπτωσιν τῆς ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων κατακτῆσεως τῆς Αἰγύπτου. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν θεωρίαν, ὑποστηρικθῆσαν ἀπ' ἀρχῆς σχεδὸν τῆς κατακτῆσεως⁸², ἔθεωρήθη ὅτι ἡ Αἰγύπτος ἐάλω ἔνεκεν τῆς συμπράξεως τῶν ἐντοπίων κατοίκων αὐτῆς κοπτῶν⁸³, ὄντων προχαλκιδονίων, μετὰ τῶν

⁷⁹ Λάμπρ. Πατσαβέλλα, μνημ. ἔργον.

⁸⁰ Γκάαφαρ Ἀμπντέλ Σαλάμ, Χουκκούκ ἀλ-ισλάμ φῆ ἀλ-σαλάμ οὐ ἀλ-χάρμπ, ἐν Καῖρω 2011· τοῦ αὐτοῦ ἀχλακκεῦὰτ ἀλ-χάρμπ φῆ ἀλ-σήρα ἀλ-ναμπαουέα, ἐν Καῖρω 2010· Σάϋεντ Μαχμούντ ἀλ-Κέμνη, χουροῦμπ ντάουλετ ἀλ-ρασοῦλ, ἐν Καῖρω 1416/1996.

⁸¹ Περὶ τῶν προνομίων γενικῶς, ὄρα Νικ. Ἰ. Πανταζοπούλου, «Τὰ προνόμια ὡς πολιτιστικὸς παράγων εἰς τὰς σχέσεις χριστιανῶν-μουσουλμάνων. Συμβολὴ εἰς τὸ κοινοδίκαιον τῆς ἐγγὺς Ανατολῆς καὶ τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης», ἐν Ἀντιχαρίσματι στὸν Νικόλαο Ἰ. Πανταζόπουλο, ἐν ΕΕΣΝΟΕ, ΑΠΘ, τ. ΙΘ' / γ (1986) σσ. 25-90 (ἐδῶ 29 ἐπ.)· πρβλ. καὶ Γρ. Ζιάκα, Ἰσλάμ. Οὐσία, δίκαιον, μεταφυσικὴ [Ἐργαστήριον ἰσλαμικοῦ δικαίου καὶ ἀραβοῖσλαμικῶν σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Σειρὰ διατριβῶν καὶ μελετημάτων, 13] ἐν Ἀθήναις 2021.

⁸² Ὅρα λ.χ. *Ἐντυχίου*, παρὰ Migne ἐν P.G. 111, 1104.

⁸³ Σημειωθῆτω, ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἀποστείλει ὁ ἴδιος ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς κόπτας ν' ἀσπασθοῦν τὸ ἰσλάμ, ὄρα *Μωχάμαντ Χαμήντ Ἀλλᾶ ἀλ-Χέντρη*

μουσουλμάνων, και τούτο διότι οί κόπται, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐξεδήλουν τὴν δυσαρέσκειαν τούτων, τὸσφ ἔναντι τῆς ἐκ τῆς πρωτευούσης ἀσκουμένης ἀφαιμακτικῆς εἰς βάρος τῶν οἰκονομικῆς πολιτικῆς ὄσφ και τῶν ἔνεκα πίστεως διώξεων, ὡστε νὰ ἐνστερνισθῶσιν τὸ ὀρθόδοξον δόγμα. Πρὸς τούτοις ἐθεωρήθη ὅτι ἐπρόκειτο ὡσαύτως περὶ μιᾶς, διὰ τῆς θρησκείας, προβολῆς τῆς ἐντοπιότητος και τοῦ ἔθνισμοῦ τῶν, ἐπιτυχανομένου διὰ μιᾶς ἐντόνου ἀποσχιστικῆς τάσεως.⁸⁴

Δέον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ νὰ ἐπισημανθῆ, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ ἐνότης ἐξεφράζετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς ὀμοδοξίας, οὔσης τοῦ συνεκτικοῦ ἴστοῦ τῶν τότε ἐν πολλοῖς ἀχανῶν πολυφυλετικῶν αὐτοκρατοριῶν. Οἱ διωγμοὶ κυριώτατα ἐξεπορεύοντο ὡς ἐκ τῆς ἀποκλίσεως ἀπὸ τοῦ κυριάρχου δόγματος, ὄντος τοῦ συνεκτικοῦ δεσμοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, ἐνθα ἡ ἐκάστοτε «ὀρθοδοξία», μεταβαλλομένη ἐνίστε κατὰ καιροὺς βάσει τῆς εὐκαιρικῆς βουλήσεως τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπέβαλλε τὴν ἀναγκαστικὴν ἀκολουθίαν αὐτῆς ἐν εἶδει πλήρους ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος, ὄντος τοῦ «ἐνσάρχου Νόμου» και τῆς ἐκδηλώσεως τῆς πρωταρχικῆς πηγῆς τοῦ δικαίου, δηλ. τοῦ θεοῦ, ὡς αὐτὴ ἀπετυπῶτο εἰς τὸ θετὸν δίκαιον, ὄν σύμφωνον, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς, πρὸς τὸ θεῖον θέλημα.⁸⁵ Ἐντεῦθεν τὸ δίκαιον, ἐν ᾧ και τὸ δόγμα, ἀπετέλει ἐκδήλωσιν τῆς κυριαρχικῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐξουσίας, τῆς ὀποίας ἡ ἀμφισβήτησις συνεπήγετο τὴν ἀπειθείαν πρὸς τὰ «ἀλάθητα» κελεύσματα, ὀπότε εὐκόλως ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς μορφή τις καθοσιώσεως, με ὄλας τὰς παρεπομένες συνεπειᾶς τῆς τοιαύτης ἐπὶ πᾶσι καταδικαστέας και κολαστέας ἐκνομίας.⁸⁶ Ὀπότε ἡ μόνη ἐφικτὴ δυνατότης ἐναντιώσεως πρὸς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, ἐκφραζομένην διὰ τοῦ ὀμοδόξου ὡς συνεκτικοῦ ἴστοῦ αὐτῆς,

Ἀμπάντη, μαγγμοῦετ ἀλ-οῦαθάεκκ ἀλ-σιασέϋα φῆ ἀλ-ἄχντ ἀλ-νάμπαουη οὔ ἀλ-χελάφα ἀλ-ράσσηντα, ἐν Καῖρω 2000, σ. 50 (ἀρ. 49).

⁸⁴ Πρβλ. *Καρθαγένης Χρυσσοτόμου [Παπαδοπούλου], Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας και πάσης Ἀφρικῆς στὸν χρόνο. Ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Μᾶρκο στὴν τρίτη χιλιετία, ἐν Ἀθῆναις-Ἀλεξανδρεία 2000, σσ. 121 ἐπ.: Ἀθηνῶν Χρυσσοτόμου [Παπαδοπούλου], Ἱστορία τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, ἐν Ἀλεξανδρεία 1935, σσ. 502 ἐπ.*

⁸⁵ Πρβλ. Fr. Sini και P.P. Onida, *Poteri religiosi e istituzioni: il culto di San Constantino Imperatore tra Oriente e Occidente*, ἐν Τορίνω 2003, ἐνθα και ἡ ἄχρι τοῦδε βιβλιογραφία, ἐν ἡ ἔπιθι C. Pitsakis, *L' empereur romain d' Orient: un laic ἐν Kanon*, τ. 15 (1999), σσ. 196-221.

⁸⁶ Ὀρα περὶ αὐτῆς *Καλ. Μπουρδάρα, Τὸ πολιτικὸ ἔγκλημα στὸ Βυζάντιο, ἐν Ἀθῆναις 2015.*

ἤτο ἡ ἀμφισβήτησις αὐτοῦ καὶ ἡ προβολὴ μιᾶς ἀλλοίας τοποθετήσεως, ἐξικνουμένης ἐνίοτε μέχρι καὶ τῆς αἰρετικῶν προεκτάσεων κακοδοξίας, δι' ἧς, ὅμως, οἱ φορεῖς αὐτῆς ἐπεδίωκον τὴν θέλησιν τῆς πάσης φύσεως καὶ μορφῆς ἀνεξαρτησίας των, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἔντονος φανατισμός των⁸⁷.

Ἡ θέσις αὕτη εὗρεν ἰσχυρὰν ἀντίκρουσιν παρὰ τοῦ Αἰγυπτίου καθηγητοῦ Ἀμπντέλ Μέναεμ Μάγγεντ⁸⁸, ἐρειδομένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἀραβικὰς πηγὰς καὶ διὰ καὶ τὸν κυριώτατον ἐπὶ τοῦ θέματος συγγραφέα Ἰμπν Ἰσχάκ⁸⁹, ὑποστηρίζαντος τὸνναντίον, ὅτι οἱ κόπται ἀντέστησαν σθεναρῶς εἰς τὴν κατάκτησιν, πολεμήσαντες καὶ ἀντισταθέντες γενναίως, τῆς ἀντιστάσεως διαρκεσάσης μίαν δωδεκαετίαν ἀπὸ τῆς παραδόσεως τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐνῶ ὑπὲρ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς κατόπιν συνθηκολογήσεως ἐνήργησεν ὁ Κύρος, ἀποδεχθεὶς τὰς προτάσεις τῶν Ἀράβων, ὅποτε καὶ εὐθέως τὸν κατηγόρησαν οἱ κόπται ὅτι ἐκεῖνος παρέδωκε τὴν Αἴγυπτον εἰς τοὺς μουσουλμάνους, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεπειράθεισαν τὴν λιθοβόλησίν του⁹⁰.

Ἀσχέτως ἐὰν ἡ θέσις αὕτη εἶνε ὀρθὴ ἢ οὐ, ἀμφότεραι αἱ ἐκδοχαὶ συγκλίνουν ὅτι ἡ Ἀλεξανδρεία παρεδόθη, ἐφ' ᾧ καὶ κατηρτίσθη συνθήκη προστασίας⁹¹, παραχωρηθεῖσα παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς μάχης καὶ πρώτου ἐπάρχου αὐτῆς Ἀμρ μπέν ἄλ-Ἄς, βάσει τῆς ὁποίας παρέχεται πλήρως θρησκευτικὴ ἐλευθερία εἰς αὐτούς⁹² καὶ προστασία τὸσω τῆς ζωῆς των ὅσω καὶ τῶν χώρων λατρείας των, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς καταβολῆς τῆς γκεζυα, ὑπολογισθείσης εἰς δύο δηνάρια κατ' ἔτος⁹³.

Ἐνῶ ἡ κατάστασις οὕτω διεμορφώθη, κατὰ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὰς ἐπιταγὰς τοῦ ἰσλαμικοῦ δικαίου, ἀφ' οὗ ἐγένετο ἡ παράδοσις τῆς

⁸⁷ Περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν γενεσιουργῶν αἰτιῶν του, ὄρα Κυρ. Νικολάου-Πατραγαῖ, Ἰσλάμ καὶ δίκαιον, σσ. 390 ἔπ.

⁸⁸ Ἐνθ' ἄνωτ. 215 ἔπ.

⁸⁹ Φουτουχ Μάσο.

⁹⁰ Φουτουχ Μάσο, σ. 18· Μάγγεντ σ. 222.

⁹¹ *Μωχάμαντ Χαμήντ Ἀλλᾶ*, μαγγμοῦετ ἄλ-ουαθάεκι, μνημ. ἔργ., σ. 275 (ἀρ. 365).

⁹² Ἄλλως τε ἡ ἀνεξιθρησκία ὑπὲρ τῶν ὀπαδῶν βιβλικῆς τινος θρησκείας ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ κορανίου, ὄρα σχετικῶς· «Ἐχετε τὴν θρησκείαν σας καὶ ἔχω τὴν ἐμὴν» (ἀλ-καφερὸν 6) καὶ «Οὐδεὶς καταναγκασμός εἰς τὴν θρησκείαν» (ἀλ-μπάκκαρα 256).

⁹³ Ὅρα ὠραίαν ἀνάλυσιν παρὰ Χάσαν Ἰμπραχίμ Χάσαν, ταρήχ ἄλ-ισλάμ ἄλ-σιάσν οὐ ἄλ-ντίνν οὐ ἄλ-θακκάφν οὐ ἄλ-ἐκτεμάῦ, τ. Α'. ἐν Καίρω 1964, σσ. 238 ἔπ.

πόλεως καὶ ὁ ἰμάμης, ἐν προκειμένῳ ὁ διοικητὴς τῶν στρατευμάτων, ἔκρινεν ὅτι ὀφείλει ν' ἀποδεχθῆ τὴν εἰρηνικὴν συνύπαρξιν καὶ νὰ καθορίσῃ διὰ συνθήκης προστασίας τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν παραδοθέντων, ἢ ἐν συνεχείᾳ πρακτικῇ ἐσημείωσέ τινας διώξεις εἰς βάρος τῶν παραδοθέντων καὶ ἀποδεξαμένων τὰ ἐν τῇ συνθήκῃ διαμειφθέντα⁹⁴. Τὸ τοιοῦτο, ὅμως, ἀπετέλεσε σαφῆ καταστρατήγησιν τῶν ὑπὸ ἰσλαμικοῦ δικαίου προβλεπομένων καὶ ὅθεν μὴ συμμόρφωσιν πρὸς τὴν ἰσλαμικὴν νομοτάγειαν, ὅποτε καὶ ἄλλοτε μὲν ἐκολάσθη ἄλλοτε δὲ παρέμεινεν ἐκτὸς τῆς ὀφειλομένης ὑπὸ τοῦ ἰσλάμ κυρωτικῆς πολιτικῆς.

---

⁹⁴ Ὅρα ἀνωτ. *Καρθαγένης Χρυσσοστόμου καὶ Ἀθηνῶν Χρυσσοστόμου, σποράδην.*

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΟΝ

Ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης στὴν Θεσσαλονίκη

Ἀφίχθη προερχόμενος ἀπὸ τὴ Γενεύη, τὴν ὁποία ἐπισκέφθηκε ἀμέσως μετὰ τὸ Ταλλίν, γιὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπισκέφθηκε ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης, 22 Ἰουνίου 2023, τὴν Θεσσαλονίκη, μετὰ ἀπὸ τριήμερη ἐπίσκεψή του στὴν Γενεύη, ὅπου παρέστη καὶ ὁμίλησε κατὰ τὴν ἑναρκτήρια προσευχή στοὺς πλαίσιο τῶν ἐργασιῶν τῆς νέας Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

Στὸ Διεθνὲς Ἀεροδρόμιο τῆς Θεσσαλονίκης «Μακεδονία» τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκαν ὁ Ποιµενάρχης τῆς περιοχῆς Σεβ. Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. Νικόδημος, καθὼς καὶ οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Μιλήτου κ. Απόστολος, Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβας, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριάς κ. Ἰουστίνος, ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀμορίου κ. Νικηφόρος, καὶ ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἰάκωβος Ἀθανασίου, ἡ Εὐγεν. κ. Κατερίνα Τσαπικίδου, Διευθύντρια τῆς Ὑπηρεσίας Διεθνῶν Σχέσεων τοῦ ΥΠΠΕΞ, ὁ Ἀντιστράτηγος κ. Σπυρίδων Σκλάβος, Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Ἀστυνομίας Βορείου Ἑλλάδος, καὶ ἄλλοι ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες.

Μετὰ τὴν ἀφίξή του ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμο, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχαν ἐγκάρδια ἀδελφικὴ συνάντηση, παρουσία τῶν μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς Συνοδείας καὶ κληρικῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Τὸ ἴδιο βράδυ, ὁ Οἰκουµενικὸς Πατριάρχης, ἀνταποκρινόμενος σὲ

σχετική πρόσκληση του Προέδρου και των μελών του Δ.Σ. της Αμερικανικής Γεωργικής Σχολής, τίμησε με την ύψηλή του παρουσία την Τελετή Αποφοίτησης των μαθητών των δύο Λυκείων της Σχολής (Τάξης 2023), που πραγματοποιήθηκε στις έγκαταστάσεις της. Κατά τη διάρκεια της τελετής απονεμήθηκε ο τίτλος του Έπιτίμου Καθηγητού Περιβαλλοντικής Έπιστήμης στον Παναγιώτατο, ο οποίος, ακολουθώντας, απηύθυνε την κεντρική ομιλία της εκδήλωσης, όπου, μεταξύ άλλων, έπεσήμανε:

«Όπως γνωρίζετε, το Οικουμενικό Πατριαρχείο υπήρξε η πρώτη χριστιανική Εκκλησία, η οποία αντέδρασε ενώπιον της οικολογικής κρίσης, ανέδειξε τις συνέπειες της πίστης και του ήθους της Ορθοδοξίας για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, και χαρακτήρισε την καταστροφή της φύσης ως «άμαρτία». Την επίσημη έναρξη των οικολογικών πρωτοβουλιών της Μεγάλης Εκκλησίας σηματοδοτεί η Πατριαρχική και Συνοδική Έγκύκλιος κατά την έορτή της Ινδίκτου, της εκκλησιαστικής δηλαδή Πρωτοχρονιάς, του έτους 1989, με την οποία η 1η Σεπτεμβρίου καθιερώθηκε ως Ημέρα προστασίας του περιβάλλοντος. Στα χρόνια της δικής μας Πατριαρχίας ακολούθησαν ποικίλες δράσεις, διεθνή συνέδρια, περιβαλλοντικά σεμινάρια, διαλέξεις, έννέα διεπιστημονικά και διαθρησκειακά συμπόσια εν πλώ με διεθνή συμμετοχή, και πολλές άλλες συναφείς δραστηριότητες. Οί οικολογικές πρωτοβουλίες της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως συνεχίζονται και σήμερα με νέες δράσεις, με έμφαση στο θέμα της κλιματικής αλλαγής, και με τον τονισμό των κοινωνικών επιπτώσεων της οικολογικής κρίσης».

Την Παρασκευή, 23 Ιουνίου, το πρωί ανεχώρησε για την πόλη του Βόλου, όπου θα πραγματοποιήσει διήμερη επίσημη επίσκεψη στην Ι. Μητρόπολη Δημητριάδος και Άλμυρου, κατόπιν εύγενους προσκλήσεως του Ποιμενάρχου της Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ιγνατίου, του Έξοχ. Περιφερειάρχου Θεσσαλίας κ. Κωνσταντίνου Άγοραστού και του Έντιμ. Δημάρχου Βόλου κ. Αχιλλέως Μπέου.

Προηγούμενος, στα Τέμπη, ο Παναγιώτατος, παρουσία του επιχωρίου Σεβ. Μητροπολίτου Λαρίσης και Τυρνάβου κ. Ίερωνύμου, τέλεσε Τρισάγιο, στο σημείο του πολύνεκρου σιδηροδρομικού δυστυχήματος, υπέρ αναπαύσεως των ψυχών των θυμάτων αυτού.

Το απόγευμα της Κυριακής ο Παναγιώτατος μετέβη προσκυνηματικώς στην Ι. Μονή Αγάθωνος της Ι. Μητροπόλεως Φθιώτιδος, μετά από έγκάρδια πρόσκληση του Ποιμενάρχου της Σεβ. Μητροπολίτου κ. Συμεών. Κατά την εκεί ολιγόωρη παραμονή του θα τιμηθεί από την Ίερά

Σύνοδο της Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιά τὸ πολυσχιδῆς ἔργο του στὸν τομέα τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος.

Τὸν Παναγιώτατο συνοδεύουν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Κασσανδρείας κ. Νικόδημος, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Σμύρνης κ. Βαρθολομαῖος, οἱ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Ἀέτιος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, καὶ Διάκονος κ. Οἰκουμένιος Ἀμανατίδης, Κωδικογράφος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱεράς Συνόδου, ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικός Διάκονος κ. Εὐλόγιος Τσάτσας, καὶ οἱ Ἐντιμ. κ. Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Ἐπικοινωνίας, καὶ Σταῦρος Ραφαηλίδης, γραμματέας τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου.

Συνάντηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ Ἀντιπροσωπεία συζύγων Οὐκρανῶν Διπλωματῶν

Τὴν στήριξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸν ἀγαπητὸ Οὐκρανικὸ λαό, πού δοκιμάζεται σκληρὰ ἀπὸ τὸν ἀνίερο καὶ διαβολικὸ πόλεμο πού ἔχει ἐξαπολύσει ἐναντίον τῆς πατρίδος του ἡ Ρωσικὴ Ὀμοσπονδία, ἐπανελάβε ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ὑποδεχόμενος τὴ Δευτέρα, 26 Ἰουνίου 2023, στὸ Φανάρι, τὸν Πρόεσβη τῆς Οὐκρανίας στὴν Ἄγκυρα Ἐξοχ. κ. Vasyl Bodnar καὶ τὸν Γενικὸ Πρόξενο στὴν Πόλη Ἐντιμ. κ. Roman Nedilskyi, μὲ Ἀντιπροσωπεία συζύγων καὶ τέκνων Πρόεσβων τῆς Οὐκρανίας πού ὑπηρετοῦν σὲ διάφορες χώρες τοῦ κόσμου.

Ἡ Οὐκρανικὴ Ἀντιπροσωπεία, ἡ ὁποία τὶς ἐπόμενες ἡμέρες θὰ ἐπισκεφθεῖ καὶ τὸν Ἁγιώτατο Πάπα Ρώμης Φραγκίσκο, ἐνημέρωσε τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ στὴν χώρα καὶ γιὰ τὸν ἀγῶνα πού δίδει ὁ Οὐκρανικὸς λαὸς γιὰ τὴν ἐλευθερία του καὶ τὴν υπεράσπιση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος του.

Ὁ Παναγιώτατος, ὑπενθύμισε τοὺς μακραίωνας δεσμοὺς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὸν Οὐκρανικὸ λαό, γιὰ τὴν ἀσφάλεια τοῦ ὁποίου, ὅπως εἶπε, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης, προσεύχεται ἀδιαλείπτως ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πού ξέσπασε ὁ πόλεμος.

«Ὡς πιστοὶ στὸν Χριστό, ἐντείνουμε τὶς προσευχῆς μας καὶ ἐπαναλαμβάνουμε τὴν ἀνάγκη γιὰ εἰρήνη καὶ ἐνότητα», εἶπε ὁ Πατριάρχης καὶ πρόσθεσε: «Καμμία Ἐκκλησία καὶ οὐδεὶς Χριστιανὸς δύνανται νὰ

δικαιολογήσουν τη βία στο όνομα της θρησκείας. Οί γνήσιοι Χριστιανοί οφείλουν να είναι ειρηνοποιοί, να αγωνίζονται για συμφιλίωση και αλληλεγγύη, μετατρέποντας τις απειλές σε ευκαιρίες μέσω του διαλόγου.»

Ζήτησε, τέλος, από τα μέλη της Ουκρανικής Αντιπροσωπείας να μεταφέρουν προς τους οικείους τους και προς όλους τους Ουκρανούς την Πατριαρχική ευλογία και τις πατρικές ευχές του για ταχεία αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφάλειας στην πατρίδα τους.

Ἡ ἑορτὴ τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου στὸ Φανάρι

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ο Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία, πού τελέστηκε τὴν Πέμπτη, 29 Ἰουνίου 2023, στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Ἁγίων ἐνδόξων πανευφήμων καὶ Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Ἐκκλησιάστηκαν ὁ Θεοφιλ. Ρκαθολικὸς Ἐπίσκοπος κ. Antonio Stagliano, Πρόεδρος τῆς Ποντιφικῆς Ἀκαδημίας Θεολογίας τοῦ Βατικανοῦ, ὁ Θεοφιλ. ἐψηφισμένος Ἐπίσκοπος Φιλομηλίου κ. Θεοφάνης, κληρικοί καὶ μοναχές, ἡ Εὐγεν. Γενικὴ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη κ. Γεωργία Σουλτανοπούλου, καὶ ἄρκετοὶ πιστοί.

Τὴν παραμονὴ ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε κατὰ τὸν Μ. Ἑσπερινὸ τῆς ἑορτῆς.

Καὶ τὶς δύο ἡμέρες ἐκτέθηκε, πρὸς προσκύνηση ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ἀπότμημα τοῦ Ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Πέτρου, τὸ ὁποῖο προσέφερε, τὸ 2019, ὁ Ἁγιώτατος Πάπας Ρώμης Φραγκίσκος πρὸς τὴν

Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸν πανηγυρίζοντα Ι. Ναὸ Δώδεκα Ἀποστόλων Φερίκιοι

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, μὲ τὴν ευκαιρία τὴν ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, χοροστάτησε τὴν Παρασκευή, 30 Ἰουνίου 2023, στὸν πανηγυρίζοντα φερόνυμο Ἱερὸ Ναὸ στὸ Φερίκιοι.

Στὴν ὁμιλία του, μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας, ὁ Παναγιώτατος, ἐπεσήμανε ὅτι οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι «δὲν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῷ ὕδατι, ἀλλὰ ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ ἀφοῦ τοὺς γέμισε ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ δύναμις τοῦ Παρακλήτου, διεσκορπίσθησαν εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν τότε γνωστὸν κόσμον καὶ ἐκήρυξαν εἰς αὐτὸν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, Εὐαγγέλιον ἀγάπης, καταλλαγῆς καὶ σωτηρίας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.»

Καὶ ὁ Παναγιώτατος συνέχισε:

«Οἱ Ἀπόστολοι, μετὰ τὸν Κύριο, ἐστερέωσαν καὶ ἐξάπλωσαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ καὶ ὠρισαν κατὰ τόπους ἐπισκόπους εἰς διαδοχὴν τῶν καὶ εἰς συνέχισιν τῆς σωτηριώδους Χριστιανικῆς μαρτυρίας ἐν τῷ κόσμῳ. Οἱ ἐπίσκοποι εἶναι ἡ ἐγγύησις τῆς ἀποστολικότητος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποῖαν ὠραματίσθηκε ὁ Κύριος εἰς τὴν προέκτασιν τῶν αἰῶνων καὶ εἰς τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅταν ἐξέλεξε τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους καὶ τοὺς ἀπέστειλε κηρύσσειν τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει, εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

Δι' αὐτὸ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη ὄλων τῶν Χριστιανῶν, ὄλων τῶν γενεῶν καὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν, πρὸς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους γιὰ τὴν συμβολὴν τοὺς στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας μας ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀπεριόριστη! Καὶ ὁ σημερινὸς ἑορτασμὸς τῆς συνάξεώς τους «ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ὠδαῖς πνευματικαῖς» εἶναι μία ἐλάχιστη ἐκδήλωσις τῆς εὐγνωμοσύνης μας αὐτῆς.

Πράγματι, σπουδαιότατη εὐεργεσία καὶ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ στὴν ἀνθρωπότητα εἶναι ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ «χειροτονία» τῶν Ἀποστόλων, ἡ ἱερωσύνη, διὰ τῆς ὁποίας τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μεταδίδει τὴν Θεϊαν Χάριν.

Ἄλλ' ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων δὲν μᾶς ὑπενθυμίζει σήμερον μόνον τὴν ἀποστολικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί, προκειμένου τοῦλάχιστον διὰ τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, μᾶς ὑπενθυμίζει πόσον ὁμοιάζει ἡ ζωὴ καὶ ἡ πορεία της διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μὲ τὴν ζωὴν τῶν Ἀποστόλων, ὅπως τὴν ἀκούσαμε σήμερον εἰς τὸ Ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα, μέρος τοῦ ὁποίου ἐπαναλαμβάνομεν: «Ὁ Θεὸς ἡμᾶς τοὺς Ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανάτιους... Ἡμεῖς μαρτοὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροὶ· ὑμεῖς ἐνδοξοὶ, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. Ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινώμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυ-

μνητεύομεν καὶ κολαφίζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν... λοιδορούμενοι εὐλογούμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν». Καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, καὶ δι' ὅλα αὐτά, καὶ ἡμεῖς δοξολογοῦμε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ὅτι ἐπεφύλαξεν εἰς ἡμᾶς τοιοῦτον προνόμιον, τοιαύτην τιμὴν!

Ἐπὶ τῇ σημερινῇ μεγάλῃ ἑορτῇ, εὐχόμεθα εἰς ὅλους σας, τέκνα πεφιλημένα, μαζὶ μὲ τὰ χρόνια πολλά, δύναμι, καρτερία καὶ ὑπομονὴ εἰς τὰς θλίψεις καὶ περιστάσεις τοῦ βίου, ἐνίσχυσιν παρὰ Κυρίου καὶ ἀντοχήν. Τὸ εἶπαμε καὶ σὲ ἄλλη περίπτωσι: Ὁ Λυτρωτὴς μας δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ πειρασθῶμεν περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἀντέχομεν, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν».

Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του σημείωσε:

«Μαζὶ μὲ τὴν ἐπανάληψιν αὐτὴν τοῦ μηνύματος καὶ τοῦ κηρύγματος τῶν θεοκηρύκων Ἀποστόλων, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐκφράσουμε τὴν χαρὰ μας, διότι μᾶς δίδεται καὶ ἐφέτος ἡ εὐκαιρία νὰ χοροστατήσουμε κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία τῆς συνάξεως τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων ἐδῶ στὸ Φερίκιοι, τὸ ὁποῖο διηκόνησε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μὲ ὅλες του τίς δυνάμεις καὶ μὲ ἀγάπη πολλὴ πρὸς τοὺς θεσμούς καὶ τὰ πρόσωπα ὁ αἰδιδίμος Προκάτοχός μας ἀλησμόνητος Πατριάρχης Δημήτριος. Εἴη αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ, καθὼς καὶ ὄλων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐκοπίασαν θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως γιὰ τὴν Κοινότητα αὐτὴ καὶ τὰ Ἰδρύματά της καὶ ἔχουν ἤδη ἀπέλθει ἐκ τοῦ ματαίου κόσμου τούτου, μὲ πλέον προσφάτους τὸν ἀείμνηστον Ἀρχιμανδρίτην πατέρα Πρόδρομον Ἀναστασιάδην, ἱερατικῶς προϊστάμενον τοῦ Ναοῦ, καὶ τὸν μακαριστὸν Μητροπολίτην Σασίμων κυρὸν Γεννάδιον, ὁ ὁποῖος ὑπηρέτησε μὲ ὑποδειγματικὸ ζῆλο καὶ συγκινητικὴ ἀφοσίωσι ἐπὶ δύο καὶ πλέον δεκαετίας τὴν Περιφέρειαν Ταταούλων ὡς Ἐπόπτης αὐτῆς.»

Ὁ Πατριάρχης ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειά της Μητρος Ἐκκλησίας πρὸς ὅλους ὅσοι συνεχίζουν τὸ καλλίκαρπο αὐτὸ ἔργο, καὶ συγκεκριμένα πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανο, Ἐπόπτη τῆς Περιφέρειας Ταταούλων, «διὰ τὴν στοργὴν αὐτοῦ καὶ τὸ ἀνύστακτον ἐνδιαφέρον του καὶ πρὸς τὴν Κοινότητα αὐτὴν, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἀδιάλειπτον πατρικὴν μέριμνάν του διὰ τὸν χριστώνυμον λαὸν τῆς εὐθύνῃς του», καθὼς καὶ πρὸς τὸν Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτη κ. Σαμουὴλ Ἐφφέ, Ἱερατικῶς Προϊστάμενο τῆς Κοινότητος. Συνεχάρη, ἐπίσης, τὴν ὑπὸ τὸν Ἐντιμολ. Ἀρχοντα Ἐξαρχο τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Κωνσταντῖνο Σανταλτζίδη νέα Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ, τὰ μέλη τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος στὸ πρόσωπο τῆς Προέδρου αὐτῆς Εὐγεν. κ. Ἐλέ-

νης Νιότη, και όλους τους συνεργάτες τους για τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο.

Κατόπιν προτροπῆς τοῦ Παναγιωτάτου σύντομο χαιρετισμὸ πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα ἀπηύθυνε ὁ συμπροσευχόμενος Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Γουίνιπεγκ και Μητροπολίτης τῶν ἐν Καναδᾶ οὐκρανοφώνων Κοινοτήτων κ. Ἰλαρίων.

Μὲ θερμούς λόγους καλωσόρισαν προηγουμένως τον Παναγιώτατο ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως και Μαδύτου, και οἱ Πρόεδροι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς και τῆς Φιλόπτωχου Ἀδελφότητος.

Πρὸ τῆς Ἀπολύσεως, ὁ Παναγιώτατος ἔψαλε τρισάγιο γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν τοῦ αἰοίδιμου προκατόχου τοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, τῶν μακαριστῶν Ἱεραρχῶν ποὺ διετέλεσαν Ἐπόπτες τῆς Περιφερείας Ταταούλων, τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Νιγηρίας κυροῦ Ἀλεξάνδρου, Ἱεράρχου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη τὰ ξημερώματα τῆς Παρασκευῆς, καθὼς και ὅλων τῶν κληρικῶν ποὺ διακόνησαν στὸν Ἱ. Ναὸ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων Φερικιοῖ.

Συγχαρητήριο Μήνυμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Πάπα Ρώμης

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀπέστειλε στὴν Α.Αγιότητα τὸν Πάπα Φραγκίσκο θερμὸ συγχαρητήριο Μήνυμα γιὰ τὴ Θρονικὴ Ἑορτὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς μνήμης τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου και Παύλου. Τὸ Πατριαρχικὸ Γράμμα παρέδωσε ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας ποὺ μετέβη στὴ Ρώμη, Σεβ. Μητροπολίτης Πισιδίας κ. Ἰώβ, Συμπρόεδρος τῆς Διεθνoῦς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ Ὁρθοδόξου και Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Θεοφιλ. Ἐπίσκοπο Ναζιανζοῦ κ. Ἀθηναγόρα και τὸν Πανοσιολ. Τριτεύοντα κ. Καλλίνικο.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸν πανηγυρίζοντα Ἱ. Ναὸ Ἁγίας Κυριακῆς Κοντοσκαλίου

«Ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων και τῶν Μαρτύρων και τῶν ἀφανῶν Διακονισσῶν, και ἡ σύγχρονη ὀρθόδοξη γυναῖκα δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὸ ἀτομοκρατικὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ μας, τὸ ὁποῖο προκαλεῖ πολλὰ δεινὰ και ποικίλες ἀλλοτριώσεις. Ἀλλὰ και ὅλοι μας ἔχουμε καθήκον και χρέος ἱερὸ νὰ διατηρήσουμε τὴν παράδοσι τῆς

Ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ τὴν παράδοσι τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς ἀγάπης.», ἐπεσήμανε, μεταξὺ ἄλλων, ἡ Α.Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, στὴν ὁμιλία του, κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία, στὴν ὁποία χοροστάτησε τὴν Παρασκευή, 7 Ἰουλίου 2023, γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς, στὸν πανηγυρίζοντα φερώνυμο Ἱ. Ναὸ τῆς Κοινότητος Κοντοσκαλίου.

Ὁ Παναγιώτατος κατὰ τὴν ὁμιλία του, ἀναφέρθηκε στὴν Ἁγία Κυριακή, συνεχάρη ὅλους ὅσοι ἐργάζονται καὶ κοπιᾶζουν γιὰ τὴν πρόοδο τῆς Κοινότητος Κοντοσκαλίου, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Σηλυβρίας κ. Μάξιμο, «ὁ ὁποῖος συνεχίζει μὲ παραδειγματικὸν ζῆλον τὰ καθήκοντά του ὡς Ἐπόπτου τῆς περιφερείας Ὑψωμαθειῶν», τὸν Ἱερατικῶς Προϊστάμενο, καθὼς καὶ τὰ μέλη τῆς νέας Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινότητος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Ἐντιμ. κ. Στυλιανοῦ Γκιουλγκιούν, «πρὸς τὰ ὁποῖα εὐχόμεθα καλλίκαρπον διακονίαν καὶ τὴν ἐξ ὕψους ἐνίσχυσιν εἰς τὸ πολυεύθυνον ἔργον ποῦ ἀνέλαβαν, ἐν ἀγαστῇ καὶ ἀρμονικῇ πάντοτε συνεργασία μὲ τὸν ἅγιον Σηλυβρίας.»

Στὴ συνέχεια, καλωσόρισε θερμὰ ὅλους τοὺς προσκυνητές, ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλες χώρες.

Μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ ἰδιαίτερα θερμοὺς λόγους, ὁ Παναγιώτατος, ὑποδέχθηκε «εἰς τὴν Πόλιν τῶν πόλεων, τὴν πόλιν τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ καὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, τὴν πόλιν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας», τὸν Πανιερ. Μητροπολίτη Κιτίου κ. Νεκτάριο, Ἱεράρχη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ὁ ὁποῖος πραγματοποιεῖ ἐπίσκεψη στὴν ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μὲ πολυπληθεῖ ὄμιλο προσκυνητῶν.

«Τιμιώτατε ἀδελφέ, Ἐν τῷ προσώπῳ ὑμῶν χαιρετίζομεν ὀλόκληρον τὴν Ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου καὶ ἀσπαζόμεθα τὸν Προκαθήμενον αὐτῆς πολυφίλητον καὶ Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου κύριον Γεώργιον, τοῦ ὁποίου ἡ πρόσφατος εἰρηνικὴ ἐπίσκεψις ἐνταῦθα ἐνέπλησεν ἡμᾶς πνευματικῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἡ δὲ ἀνάμνησίς της παραμένει πάντοτε ζωηρὰ καὶ γλυκεῖα παρ' ἡμῖν. Διότι τὰς δύο Ἐκκλησίας μας συνδέουν δεσμοὶ ἱεροὶ καὶ ἀκατάλυτοι, δεσμοὶ κοινῆς πίστεως καὶ κοινῶν ἀγώνων ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ δεσμοὶ ἀγάπης, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, «οὐδέποτε ἐκπίπτει». Καὶ σήμερα οἱ Ἐκκλησίαις μας ἀγωνίζονται τὸν καλὸν ἀγῶνα πρὸς διατήρησιν ἀνοθεύτου τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιοῦς ἐκκλησιολογίας, ἡ ὁποία βάλλεται καὶ ἀπειλεῖται ποικιλοτρόπως στὸν βωμὸ

πολιτικῶν ἐπιδιώξεων καὶ γεωστρατηγικῶν σχεδιασμῶν, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἀγῶνας μας αὐτὸς ὁ πνευματικὸς εἶναι τραχὺς καὶ δύσκολος, ἐφ' ὅσον «οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἢ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα».

Νωρίτερα, τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, ἐνῶ ἡ Εὐγεν. κ. Αἰλίκη Γκιουλγκιούν-Κωνσταντινίδη, Γραμματέας τῆς νέας Ἐφοροεπιτροπῆς τῆς Κοινότητος, ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεση πεπραγμένων αὐτῆς.

Κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικὸς Διάκονος κ. Ἰερώνυμος Σωτηρέλης.

Τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης μετέβη στὴν Ἱερά Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλή καὶ τέλεσε Τρισάγιο στὸν Τάφο τοῦ αἰοιδίμου προκατόχου τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς σημερινῆς 51ης ἐπετείου ἀπὸ τὴν κοίμησιν αὐτοῦ.

Ἐπίσκεψη τοῦ Προέδρου τῆς Οὐκρανίας κ. Volodymyr Zelenskyy στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Ἐπίσκεψη στὴν Ἔδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στὸ Φανάρι, πραγματοποιοῦσε τὸ Σάββατο, 8 Ἰουλίου 2023, ὁ Πρόεδρος τῆς Οὐκρανίας, Ἐξοχ. κ. Volodymyr Zelenskyy.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, περιστοιχούμενος ἀπὸ τοὺς Σεβ. Ἀρχιερεῖς Γέροντα Χαλκηδόνης κ. Ἐμμανουὴλ καὶ Γουῆνιπεγκ κ. Ἰλαρίωνα, καθὼς καὶ ἀπὸ κληρικούς τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, ὑποδέχθηκε μὲ ἐγκαρδιότητα τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο στὴν αὐλὴ τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀκολούθως εἰσήλθαν μαζὶ στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, ὅπου ὁ Παναγιώτατος τέλεσε Τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν θυμάτων τοῦ ἐν ἐξελίξει πολέμου στὴν Οὐκρανία. Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι οἱ Σεβ. Ἀρχιερεῖς, καθὼς καὶ ἡ συνοδεία του κ. Zelenskyy, πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ὑψηλόβαθμα στελέχη τῆς Προεδρίας καὶ τῆς Οὐκρανικῆς Κυβερνήσεως, τὸν Πρέσβη τῆς Οὐκρανίας στὴν Ἄγκυρα Ἐξοχ. κ. Vasyl Bodnar καὶ τὸν Γενικὸ Πρόξενο τῆς χώρας στὴν Πόλη, Ἐντιμ. κ. Roman Nedilskiy.

Ἀκολούθησε ἡ κατ' ἴδιαν συνάντησις τοῦ Παναγιωτάτου μὲ τὸν Ἐξοχ. κ. Πρόεδρο, στὸ Πατριαρχικὸ Γραφεῖο, ἡ ὁποία διήρκησε πέραν τῆς μίας ὥρας.

Ἀμέσως μετὰ, στὴν Αἴθουσα τοῦ Θρόνου, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Οὐκρανίας προέβησαν σὲ δηλώσεις πρὸς τοὺς

διαπιστευμένους πολυάριθμους εκπροσώπους τών Μέσων Ένημερώσεως.

Ο Παναγιώτατος ανέφερε ότι με τόν κ. Zelenskyy συζήτησαν για την κατάσταση που επικρατεί αυτή την στιγμή στην Ουκρανία.

«Εύχηθήκαμε να έρθει σύντομα ή ειρήνη, γιατί ο πόλεμος είναι κακό πράγμα για όλους. Είπαμε ότι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὡς ἡ Μητέρα Ἐκκλησία τῶν Οὐκρανῶν Ὁρθοδόξων εἶναι πάντοτε στοῦ πλευροῦ τους. Χαρήκαμε γιατί καὶ ὁ κ. Πρόεδρος τῆς χώρας μας, ὁ κ. Erdoğan, ὑποστηρίζει τὴν ἐπίτευξη τῆς εἰρήνης στὴν Οὐκρανία μέσω διαλόγου, ἀλλὰ καὶ γιατί ὑπεσχέθη ὅτι θὰ βοηθήσει ἡ Τουρκία μεῖς ὅλα τα μέσα γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῶν πραγμάτων στὴν Οὐκρανία, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὑποδεχόμεθα τὸν κ. Ζελένσκι στοῦ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Πάντοτε εἶναι τιμὴ καὶ χαρὰ γιὰ ἐμᾶς νὰ τὸν ὑποδεχόμεθα καὶ θέλω νὰ κατακλείσω λέγοντας ὅτι εὐχόμεθα γιὰ τὴν ἐπιστροφή ὅλων τῶν αἰχμαλώτων ποὺ κρατοῦνται ἀπὸ τὴν στιγμή καὶ ὅπως ἰδιαίτερος γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν παιδιῶν τὰ ὅποια βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὰ σπίτια τους καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα τους. Εὐχαριστοῦμε τα Μέσα Γενικῆς Ἐνημερώσεως ποὺ δείχνουν τόσο πολὺ καὶ γνήσιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπίσκεψη αὐτῆ τοῦ κ. Προέδρου στὴν Ἐδρα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Εὐχόμεθα ὅταν θὰ ξανὰ ἔλθει ὁ κ. Πρόεδρος στὴν Τουρκία καὶ στοῦ Πατριαρχεῖο μας νὰ ἔχει ἐπικρατήσει, νὰ ἔχει ἐπιστρέψει ἡ εἰρήνη [στὴν Οὐκρανία].»

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ Πρόεδρος κ. Zelenskyy εὐχαρίστησε τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη γιὰ τὴν θερμὴ ὑποδοχὴ καὶ γιὰ τὴν ἀμείωτη στήριξη τοῦ πρὸς τὸν Οὐκρανικὸ λαό.

Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος καλωσόρισε καὶ εὐλόγησε τὰ μέλη τῆς συνοδείας τοῦ Προέδρου τῆς Οὐκρανίας, τὸν ὅποιο, στὴ συνέχεια, ἀποχαιρέτησε στὰ προπύλαια τοῦ Πατριαρχείου.

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: «Οἱ κοινωνίες μας κρίνονται ἀπὸ τὸ πὼς βλέπουν τὴν παιδικὴ ἡλικία, ἀπὸ τὸ τί πράττουν γιὰ τὴν προστασία, γιὰ τὴν πρόοδο, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν»

Ἡ Α.Θ. Παναγιώτης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε τὴν Κυριακὴ, 9 Ἰουλίου 2023, κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία στὴν Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μεταμορφώσεως Σωτήρος τῆς Πρώτης τῶν Πριγκηποννήσων. Στὶς ἐγκαταστάσεις τοῦ Μοναστηριοῦ, στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου τῆς νήσου, κάθε καλοκαίρι λειτουργοῦν οἱ παιδικὲς κατασκηνώσεις τοῦ Πατριαρχείου, ὅπου φιλοξενοῦνται παιδιὰ

τῆς Ὁμογένειας, καὶ ὄχι μόνον.

Μετὰ τῆ Θεΐα Λειτουργΐα, ὁ Παναγιώτατος τέλεσε Ἁγιασμὸ μὲ ἀφορμὴ τὴν ἔναρξη τῆς νέας Κατασκηνωτικῆς περιόδου, εὐλογώντας τὴν ομάδα τῶν παιδιῶν καὶ τῶν συνοδῶν τους, ἀπὸ τὴν Ὁμογένεια τῆς Ρουμανΐας αὐτὴν τὴν φορὰ, πὺ αὐτὲς τὶς ἡμέρες φιλοξενοῦνται στὴν «Παιδόπολη», καθὼς καὶ τοὺς ὑπευθύνους γιὰ τὴν λειτουργΐα τῆς. Στὴ συνέχεια τέλεσε Τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Μ. Εὐεργέτου τοῦ Γένους Συμεῶν Σινιόσογλου, μπροστὰ ἀπὸ τὸν τάφο του, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὸν αὐλόγυρο τῆς Μονῆς.

Ἀμέσως μετὰ, στὸν αὐλόγυρο τῆς Μονῆς, ἡ Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Συνδέσμου τῆς «Παιδοπόλεως» Εὐγεν. κ. Μαρία Ἀποστολίδου, καὶ ὁ Διευθυντῆς τῆς Ἐντιμολ. κ. Διαμαντῆς Κομβόπουλος, ὑποδέχθηκαν μὲ θερμοὺς λόγους τὸν Παναγιώτατο καὶ ὄλους τοὺς παρισταμένους καὶ ἀναφέρθηκαν στὰ ἔργα ἀνακαίνισης καὶ ἀναβάθμισης πὺ πραγματοποιήθηκαν στὶς ἐγκαταστάσεις τῆς θερινῆς κατασκηνώσεως, μὲ τὴν μέριμνα τοῦ Πατριαρχείου καὶ μὲ τὴν συνδρομὴ ἐκκλησιαστικῶν Κοινοτήτων τῆς Πόλεως, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπωνύμων καὶ ἀνωνύμων δωρητῶν. Ἀκολούθως τὶς θερμὲς εὐχαριστίες τῆς πρὸς τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν φιλοξενΐα ἐξέφρασε ἡ ἐπὶ κεφαλῆς συνοδὸς τῆς ομάδος τῶν νεαρῶν ὁμογενῶν ἀπὸ τὴν Ρουμανΐα, πὺ τραγοῦδησαν καὶ χόρεψαν πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιωτάτου ἑλληνικοὺς παραδοσιακοὺς χοροὺς.

Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος καλωσόρισε ἐγκαρδιῶς τὰ παιδιά καὶ τοὺς συνοδοὺς τους, ἐκφράζοντάς τους τὰ συγχαρητήριά του γιὰ τὴν ἐκδήλωση πὺ ετοΐμασαν καὶ παρουσίασαν. Ἀπευθυνόμενος ἰδιαίτερος πρὸς τοὺς συνοδοὺς τῆς ομάδος, τοὺς συνεχάρη γιὰ τὴν ἑλληνομάθεια τῶν παιδιῶν καὶ γιὰ τὴν διατήρηση τῶν παραδόσεων τοῦ Γένους μας.

«Ὁ φιλόνηρωπος Θεὸς μᾶς ἀξιώνει νὰ ἐορτάσουμε καὶ ἐφέτος τὴν ἔναρξη λειτουργΐας τῶν θερινῶν κατασκηνώσεων τῆς νήσου Πρώτης γιὰ τὸ ἔτος 2023, μὲ τὴν τέλεση τῆς Θεΐας Λειτουργΐας. Ἡ Θεΐα Λειτουργΐα εἶναι ὁ πυρῆνας τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πηγὴ τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλπίδας μας. Ἐνσαρκώνει ὅσα μᾶς χαρίζει ὁ Χριστὸς καὶ φανερώνει τὸν αἰώνιο προορισμὸ μας.

Μὲ πολλὴ χαρὰ ὑποδεχόμαστε, τὴν ομάδα τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν Ὁμογένεια τῆς Ρουμανΐας μὲ τὶς δύο κυρίες συνοδοὺς τους.

Ἀγαπητά μας παιδιά, εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ περάσετε ξέγνοιαστες ἡμέρες διακοπῶν στὴν ἱστορικὴ Παιδόπολή μας, ἡ ὁποῖα στεγάζεται

στό κτήριο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Πρώτης. Θὰ χαρῆτε τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα, τὸ παιχνίδι, τὴν ὠραία φύση. Οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν κατασκήνωση καὶ οἱ συνοδοὶ σας θὰ φροντίσουν νὰ λειτουργήσουν τὰ πάντα εὐρυθμα, νὰ ἀνακαλύψετε πολλὰ ἐνδιαφέροντα πράγματα, τὴ σημασία τῆς ἀλληλεγγύης, τοῦ ὁμαδικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἐθελοντισμοῦ, τὴ δύναμη τῆς προσευχῆς, ποὺ ὁμορφαίνει τὴ ζωὴ μας καὶ βγάζει ἀπὸ μέσα μας δημιουργικότητα, ἀδελφοσύνη καὶ πνεῦμα προσφορᾶς στὸν συνάνθρωπο.

Εἶναι πολὺ σημαντικό, σὲ αὐτὴ τὴν ὠραία φάση τῆς ζωῆς σας, τὴν παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ ἡλικία, νὰ γνωρίσετε ἀληθινὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ σᾶς συνοδεύουν σὲ ὅλη σας τὴ ζωὴ, θὰ δίνουν νόημα καὶ προσανατολισμὸ στὶς ἀναζητήσεις σας. Θὰ ἀκούσετε καὶ θὰ ζήσετε ἐδῶ ἀληθεις, μακριὰ ἀπὸ τὴ βοῆ τοῦ κόσμου. Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ κρατήσετε μέσα σας πολλές ὠραίες ἀναμνήσεις.

Ἐπαναλαμβάνουμε συχνά, ὅτι οἱ κοινωνίες μας κρίνονται ἀπὸ τὸ πῶς βλέπουν τὴν παιδικὴ ἡλικία, ἀπὸ τὸ τί πράττουν γιὰ τὴν προστασία, γιὰ τὴν πρόοδο, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν. Στὴν Ἐκκλησία μας ἡ προστασία τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι ἐντολὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κάλεσε τοὺς μεγάλους νὰ γίνουν σὰν τὰ παιδιά, γιατί σὲ αὐτὰ ἀνήκει ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν (βλ. Μάτθ. ιθ', 13-15 καὶ Λούκ. ιη', 15-17).»

Στὴ συνέχεια, ὁ Παναγιώτατος, ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειά του πρὸς τὸν Διευθυντὴ τῶν Κατασκηνώσεων γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ὁργάνωση τῆς Παιδοπόλεως, καθὼς καὶ πρὸς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Συνδέσμου Παιδοπόλεως «γιὰ τὸ φιλογενὲς καὶ θεοφιλὲς ἔργο του καὶ γιὰ τὴν ἀνεκτίμητη προσφορὰ του στὰ παιδιά μας». Ἐπίσης, ἰδιαίτερες εὐχαριστίες ἐξέφρασε πρὸς τὸν Ἐντιμ. κ. Dragos Γαβριήλ Ζησόπουλο, Πρόεδρο τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Ρουμανίας καὶ μέλος τοῦ Κοινοβουλίου τῆς χώρας, γιὰ τὴν συνδρομὴ του γιὰ τὴν παρουσία παιδιῶν ἀπὸ τὴν Ὁμογένεια τῆς Ρουμανίας στὴν Παιδόπολη, γιὰ δευτέρη φορά, καθὼς καὶ πρὸς τοὺς Ἐντιμ. κυρίους Ἀνδρέα Ἀνδρέου καὶ Σόλωνα Χαράλαμπος γιὰ τὸ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴν κατασκήνωση τοῦ Πατριαρχείου.

Ὀλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἀπέστειλε θερμὸ ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ πρὸς τὸν Μάκ. Πατριάρχη Ρουμανίας κ. Δανιήλ, καὶ τίς πατριαρχικὲς εὐχὲς καὶ εὐλογίες πρὸς τὸν ἀγαπητὸ Ρουμανικὸ λαό.

Ὁ έορτασμός τοῦ θαύματος τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο

Έορτάστηκε στό Σεπτέ Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας τὸ θαῦμα τῆς Ἁγίας ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος καί πανευφήμου Εὐφημίας, τῆς ὁποίας τὸ ἱερό λείψανο βρίσκεται ἀποθησαυρισμένο στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συμπροσευχήθηκε στή Θεία Λειτουργία πού τελέστηκε τήν Τρίτη, 11 Ἰουλίου 2023, ἡμέρα τῆς έορτῆς, ἱερουργούντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καλαβρύτων καί Αἰγιαλείας κ. Ἰερωνύμου, ὁ ὁποῖος χοροστάτησε καί στόν Μ. Έσπερινό, τήν παραμονή τῆς έορτῆς.

Εκκλησιάστηκαν οἱ Ἀρχιερεῖς Σεβ. Γέροντων Δέρκων κ. Απόστολος, Μύρων κ. Χρυσόστομος, Ἰκονίου κ. Θεόληπτος, Γουίνιπεγκ κ. Ἰλαρίων, Καλλιουπόλεως καί Μαδύτου κ. Στέφανος, Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, καί ὁ Θεοφίλ. Ξανθουπόλεως κ. Παῖσιος, κληρικοί, μοναχοὶ καί μοναχές, ἡ Εὐγεν. Γενική Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στήν Πόλη κ. Γεωργία Σουλτανοπούλου, καί πλήθος πιστῶν ἀπό τήν Πόλη, τήν Ἑλλάδα καί τή Μ. Βρετανία.

Μετά τήν Ἀπόλυση, ὁ Παναγιώτατος ἀπευθύνθηκε πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα, ὑποδεχόμενος μὲ ἐγκαρδιότητα στόν Πατριαρχικό Ναό καί στό ἱστορικό Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας τοὺς προσκυνητὲς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

«Ἠλθατε ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος, τήν Αἰτωλοακαρνανία, τήν Ἄρτα, τήν Λειβαδιά, τήν Ἐράτυρα Κοζάνης καί ἀπὸ τήν Μεγάλη Βρετανία, τήν Ἰερὰ Ἀρχιεπισκοπή Θυατείρων. Βρίσκεσθε στήν Πόλη μας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς εὐλαβεστάτους κληρικούς, καθηγητὲς, τήν κυρία Πρόεδρο τοῦ Συλλόγου «Ἄη Μάρκος Ἄρτας», ὅλοι σας εὐσεβεῖς προσκυνητὲς στόν πανίερο τόπο, ὅπου φυλάσσονται ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας τὰ ὅσια καί τὰ ἱερά τοῦ Γένους μας. Ἐδῶ ὑπάρχει παντοῦ ἡ σφραγίδα τοῦ πολιτισμοῦ μας, τὸ ἀποτύπωμα τῆς εὐφυΐας καί τῆς εὐσεβείας τῶν προγόνων μας. Ἐδῶ ἀφουγκράζεται κανεὶς τον σφυγμὸ τῆς ζωντανῆς ἱστορίας τοῦ Γένους καί τῆς Ὁρθοδοξίας. Νιώθετε ἐδῶ τήν εὐλαλή σιωπή τοῦ δικοῦ μας, τοῦ δικοῦ σας, παρελθόντος. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ξένο γιὰ σᾶς, ἀφοῦ κι ἐσεῖς δὲν εἴσθε ξένοι ἐδῶ, στήν πνευματικὴ μήτρα τοῦ Γένους. Ἔχουμε ἀκούσει πολλές φορές ἀπὸ προσκυνητὲς, ὅτι ὅταν βρίσκονται ἐδῶ στήν Πόλη δὲν αἰσθάνονται ὅτι «ἤλθαν», ἀλλὰ ὅτι «ἐπέστρεψαν», ὅτι ξαναἤλθαν ἐδῶ ὅπου ἀνήκουν πνευματικῶς .

Τιμοῦμε σήμερα τήν ἱερά μνήμη τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, τὰ τίμια λεί-

ψανα τῆς ὁποίας φυλάσσονται στὸν Πατριαρχικό μας Ναό, ἐδῶ πού εἴμαστε συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου μας. Δύο φορές τὸν χρόνο ἐκτίθενται στὸν σωλέα πρὸς προσκύνηση, τὴν 11η Ἰουλίου, τὴν ἐπέτειο δηλαδή τοῦ πολυθρῦλῆτου θαύματος τῆς Ἁγίας, καὶ τὴ 16η Σεπτεμβρίου, ἡμέρα τῆς τελειώσεως τῆς Ἁγίας Εὐφημίας διὰ τοῦ μαρτυρίου ὑπὲρ τῆς πίστεως εἰς Χριστὸν κατὰ τὸν διωγμὸ του Διοκλητιανοῦ. Ὅπως πολλοὶ ἀπὸ ἐσᾶς θὰ γνωρίζουν, ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος, τὸ ἔτος 451, ἐδογματίσε καὶ διεκήρυσσε, ἀπέναντι στὸν μοναφυσιτισμὸ καὶ τὸν νεστοριανισμό, τὴν ἔνωση καὶ ἀλληλοπεριχώρηση τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως στὸ ἓνα πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, «ἀσυγχύτως, ἀχωρίστως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως». Αὐτὸ τὸ μυστήριό τῆς θεανθρωπινότητος, τὸ ὁποῖο ἐνσαρκώνει καὶ ἐκφράζει σὲ ὄλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ἡ εὐλογημένη ζωῆ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπεσφράγισε μὲ τὸ θαῦμα τῆς ἡ Ἁγία Εὐφημία. Ἐγράφησαν οἱ δύο Τόμοι γιὰ τὴ Χριστολογία, ὁ ὀρθόδοξος καὶ ὁ αἰρετικός, καὶ τοποθετήθηκαν μέσα στὴ λάρνακα τῆς Ἁγίας, πάνω στὸ στήθος τῆς. Ὅταν ἀνοιξαν τὴ λάρνακα, ὁ μὲν Τόμος τῶν αἰρετικῶν βρέθηκε «κατερριμένος τοῖς ποσὶ», πεταμένος στὰ πόδια τῆς Μεγαλομάρτυρος, ἐνῶ ὁ Τόμος μὲ τὸν Ὅρο τῆς Χαλκηδόνος εἰς τὰς «τιμίας χεῖρας» τῆς. Ἡ Ἁγία τιμᾶται ἕκτοτε ὡς «δογμάτων τῶν πατρικῶν προστάτις».

Στὴ συνέχεια, ὁ Πατριάρχης ἐπεσήμανε ὅτι γιὰ ἐμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους, ἡ τιμὴ τῶν Ἁγίων ἀνήκει στὸν πυρῆνα τῆς ταυτότητός μας.

«Ὅλοι οἱ Ἅγιοι ἀκτινοβολοῦν τὴν δόξα καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἐπουρανίου Βασιλείας Τοῦ. Οἱ ἕορτές καὶ οἱ πανηγύρεις τους, τὰ τίμια λείψανα καὶ οἱ ἱερὲς εἰκόνες τους, τὰ συναξάρια, ἡ ζωὴ καὶ τὰ θαύματά τους, ἡ ἀφοσίωσή τους στὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία Τοῦ, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν πηγὴ πνευματικοῦ πλουτισμοῦ γιὰ ἐμᾶς τοὺς πιστοὺς. Οἱ Ἅγιοι καὶ οἱ Μάρτυρες εἶναι ἐκφραση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμο. Ὅπως ἔχει γραφῆ, «ἡ Ἐκκλησία προχωράει στὴν ἱστορία μὲ τὰ βήματα τῶν Ἁγίων».

Δοξάζουμε τὸν Θεὸν τῆς ἀγάπης γιὰ ὅσα ἐπιδαψιλεύει στὴν Ἐκκλησία Τοῦ. Ἡ πορεία τῆς Ἐκκλησίας στὸν κόσμον δὲν ἐκτυλίσσεται, βέβαια, ἔξω ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα καὶ τὶς ἀντιφάσεις τῆς. Ἀποστολή τῆς εἶναι νὰ λειτουργῇ ὡς «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» (Μάτθ. ε', 14), νὰ ἀγωνίζεται ἀκατάπαυστα γιὰ τὴν ἐν Χριστῷ μεταμόρφωσή του. Ἐμεῖς ἐδῶ στὴν Βασιλεύουσα δὲν μετράμε τὰ πράγματα καὶ τὶς ἐξελίξεις μὲ ποσοτικὰ καὶ ἐξωτερικὰ κριτήρια. Ὅλα βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ Χρι-

στοῦ, πού εἶναι «τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος» (Ἀποκ. β', 13). Ἐκεῖνος εἶναι «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. ιδ', 6). Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἐγγύησις γιὰ τὸ παρὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ γιὰ τὴν εὐλογημένη πορεία τῆς πρὸς τὴν αἰώνιο Βασιλεία Του, «ὅπου ἦχος καθαρὸς ἑορταζόντων καὶ βοώντων ἀπαύστως «Κύριε δόξα Σοί!»».

Αὐτὴ εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἐλπίδα μας, ἡ ὁποία βιώνεται μὲ ιδιαίτερη ἔνταση σὲ κάθε Θεία Λειτουργία, πού πάντοτε ἀποτελεῖ μιὰ ἀναστάσιμη ἐμπειρία. Ἀπὸ ἐδῶ τρέφεται ἡ ἀμετακίνητη βεβαιότητα ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο εἶναι ἄρρηκτα καὶ αἰώνια συνδεδεμένο μὲ τὴν Πόλιν τῶν πόλεων, καὶ ὅτι οἱ ναοὶ καὶ τὰ προσκυνήματά μας καὶ τὰ ἀγιάσματά μας θὰ παραμείνουν ἐς αἰεὶ τόπος ἀνακαινισμού καὶ ἀγιασμοῦ καὶ θὰ χαρίζουν σὲ ὅλους νάματα ζωῆς αἰωνίου.

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις καὶ μὲ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ τιμῆς, σᾶς καλωσορίζουμε ὅλους σας, φίλοι προσκυνητές, εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν παρουσία καὶ τὴ συμπροσευχή σας στὸν πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ καὶ στὴν πανήγυρη τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας, ἀπὸ τὸ τίμιο σκῆνος τῆς ὁποίας πάντες «ρῶσιν ἀρνούμεθα ἀδαπάνητον», «τὰς ψυχὰς φωτιζόμεθα καὶ νοὺν ἐλλαμπόμεθα». Ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς νὰ σᾶς εὐλογῇ καὶ νὰ σας σκέπη, νὰ χαρίζῃ ὑγεία καὶ ὅλα τὰ σωτηριώδη δωρηματά Του σὲ ἐσᾶς καὶ τοὺς ἀγαπημένους σας.»

Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος μοίρασε τὸ ἀντίδωρο καὶ μικρὲς εὐλογίες πρὸς τοὺς πιστοὺς καὶ ἔβγαλε ἀναμνηστικὲς φωτογραφίες μαζί τους στὴν ἀύλη τοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Μακεδονίας στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐπισκέφθηκε τὸ Σάββατο, 15 Ἰουλίου 2023, ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Δημοκρατίας τῆς Βορείου Μακεδονίας Ἐξοχ. κ. Dimitar Kovačevski, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὴν Πόλη στὸ πλαίσιο ἰδιωτικῆς ἐπισκέψεως.

Ὁ Ἐξοχ. κ. Πρωθυπουργὸς ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὴν Α.Θ. Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, καὶ εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ συζητήσουν σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα θέματα ἀμοιβαίου ἐνδιαφέροντος.

Προηγουμένως, ὁ Ἐξοχ. κ. Kovačevski προσκύνησε στὸν Πάνσεπτο

Πατριαρχικό Ναό.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Χαλκηδόνα γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν 630 Ἀγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος παρέστη συμπροσευχόμενος, ἀπὸ τὸ Ἱ. Βῆμα τοῦ Ἱ. Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος Χαλκηδόνας, στὴ Θεία Λειτουργία, πού τελέστηκε τὴν Κυριακὴ, 16 Ἰουλίου 2023, ἡμερὰ κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμη τῶν 630 Ἀγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων πού συγκρότησαν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο.

Στὴ Θεία Λειτουργία προεξῆρχε ὁ ἐπιχώριος Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, συμπαραστατούμενος ἀπὸ τοὺς Θεοφίλ. Ἐπισκόπους Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανὸ καὶ Τράλλεων κ. Βενιαμίν, στὸ τέλος τῆς ὁποίας ὁ Σεβασμιώτατος ἀπηύθυνε ὁμιλία πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα ὑπογραμμίζοντας τὴ σημασία τῶν ἀποφάσεων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου γιὰ τὴν ἀποστολὴ καὶ τὴν εὐθύνη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὸν περίφημο 28ο Κανόνα.

Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ ἑορτάζων τα ὀνομαστήριά του, Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Αἴτιος, Διευθυντῆς τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου.

Μετὰ τὴν Ἀπόλυση ὁ Παναγιώτατος μοίρασε στὸ ἐκκλησίασμα τὴν εἰκόνα τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς Δ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: Σήμερα καλούμαστε ὅλοι, πρόσωπα καὶ θεσμοί, νὰ ἀνανεώσουμε τὴ δέσμευσή μας γιὰ διάλογο καὶ γόνιμη συνύπαρξη

Τὴ σημασία τοῦ διαθρησκευτικοῦ καὶ διαπολιτισμικοῦ διαλόγου γιὰ τὴν ἄρμονικὴ συνύπαρξη διαφορετικῶν θρησκειῶν καὶ πολιτισμῶν καὶ τὴν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν λαῶν ὑπογράμμισε ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος στὴν ὁμιλία τοῦ κατὰ τὴν ἑναρξὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου πού διοργανώθηκε τὴν Τετάρτη, 19 Ἰουλίου 2023, ἀπὸ τὸ Πρόγραμμα Aladdin τῆς UNESCO καὶ τὸ Διεθνὲς Θερινὸ Πανεπιστήμιο γιὰ τὴ Διαπολιτισμικὴ Ἠγεσία,

στην Αΐθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Bahçeşehir της Πόλεως, και ήταν αφιερωμένο στη μνήμη του Αρχιεραββίνου René-Samuel Sirat.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έπεσήμανε, μεταξύ άλλων, ότι, σήμερα, καλούνται όλοι, πρόσωπα και θεσμοί, να ανανεώσουν τη δέσμευσή τους για διάλογο και γόνιμη συνύπαρξη. «Εν μέσω των ανθρώπινων καταστροφών του 20ού αιώνα και των προκλήσεων που συνεχίζουμε να αντιμετωπίζουμε σήμερα, ή ζωή και το έργο του Αρχιεραββίνου Sirat λειτουργούν ως σημάδι ελπίδας, οδηγώντας σε ένα μέλλον όπου η γνώση νικά την άγνοια, ο διάλογος έκτονώνει τις συγκρούσεις και η ένότητα υπερισχύει της διαίρεσης», κατέληξε ο Παναγιώτατος.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης στον πανηγυρίζοντα Ί. Ναό της Αγίας Παρασκευής Πικριδίου

Τη θλίψη του για την οικολογική καταστροφή που συντελείται στην Ελλάδα, λόγω των πυρκαγιών, αλλά και για τον θάνατο των δύο πιλότων της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας, που έχασαν τη ζωή τους την ώρα του καθήκοντος, εξέφρασε ή Α. Θ. Παναγιώτης ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, στην ομιλία του, μετά τη Θεία Λειτουργία κατά την οποία χοροστάτησε την Τετάρτη, 26 Ιουλίου 2023, στον πανηγυρίζοντα Ί. Ν. Αγίας Παρασκευής Πικριδίου, ο οποίος έχει παραχωρηθεί προς έξυπνότερη της Ρουμανόφωνης παροικίας της Πόλεως.

«Επιλαμβανόμεθα δὲ τῆς εὐκαιρίας νὰ εκφράσωμεν καὶ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τὴν θλίψιν μᾶς διὰ τὴν οικολογικὴν καταστροφὴν ποὺ συντελεῖται στὴν γειτονικὴ μας Ἑλλάδα, λόγω τῶν πύρινης λαίλαπας, καθὼς καὶ τὴ συμπαράστασί μας πρὸς τὸν προσφιλέστατον ἑλληνικὸν λαὸν διὰ τὴν σκληρὰν αὐτὴν δοκιμασίαν ποὺ βιώνει καὶ εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη χθὲς καὶ ὁ θρῆνος διὰ τὴν ἀπώλειαν δύο νέων πιλότων τῆς Ἑλληνικῆς Πολεμικῆς Αἰεροπορίας, οἱ ὅποιοι ἔχασαν τὴ ζωὴ τους στὸ μέτωπο τῆς πυρκαϊᾶς ἐπιτελῶντας τὸ καθήκον τους. Εἶη ἡ μνήμη τους αἰωνία καὶ ἀληστος καὶ εἶθε τὸ παράδειγμα τῆς αὐτοθυσίας καὶ τῆς προσφορᾶς τους πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους νὰ μας ἐμπνέῃ ὅλους καὶ νὰ παρηγορῇ τοὺς οἰκειοὺς τους», εἶπε ἐμφανῶς συγκινημένος ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ὁ Παναγιώτατος, νωρίτερα, στὴν ομιλία του, ὑπενθύμισε ὅτι ἡ ἱστο-

ρική Κοινότητα Πικριδίου κατείχε ιδιαίτερη θέση στην καρδιά του αοίδιμου Προκατόχου του, Πατριάρχου Δημητρίου, καθώς σὲ αὐτὸ τὸν Ἱερό Ναὸ τέλεσε τὴν πρώτη χοροστασία του, λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἀνάρρησή του στὸν πάνσεπτο Οἰκουμενικὸ Θρόνο. «Καὶ ἰδοὺ, 51 ἔτη ἀργότερα, ἀξιούμεθα σήμερα παρὰ Θεοῦ, νὰ ἐπισκεφθοῦμε καὶ πάλιν καὶ ἡμεῖς, ὁ ταπεινὸς διάδοχος αὐτοῦ, τὴν προσφιλῆ αὐτῆ Κοινότητα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς», εἶπε ὁ Πατριάρχης, ἐπισημαίνοντας τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποία κυλᾷ ὁ χρόνος.

«Πράγματι, περνᾷ τόσο γρήγορα ὁ χρόνος, ὥστε νὰ δημιουργῆ μεταλαχολικὲς σκέψεις, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀπελπισία σὲ ὄσους χωλαίνουν περὶ τὴν πίστιν. Ἐμεῖς ὅμως, οἱ ἔχοντες τὸ μοναδικὸν προνόμιον νὰ ζοῦμε ἐδῶ εἰς τὴν Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ νὰ εἴμεθα τέκνα τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, τῆς αἰεὶ ἐσταυρωμένης καὶ αἰεὶ ἀναστημένης, εἴμεθα διαρκῶς συνεπαρμένοι ἀπὸ τὸ ἐξαίσιον γεγονός τῆς Ἀναστάσεως.

Διὰ τὴν πίστι τους εἰς τὸν Ἀναστάντα Κύριο ὠδηγήθηκαν στὸν θάνατο ἀναρίθμητοι μάρτυρες, ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τὴν νεομάρτυρα Ἁγία Ἀργυρῆ τὴν ἐν Πικριδίῳ, ἡ ὁποία ἐμαρτύρησε πρὶν ἀπὸ τρεῖς αἰῶνας, μέχρι καὶ τὴν Ἁγία Ὀσιοπαρθενομάρτυρα Παρασκευή. Naί, ἀσύλληπτος ἀριθμὸς μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν! Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς Ἀναστάσεως, οἱ ἀρνηταὶ τοῦ Κυρίου, μὲ δωροδοκίες καὶ ἀπειλές, ἐζήτησαν νὰ ἀποσιωπήσουν καὶ νὰ παραμερίσουν τὸ θαυμαστὸ καὶ μοναδικὸ αὐτὸ γεγονός. Νέρωνες καὶ Διοκλητιανοὶ μὲ τὴν φωτιά, μὲ τὰ θηρία καὶ μὲ τὸ ξίφος, ἐπολέμησαν τοὺς πιστοὺς Τοῦ. Καὶ σήμερα, μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ σὲ πολλὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς ὑψηλοῦ συνεχίζεται ἀμείλικτος ὁ πόλεμος. Ἡ ἀλήθεια πολεμάται. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀναστάντος συχνὰ διώκονται. Οἱ σύγχρονοι ἀρνητὲς τοῦ Ἰησοῦ τὸν θέλουν «νεκρό», τὸν θέλουν μόνον ἄνθρωπο, διδάσκαλο, φιλόσοφο, παιδαγωγό. Τὸν θέλουν μῦθο, φαντασία, πλάνη, ἀπάτη, ἀλλὰ ὄχι Θεό!

Ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ ὑψίστη πραγματικότης. Εἶναι ζωὴ καὶ ἀνάστασις κάθε ἀνθρώπου. «Ἰδοὺ ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε», διασαλπίζει ὁ Ἀναστάς. Μὲ τὴν βεβαιότητα αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ τῆς «κοινῆς ἀναστάσεως», τιμοῦμε σήμερα τὴν μνήμη τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ ὁποία ἐμαρτύρησε διὰ τὴν πίστιν τῆς εἰς τὸν Ἀναστάντα, σὲ λίγες ἡμέρες ἐορτάζουμε τὴν Μεταμόρφωσι, τὴν Παναγία τοῦ Δεκαπενταγούστου, τὴν μεγάλη Ἑορτὴ τῆς Ἰνδίκτου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Καὶ ἐμεῖς οἱ Ρωμηοί, παρὰ τὰ σύννεφα ποὺ ἔρχονται ἢ

ἀκόμη γίνονται καταιγίδες καὶ παρέρχονται, παρὰ τὴν ἐναλλαγὴ τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν καὶ καταστάσεων, «ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν» ἐν τῷ θαυμαστῷ Θεῷ καὶ τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ, δὲν δημιουργοῦμε μικρολόγους ἱστορίας, ἀλλὰ γράφουμε ἱστορία ἐδῶ εἰς τὸν τόπον τῶν Πατέρων μας, μὲ ἀκλόνητη πίστι στὴν πρόνοια τοῦ Κυρίου τῶν ὄλων».

Στὴ συνέχεια, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εὐχαρίστησε ἰδιαίτερος τὸν Ἐπόπτη τῆς Περιφερείας Ταταούλων, Σεβ. Μητροπολίτη Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανο, «τὸν φιλακόλουθο καὶ φίλεργο Ἐπόπτη τῆς Περιφερείας Ταταούλων, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἀρχιερατικῆς προϊσταμενίας του, ὡς ἀληθῆς φορεὺς τοῦ πνεύματος τοῦ Φαναρίου, ἐπιδεικνύει ἔντονον καὶ διαρκῆς ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν Κοινότητα Πικριδίου καὶ διὰ τὸ Ρουμανόφωνον ποιμνιον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀνύστακτος μέριμνα καὶ φροντίς τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας παρεχώρησε τὸν Ἱερόν τοῦτον Ναὸν διὰ τὴν κάλυψιν τῶν λατρευτικῶν καὶ ποιμαντικῶν ἀναγκῶν του». Ἐπίσης, ἐπαίνεσε τὸν Ἱερατικῶς Προϊστάμενο π. Σέργιο Vlad, «ὁ ὁποῖος μαζὶ μὲ τὴν χαριτωμένη οἰκογένειά του φροντίζουν ἀνυστάκτως καθ' ὅλον τὸ ἔτος γιὰ τὴν εὐρυθμη λειτουργία τῆς Κοινότητος».

Ἀκολούθως, ὁ Παναγιώτατος καλωσόρισε ἐγκαρδίως τοὺς Ἐλλογιμ. κυρίους Δρᾶ Jeff Lansdale, Πρόεδρο τῆς Ἀμερικανικῆς Γεωργικῆς Σχολῆς, καὶ Δρᾶ Κωνσταντῖνο Ρότσιο, Κοσμήτορα τοῦ Perrotis College, τοὺς ὁποῖους εὐχαρίστησε γιὰ μία ἀκόμη φορὰ γιὰ τὴν πρόσφατη τιμητικὴ ἀναγόρευσίν Του σὲ ἐπίτιμο Καθηγητῆ Περιβαλλοντικῆς Ἐπιστήμης τοῦ Perrotis College, στὸ πλαίσιο τῆς τελετῆς ἀποφοιτήσεως τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξης τῶν δύο Λυκείων, Γενικοῦ καὶ Τεχνικοῦ, τῆς Ἀμερικανικῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης.

«Βλέποντας τὰ γεμᾶτα αἰσιοδοξία καὶ ὄνειρα διὰ τὸ μέλλον των φωτεινὰ πρόσωπα τῶν τελειοφοίτων σας, Ἐλλογιμῶτατοι, ἀνεκαλέσαμεν μὲ συγκίνησι εἰς τὴν μνήμην μας καὶ τὰ ὄνειρα τῆς δικῆς μας γενεᾶς κατὰ τὴν ἀποφοιτήσιν μας ἀπὸ τὴν κατὰ Χάλκην γεραρὰν Θεολογικὴν Σχολὴν, ἡ ὁποία δυστυχῶς παραμένει κλειστὴ καὶ σιωπηλὴ ἐπὶ 52 ὀλόκληρα ἔτη, ἀποστερῶντας, παρὰ πᾶσαν ἔννοιαν δικαίου, τὸ Οἰκουμενικόν μας Πατριαρχεῖον ἀπὸ τὸν θεολογικὸν βραχίονα αὐτοῦ ἐκπαιδεύσεως καὶ καταρτίσεως μελλοντικῶν κληρικῶν καὶ στελεχῶν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θεωροῦμε ἐξαιρετικῆς σημασίας τὴν συνεργασίαν ἡ ὁποία διανοίγεται με-

ταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Γεωργικῆς Σχολῆς διὰ τὴν στήριξιν τῆς νεολαίας μας τόσοσ τῆς Πόλεως ὅσον καὶ τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος μας, Ἰμβρου, μέσω τῆς δυνατότητος φοιτήσεως νέων τῆς Ὁμογενείας μᾶς εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Γεωργικὴν Σχολήν, μὲ σκοπὸ τὴν εἰδίκευσίν τους εἰς τὸν ἀγροτικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν τομέα, ἀλλὰ καὶ τὴν καλλιέργειαν οἰκολογικῆς συνειδήσεως, τὴν ὁποίαν ἔχομεν θέσει ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς κεντρικοὺς πυλῶνες τῆς ταπεινῆς Πατριαρχείας μας.»

Ἐπίσης, καλωσόρισε μὲ θερμοὺς λόγους καὶ τοὺς Ἐντιμ. κυρίους Κωνσταντῖνο Χανιωτάκη, Πρόεδρο τῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλληνοαμερικανικῶν Ὁργανώσεων Ἰλλινόϊς, καὶ Ἰωάννη Κατσιμπαρη, Πρόεδρο τῆς Πανηπειρωτικῆς Ὁμοσπονδίας Ἀμερικῆς καὶ Ἀντιπρόεδρο τοῦ Ἀμερικανοελληνικοῦ «Κογκρέσου» τοῦ Μίσιγκαν.

Προηγούμενως, τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος.

Ἐκκλησιάσθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Βρυούλων κ. Παντελεήμων, Πισιδίας κ. Ἰῶβ καὶ Προύσης κ. Ἰωακείμ, ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Φιλομηλίου κ. Θεοφάνης καὶ πλῆθος πιστῶν. Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Πανοσιολ. Διάκονος κ. Οἰκουμένιος Ἀμανατίδης, Κωδικογράφος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας, ὁ Παναγιώτατος τέλεσε τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῆς ἀειμνήστου Εἰρήνης Τσάκου, συζύγου τοῦ Ἐντιμολ. Ἀρχοντος τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Παναγιώτου Τσάκου, μεγάλου δωρητοῦ τῆς Κοινότητος Πικριδίου.

Ἐπικοινωνία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ τοὺς Μητροπολίτες Δημητριάδος καὶ Ρόδου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπικοινωνήσε τηλεφωνικῶς τὴν Παρασκευή, 28 Ἰουλίου 2023, μὲ τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ κ. Ἰγνάτιο καὶ Ρόδου κ. Κύριλλο, καὶ ἐξέφρασε τὴ συμπάθεια καὶ συμπαράσταση τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας στὸ δοκιμαζόμενο ἀπὸ τίς καταστροφικὲς πυρκαγιῆς ποιμνιὸ τους.

Ἡ πρώτη Παράκληση τοῦ Δεκαπενταύγουστου καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Σολομονῆς στὸ Φανάρι

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε στὸν Α' Παρακλητικὸ Κανόνα πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὸ ἀπόγευμα τῆς Τρίτης, 1η Αὐγούστου 2023.

Τὸ πρωὶ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Σολομονῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἱερὸ λείψανο φυλάσσεται στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, ὁ Παναγιώτατος συμπροσευχήθηκε κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία, πού τελέστηκε ἱερουργούντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἰκονίου κ. Θεολήπτου.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Σεβ. Μητροπολιῖτες Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στέφανος, Κυδωνιῶν κ. Ἀθηναγόρας καὶ Προύσης κ. Ἰωακείμ, ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Ξανθουπόλεως κ. Παῖσιος, καὶ πιστοὶ ἀπὸ τὴν Πόλη καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Τὴν παραμονή, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰκονίου χοροστάτησε στὸν Μ. Ἐσπερινὸ τῆς ἑορτῆς.

Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: «Τὸ Πατριαρχεῖο μας, παρ' ὅλες τὶς ἐξωτερικὲς ἀλλαγὲς ἐπιμένει νὰ ζεῖ, νὰ ἀκτινοβολεῖ σὲ ὅλη τὴν Οἰκουμένη. Δεκαεπτὰ ὀλόκληρους αἰῶνες εἴμαστε ἐδῶ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς μετακινήσει κανεὶς»

Σὲ κατανυκτικὴ ἀτμόσφαιρα ἑορτάστηκε ἡ μεγάλη Δεσποτικὴ ἑορτὴ τῆς Θείας Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, στὴν Πρῶτη των Πριγκηποννήσων, ὅπου ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε τὴν Κυριακή, 6 Αὐγούστου 2023, κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία πού τελέστηκε στὴ φερώνυμη Πατριαρχικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς νήσου.

Ἐκκλησιάστηκε ὁμιλος Ἀρχόντων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ Ἑλληνοαμερικανῶν πιστῶν ἀπὸ τὶς ΗΠΑ, ὁ Ἐντιμ. κ. Θεόφιλος Γεωργάκης, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη, καὶ πλῆθος πιστῶν. Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε ὁ Πανοσιολ. Τριτεύων κ. Καλλίνικος.

Στὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας ὁ Παναγιώτατος εὐλόγησε, κατὰ τὴν παράδοση, τὰ σταφύλια, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν Ἀπόλυση διένειμε στοὺς πιστοὺς.

Στὴ συνέχεια πραγματοποιήθηκε μικρὴ ἑορταστικὴ ἐκδήλωση μὲ «πρωταγωνιστὲς» τὰ παιδιά τῆς κατασκήνωσης, κατὰ τὴν ὁποία τὸν Πατριάρχη καλωσόρισαν ἡ Εὐγεν. κ. Μαρία Ἀποστολίδου, Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τῆς Παιδοπόλεως καὶ τῆς Στέγης Ἐργαζομένης Νεάνιδος, καὶ ὁ Ἐντιμολ. Ἀρχων Πριμικήριος κ. Ἀδαμάντιος Κομβόπουλος, Διευθυντὴς τῆς Κατασκήνωσης.

Ὁ Παναγιώτατος στήν ὁμιλία του, ἐπαίνεσε καί εὐχαρίστησε ὄλους ὅσοι ἐργάζονται καί μοχθοῦν γιά τήν φιλοξενία τῶν παιδιῶν τῆς Ὁμογενείας, καί ἐξέφρασε τήν χαρά του πού κατὰ τήν πρώτη κατασκευαστική περίοδο ἔκαναν τίς διακοπές τους, γιά δεύτερη φορά, παιδιά ἀπό τήν Ὁμογένεια τῆς Ρουμανίας, ἐνῶ προσεχῶς θά φιλοξενηθοῦν παιδιά ἀπό τήν σκληρὰ δοκιμαζόμενη Οὐκρανία, πού σήμερα ζοῦν στήν Μητρόπολη Προύσης.

Ἀπευθυνόμενος στά παιδιά, ὁ Πατριάρχης, τὰ συμβούλευσε πατρικά καί τὰ παρακάλεσε νά ζήσουν τή ζωή τους κοντά στήν Ἐκκλησία, καί νά τρέφονται μέ τήν πίστη καί τήν ἐλπίδα της. «Νά χαίρεσθε τίς λειτουργίες, τίς ἑορτές, νά βιώνετε τὸ ἦθος καί τὸν πολιτισμὸ της. Νά μὴ λησμονήσετε ποτὲ ὅτι ἡ πίστη στὸν Χριστὸ εἶναι πηγὴ ἐλευθερίας, δημιουργικότητας, ἀνθρωπιᾶς, χαρᾶς, ἀτελειῶτων χαρισμάτων», τόνισε ὁ Παναγιώτατος καί στὴ συνέχεια ἀναφέρθηκε στήν συμβουλή πού τοῦ εἶχε δώσει κατὰ τήν εἰς διάκονο χειροτονία του, στίς 13 Αὐγούστου 1961, ὁ Μητροπολίτης πού τὸν χειροτόνησε καί πνευματικὸς τοῦ πατέρος, τότε Ἰμβρου καί Τενέδου Μελίτων, ὁ ὁποῖος χρησιμοποιῶντας τὰ λόγια τῆς Εὐαγγελικῆς περικοπῆς τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, τὸν προέτρψε νά μὴ βλέπει, νά μὴν ἀκολουθεῖ κανέναν ἄλλο στὴ ζωή του, παρὰ μόνον τὸν Ἰησοῦ. «Ὅλη ἡ ζωή μας ἦταν προσπάθεια νά ἐφαρμόσουμε αὐτὴν τὴν προτροπὴ τοῦ Γέροντά μας», πρόσθεσε ὁ Παναγιώτατος.

Στὴ συνέχεια, ἐξέφρασε τήν χαρά του γιά τὴν παρουσία τοῦ ὁμίλου Ἀρχόντων Ὁφφικιαλίων τῆς Μ.τ.Χ.Ε., καί ἄλλων προσκυνητῶν ἀπὸ τίς ΗΠΑ, στὸ πλαίσιο μίας πρωτοποριακῆς πρωτοβουλίας πού ἔθεσε ὑπὸ τὴν αἰγίδα του τὸ Τάγμα των Ὁφφικιαλίων τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα, προκειμένου νά ἐνισχύσουν τοὺς δεσμοὺς τῆς νεολαίας τῆς Ὁμογενείας τῶν ΗΠΑ μέ τὸ σεπτὸ Κέντρο τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Γιά τὸν σκοπὸ αὐτὸ πέντε νέοι καί νέες ταξίδεψαν μαζί τους ἀπὸ τὴν Ἀμερική, καί ἔγιναν δεκτοὶ ἀπὸ τὸν Παναγιώτατο, τὴν περασμένη Παρασκευή, 4 Αὐγούστου, μέ τὸν ὁποῖο εἶχαν τὴν εὐκαιρία νά συζητήσουν θέματα πού τοὺς ἀπασχολοῦν καί νά λάβουν τὴν Πατριαρχικὴ εὐλογία του καί τίς πατρικὲς εὐχές του.

Ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς προσκυνητὲς ἀπὸ τίς ΗΠΑ, ὁ Παναγιώτατος, ἐξέφρασε τὴν χαρά του γιά τὴν παρουσία τους καί τοὺς ζήτησε ὅταν ἐπιστρέψουν στήν Ἀμερική, νά μεταφέρουν στὸν Σέβ. Ἀρχιεπίσκοπο κ. Ἐλπιδοφόρο, «τὸν νέο, δυναμικὸ καί ἐργατικότερο Ποιμενάρ-

χη τους», στους ύπολοιπους Ἄρχοντες, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἄρχοντα Δρ Ἀντώνιο Λυμπεράκη, στὶς Κοινότητές τους, καὶ σὲ ὅλη τὴν προσφιλή ὁμογένεια, «τὴν στοργή, τὴν εὐλογία, τὴν ἀγάπη ὅλων μας ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πατριάρχη».

Καὶ ὁ Παναγιώτατος συνέχισε:

«Σὰς σκεπτόμεθα, Ἄρχοντες καὶ ἀγαπητοὶ προσκυνηταὶ ἀπὸ τὴν Ἀμερική, σὰς εὐγνωμονοῦμε γιὰ ὅ,τι σκέπτεσθε καὶ πράττετε γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖον, ὑπολογίζουμε σὲ ἐσᾶς καὶ τὴν ὑποστήριξή σας. Γνωρίζετε ὅτι οἱ πολιτικὲς συγκυρίες συρρίκνωσαν τὴν Ὁμογένεια τῆς Κωνσταντινουλῆς, μείναμε πολὺ λίγοι, ἀλλὰ ὅπως ἔλεγε ὁ Πατριάρχης Ἀθηνᾶς, «καὶ ἀμέτρητοι!». Λίγοι καὶ ἀμέτρητοι. Γιατί μαζί μὲ ἐμᾶς εἶναι καὶ οἱ ψυχὲς ἀναριθμητῶν ὁμογενῶν ποὺ ἔζησαν σὲ αὐτὰ τὰ μέρη, γύρω ἀπὸ τὸ Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, γύρω ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο μας, τὸ ὁποῖο, παρ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἐξωτερικὲς ἀλλαγές καὶ συνθήκες, ἐπιμένει νὰ ζεῖ, νὰ ἀκτινοβολεῖ σὲ ὅλη τὴν Οἰκουμένη, 17 ὀλόκληρους αἰῶνες εἴμαστε ἐδῶ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μας μετακινήσει κανεὶς».

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του, ὁ Πατριάρχης εὐχαρίστησε καὶ πάλι τὸν Διευθυντὴ τῆς Κατασκηνώσεως καὶ τὸ Δ.Σ. τῆς Παιδοπόλεως γιὰ τὸ ἔργο ποὺ προσφέρουν, καθὼς καὶ ὅλους τοὺς ἐπώνυμους καὶ ἀνώνυμους δωρητές, ποὺ στηρίζουν τὴν λειτουργία της, καὶ καλωσόρισε μὲ θερμοὺς λόγους τὸ νέο Πρόξενο τῆς Ἑλλάδος Ἐντιμ. κ. Γεωργάκη.

Τὴν παραμονὴ τῆς ἑορτῆς, ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε κατὰ τὸν Μ. Ἑσπερινὸ στὴν πανηγυρίζουσα Ἱ. Μονὴ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στὴ νῆσο Ἀντιγόνη των Πριγκηποννήσων.

Ὁ Παναγιώτατος στὴν ὁμιλία του, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στὸ γεγονός τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, σημείωσε:

«Ἡ ἀποστολὴ ἐκάστου ἐξ ἡμῶν δὲν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον ἡ θεωρία καὶ ἡ ἀπομόνωσι, ἡ βίωσις τῆς μεταμορφώσεως στὴ δική μας ζωὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ μετάδοσις της στὸν πλησίον. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ μήνυμα καὶ συνάμα ἡ πρόσκλησις τῆς σημερινῆς ἑορτῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησία: κατὰ τὴν σύγχρονη ἐποχὴ μας τῶν ραγδαίων μετασχηματισμῶν, παντὸς εἶδους καὶ πάσης φύσεως, ἀπευθύνεται ἡ ἀγωνιώδης ἔκκλησις πρὸς τὴν Ἐκκλησία νὰ μεταμορφώσῃ τὸν κόσμον.

Προκειμένου, ὅμως, νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν ἀποστολή της αὐτὴ καὶ νὰ ζήσῃ ὁ κόσμος μας τὴν ἀληθινὴ ἐν Χριστῷ μεταμόρφωσι, ἀναβοῶντας μαζί μὲ τὸν Πέτρο, «καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι», πρέπει

νά ἐμφανισθῆ καὶ ἡ Ἐκκλησία «ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ», ὡς ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ὅπως τὴν ὀνομάζουμε στὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως. Καὶ δὲν ἀναφερόμεθα ἐδῶ μόνον εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», ἀλλὰ κυρίως εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, εἰς τὴν εὐστάθειαν τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ποία εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερα; Ποία εἶναι ἡ κοινὴ μαρτυρία καὶ διακονία τῆς στὸν σύγχρονο κόσμου;

Βιώνουμε τὸν ἀποτρόπαιο καὶ ἀτελείωτο μέχρι στιγμῆς πόλεμο στὴν Οὐκρανία, ὅπου Ὁρθόδοξο κράτος μάχεται, μὲ τὶς πατρικῆς καὶ Πατριαρχικῆς εὐλογίες τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας, ἓνα ἄλλο ἀδελφὸ Ὁρθόδοξο λαό. Καὶ καταλαβαίνετε ὅτι ἐννοῶ ἐδῶ τὸν Πατριάρχη τῆς Ρωσσίας Κύριλλο, ὁ ὁποῖος εὐλογεῖ μὲ τὰ δύο χεῖρια τοῦ αὐτὸν τὸν ἀποτρόπαιο, διαβολικὸ πόλεμο, ἀντὶ νὰ τὸν καταδικάσῃ. Ζοῦμε τὴν παρὰ πᾶσαν ἔννοϊαν ἐκκλησιαστικῆς νομιμότητος εἰσπήδησι μιᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ πάλι τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, στὸ κανονικὸ ἔδαφος παλαιφάτου Πατριαρχείου τῆς Ἀνατολῆς, στὴν Ἀφρική, πού εἶναι ἔδαφος τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Γευόμεθα ἐπὶ σχεδὸν πέντε χρόνια τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην διὰ τῆς μονομεροῦς διακοπῆς κοινωνίας ἀπὸ μέρους θυγατρὸς Ἐκκλησίας, ὄχι βεβαίως διὰ λόγους δογματικούς, ἀλλὰ σαφῶς γιὰ λόγους γεωπολιτικῆς σκοπιμότητος, ἐνδεδυμένους, μάλιστα, ἐσχάτως μὲ τὸ περιβλημὰ ἀσυνάρτητων καὶ προσβλητικῶν κατηγοριῶν ἐναντίον τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατηγοριῶν περὶ «ἐκκλησιολογικῆς αἰρέσεως»! Ἄπαγε τῆς βλασφημίας! Αὐτοὶ πού τὰ λένε αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς βάρος τοῦ Πατριαρχείου μᾶς ἄς δοῦν, ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν δοκὸν πού εἶναι μέσα στὸν ὀφθαλμὸν τους καὶ ἄς ἀφήσουν τὸ ἰδικὸν μας κάρφος, πού εἶναι πολὺ μικρότερον, ἐὰν ὑπάρχει καθόλου, ἀπέναντι στὴν δική τους τὴν δοκὸ πού τοὺς ἔκανε νὰ μὴν βλέπουν τὴν πραγματικότητα.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω θεολογικῶς ἀστηρίκτους, ἐκκλησιολογικῶς ἀβασίμους καὶ κανονικῶς ἀνερείστους ἰσχυρισμούς, ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως, ἡ Ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, συνεχίζει ἀκλόνητη νὰ ὀρθοτομῇ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ νὰ ἐκπέμπῃ ἀπὸ τὸ ταπεινὸ ἀλλὰ ἀειφεγγές Φανάρι Θεαβώρειο φῶς, ἀγογγύστως ὑπομένουσα «ἐμπυτισμούς καὶ μᾶστιγας καὶ κολαφισμούς καὶ Σταυρὸν» διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἡγαπημένων τέκνων τῆς ἀπὸ περᾶτων ἕως περᾶτων τῆς οἰκουμέ-

νης, από τῆς μεγαλυτέρας θυγατρὸς αὐτῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας ἕως καὶ τῆς νεωτέρας ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Ἡ ἀγάπη τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας οὐδέποτε ἐκπίπτει!»

Στὴν ὁμιλία του συνεχάρη τὴν ὑπὸ τὸν Ἐντιμολ. Ἀρχοντα τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Αντώνιο Παριζιάνο νέα Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κοινότητος, καὶ εὐχήθηκε «εὐκαρπον ἔργον καὶ καλὴν δύναμιν στὰ εὐθυνέμορτα καθήκοντά της, πάντοτε ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν καὶ τὴν πατρικὴν συμπαράστασιν τοῦ ποιμενάρχου σας ἀδελφοῦ ἁγίου Πριγκηποννήσων».

Προηγουμένως, τὸν Παναγιώτατο καλωσόρισε ὁ Ἐντιμολ. κ. Αντώνης Παριζιάνος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στὶς ποικίλες δυσκολίες πού καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσει ἡ νέα Ἐφοροεπιτροπὴ τῆς ὀλιγαρίθμου Κοινότητος τῆς Ἀντιγόνης γιὰ τὴν συντήρησιν καὶ διαφύλαξιν τῆς Κοινοτικῆς περιουσίας.

Μετὰ τὸν Ἐσπερινὸ ὁ Παναγιώτατος τέλεσε Τρισάγιο στὸ παρακείμενο Κοιμητήριον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν μακαριστῶν ποιμεναρχῶν τῶν Πριγκηποννήσων, τῶν ἐφημερίων τῆς Κοινότητος καὶ τῶν κεκοιμημένων κατοίκων τῆς νήσου.

Ὁ Παναγιώτατος στὴν Παναγία Ἐξ Μαρμάρων

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε στὸν Παρακλητικὸ Κανόνα, στὸν Ἱ. Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἐξ Μαρμάρων, τὸ ἀπόγευμα τῆς Τρίτης, 8 Αὐγούστου 2023.

Συμπροσευχήθησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σηλυβρίας κ. Μάξιμος, Ἐπίσκοπος τῆς Περιφερείας Ὑψωμαθειῶν, καὶ ἀρκετοὶ πιστοί.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ πανηγυρίζον Μετόχι τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος στὸν Γαλατᾶ

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε στὶς 9 Αὐγούστου 2023, κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία πού τελέστηκε στὸ Μετόχι τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος Ἁγίου Ὁρους, στὸν Γαλατᾶ τῆς Πόλεως, γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τοῦ Ἰαματικοῦ κατὰ τὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο. Τὴ Θεία Λειτουργία τέλεσε ὁ Πανοσιολ. Μ. Σύγκελλος κ. Ἰάκωβος καὶ ἐκκλησιάστηκε πλῆθος ρωσοφῶνων πιστῶν.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος, ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του πού βρέ-

θηκε στο Μετόχι του Ἁγίου Παντελεήμονος γιὰ νὰ συνεορτάσει μὲ τοὺς Χριστιανούς τῆς περὶ αὐτὸ Κοινότητος.

«Δοξάζουμε τὸν ἅγιο Θεὸ πού μᾶς ἀξιώνει καὶ ἐφέτος νὰ συναντηθοῦμε καὶ νὰ συμπροσευχηθοῦμε στὸν πανηγυρίζοντα αὐτὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα. Τὸν εὐχαριστοῦμε τὸν ἅγιο Θεὸ διότι ἀπὸ πέρυσι τέτοια μέρα καὶ μέχρι σήμερα θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν συμβεῖ πολλά καὶ πολὺ δυσάρεστα καὶ ἐδῶ ὅπως συμβαίνουν δυστυχῶς σὲ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου. Ἐμεῖς συναντώμεθα σήμερα ἐδῶ, ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο πάλι, μὲ ἀγάπη, μὲ εἰρήνη καὶ μὲ χαρὰ. Αὐτὸς πού μᾶς συγκέντρωσε εἶναι ὁ ἅγιος ἱαματικὸς Παντελεήμων, ὁ ὁποῖος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἱατροὶ ἅγιοι καὶ ἀνάργυροι, δὲν θεραπεύουν μόνο τὰς ἀσθενείας τοῦ σώματός μας ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς μας. Καὶ εἶναι οἱ ἅγιοι, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Παναγία μας, οἱ ὁποῖοι τρέφουν μὲ τὴν χάρη τους καὶ στηρίζουν τὴν ψυχὴ μας. Ἐγὼ σήμερα ἦρθα ἀπὸ τὸ Φανάρι, ἀπὸ τὴν Ἔδρα τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, καὶ σὰς φέρνω τὴν εὐχὴ καὶ τὴν εὐλογία τῆς, ἀγαπητοὶ Χριστιανοί. Ἀλλὰ σὰς φέρνω καὶ τὶς εὐχὲς καὶ τὰ συγχαρητήρια γιὰ τὴν σημερινὴ ἑορτὴ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν σας Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν πού ζοῦν σὲ αὐτὴν τὴν Πόλη, τῶν Ρωμῶν, τῶν Γεωργιανῶν, τῶν Οὐκρανῶν, τῶν Ρουμάνων, καὶ ὅλων τῶν ἀδελφῶν μας, μὲ τοὺς ὁποῖους μᾶς συνδέει ἡ κοινὴ Ὁρθόδοξος πίστις. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀδελφοί μας ὅταν ἦρθαν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐδῶ εἰς τὴν Πόλη μας βροῦσαν θάλαπυρρὴ καὶ ζεστασιὰ μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Τοὺς δώσαμε ἀπὸ μία ἐκκλησία καὶ τελοῦν τὰ θρησκευτικὰ τους καθήκοντα στὴν γλῶσσα τους, στὴν γλῶσσα τῶν πατέρων τους, κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τους. Ἡ δικὴ σας, ἡ ρωσσόφωνη ἑνορία, ἐδῶ στὸν Γαλατᾶ, καὶ ἡ βουλγαρόφωνη ἑνορία τῆς Πόλεως μας, εἶναι οἱ παλαιότερες καὶ ὅλες οἱ ἄλλες πού ἀπαριθμήσα ἰδρῦθησαν τὰ τελευταῖα χρόνια», εἶπε ὁ Παναγιώτατος, στὴ σύντομη ὁμιλία του, καὶ πρόσθεσε:

«Σήμερα τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἡ σκέψις μας πηγαίνει στὸ Ἅγιον Ὄρος, τὸ ὁποῖον ἐπισκέφθηκα πολλὰς φορές. Ἀφ' ὅτου ἔγινα Πατριάρχης, μὲ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ, ὀκτῶ φορές πῆγα προσκυνητὴς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Καὶ ἰδιαιτέρως σήμερα νοερῶς ἐπισκέπτομεθα τὴν Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, τῆς ὁποίας Μετόχι καὶ προέκτασις εἶναι ἡ ἑνορία σας ἐδῶ. Ἰδιαιτέρως συγχαίρω τὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος τὸν ἀγαπητὸ Πατέρα Εὐλόγιο, τὸν ὁποῖο τὸν ἐνθυμούμεθα μὲ ἀγάπη ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς ἐδῶ διακονίας του. Εὐχόμεθα καὶ

τούς πατέρας ἐκεῖ στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ὄλους ἐμᾶς ἐδῶ στὴν Πόλη τοῦ Κωνσταντίνου νὰ μᾶς φυλάει ἐνωμένους ἐν τῇ ἀγάπῃ του ὁ ἅγιος Θεός. Πάτερ Νικόλαε, μαζί μὲ τὸν π. Ἀλέξιο, σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν θερμὴ ὑποδοχὴ καὶ γιὰ τὰ δῶρα τῆς ἀγάπης σας. Εὐχαριστῶ καὶ τὸν ἀγαπητὸ π. Πανάρετο διότι εἶναι πάντοτε κοντά σας καὶ ἐσεῖς εἶστε κοντά του καὶ ποιμαίνετε ἐκ μέρους τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας τοὺς ρωσσοφώνους ἐδῶ ἀδελφούς μας καὶ τοὺς προσκυνητάς, οἱ ὅποιοι διέρχονται ἀπὸ τὴν Πόλη μᾶς κατὰ καιρούς. Ὁ Χριστὸς ἐν τῶν μέσῳ ἡμῶν».

Προηγούμενος, ὁ Μετοχιάρχης Ὁσιολ. π. Νικόλαος καλωσόρισε τὸν Παναγιώτατο μὲ θερμοὺς καὶ ἐγκάρδιους ὑμνοὺς λόγους. «Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας μας σᾶς εὐχαριστοῦμε, Παναγιώτατε, καθὼς παρὰ τὸ βαρὺ πρόγραμμα σας καὶ τὸ πολυεύθυνο ἔργο σας ἀποδεχθήκατε τὴν πρόσκληση καὶ ἤρθατε νὰ χοροστατήσετε μὲ τὴν πατρικὴ καὶ πατριαρχικὴ σας εὐχὴ καὶ εὐλογία. Ἐκ μέρους τοῦ Ἡγουμένου τῆς Ἰ. Μονῆς μας πατρὸς Εὐλογίου, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν ἐνοριτῶν, σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν ἀγάπη σας πρὸς ἐμᾶς καὶ ζητοῦμε τὶς ἱερὲς προσευχῆς σας», εἶπε, μεταξὺ ἄλλων, ὁ π. Νικόλαος.

Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος εὐλόγησε τὴν ἐόρτια τράπεζα ποὺ προσεφέρθη ἀπὸ τοὺς πατέρες τοῦ Ἰ. Μετοχίου.

Ὁ Παναγιώτατος στὸν Ἰ. Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κουμαριωτίσσης στὸ Νιχώρι τοῦ Βοσπόρου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε στὸν Παρακλητικὸ Κανόνα, στὸν Ἰ. Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Νεοχωρίου Βόσπορου, τὸ ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης, 10 Αὐγούστου 2023.

Στὸ τέλος, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυδωνιῶν κ. Αθηναγόρας, Ἐπίπτης τῆς Περιφερείας Βοσπόρου, καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς Ἐντιμ. κ. Νικόλαος Καλαμάρης, καλωσόρισαν μὲ θερμοὺς λόγους τὸν Παναγιώτατο, ἐνῶ σύντομο χαιρετισμὸ ἀπηύθυνε καὶ ἡ Εὐγεν. κ. Αθανασία Ἀσπρογέρακα, Πρόεδρος τοῦ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Γυναικῶν Νεοχωρίου Ἐβρου, ἡ ὁποία μὲ πολυπληθῆ ὄμιλο προσκυνητριῶν συμπροσευχήθηκαν κατὰ τὴν Ἰ. Παράκληση.

Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴν Πατριαρχικὴ εὐαρέσκειά του πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Κυδωνιῶν καὶ τὴ νέα Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο στὴν Κοινότητα. Στὴ

συνέχεια, με άφορμή την επικείμενη προσκυνηματική επίσκεψή του στην Τραπεζούντα, αναφέρθηκε σε δηλώσεις ενός Τούρκου βουλευτή, ό οποίος αντιδρώντας και διαμαρτυρούμενος για την τέλεση εκεί της Πατριαρχικής Θείας Λειτουργίας ισχυρίστηκε ότι με αυτή παραβιάζεται ή Συνθήκη της Λωζάνης.

«Από πού κι ως πού;» διερωτήθηκε ο Οικουμενικός Πατριάρχης, και υπενθύμισε ότι έφétος συμπληρώνονται 100 χρόνια από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης. «Η Λωζάνη λέει και άλλα πράγματα. Για την πατρίδα μου την Ίμβρο και ευρύτερα. Για τὰ καθ' ἡμὰς, για τὸ δικαίωμά μας για τὴ θεολογικὴ ἐκπαίδευση. Ἡ Χάλκη παραμένει κλειστή. Ἡ Λωζάνη λέει πράγματα πὸν τὰ στερούμεθα, δὲν μὰς τὰ ἔδωσαν ἔως τώρα. Κι ἔρχεται νὰ μὰς πει ὁ κ. βουλευτὴς ὅτι ἔμεϊς παραβιάζουμε τὴ Συνθήκη. Ἐνα ἄλλο δημοσίευμα ἔλεγε ὅτι 15 Αὐγούστου πὸν θὰ πᾶει ὁ Πατριάρχης ἐκεῖ εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς κατακτῆσεως τῆς Τραπεζούντος ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς. Ὅταν πρὶν ἀπὸ 13 χρόνια, τὸ 2010, θὰ πῆγαινα για πρώτη φορά νὰ λειτουργήσω ἐκεῖ, εἶχα μία τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία με τὸν τότε ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ καὶ Τουρισμοῦ τῆς χώρας, ἕναν εὐγενέστατο κύριο, ὁ ὁποῖος με εἶπε πολὺ εὐγενικὰ «γιατί διαλέξατε τὴν 15η Αὐγούστου νὰ πᾶτε νὰ λειτουργήσετε;» Καὶ εἶπα ὅτι εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.»

Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του ὁ Παναγιώτατος σημεῖωσε:

«Δὲν μὰς ἀφήνουν νὰ χαροῦμε τὴ χαρὰ τῆς λειτουργίας στὴ Σουμελά. Γιατί; Τόσο ἀπλὰ πράγματα! Για λίγες ὥρες θὰ πᾶμε νὰ προσευχηθοῦμε κατὰ τὴν πίστη μας, κατὰ τὴ θρησκεία μας, καὶ θὰ γυρίσουμε στὰ σπίτια μας. Οὔτε μία μέρα. Λίγες ὥρες. Ἐγὼ ζήτησα καὶ πέρυσι καὶ φέτος νὰ κάνουμε καὶ τὸν ἔσπερινὸ τῆς παραμονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου σὲ ἕνα παλαιὸ γυναικεῖο ἑλληνικὸ μοναστήρι στὰ ὑψώματα τῆς Τραπεζούντος, στὴ Θεοσκέπαστο, καὶ εἶπαν «ὄχι, μόνο λειτουργία στὴν Παναγία Σουμελά!». Κι ἔτσι τὰ 2-3 τελευταῖα χρόνια κάνω τὸν ἔσπερινὸ τῆς Παναγίας στὴν Καθολικὴ ἐκκλησία τῆς Τραπεζούντος, ἡ ὁποία μὰς παραχωρεῖται λίαν εὐχαρίστως ἀπὸ τοὺς Καθολικοὺς ἀδελφούς μας.»

Μὲ ἄφορμή τὴν ἀκύρωση μίας ἐκθεσης πὸν προετοίμασε ἡ δημοσιογράφος κ. Μελικὲ Τσαπὰν για τὰ γεγονότα πὸν συνέβησαν τὸ 1964 στὴν Ίμβρο, τὰ ὁποῖα, ὅπως εἶπε ὁ Πατριάρχης, «ἔκαναν νὰ ἀδειᾶσει ἡ Ίμβρος καὶ ἡ Τένεδος ἀπὸ τὸ ὁμογενὲς στοιχεῖο», ἀνέφερε:

«Νὰ πῶ ἔνδεικτικὰ ὅτι ἡ Ίμβρος εἶχε 7-8 χιλιάδες χριστιανούς καὶ

μέ τα γεγονότα του '64 ξμειναν 300. Καί σήμερα μέ τήν ἀλλαγή πρὸς τὸ καλύτερο τῶν συνθηκῶν οἱ 300 ἔγιναν 600. Ἀλλὰ ποῦ οἱ 7 χιλιάδες καί ποῦ οἱ 600; Ἀπηγόρευσαν στήν κοπέλα αὐτὴ λοιπὸν νὰ κάνει τὴν ἐκθεση σὲ λίγες μέρες ποῦ θὰ γινόταν, διότι -λέει- δὲν μποροῦμε νὰ μιλοῦμε γιὰ τὰ ὅσα συνέβησαν τὴ δεκαετία τοῦ '60. Ἄς μὴ συνέβαιναν! Ἄς μὴ συνέβαιναν! Γιατί νὰ ντρεπόμαστε νὰ ἀντιμετωπίζουμε τὴν ἀλήθεια, τὴν πραγματικότητα; Πρέπει νὰ συμφιλιωνόμαστε μέ τὴν ἱστορία μας, μέ τὸ παρελθόν μας. Νὰ λέμε τὰ σῦκα, σῦκα καί τὴ σκάφη, σκάφη. Καί ὅπως λέει τὸ Εὐαγγέλιο, τὸ ναι ναι καί τὸ οὐ οὐ.»

Καλωσορίζοντας μέ ἐγκαρδιότητα τοὺς προσκυνητὲς ἀπὸ τὸν Ἔβρο, κατέληξε λέγοντας:

«Νὰ ἔχουμε καλύτερες μέρες. Κι ἐσεῖς ἐκεῖ στὴ Θράκη κι ἐμεῖς ἐδῶ στὴ Βασιλεύουσα. Νὰ μὴν ἔχουμε αὐτὲς τις μικρο-στενοχώριες, αὐτὲς τις διακρίσεις. Εἴμεθα πολῖται, ὅπως καί οἱ ὑπόλοιποι πολῖται τῆς χώρας αὐτῆς, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἄλλο θρήσκευμα κι ἐμεῖς ἔχουμε ἄλλο θρήσκευμα. Σεβόμεθα, πρέπει νὰ σεβόμεθα ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καί νὰ ζοῦμε εἰρηνικά, ἀρμονικά, ὁμορφα, ὅπως θὰ ἠθελε ὁ Θεός, ὁ ὅποιος εἶναι ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀγάπης.»

Πατριαρχικὴ χοροστασία στὸ Ναὸ τοῦ Γηροκομείου Βαλουκλῆ

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, χοροστάτησε, τὸ ἀπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, 11 Αὐγούστου 2023, στὴν Ἀκολουθία τοῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος πρὸς τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, στὸν Ἱερὸ Ναὸ Ἁγίου Χαραλάμπους τοῦ Γηροκομείου Βαλουκλῆ.

Στὴν ὁμιλία του, ἀμέσως μετὰ, ὁ Πατριάρχης ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του ποῦ βρέθηκε καί πάλι κοντὰ στοὺς γηροκομούμενους, ἀλλὰ καί τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὴν πρόοδο τῶν ἔργων ἀνακατασκευῆς τοῦ ἱστορικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ὁμογενείας, ἕναν χρόνον μετὰ τὴν πυρκαγιά ποῦ προκάλεσε σημαντικὲς καταστροφὲς στὸ κτήριο τοῦ Γηροκομείου.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν ἱστορικὴ Μονὴ τῆς Παναγίας Σουμελὰ τοῦ Πόντου

Σὲ ἔντονα συγκινησιακὰ φορτισμένη ἀτμόσφαιρα τελέστηκε ἀνήμερα τοῦ Δεκαπενταύγουστου ἡ Θεία Λειτουργία στὴν Ἱερὰ Πατριαρχικὴ καί Σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς Παναγίας Σουμελὰ τῆς Τραπεζοῦντας, προεξάρχοντος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρ-

θολομαίου, συμπαραστατούμενου από τους Σεβ. Μητροπολίτες Νέας Κρήνης και Καλαμαριάς κ. Ιουστίνο και Σμύρνης κ. Βαρθολομαίο.

Ἐκκλησιάστηκαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ και Νέας Ἱερσέης κ. Απόστολος, κληρικοί, ἡ Εὐγεν. κ. Γεωργία Σουλτανοπούλου, Γενική Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στήν Πόλη, Ἄρχοντες Οφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., τοπικοί παράγοντες, και πιστοὶ ἀπό τὴν Ἑλλάδα, τὴν Γεωργία, και ἄλλες χώρες.

Ὁ Παναγιώτατος, στήν ὁμιλία του, ἀναφέρθηκε στή σημασία τῆς μεγάλης Θεομητορικής ἑορτῆς, ἐνῶ, μιλώντας στήν τουρκική γλῶσσα, εὐχαρίστησε ἰδιαίτερος τὴν Κυβέρνηση, τὴ Νομαρχία Τραπεζοῦντος και ὅλες τὶς ἀρμόδιες ἀρχές για τὴν ἔκδοση τῆς σχετικῆς ἀδείας ἀλλὰ και για τὴ συνολική βοήθεια τους για τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας.

Πατριαρχική χοροστασία στὸν ἑσπερινὸ τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς

Τὴν παραμονὴ ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε κατὰ τὸν Μ. Ἑσπερινὸ πὺ τελέστηκε στὸν Ρωμαιοκαθολικὸ Ναὸ τῆς Παναγίας Τραπεζοῦντος, ὕστερα ἀπὸ τὴν εὐγενική παραχώρησή του ἀπὸ τὸν Ἱερατικῶς Προϊστάμενό του, Ὁσιώτ. π. Carmine. Ἦταν ἡ τρίτη συνεχόμενη χρονιά πὺ τελέστηκε ὁ ἑσπερινὸς τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στήν Τραπεζοῦντα.

Τὸν Παναγιώτατο προσφώνησε μὲ θερμοὺς λόγους ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς Προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ π. Carmine Donici και ἀκολούθησε ὁμιλία τοῦ Παναγιωτάτου στήν ἑλληνική και τουρκική γλῶσσα.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στήν γενέτειρά του Ἴμβρο

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ἀπὸ τὶς 16 Αὐγούστου 2023 πραγματοποίησε τὴν καθιερωμένη ὀλιγοήμερη θερινὴ ἐπίσκεψή του στήν γενέτειρά του, Ἴμβρο, ὅπου ἔγινε δεκτὸς μὲ ἐγκαρδιότητα ἀπὸ τὸν Ποιμενάρχη, Σεβ. Μητροπολίτη Ἴμβρου και Τενέδου κ. Κύριλλο και τοὺς συμπατριῶτες του, και ἰδιαίτερος τοὺς μαθητῆς τῶν ὁμογενειακῶν σχολείων τῆς νήσου. Κατὰ τὴν παραμονή του, ὁ Παναγιώτατος, μαζί μὲ τοὺς φιλοξενουμένους του Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Καναδᾶ κ. Σωτήριο, τὸν Ἐντιμολ. Ἄρχοντα τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Ανέστη Ἀρνόπουλο μὲ τὴ σύζυγό του, και τὸν εὐφῆμως γνωστὸ Καθη-

γητή Ιστορίας Έλλογιμ. κ. İlber Ortaylı, επισκέφθηκε χωριά της Ίμβρου, Ναούς και έξωκκλήσια της, ενώ παρέστη σε διάφορες όμογενειακές πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης παρέστη συμπροσευχόμενος στην υπαίθρια Θ. Λειτουργία στην Σπηλιά Αγριδίων Ίμβρου

Η Α. Θ. Παναγιότης, ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος συμπροσευχήθηκε την Πέμπτη, 17 Αυγούστου 2023, στην υπαίθρια Θεία Λειτουργία στην περιοχή Σπηλιά, των Αγριδίων Ίμβρου, που τέλεσε ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Καναδά κ. Σωτήριος.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι οί Σεβ. Μητροπολίτες Μοσχονησίων κ. Κύριλλος, Μύρων κ. Χρυσόστομος και ο επιχώριος Μητροπολίτης Ίμβρου και Τενέδου κ. Κύριλλος, κληρικοί και Μοναχές, και πλήθος πιστών και φίλων της Ίμβρου από το έξωτερικό.

Στο τέλος της Θ. Λειτουργίας, ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Καναδά, με άφορμή την πρόσφατη έορτη της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, αναφέρθηκε, στο κήρυγμά του, στο πρόσωπο της Παναγίας και στον σεβασμό που τρέφουν οί πιστοί προς Έκείνη.

Στη συνέχεια ο Παναγιώτατος παρουσίασε στους συμπατριώτες του τόν Αρχιεπίσκοπο Καναδά, αναφερόμενος στο πολυδιάστατο έργο του στη μακρινή αυτή έπαρχία του Θρόνου, καθώς και σε θετικά στοιχεία του χαρακτήρα του που τόν κάνουν να ξεχωρίζει. Επίσης, ο Πατριάρχης μίλησε και για τόν Ποιμενάρχη της γενέτειράς του, Μητροπολίτη Ίμβρου και Τενέδου, έπισημαίνοντας τó ανύστακτο ένδιαφέρον του για τó ποίμνιο του, κάτι για τó όποιο τόν εύχαρίστησε και τόν συνεχάρη έγκαρδίως.

Οικουμενικός Πατριάρχης πρòς τήν Ίμβριακή νεολαία: «Οί νέοι και οί νέες μας είναι οί φορείς και έκφραστές τών έλπίδων μας και πρέπει να καταστούν οί συνεχιστές τών αγώνων για τή διάσωση και ανάπτυξη τής παρουσίας τής Όμογένειας στο νησί.»

Τήν αισιοδοξία του ότι θα έρθουν καλύτερες ήμέρες για τήν Ίμβρο και τήν Τένεδο εξέφρασε ή Α.Θ. Παναγιότης ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, στην όμιλία του, τó απόγευμα του Σαββάτου, 19 Αυγούστου 2023, κατά τή διάρκεια ειδικής έκδήλωσης που πραγματοποιήθηκε στην αύλη τής Γεωργιαδείου Σχολής των Αγριδίων τής

Ίμβρου, για την παρουσίαση του βιβλίου «Η ιστορία της Ίμβρου μέσα από τις μαρτυρίες τῶν ἀνθρώπων της», πού ἀποτελεῖ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνεργασίας τῆς Ίμβριακῆς Ἐνώσεως Μακεδονίας-Θράκης καὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Προσφυγικοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Δήμου Καλαμαριάς.

Γιὰ τὸ βιβλίο μίλησαν ἐπίσης ὁ Ποιμενάρχης τῆς νήσου, Μητροπολίτης κ. Κύριλλος, καθὼς καὶ ὁ Ἐντιμολ. Αρχὼν Ὀστιάριος τῆς Μ.π.Χ.Ε. κ. Παῦλος Σταματίδης, Πρόεδρος τῆς Ίμβριακῆς Ἐνώσεως Μακεδονίας-Θράκης, καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Γεώργιος Κομνηνάρας.

Στὴν παρουσίαση παρέστησαν Ἱεράρχες τοῦ Θρόνου, κληρικοί, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι, στελέχη Ίμβριακῶν Σωματείων, κάτοικοι τῆς νήσου καὶ φίλοι τῆς Ίμβρου ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

Ἀκολούθως, ὁ Πατριάρχης ἐγκαινίασε ἔκθεση φωτογραφίας καὶ ζωγραφικῆς μὲ θέμα «Οἱ Παναγίες τῆς Ίμβρου».

Τὸ πρωὶ τῆς ἴδιας ἡμέρας ὁ Παναγιώτατος συμπροσευχήθηκε στὴ Θεία Λειτουργία πού τελέστηκε στὸ ἐξωκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἀγριδίων, στὴν ὁποία παρέστησαν συμπροσευχόμενοι οἱ Σεβ. Ἀρχιερεῖς Καναδᾶ κ. Σωτήριος, Μύρων κ. Χρυσόστομος καὶ ὁ ἐπιχώριος Ίμβρου καὶ Τενέδου κ. Κύριλλος, καθὼς καὶ πιστοὶ ἀπὸ τὰ Ἀγρίδια. Μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Ἀγριδιανοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσόστομου καὶ τῶν οἰκογενῶν του προσφέρθηκε ἀκολουθῶς, στὸν περίβολο τοῦ ἐξωκκλησίου, μέσα στὸ ὁμορφο Ἱμβριακὸ φυσικὸ περιβάλλον, ἡ παραδοσιακὴ Κουρκούτα καὶ ἄλλα κεράσματα ὑπὸ τους ἤχους τῆς παραδοσιακῆς νησιώτικης μουσικῆς.

Οἱ γονεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀναπαύονται πλέον στὴν γενέτειρά τους.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συμπροσευχήθηκε τὴν Κυριακὴ, 20 Αὐγούστου 2023, στὴν Θεία Λειτουργία στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ χωριοῦ του, Ἁγίων Θεοδώρων Ίμβρου, πού τέλεσε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβας.

Στὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας τελέστηκε Ἱ. Μνημόσυνο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν Μητροπολιτῶν, κληρικῶν, μοναχῶν, προσεστώτων, κοινοταρχῶν, διδασκάλων, καὶ ὅλων ἐκείνων πού ἀγωνίστηκαν ἀπὸ ὅποιαδήποτε θέση γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο τῶν κατοίκων τῆς ἱστορικῆς καὶ μαρτυρικῆς Ίμβρου. Ἐπίσης,

μνημονεύτηκαν τὰ ὀνόματα τοῦ ἐξ Ἰμβρου μαρτυρικῶς τελειωθέντος ἀειμνήστου Ἱερομονάχου Αναστασίου Κρητικοῦ του Ἰβηρίτου, καθὼς καὶ τῶν κατὰ σάρκα γονέων τοῦ Πατριάρχου, Χρήστου καὶ Μερόπης, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα μεταφέρθηκαν στὴ νῆσο καὶ ἐνταφιάστηκαν μετὰ τὴ Θεία Λειτουργία στὸ παρακείμενο Κοιμητήριο τοῦ χωριοῦ, ὅπου ἀναπαύεται ἀπὸ τὸν περασμένο Ἰανουάριο καὶ ἡ αὐταδέλφη τοῦ Παναγιωτάτου, Ζαχαρώ.

Ὁ Παναγιώτατος, στὴ σύντομη ὁμιλία του μετὰ τὴν Θεία Λειτουργία, ἀπευθύνθηκε πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα μὲ ιδιαίτερη συγκίνηση.

«Ἐνώσαμε ὅλοι τις προσευχές μας μὲ μεγάλη συγκίνηση κατὰ τὴν αἰὲ ἀναστάσιμη Θεία Λειτουργία, αὐτὸ τὸ δῶρο τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τοὺς πιστούς, τοὺς ἀπ' αἰῶνος, τοὺς νῦν καὶ τοὺς ἕως τῶν ἐσχάτων, τελέσαντες πάνδημον ἱερὸν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν διακονήσαντων τὴν ἱστορικὴν καὶ μαρτυρικὴν Ἰμβρον, Μητροπολιτῶν, κληρικῶν, μοναστῶν, προεστώτων, κοινοταρχῶν, διδασκάλων, ὄλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἄφησαν τὴν σφραγίδα τους εἰς τὰ κοινὰ τῆς μικρῆς πατρίδος μας, καὶ ἀγωνήσθηκαν γιὰ τὴν πνευματικὴ προκοπὴ τῶν κατόικων της καὶ τὴν κοινωνικὴ πρόοδο.

Ἐδεήθημεν σήμερα ἐν κατανύξει καὶ διὰ τὰς ψυχὰς τῶν κατὰ σάρκα γονέων της ἡμῶν Μετριότητος, τὰ ὅσα τῶν ὁποίων μεταφέραμε ἀπὸ τὴ Χαλκηδόνα καὶ θὰ ἀναπαύονται ἕως τῆς κοινῆς ἀναστάσεως εἰς τὰ ἅγια χώματα τῆς Ἰμβρου, εἰς τὸ κοιμητήριον τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ἀμφοτέρωθεν εἶδαν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Προσηυχήθημεν ἐπίσης διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς της αὐταδέλφης μᾶς Ζαχαρούς, ἡ ὁποία ἐκοιμήθη πρὸ οκταμήνου καὶ, κατὰ τὴν προσωπικὴ της ἐπιθυμία, ἐτάφη ἐδῶ εἰς τοὺς ἀγαπημένους της Ἁγίους Θεοδώρους. Εἶη ἡ μνήμη αὐτῶν αἰωνία καὶ ἄληστος!»

Στὴ συνέχεια, καὶ ἀφοῦ ἀναφέρθηκε μὲ θερμούς λόγους στὴν παρουσία τῶν συμπροσευχομένων Σεβ. Ἀρχιερέων Καναδᾶ κ. Σωτηρίου, Μοσχονησιῶν κ. Κυρίλλου, καὶ Μύρων κ. Χρυσοστόμου, ὁ Πατριάρχης πρόσθεσε:

«Ἡ σημερινὴ ἡμέρα δὲν εἶναι διὰ τὴν Μετριότητά μας καιρὸς λόγων. Ἐπιθυμοῦμε ὅμως νὰ εὐχαριστήσουμε ἐκ βάθους καρδίας ὅλους ἐσᾶς, ποὺ συμμετέχετε στὴ Θεία Λειτουργία καὶ στὰ μνημόσυνα. Ἐκφράζουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας πρὸς τοὺς Ἱερωτάτους ἀδελφούς Μητροπολίτας, Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κύριο Βαρνάβα γιὰ τὴν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ γιὰ τὴ συγκλονιστικὴ ὁμιλία του, καὶ Ἰμβρου

καὶ Τενέδου κύριο Κύριλλο γιὰ τὴν ἰδέα καὶ τὴν ὀργάνωση τοῦ παρόντος πανδήμου μνημοσύνου, γιὰ τοὺς πολλοὺς κόπους του καὶ γιὰ ὅσα ἀνέφερε στὴν ὁμιλία του, μέσα ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν πλοῦτο τῆς καρδιάς του.

Ἐκφράζουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας πρὸς ὅλους σας, τοὺς Ἰμβρίου καὶ τοὺς πολυτίμους φίλους μας, γιὰ τὴν παρουσία σας στὴ Θεία Λειτουργία καὶ γιὰ τὴ συμπαράσταση πρὸς τὸν Πατριάρχη σας. Τιμήσατε ἐπίσης τὴν ἱερά μνήμη τῶν προαπελθόντων προκρίτων Ἰμβρίων, οἱ ὅποιοι, μὲ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴ μαρτυρία τους, συνέβαλαν στὴν καλλιέργεια καὶ διάσωση τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτισμικῆς ταυτότητός μας, καὶ δείχνουν σὲ ἡμᾶς τοὺς συγχρόνους καὶ στὶς μελλοντικὲς γενεὲς τὸν δρόμο, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ συνέχεια τῆς παρουσίας μας στὸ νησί.

Κατακλείοντας, ἀπευθύνουμε καὶ πάλι ἐγκάρδιες εὐχαριστίες γιὰ τὴ συγκινητικὴ συμμετοχὴ ὅλων σας. Ὅταν ψάλλουμε τὸ «Αἰωνία ἡ μνήμη», ἱκετεύουμε τὸν Κύριον τῆς δόξης νὰ κρατήσῃ τὰ ὀνόματα τῶν κεκοιμημένων στὴν αἰώνια μνήμη Τοῦ κατὰ τὴν «κοινὴν ἀνάστασιν» εἰς τὴν δευτέρα καὶ ἔνδοξο Αὐτοῦ παρουσίαν, καὶ νὰ τοὺς ἐντάξῃ εἰς τὴν «καινὴν κτίσιν», ὅπου «ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι» (Ἀποκ. κα', 4), ὅπου ὁ Θεὸς θὰ εἶναι «τὰ πάντα ἐν πᾶσιν» (Α' Κόρ. ιε', 28).

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν! »

Προηγουμένως, μίλησαν οἱ Σέβ. Μητροπολίτες Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβας, καθὼς καὶ ὁ ποιμενάρχης Ἰμβρου καὶ Τενέδου κ. Κύριλλος.

Ἐκκλησιάστηκαν κληρικοὶ καὶ Μοναχές, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., ὁ ἀδελφὸς τοῦ Παναγιωτάτου Νικόλαος Ἀρχοντώνης, μὲ τὴν σύζυγό του Αἰκατερίνα, ἀπὸ τὴν Αὐστραλία, πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὸ νησί καὶ φίλοι τῆς Ἰμβρου ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν.

Ὁ Παναγιώτατος παρακολούθησε τὴ συναυλία τοῦ Μανώλη Μητσιᾶ καὶ τῆς Γυναικείας Χορωδίας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ χωριὸ του

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, Ἱεράρχες τοῦ Θρόνου, κληρικοὶ καὶ πλῆθος Ἰμβρίων, ἀλλὰ καὶ φίλοι τῆς Ἰμβρου, παρακολούθησαν τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς, 20 Αὐγούστου, στὸ

χωριὸ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, τὴ συναυλία τοῦ διακεκριμένου καλλιτέχνη Μουσικολ. κ. Μανώλη Μητσιᾶ, μαζί μὲ τὴν Γυναικεῖα Χορωδία «Ἁγία Κασσιανὴ ἢ Ὑμνογράφος», τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς Εὐγεν. κ. Μαρίας Χαραλαμπίδου.

Στὸ τέλος τῆς συναυλίας ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου εὐχαρίστησε ἐγκαρδίως τὸν κ. Μανώλη Μητσιᾶ καὶ τὰ μέλη τῆς Χορωδίας, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβα, μὲ τὴ μέριμνα τοῦ ὁποῖου πραγματοποιήθηκε ἡ Συναυλία.

Ὁ Παναγιώτατος συνεχάρη προσωπικῶς τοὺς συντελεστὲς τῆς συναυλίας προσκαλῶντας τους νὰ τὴν ἐπαναλάβουν καὶ στὴν Πόλη.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης παρέστη συμπροσευχόμενος στὴ Θ. Λειτουργία στο ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος Σχοινοῦδιου Ἰμβρου

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συμπροσευχήθηκε τὴ Δευτέρα, 21 Αὐγούστου 2023, στὴ Θεία Λειτουργία στο ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος Σχοινοῦδιου Ἰμβρου.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι οἱ Σεβ. Ἀρχιερεῖς Καναδᾶ κ. Σωτήριος καὶ Ἰμβρου καὶ Τενέδου κ. Κύριλλος, κληρικοί, ὁ Ἐντιμολ. Πρόεδρος τῆς Ἰμβριακῆς Ἐνώσεως Μακεδονίας-Θράκης κ. Παῦλος Σταματίδης, μὲ μέλη τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἐνώσεως, καὶ πλῆθος πιστῶν.

Ἐπακολούθησε ὑπαίθρια οἰκογενειακὴ συνενστίαση.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν ἐπιστημονικὴ ἐκδήλωση «Ἰμβρος – Ἅγιον Ὄρος. Μία διαχρονικὴ σχέση ζωῆς»

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος παρέστη καὶ κήρυξε τὴν ἔναρξη τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκδήλωσης «Ἰμβρος – Ἅγιον Ὄρος. Μία διαχρονικὴ σχέση ζωῆς», ποὺ διοργάνωσαν ἡ Ι. Μητρόπολη Ἰμβρου καὶ Τενέδου μὲ τὴν Ἀγιορειτικὴ Ἑστία, τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας, 21 Αὐγούστου, στὴν αἴθουσα τοῦ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Ἁγίων Θεοδώρων.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος, ὑπενθύμισε ὅτι τὸ περασμένο ἔτος ἦταν ἀφιερωμένο στὸν Βαρθολομαῖο Κουτλουμουσιανό, μὲ ἀφορ-

μή τὴν ἐπέτειο διακοσίων πενήντα ἐτῶν ἀπὸ τῆ γέννησὶς του, τονίζοντας ὅτι «αὐτὸ τὸ ἀγλαὸν τέκνον τοῦ νησιοῦ μας εἶναι γιὰ μᾶς σύμβολο τῶν σχέσεων καὶ τῶν στενῶν δεσμῶν τῆς Ἰμβρου μὲ τὸ Ἁγίωνυμον Ὅρος». Ὅπως εἶπε ὁ Πατριάρχης, οἱ στενοὶ αὐτοὶ δεσμοὶ «ἐκφράζουν μία σημαντικὴ διάσταση τῆς συνυφασμένης μὲ τὸ Ἅγιον Ὅρος ταυτότητας τῶν Ἰμβρίων».

Ἐπίσης, ἐπαίνεσε γιὰ τὴν πρωτοβουλία ὀργάνωσης τῆς ἐπιστημονικῆς ἐσπερίδας τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Ἰμβρου καὶ Τενέδου κ. Κύριλλο καὶ τὸν Διευθυντὴ τῆς Ἀγιορετικῆς Ἑστίας Ἐντιμ. κ. Αναστάσιο Ντούρο, εὐχαρίστησε ὅλους τοὺς εἰσηγητὲς καὶ ὅλους ὅσοι παρέστησαν στὴν ἐκδήλωση, ἐνῶ συνεχάρη τὸν ἐξ Ἰμβρου Ἐντιμολ. Ἀρχοντα Ὁφφικιάλιο τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Αναστάσιο Ὁρολογά, Πανεπιστημιακὸ Καθηγητὴ, γιὰ τὴν ἔκθεση φωτογραφιῶν του μὲ θέμα, «Μικρὸ ὁδοιπορικὸ στὸν Ἄθω».

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του, ὁ Πατριάρχης, σημείωσε ὅτι, ὅπως κάθε χρόνο, τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἡ Ἰμβρος ὑποδέχεται τὰ ξενιτεμένα παιδιά της καὶ πολλοὺς φίλους της, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς ἀυξάνονται, γεγονός γιὰ τὸ ὁποῖο ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του. «Οἱ ὠραῖες πνευματικὲς καὶ πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις», συνέχισε, «δίνουν ξεχωριστὸ χρῶμα στὴν περίοδο αὐτή. Ἐκφράζουμε τὴν εὐαρέσκειά μας πρὸς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνέβαλαν στὴν προετοιμασία καὶ τὴ διεξαγωγή τους. Ἡ ἀποψινὴ μας συνάντηση ἀγγίζει ἕνα σπουδαῖο κεφάλαιο στὴν ἱστορία τῆς Ἰμβρου».

Χαιρετισμοὺς ἀπηύθυναν ὁ Ὀσιώτ. Μοναχὸς Σωκράτης Κουτλουμουσιανός, ἐκ μέρους τῆς Ἱεράς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὅρους, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου κ. Κύριλλος, καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Αναστάσιος Ντούρος, Διευθυντὴς τῆς Ἀγιορετικῆς Ἑστίας.

Ἀκολούθως εἰσηγήσεις πραγματοποιήσαν ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Νικόλαος, Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Δημήτριος Στρατῆς, ὁ Ὀσιώτ. Μοναχὸς Χριστοφόρος Ἰβηρίτης, οἱ Ἐντιμολ. Ἀρχοντες τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κύριοι Γεώργιος Ξεινὸς καὶ Αναστάσιος Ὁρολογάς, Πρόεδρος καὶ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Μελέτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου ἀντίστοιχα, καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Ἰωάννης Γιαννάκης, Γεν. Γραμματέας τῆς ἴδιας Ἑταιρείας.

Μετὰ τὴν ἐσπερίδα πραγματοποιήθηκε συναυλία ἀπὸ τὴν Χορωδία τοῦ Δικηγορικῆ Συλλόγου Ἀθηνῶν, τὰ μέλη τῆς ὁποίας συνεχάρη πατρικῶς ὁ Παναγιώτατος, ἐκφράζοντάς τους τὶς θερμὲς εὐχαριστίες του γιὰ τὴν ἐπίσκεψή τους στὴν γενέτειρά του Ἰμβρο.

Ἡ Απόδοση τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὸ χωριὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας τὴν Τετάρτη, 23 Αὐγούστου 2023, γιὰ τὴν Απόδοση τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (Εννιάμερα), στὸν πανηγυρίζοντα Ἱερό Ναὸ στὸ χωριὸ του, τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους Ἰμβρου.

Μὲ τὸν Παναγιώτατο συλλειτουργήσαν ὁ ἐπιχώριος Σεβ. Μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου κ. Κύριλλος καὶ οἱ Σεβ. Ἀρχιερεῖς Καναδᾶ κ. Σωτήριος, Μοσχονησιῶν κ. Κύριλλος καὶ Μύρων κ. Χρυσόστομος.

Ἐκκλησιάσθησαν Κληρικοὶ καὶ Μанаχοί, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., στελέχη τῶν Ἰμβριακῶν Συλλόγων Ἀθήνας καὶ Θεσσαλονίκης, καὶ πλῆθος πιστῶν.

Τὸν θεῖο λόγο κήρυξε, ὕστερα ἀπὸ προτροπὴ τοῦ Παναγιωτάτου, ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Καναδᾶ κ. Σωτήριος.

Στὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας πραγματοποιήθηκε λιτάνευση τῆς παλαιστάτης εἰκόνας τῆς Παναγίας, ἀπὸ τὸν πανηγυρίζοντα Ναὸ στὸν γειτονικὸ Ι. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου καὶ τελέστηκε Ἀρτοκλασία.

Μετὰ τὴν Ἀπόλυση, ὁ Παναγιώτατος, εὐχήθηκε πρὸς τοὺς πιστοὺς νὰ τοὺς προστατεῦει ἡ Χάρις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. «Ἡ Χάρις τῆς Παναγίας νὰ ἐπισκιάζει τὸ νησί μας, τὰ δύο νησιά τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, νὰ ἐπισκιάζει τὸ Γένος μᾶς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς, νὰ ἐπισκιάζει ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, ὅλη τὴν οἰκουμένη, καὶ ἰδιαίτερος τὴν κεντρικὴ Εὐρώπη, τὴν περιοχὴ τῆς Οὐκρανίας, ὅπου μαίνεται δυστυχῶς ἀκόμη ὁ πόλεμος γιὰ ἐνάμισι χρόνο καὶ κάθε ἡμέρα τελοῦνται ἐγκλήματα, κυριολεκτικῶς ἐγκλήματα ἀπὸ μέρους τῆς χώρας ἢ ὅποια εἰσέβαλε στὰ καλὰ καθούμενα σὲ μία γειτονικὴ ὁμόδοξη χώρα», τόνισε ὁ Παναγιώτατος, καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του εὐχαρίστησε γιὰ μία ἀκόμη φορὰ τὸν ἐπιχώριο Μητροπολίτη γιὰ τὴν στοργὴ μὲ τὴν ὅποια διαποιμαίνει τὴν Ἰμβρο καὶ τὴν Τένεδο. Καὶ κατέληξε: «Στέλνω ἀπὸ τὸν Ἅγιο Γεώργιο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ἀπὸ τὸ χωριὸ μου, εὐλογία, στοργή, ἀγάπη, εὐχὲς στοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἰμβριούς καὶ Τενεδίους ἀδελφούς μας, καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ συγχαίρω καὶ εὐχαριστῶ τὰ δύο μεγάλα Ἰμβριακὰ Σωματεῖα μας, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, γιὰ ὅ,τι πράττουν γιὰ τὸν τόπο μας».

Τὴν παραμονή, ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε στὸν Μ. Ἑσπερινὸ τῆς ἐορτῆς, στὸ τέλος τοῦ ὁποίου, μεταξὺ ἄλλων, ἐξέφρασε τὴν συμπαρα-

στασή του πρὸς τοὺς πληγέντες ἀπὸ τὶς καταστροφικὲς πυρκαγιές στὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκία, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στὴν Εὐρώπη, πού πολλές περιοχές τῆς βρίσκονται ἢ βρέθηκαν πρόσφατα ἀντιμέτωπες μὲ τὴν πύρινη λαίλαπα.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης ὁ Παναγιώτατος, μὲ τὴν συνοδεία του, ἀναχώρησε ἀπὸ τὴν Ἰμβρο γιὰ τὴν Πόλη.

Ἐπικοινωνία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μὲ τοὺς Μητροπολίτες Διδυμοτείχου καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπισκέψεώς του στὴν Ἰμβρο, ἐπικοινωνήσε τηλεφωνικῶς μὲ τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου κ. Δαμασκηνὸ καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθιμο, καὶ ἐξέφρασε τὴν συμπάθεια καὶ συμπαράσταση τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας στὸν δοκιμαζόμενο ἀπὸ τὶς καταστροφικὲς πυρκαγιές λαὸ τοῦ Ἑβρου.

Ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴ λύπη του γιὰ τὴν ἀπώλεια ἀνθρωπίνων ζωῶν ἀπὸ τὴν πύρινη λαίλαπα, δεηθεὶς γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ψυχῶν τους, καὶ εὐχήθηκε σύντομα οἱ πυροσβεστικὲς δυνάμεις νὰ κατασβέσουν ὅλα τὰ μέτωπα τῆς πυρκαγιᾶς.

Σημαντικὴ Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση στὴν Πόλη ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

Ἡ ἀντιμετώπιση τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς, ἡ ἀνάληψη ἀνθρωπινῶν καὶ εἰρηνευτικῶν δράσεων, ἡ διασφάλιση τροφῆς γιὰ ὅλους, ἡ προστασία τῶν παιδιῶν καὶ τῶν περισσότερο εὐάλωτων κοινωνικῶν ομάδων θὰ τεθοῦν στὸ ἐπίκεντρο τῆς Ἐπιστημονικῆς Συνάντησης «Συνεργασίες γιὰ Δράση: Πρὸς μία Γῆ, μία Οἰκογένεια, ἓνα Μέλλον» («Partnerships in Action: towards One Earth, One Family, One Future»), πού θὰ πραγματοποιηθεῖ στὴν Πόλη, στὸ πλαίσιο τοῦ ἐν ἐξελίξει ἀκαδημαϊκοῦ διαλόγου μεταξὺ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἰσλάμ, τὸ διήμερο 28 καὶ 29 Αὐγούστου 2023.

Ἡ Συνάντηση αὐτή, πού ἀποτελεῖ μέρος μίας σειρᾶς ἀντίστοιχων σημαντικῶν συναντήσεων πού δίνουν τὴν εὐκαιρία γόνιμου διαλόγου πάνω σὲ μείζοντα κοινωνικὰ ζητήματα, διοργανώνεται μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς Διεθνoῦς Ὁργανώσεως Interfaith Alliance for Safer Communities, καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου.

Στὸ πλαίσιο τῶν ἐργασιῶν τῆς θὰ συμμετάσχουν ἐκπρόσωποι τῶν Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων καὶ Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, μουσουλμᾶνοι θρησκευτικοὶ ἡγέτες, ἐκπρόσωποι διεθνῶν ὀργανισμῶν γιὰ τὴν προώθηση τοῦ διαθρησκευτικοῦ διαλόγου, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς προστασίας τῶν παιδιῶν, καθὼς καὶ ἀκαδημαϊκοὶ ἀπὸ διάφορες χῶρες.

Στοὺς συνέδρους ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος τοὺς δέχθηκε σὲ ιδιαίτερη ἀκρόαση στὸ Σεπτὸ Κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, στὸ Φανάρι.

Ἐν ὄψει τῆς ἐπικείμενης Συναντήσεως, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, ἐπισκέφθηκε, τὴν Πέμπτη, 24 Αὐγούστου 2023, τὸν Σοφολογιάτα Μουφτὴ τῆς Πόλεως Δρα Safi Arpaguz, Καθηγητὴ Πανεπιστημίου, καὶ τὸν προσεκάλεσε ἐκ μέρους τοῦ Παναγιωτάτου νὰ συμμετάσχει καὶ νὰ μιλήσει κατὰ τὶς ἐργασίες τῆς.

Ὁ Πατριάρχης στὴ Γαλλία

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὴν Ἴμβρο, ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μετέβη γιὰ δύο ἡμέρες στὴ Γαλλία γιὰ νὰ συγχαρῆ καὶ νὰ συνεορτάσει μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἄντωνιου τὰ ὀγδοηκοστὰ γενέθλιά του.

Ὁ Πατριάρχης ἐπέστρεψε στὴν Πόλη τὸ Σάββατο, 26 Αὐγούστου, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Σέβ. Ἀρχιεπίσκοπο Αὐστραλίας κ. Μακάριο καὶ τὸν πρεσβύτερο ἀδελφὸ του Νικόλαο Ἀρχοντώνη, κάτοικο Μελβούρνης Αὐστραλίας.

Ὁ Γεν. Πρόξενος τῆς Αὐστραλίας στὴν Πόλη ἐπισκέφθηκε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐπισκέφθηκε τὴ Δευτέρα, 28 Αὐγούστου 2023, ὁ Ἐντιμ. κ. Tony Huber, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Αὐστραλίας στὴν Πόλη.

Ὁ κ. Huber ἔγινε δεκτὸς μὲ ἐγκαρδιότητα ἀπὸ τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο, καὶ συζήτησαν γιὰ τὴ διακονία καὶ τὶς πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μὲ ιδιαίτερη ἀναφορὰ στὸ ἔργο καὶ τὴν προσφορὰ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστραλίας, καθὼς καὶ στὴν προγραμματιζομένη ἐπίσημη Πατριαρχικὴ ἐπίσκε-

ψη στην 5η Ἡπειρο κατά τὸ προσεχές ἔτος γιὰ τὰ ἐκατόχρονα τῆς ἐκεῖ Ι. Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν ἐπιστημονικὴ Συνάντηση «Συνεργασίες γιὰ Δράση: Πρὸς μία Γῆ, μία Οἰκογένεια, ἓνα Μέλλον»

Τὴ σημασία τοῦ εἰλικρινοῦς διαλόγου, ὁ ὁποῖος συνεπάγεται ἀλληλοσεβασμό, ἀμοιβαία κατανόηση, κοινὲς πρωτοβουλίες καὶ συλλογικὲς δράσεις, ἐπεσήμανε ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, στὴν ἐπίσημη ὁμιλία του κατὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς διήμερης ἐπιστημονικῆς Συναντήσεως «Συνεργασίες γιὰ Δράση: Πρὸς μία Γῆ, μία Οἰκογένεια, ἓνα Μέλλον» («Partnerships in Action: Towards One Earth, One Family, One Future»), ποὺ ξεκίνησε τὶς ἐργασίες τῆς τὴν Δευτέρα, 28 Αὐγούστου, σὲ κεντρικὸ ξενοδοχεῖο τῆς Πόλης.

«Μὲ κάθε εὐκαιρία διαλόγου καὶ κάθε χειρονομία συνεργασίας, θέτουμε ἓνα θεμέλιο, συνδέοντας αἰῶνες κοινῆς ἱστορίας, πολιτισμοῦ καὶ ἀξιών», ἐπεσήμανε ὁ Παναγιώτατος ἀπευθυνόμενος στοὺς συμμετέχοντες, ἐνῶ σὲ ἄλλο σημεῖο τόνισε:

«Τώρα, περισσότερο ἀπὸ ποτέ, ὁ κόσμος μας βρίσκεται σὲ ἓνα κομβικὸ σταυροδρόμι. Ἡ Γῆ μας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ λίκνο λαῶν καὶ κοιτίδα πολιτισμῶν, βρίσκεται ἀντιμέτωπη μὲ πρωτόγνωρους κινδύνους. Οἱ περιβαλλοντικὲς κρίσεις, ἀπὸ τὴν κλιμάκωση τῶν κλιματικῶν φαινομένων μέχρι τὴ φθίνουσα ποικιλομορφία τῆς ζωῆς, μᾶς καλοῦν πιεστικά σὲ ἀνάληψη κοινῆς δράσης. Ἔχουμε ἐπαναλάβει ἐπανειλημμένα: «Ἡ γῆ δὲν μᾶς ἀνήκει. Εἶναι ἓνα δῶρο καὶ ἔχουμε τὴν ἠθικὴ ὑποχρέωση νὰ τὸ σεβαστοῦμε καὶ νὰ τὸ διαφυλάξουμε γιὰ τὶς ἐπόμενες γενιές»».

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης σημείωσε, ἐπίσης, ὅτι σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα βρίσκεται ἐνώπιον μίας ἱστορικῆς στιγμῆς, ἔχοντας τὴν εὐθύνη νὰ χαράξει μιὰ πορεία ποὺ ἐγγυᾶται τὴν εἰρήνη, τὴν εὐημερία καὶ τὴν οικολογικὴ ἰσορροπία γιὰ τὶς ἐπερχόμενες γενεές.

Καλωσορίζοντας ἐγκαρδῶς τοὺς συνέδρους, ἐξέφρασε τὴν εὐχή, ἡ Συνάντηση αὐτὴ νὰ ἀποτελέσει «μιὰ συμφωνία φωνῶν, ιδεῶν καὶ φιλοδοξιῶν προκειμένου νὰ δημιουργηθεῖ ἓνα παγκόσμιο κίνημα μεταμόρφωσης. Ἐνα κίνημα σὸ πνεῦμα τοῦ λόγου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς» (Α' Κόρ. ζ', 15).»

Ὁλοκληρώνοντας τὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος τόνισε:

«Ἄς προχωρήσουμε μὲ μιὰ ἀνανεωμένη αἴσθηση σκοποῦ, ἐνότη-

τας και άποφασιστικότητας. Αφήστε τόν άπόηχο του διαλόγου μας να άντηχεί στο πέραςμα του χρόνου, εμπνέοντας τις μελλοντικές γενιές να ενισχύσουν και να προωθήσουν περαιτέρω την άδελφική μας συμπόρευση. Είθε αυτή ή ιστορική πόλη τών πολλών πολιτισμών να καταστή άπτή μαρτυρία της δέσμευσής μας σήμερα: της δέσμευσης να έργαστούμε μαζί, ό ένας δίπλα στον άλλο, για τη διαμόρφωση ενός κόσμου πού βιώνει την ποικιλομορφία, προάγει την ένότητα και προστατεύει τη γή μας, τόν κοινό οίκο μας».

Η Συνάντηση αυτή, πού πραγματοποιείται στο πλαίσιο του άπό χρόνια συνεχιζόμενου άκαδημαϊκού διαλόγου μεταξύ του Χριστιανισμού και του Ίσλάμ, και άποτελεί μέρος μίας σειράς άντίστοιχων σημαντικών συναντήσεων πού δίνουν την εύκαιρία γόνιμου διαλόγου πάνω σε κείρια κοινωνικά ζητήματα, διοργανώνεται με την ύποστήριξη της Διεθνούς Όργανώσεως Interfaith Alliance for Safer Communities, και τελεί υπό την αιγίδα του Οικουμενικού Πατριάρχου.

Στις έργασίες της συμμετέχουν εκπρόσωποι τών Πρεσβυγενών Πατριαρχείων και Όρθοδόξων Αυτόκεφάλων Έκκλησιών, Ρωμαιοκαθολικοί κληρικοί και μοναχοί, μουσουλμάνοι θρησκευτικοί ήγγέτες, εκπρόσωποι διεθνών οργανισμών για την προώθηση του διαθρησκειακού διαλόγου, της ειρήνης και της προστασίας της άξιοπρέπειας τών παιδιών και τών ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, καθώς και άκαδημαϊκοί άπό διάφορες χώρες.

«Οί άνθρωποι είμαστε άλληλένδετοι και άλληλεξαρτώμενοι»

Η Α. Θ. Παναγιώτης ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος δέχθηκε την Τρίτη, 29 Αυγούστου, στο Φανάρι, τούς συμμετέχοντες στην έπιστημονική Συνάντηση «Συνεργασίες για Δράση: Προς μία Γή, μία Οικογένεια, ένα Μέλλον» («Partnerships in Action: towards One Earth, One Family, One Future»).

Ό Παναγιώτατος, καλωσορίζοντάς τους στην έδρα του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αναφέρθηκε στην ιστορική εξέλιξη του θεσμού, στην πολυδιάστατη διακονία του, καθώς και στις κανονικά καθορισμένες και καθαγιασμένες μέσα άπό την μακραίωνα έκκλησιαστική παράδοση και πρακτική άρμοδιότητες της Πρωτοθρόνου Έκκλησίας της Όρθοδοξίας.

Ιδιαίτερη άναφορά έκανε στην σύγκληση της Αγίας και Μεγάλης

Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στήν Κρήτη, τὸ 2016, ἡ ὁποία, ὅπως σημείωσε, ἀνανέωσε τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ μαρτυρία καὶ ὑπερασπίστηκε τὴ σημασία τῶν χριστιανικῶν ἀξιών ὡς ἀποτελεσματικῆς μέσου γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν σημερινῶν παγκόσμιων προκλήσεων.

«Αὐτὸ εἶναι ἓνα οὐσιαστικὸ μέρος τῆς δικῆς μας διακονίας καὶ ἀποστολῆς στὸν σύγχρονο κόσμο, ὅπου προωθοῦμε τὸν διαχριστιανικὸ καὶ διαθρησκευτικὸ διάλογο, τὴ θρησκευτικὴ ἀνεκτικότητα, τὴ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς ἀλληλεγγύης σὲ μιὰ περίοδο ἀναταραχῆς, διχασμοῦ καὶ πολέμου», ἐπισήμανε ὁ Παναγιώτατος, ὁ ὁποῖος σημείωσε ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο πρωτοστατεῖ στὴν προώθηση τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου, ἀλλὰ καὶ τοῦ διαλόγου ἀνάμεσα στὸν Χριστιανισμὸ μὲ τὶς ἄλλες δύο μονοθεϊστικὲς θρησκείες, τὸν Ἰουδαϊσμὸ καὶ τὸ Ἰσλάμ. Ἐπίσης, ἀναφέρθηκε στὶς πρωτοβουλίες τῆς Μητρος Ἐκκλησίας γιὰ τὴν εὐαίσθητοποίηση τῆς παγκόσμιας κοινότητας γιὰ τὴν ἀνάγκη προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ συνολικὰ τῆς Δημιουργίας, καθὼς, ὅπως τόνισε, ἡ οἰκολογικὴ κρίση ἐπηρεάζει πρωτίστως τοὺς φτωχότερους καὶ πιὸ εὐάλωτους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου. Ἰδιαίτερη ἀναφορὰ ἔκανε στὴ μέριμνα τοῦ Πατριαρχείου, στὸ πλαίσιο καὶ τῆς παγκόσμιας προσφυγικῆς κρίσης, γιὰ τὴν προστασία τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ἀξιοπρέπειας τῶν παιδιῶν, ὑπενθυμίζοντας ὅτι ἀνακήρυσσε τὸ 2017 ὡς «Ἔτος Προστασίας τῆς Ἱερότητας τῆς Παιδικῆς Ἡλικίας».

«Ἐχουμε ἠθικὴ εὐθύνη νὰ ἐξετάσουμε προσεκτικὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο συμπεριφερόμαστε στὸν κόσμο, τὶς πολιτικὲς πού ὑποστηρίζουμε στὴν κοινωνία καὶ τὸν τρόπο ζωῆς πού υἱοθετοῦμε ὡς ἄτομα. Οἱ ἀνθρώποι δὲν εἴμαστε ἀπομονωμένοι. Ἀντίθετα, εἴμαστε ἀλληλένδετοι καὶ ἀλληλεξαρτώμενοι ὡς ἀνθρώποι, ὡς ἓνας πλανῆτης, ὡς μιὰ οἰκογένεια», τόνισε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ὁλοκληρώνοντας τὸν χαιρετισμὸ του συνεχάρη τὴ Διεθνή Ὁργάνωση «Interfaith Alliance for Safer Communities», μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς ὁποίας διοργανώθηκε ἡ Συνάντηση, καὶ εὐχαρίστησε ὅλους ὅσοι συμμετεῖχαν σὲ αὐτή. Ἐξέφρασε δὲ τὴν εὐαρέσκειά του γιὰ τὴν σημαντικὴ συνεισφορὰ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, «ἐξέχοντος Ἱεράρχη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ ἡγετικῆς φυσιογνωμίας τῶν διαθρησκευτικῶν πρωτοβουλιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γιὰ τὶς ἀοκνες προσπάθειές του στὸν τομέα αὐτὸ καὶ γιὰ τὴν ἀριστη διοργάνωση αὐτῆς τῆς συνάντησης ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ

Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου.»

Στὸ πλαίσιο τῆς ἐπισκέψεώς τους στὸ Φανάρι, οἱ Σύνοδοι, ἐπισκέφθηκαν τὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναό, ὅπου ἐνημερώθηκαν ἀπὸ τὸν Ἱερολ. Πατριαρχικὸ Διάκονο κ. Ἰερώνυμο Σωτηρέλη γιὰ τὴν ἱστορία του καὶ τὰ ἱερά κειμήλια ποὺ φυλάσσονται σὲ αὐτόν.

Ὁ Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο

Συνάντηση μὲ τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο εἶχε τὴν Πέμπτη, 31 Αὐγούστου 2023, ὁ Ἐξοχ. Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, κ. Γεώργιος Κώτσηρας, ὁ ὁποῖος θὰ παραστῆ, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, στὴν αὐριανὴ ἑορτὴ τῆς Ἰνδίκτου.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συναντήσεώς τους, στὴν ὁποία παρέστησαν ἡ Γενικὴ Προξενος τῆς Ἑλλάδος στὴν Πόλη Εὐγεν. κυρία Γεωργία Σουλτανοπούλου, καθὼς καὶ οἱ Ἐξοχ. Πρέσβεις κύριοι Χριστόδουλος Μαργαρίτης καὶ Δημήτριος Γιολδάσης, ἀπὸ τὸ Διπλωματικὸ Γραφεῖο τοῦ κ. Ὑφυπουργοῦ, ὁ Παναγιώτατος συνεχάρη τον κ. Κώτσηρα γιὰ τὴν ἀνάληψη τῶν νέων πολυεύθυνων καθηκόντων ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Κ. Μητσοτάκης καὶ τὸν εὐχαρίστησε γιὰ τὸ ἀμείωτο ἐνδιαφέρον τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὴν περὶ αὐτὸ Ὁμογένεια τῆς Πόλεως.

Χοροστασία του Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρα- νίας στὸν Μ. Ἑσπερινὸ τῆς Ἑορτῆς τῆς Ἰνδίκτου στὴν Ἱ. Μονὴ Βαλουκλῆ

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 31ης Αὐγούστου, ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συμπροσευχήθηκε στὸν Μ. Ἑσπερινὸ γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ἰνδίκτου, στὴν Ἱ. Μ. Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ, κατὰ τὸν ὁποῖο χοροστάτησε ὁ Μακαριώτατος Μητροπολίτης Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας κ. Ἐπιφάνιος.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι Ἱεράρχες τοῦ Θρόνου καὶ ἄλλων ἀδελφῶν Αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν, καὶ πλῆθος πιστῶν ἀπὸ τὴν Πόλη

καὶ προσκυνητῶν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

Μετὰ τὴν Ἀπόλυση, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης χειροθέτησε σὲ Ἄρχοντα Ἱερομνήμονα τὸν Ἐντιμολ. κ. Γεώργιο Βλαντή, Θεολόγο, Διευθυντὴ τοῦ Συμβουλίου τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Βαυαρίας.

Ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν νέο Ἄρχοντα, ὁ Παναγιώτατος ἐπεσήμανε, μεταξὺ ἄλλων:

«Χαιρόμεθα, διότι σήμερον ἐντάσσεται εἰς τὴν χορείαν τῶν Ὀφφικιαλίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς νέος θεολόγος καὶ φιλόσοφος τῆς θρησκείας, μὲ καταγωγήν πατρόθεν ἐκ Σμύρνης, ἐκ μέρους δὲ τῆς μητρὸς ἀπὸ τὸ Θρακικὸν Σουφλίον, εὐσεβῆς, πολυμαθῆς, εὐφύεστατος, δυναμικός, σεμνός, μὲ διάθεσιν προσφορᾶς, μὲ σεβασμὸν πρὸς τὰς πατρῶας παραδόσεις, μὲ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, μὲ σύγχρονον πνεῦμα καὶ μὲ ὀξὺ αἰσθητήριον διὰ τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν. Ὑπηρετήσατε, Ἐντιμολογίωτατε, ὡς ἐπιστημονικὸς συνεργάτης εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης, εἰς τὴν Ἔδραν Ὀρθοδόξου Συστηματικῆς Θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου καί, ἀπὸ τὸ 2012, εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἔτος 2016 εἶσθε Διευθυντὴς τοῦ Συμβουλίου τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν Βαυαρίας ἐν Γερμανίᾳ. Συμμετέχετε ἐνεργῶς εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, μὲ σημαντικὴν συμβολὴν ὡς Ὀρθόδοξον μέλος ἢ σύμβουλος εἰς πολλὰς Ἐπιτροπὰς. Ἦσασταν μέλος τῆς ἐπισήμου Ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν 11ην Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν ἐν Γερμανίᾳ, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 2022. Σημειοῦμεν, ἐπίσης, ὅτι συμμετείχατε ὡς ὁμιλητὴς εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Θ' Συνάξεως τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν, ἀρχὰς Σεπτεμβρίου τοῦ 2021. Ἐκεῖ σὰς ἠκούσαμεν νὰ λέγετε τὰ ἑξῆς: «Ὁ διάλογος, πανορθόροξος καὶ οἰκουμενικός, εἶναι ὁ ὡραῖος μονόδρομος ποὺ ἀξίζει κανεὶς νὰ ὑπηρετεῖ... Δίχως τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρωτόθρονη καὶ πρωτεύουσα τῆς κοινωπίας τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ οἰκουμενικὴ κίνησις δὲν θὰ ἦταν ἀπλῶς πιὸ φτωχὴ. Θὰ ἦταν ἀδιανόητη». Ὀντως, τὸ Πατριαρχεῖον μᾶς πάντοτε γρηγορεῖ, καταγράφει καὶ ἀξιολογεῖ τὰ μηνύματα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν πολιτισμῶν, τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν, καὶ δίδει εὐθαρσῶς τὴν καλὴν μαρτυρίαν τοῦ τοῖς ἐγγύς καὶ τοῖς μακρᾶν.

Ἐχετε, ἀγαπητὲ Ἄρχων, πλειάδα ἀξιολόγων δημοσιευμάτων εἰς τὸν χῶρον τῆς οἰκουμενικῆς θεολογίας καὶ τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου, τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας, τῆς συστηματικῆς θεολογίας καὶ τῆς

συναντήσεως τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν σύγχρονον κόσμον. Διευτώσατε ἐξαιρετικὰ θέσεις διὰ τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας (Κρήτη, 2016) καὶ διὰ τὸ Οὐκρανικὸν Αὐτοκέφαλον. Σᾶς ἐπαινοῦμεν ἐνώπιον τοῦ συμπροσευχομένου Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας κ. Ἐπιφανίου».

Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος τόνισε:

«Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνάγκην στελεχῶν, ὅπως ἐσεῖς, ἀνθρώπων τοῦ διαλόγου, μὲ δαψιλῆ παιδείαν καὶ μόρφωσιν, πιστῶν μὲ πνεῦμα ἀνοικτοσύνης, οἱ ὅποιοι διακονοῦν τὴν θεολογίαν καὶ τὸν πολιτισμόν. Γνωρίζετε καλῶς, πόσον ὁ χώρος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν γραμμάτων ἐνδιαφέρει τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Προκαθημένον τῆς. Καὶ εἰς τὸ πεδῖον τοῦ πολιτισμοῦ ἡ Ὁρθόδοξος πίστις ἐλειτούργησε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ λειτουργῇ ὡς πηγὴ ἐμπνεύσεως. Ἀρθρώνει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν ἰδικὴν τῆς πολιτισμικὴν μαρτυρίαν, προβάλλουσα τὸ χριστιανικὸν δέον περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ὕψιστον ἦθος ἐλευθερίας, τὸ ὅποιον ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης εἰς τὴν ἱστορικὴν τῆς πορείαν: τὴν ἀκατάλυτον ἐνότητα πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον ὡς πυρῆνα τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Ὁρθόδοξος πρότασις ζωῆς παράγει πολιτισμόν καὶ μεταμορφώνει τὸν πολιτισμόν, ἀποκαλύπτει τὸ βάθος, τὸ κάλλος, τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ἐσεῖς, ἀγαπητὲ Ἄρχων, δίδετε τὴν θεολογικὴν καὶ πολιτισμικὴν μαρτυρίαν σᾶς περὶ πάντων τούτων μὲ ἔδραν τὴν Γερμανίαν, ὅπου ζήτε, ἀναδεικνύοντες τὴν παγκόσμιον ἐμβέλειαν τῆς πίστεως, τοῦ ἠθους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ συνεχίσετε, πλέον ὡς Ἄρχων Ἱερομνήμων τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, τὴν πολύτιμον διακονίαν σας. Σᾶς συνοδεύουν αἱ εὐχαὶ πάντων ἡμῶν.»

Στὴν ἀντιφώνησή του ὁ νέος Ἄρχων Ἱερομνήμων ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν συγκίνησήν του πρὸς τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν μεγάλη τιμὴν ποὺ ἐπεφύλαξε πρὸς τὸ πρόσωπό του, καὶ σημείωσε, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα:

«Ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς ἀνώδυνης καὶ ἀκοπῆς εὐκολίας ἢ τῆς ναρκισσιστικῆς, ὅσο καὶ μισάνθρωπης κλειστοφοβίας. Δὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς ἀδράνειας. Σηκώνει σταυρόν. Κηρύσσει μιὰ εἰρήνην ποὺ ὅμως «θέλει δύναμιν νὰ τὴν ἀντέξεις», κατὰ τὸν ποιητὴ. Βαδίζει πραγματώνοντας τὸ αὐτοθυσιαστικὸ ἦθος τῆς ἐλευθερίας, γιὰ τὸ ὅποιο μιλάει τόσο εὐγλωττα ὁ προσφιλέστατος καθηγητὴς μου Κωνσταντῖνος Δεληκωσταντῆς. Ἡ Κωνσταντινούπολις κινεῖται τολμῶσα

τὰ ἀνοίγματα ἐκεῖνα ποὺ κάνουν τὴν Ἐκκλησία ὄντως νὰ εἶναι, διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὡς κοινωνία, ὅπως θύμιζε διαρκῶς ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης – καὶ κοινωνία δίχως τὸ ἄθλημα τοῦ διαλόγου δὲν νοεῖται, τοῦ διαλόγου, μεταξὺ ἄλλων καὶ μὲ τοὺς ἑτεροδόξους. Ἡ Αγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τοῦ 2016 στὴν Κρήτη, τὴν ὁποία Σεῖς ἐμπνευσμένα πηδαλιουχίσατε, ἐπισημαίνει: «ἡ Ὁρθόδοξος συμμετοχὴ εἰς τὴν κίνησιν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν ἐν τῇ Μίᾳ, Αγία, Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ οὐδόλως τυγχάνει ξένη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀποτελεῖ συνεπὴ ἔκφρασιν τῆς ἀποστολικῆς πίστεως καὶ παραδόσεως, ἐντὸς νέων ἱστορικῶν συνθηκῶν.» (Σχέσεις τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὸν λοιπὸν χριστιανικὸν κόσμον, § 4). Στὴ Γερμανία ἔχουμε τὴν εὐλογία ἑνὸς πανάξιου ποιμενάρχου, κομιστῆ τοῦ ἤθους τῆς Χάλκης, τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κυρίου Αὐγουστίνου, ὁ ὁποῖος πρωτοστατεῖ στὴ μαρτυρία τοῦ Πατριαρχείου μας καὶ στὴν ἐργασία ποὺ προϋποθέτει ἡ ὑπακοὴ στὴν Κυριακὴ εὐχὴ καὶ ἐντολὴ «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν» (Ιω. 17: 21). Στὴν ἀγαπημένη μου Βαναρῖα, ὅπου καὶ τὸ Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν τὸ ὁποῖο διακονῶ, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴ χώρα, σὲ ἀντίστοιχες δομές, βλέπει κανεὶς καρποὺς εὐχυμῶν τοῦ ὠραίου ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐνότητα.»

Ἀκολουθῶς ὁ νέος Ἀρχὼν τῆς Μ.τ.Χ.Ε. τόνισε:

«Ἄν κάποιος φαντάζεται πῶς συμμετοχὴ σὲ διαλόγους σημαίνει ἀπεμπόληση τῶν τιμαλφῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ φτηνοὺς συμβιβασμούς, πλανᾶται πλάνην οἰκτρᾶν, ἂν δὲν ἐκφράζει ἀπλῶς κακοβουλία. Ὁ διαλογικὸς λόγος εἶναι καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι προφητικὸς, τομώτατος, ὅπου δεῖ εὐεργετικὰ δυσάρεστος. Ἡ ἀσέβεια πρὸς τὸ ἀνθρώπινο Πρόσωπο, ἡ κοινωνικὴ ἀδικία, ὁ βιασμὸς τῆς φύσης, οἱ ἐθνικισμοί, ἡ ἐργαλειοποίησις τῆς πίστεως γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησις ποικίλων ὑποπτῶν σκοπῶν, ἡ αὐτοδικαιωτικὴ νοοτροπία τῶν φονταμενταλιστῶν τοῦ κόσμου τούτου εἶναι φαινόμενα ποὺ ἔχετε πολλακίς σθεναρῶς στηλιτεῦσει, Παναγιώτατε.

Ἰδίως στοὺς καιροὺς μας, ὅπου βόρειοι ἀδελφοὶ πετοῦν στὸν βόρβορο τὸ ὄνομα τῆς Ὁρθοδοξίας, δικαίωνοντας, δήθεν, θεολογικὰ τὸν πόλεμο ἐνάντια στὸν λαὸ τῆς Οὐκρανίας καὶ ὅπου οὐκ ὀλίγοι στὸν ὀρθόδοξο κόσμον σιγοῦν, ἂν δὲν συγκατανεύουν σιωπηρῶς πρὸς τὴν αἵρεση τοῦ «ρωσικοῦ κόσμου», Σεῖς ἀπὸ τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων ὑψώνετε τὴν προφητικὴ φωνὴ Σᾶς, διασώζοντας τὴν τιμὴ τῆς Παράδοσός μας.»

Οικουμενικός Πατριάρχης: «Κάθε πολεμική ενέργεια είναι και πόλεμος κατά τῆς κτίσεως, είναι μία σοβαρωτάτη ἀπειλή κατά τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος»

Μὲ ιδιαίτερη λαμπρότητα, σύμφωνα μὲ τὴν μακροαίωνα ἐκκλησιαστική τάξη καὶ παράδοση, ἐορτάστηκε τὴν Παρασκευή, 1η Σεπτεμβρίου 2023, στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἡ ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου – ἡ ἐκκλησιαστική πρωτοχρονιά – καὶ ἡ Σύναξη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Παμμακαριστοῦ, τῆς ὁποίας ἡ πανίερη εἰκόνα φυλάσσεται στὸν Πάνσепτο Πατριαρχικὸ Ναό. Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἔχει ἀφιερώσει τὴν ἡμέρα αὐτή, ἀπὸ τὸ 1989, καὶ στὴν προσευχὴ ὑπὲρ τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε στὴ Θεία Λειτουργία, συγχοροστατούντων τῆς Α. Μ. τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας κ. Ἐπιφανίου καὶ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν Γέροντος Χαλκηδόνας κ. Ἐμμανουήλ, Γέροντος Δέρκων κ. Ἀποστόλου, Γέροντος Πριγκηποννήσων κ. Δημητρίου, Βρουύλων κ. Παντελεήμονος, Δέρβης κ. Ἰεζεκιήλ, Ἀνέων κ. Μακαρίου, Φιλαδελφείας κ. Μελίτωνος, Σεβαστείας κ. Σεραφείμ, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως κ. Εἰρηναίου, Μύρων κ. Χρυσοστόμου, Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας κ. Νικήτα, Δημητριάδος καὶ Ἄλμυροῦ κ. Ἰγνατίου, Λαοδικείας κ. Θεοδωρήτου, Ἰκονίου κ. Θεολήπτου, Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέα, Σάρδεων κ. Εὐαγγέλου, Ρόδου κ. Κυρίλλου, Γουίνιπεκ κ. Ἰαριώνος, Κρήνης κ. Κυρίλλου, Μπίλα Τσέρκβας κ. Εὐστρατίου, Νουβίας κ. Σάββα, Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου κ. Στεφάνου, Ἀμερικής κ. Ἐλπιδοφόρου, Κυδωνιῶν κ. Ἀθηναγόρα, Πισιδίας κ. Ἰώβ, Σηλυβρίας κ. Μαξίμου, Σμύρνης κ. Βαρθολομαίου, Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Κυρίλλου, Ἱεραπύτνης καὶ Σητείας κ. Κυρίλλου, Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίωνος, Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέα, καὶ Γαλλίας κ. Δημητρίου.

Στὸ Μήνυμά του ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, τὸ ὁποῖο ἀνέγνωσε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Γρηγόριος, ἐκφράζει τὴν ἱκανοποίησή του, «ἐπειδὴ ἔχει ὀριστικῶς κατανοηθῆ ἡ ἄμεσος συνάφεια οἰκολογικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων, καὶ δὴ τὸ γεγονός ὅτι ἡ καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος θίγει πρωτίστως τοὺς πτωχοὺς τῆς γῆς. Ὁ συνδυασμὸς περιβαλλοντικῶν καὶ κοινωνικῶν δράσεων ἀποτελεῖ ἐλπίδα διὰ τὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον μόνον τότε ὑπάρχει βιώσιμος ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος, ὅταν

μεριμνῶμεν συγχρόνως διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς δημιουργίας καὶ τὴν προστασίαν τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.»

Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος ἐπισημαίνει:

«Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι τονίζεται σήμερον ἡ ἀναγκαιότης μιᾶς «οἰκολογικῆς διευρύνσεως» τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Γίνεται μάλιστα λόγος περὶ «τετάρτης γενεᾶς» δικαιωμάτων, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτισμικῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων ἀλληλεγγύης, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν περιβαλλοντικῶν προϋποθέσεων των. Ὁ ἀγὼν διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγνοήσῃ τὸ γεγονός ὅτι αὐτὰ ἀπειλοῦνται ὑπὸ τῆς κλιματικῆς ἀλλαγῆς, ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως ποσίμου ὕδατος, εὐφόρου ἐδάφους καὶ καθαρᾶς ἀτμοσφαιράς, καὶ γενικώτερον ὑπὸ τῆς «περιβαλλοντικῆς ὑποβαθμίσεως». Αἱ ἐπιπτώσεις τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως ὀφείλουσι νὰ ἀντιμετωπίζονται ἐξόχως εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι αὐτονόητον ὅτι αὐτὰ, εἰς ὅλας τὰς πτυχὰς καὶ διαστάσεις, ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστον ἐνότητα καὶ ὅτι ἡ προστασία των εἶναι ἀδιαίρετος.»

Ὁ Πατριάρχης ἀναφέρθηκε στὶς ἐπιπτώσεις τοῦ ἐν ἐξελίξει πολέμου στὴν Οὐκρανία στὸ τοπικὸ οἰκοσύστημα καὶ γενικότερα στὸ φυσικὸ περιβάλλον, καλῶντας ἀκόμη μία φορὰ νὰ τερατιστεῖ ἀμέσως ὁ πόλεμος.

«Εἰς αὐτὴν τὴν συνάφειαν ἀνήκει καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα προεκάλεσεν ἡ ἐπίθεσις τῆς Ρωσσίας κατὰ τῆς Οὐκρανίας καὶ συνδέονται μὲ φοβερᾶς οἰκολογικὰς καταστροφὰς. Κάθε πολεμικὴ ἐνέργεια εἶναι καὶ πόλεμος κατὰ τῆς κτίσεως, εἶναι μία σοβαρωτάτη ἀπειλὴ κατὰ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ρύπανσις τῆς ἀτμοσφαιράς, τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμούς, ὁ κίνδυνος πυρηνικοῦ ὀλοκαυτώματος, ἀπελευθερώσεως ἐπικινδύνου ἀκτινοβολίας ἀπὸ τοὺς πυρηνικοὺς σταθμοὺς παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, ἡ καρκινογόνος σκόνη τῶν βομβαρδισμένων κτιρίων, ἡ καταστροφή τῶν δασῶν καὶ ἡ ἀχρήστευσις καλλιεργησίμων ἀγροτικῶν ἐκτάσεων, ὅλα αὐτὰ μαρτυροῦν ὅτι ὁ λαὸς καὶ τὸ οἰκοσύστημα τῆς Οὐκρανίας ὑπέστησαν καὶ συνεχίζουν νὰ ὑφίστανται ἀνυπολόγιστους ἀπωλείας. Ἐπαναλαμβάνομεν γεγωνυῖα τῆ φωνῆ: Νὰ τερατισθῇ ἀμέσως ὁ πόλεμος καὶ νὰ ἀρχίσῃ ὁ εἰλικρινὴς διάλογος.»

Ἐκκλησιάστηκαν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀνθηδῶνος κ. Νεκτάριος, Ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου στὴν Πόλη, οἱ Θεοφίλ. Ἐπίσκοποι

Αλικαρνασσοῦ κ. Ἀδριανός, Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, Εὐδοκιάδος κ. Ἀμβρόσιος, Τράλλεων κ. Βενιαμίν, καὶ Δαφνουσίας κ. Σμάραγδος, κληρικοί, Ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε. ὑπὸ τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀδελφότητός τους, «Παναγία ἢ Παμμακάριστος», Ἐντιμολ. Καθηγητῆ Κωνσταντῖνο Δεληκωσταντή, ὁ Ἐξοχ. Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Γεώργιος Κώτσηρας, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, οἱ Γενικοὶ Πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Οὐκρανίας στὴν Πόλη, Εὐγεν. κ. Γεωργία Σουλτανοπούλου καὶ Ἐντιμ. κ. Roman Nedilskyi, ὁ Γενικὸς Γραμματέας τῆς Διακοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως Ὁρθοδοξίας Ἐντιμ. κ. Μάξιμος Χαρακόπουλου, μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, μὲ τὸν νέο Πρόεδρο τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ἴδιου Ὄργανισμοῦ Ἐντιμ. κ. Eugeniusz Czykwin, μέλος τῆς Βουλῆς τῆς Πολωνίας, καὶ πιστοὶ ἀπὸ τὴν Πόλη, τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλες χώρες.

Στὸ τέλος πραγματοποιήθηκε ἡ καθιερωμένη τελετὴ τῆς Ἰνδίκτου, κατὰ τὴν ὁποία ἀναγνώστηκε ἀπὸ τὸν Πατριάρχη ἢ νεομισμένη εὐχὴ καὶ Πράξη τῆς νέας Β' Ἰνδικτιῶνος. Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος υπέγραψε τὸ σχετικὸ κείμενο στὸν Κώδικα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἀκολούθως υπέγραψαν ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας καὶ κατὰ σειρὰ ὅλοι οἱ παριστάμενοι Μητροπολίτες καὶ Ἀρχιεπίσκοποι.

Στὴ δεξίωση πὺν παρετέθη στὴν Αἴθουσα τοῦ Θρόνου, ὁ Παναγιώτατος ἐνώπιον τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἄλλων ἐπισήμων, καλωσόρισε θερμὰ τὴν Ἀντιπροσωπεία τῆς Διακοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως Ὁρθοδοξίας (ΔΣΟ).

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Παναγιώτατος ἀναφέρθηκε στὶς πρωτοβουλίες καὶ τίς προσπάθειες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἐνότητας καὶ τῆς συνεργασίας τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκέφαλων Ἐκκλησιῶν, καρπὸς τῶν ὁποίων ἦταν ἡ σύγκληση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στὴν Κρήτη, τὸ 2016.

«Δυστυχῶς αὐτὴ ἡ προσπάθεια τῆς ἐνότητος καὶ τῆς συνεργασίας κατεστράφη τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ μία καινούργια ἐκκλησιολογία, ἢ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸν βορρᾶ, καὶ ἀπὸ μίαν καινούργια θεολογία, τὴν θεολογία τοῦ πολέμου. Εἶναι αὐτὴ ἡ θεολογία, τὴν ὁποία ἄρχισε νὰ διδάσκει ἢ ἀδελφὴ Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας προσπαθώντας νὰ δικαιολογήσει ἕναν ἀδικαιολόγητο, ἀνίερο, ἀπρόκλητο, διαβολικὸ πόλεμο εἰς βάρος μίας κυριάρχου καὶ ἀνεξαρτητῆς χώρας, τῆς Οὐκρανίας. Γινόμε-

θα, ἐδῶ καὶ δύο χρόνια σχεδόν, μάρτυρες μιᾶς τραγωδίας. Ὅχι ἀπλῶς στὶς σχέσεις δύο Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ στὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης, βλέπουμε μία καθημερινή αίματοχυσία. Ἐκατὸν πενήντα χιλιάδες, ἴσως διακόσιες χιλιάδες Ρῶσσοι στρατιῶτες σκοτώθηκαν σὲ αὐτὸν τὸν πόλεμο, περὶ τίς ἑκατὸ χιλιάδες Οὐκρανοὶ στρατιῶτες καὶ ἀμέτρητοι ἄμαχοι. Ἐπαναλαμβάνω ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς τραγωδίας. Αὐτὸ φυσικὰ ἔχει ἀντίκτυπο καὶ στὶς σχέσεις τῶν ἀντιστοίχων Ὁρθοδόξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ἀδελφῶν κατ' εὐφημισμὸν πλέον. Ἡ διακοπὴ τῆς Κοινωνίας ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας εἰς βᾶρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως τὸ εἶπε καὶ ὁ κ. Πρόεδρος, εἶναι ἀπαράδεκτη, ἀνεξήγητη. Δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε τὴν Θεία Εὐχαριστία ὡς ἐργαλεῖον γιὰ νὰ πιέζομεν ἀλλήλους καὶ νὰ ἐξαναγκάζουμε τίς ἄλλες Ἐκκλησίες νὰ συμβαδίζουν μὲ τὴν καινούργια αὐτὴ ἐκκλησιολογία. Ὁ ἀδελφὸς Μητροπολίτης Κιέβου καὶ πάσης Οὐκρανίας εἶναι ὁ παθῶν. Βλέπει τὸ ποίμνιό του νὰ ἀποδεκατίζεται, οἱ πόλεις καὶ τὰ χωριά νὰ καταστρέφονται, ναοὶ, σχολεῖα, καὶ νοσοκομεῖα νὰ ἰσοπεδώνονται...»

Καὶ ὁ Πατριάρχης συνέχισε:

«Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς τραγωδίας ἐπικαλούμεθα τὴν συμμετοχὴ τῆς Διακοινοβουλευτικῆς Συνελεύσεως Ὁρθοδοξίας σὲ μία προσπάθεια ἀποκαταστάσεως τῶν πραγμάτων.

Ἐμεῖς ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μας κάνουμε αὐτὸ τὸν ὅποιον πιστεύουμε ὅτι εἶναι σωστό. Μᾶς προκαλοῦν καὶ μᾶς προσκαλοῦν διάφορες ἀδελφές Ἐκκλησίες νὰ συγκαλέσει καὶ πάλι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μία Πανορθόδοξο Διάσκεψη ἢ μία Σύναξη τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων γιὰ νὰ ἐπιληφθεῖ τοῦ Οὐκρανικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θέματος καὶ τὸ Πατριαρχεῖο μας ἀπορρίπτει αὐτὲς τίς προτάσεις διότι δὲν εἶναι διατεθειμένο νὰ θέσει ὑπὸ τὴν κρίση τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν μία Κανονικὴ Πράξη, τὴν ὁποία ἐκτέλεσε τὸ ἴδιο. Καὶ λέγω Κανονικὴ Πράξη, διότι ἢ ἀπόδοσις τῆς Αὐτοκεφαλίας στὴν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, μὲ τὰ 44 ἑκατομμύρια πιστῶν, ἦταν μέσα στὸ πλαίσιο τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν διακονικῶν εὐθυνῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐὰν ἐξαιρέσουμε τὰ Πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, ὅλες οἱ νεότερες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, μὲ πρώτη τὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας, πῆραν τὸ Αὐτοκέφαλο ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη. Γιατί δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πάρει καὶ ἡ Οὐκρανία; Αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα, πολὺ ἀπλὸ καὶ πολὺ σαφές. Λοιπόν, δὲν πρόκειται νὰ συγκαλέσουμε Πανορθόδοξο Σύνοδο, οὔτε Σύναξη Προκαθημένων, διότι δὲν ἔχουμε καμμία διάθεση νὰ θέσουμε τίς

αποφάσεις και τις πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριαρχείου υπό την κρίση της νέας εκκλησιολογίας.»

Όλοκληρώνοντας συνεχάρη την ΔΣΟ για τὰ τριάντα χρόνια άρμονικής συνεργασίας των όρθοδόξων βουλευτών διαφόρων κοινοβουλίων. «Εύχομαι πολλές ακόμα έπετείους νά γιορτάσετε και νά συμβάλλετε στην άγαστή συνεργασία όχι μόνον των όρθοδόξων βουλευτών, αλλά των κοινοβουλίων γενικότερα των άντιστοιχών χωρών», είπε ό Παναγιώτατος, και σημείωσε ότι τὰ μέλη της ΔΣΟ είναι πάντοτε εύπρόσδεκτα στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, τó όποίο θά συνεχίσει νά άποστέλλει εκπροσώπους του στις Γενικές Συνελεύσεις του διεθνούς αυτού όργανισμού. «Θά είμαστε πάντοτε στο πλευρό σας, όπως και έσεις είστε στο πλευρό του Οικουμενικού Πατριαρχείου», πρόσθεσε. Επίσης, ό Πατριάρχης συνεχάρη τον παριστάμενο Σέβ. Μητροπολίτη Δημητριάδος και Άλμυρού κ. Ίγνάτιο, γιατί, όπως είπε, μόλις ξέσπασε ό πόλεμος, «άνοιξε τήν άγκαλιά του, άνοιξε τις πόρτες της Μητροπόλεώς του, έδέχθη νέα παιδιά από τήν Ούκρανία, τὰ φιλοξένησε». Και αυτό, όπως είπε ό Πατριάρχης, έπαναλαμβάνεται κάθε χρόνο. «Τόν εύχαριστούμε και τόν συγχαίρουμε διότι άποτελεί παράδειγμα προς μίμησιν μεταξύ όλων των Ίερών Μητροπόλεων της Έλλάδος», κατέληξε ό Παναγιώτατος.

Στή συνέχεια, ό Προκαθήμενος της Έκκλησίας της Ούκρανίας, σε σύντομο χαιρετισμό του, έξέφρασε και πάλι τήν χαρά του πού έπισκέπτεται τó Οικουμενικό Πατριαρχείο. Εύχαρίστησε δέ τον Παναγιώτατο για τή μέριμνα και τó συνεχές ενδιαφέρον της Μητρος Έκκλησίας για τήν Ούκρανία. «Πολλοί Ούκρανοι τώρα κατάλαβαν τί πραγματικά είναι ή Έκκλησία ή δική μας, ή Έκκλησία της Ούκρανίας, και τί ή Έκκλησία της Ρωσίας, γι' αυτό οι περισσότεροι Ούκρανοι στηρίζουν τήν Αυτόκέφαλη Έκκλησία», είπε, μεταξύ άλλων, ό Μακαριώτατος, και έξέφρασε τή βεβαιότητα ότι σύντομα όλοι οι Όρθόδοξοι Ούκρανοι θά ένωθούν γύρω από τήν Αυτόκέφαλη Έκκλησία, καθώς, επίσης, και ότι ή πατρίδα του θά κερδίσει τόν έν έξελίξει πόλεμο, γιατί, όπως είπε, «ή άλήθεια νικᾷ, ή ζωή νικᾷ, και τó φώς νικᾷ τó σκότος». Καταλήγοντας, εύχαρίστησε και πάλι τόν Παναγιώτατο και όλους όσοι στηρίζουν τήν Ούκρανία και ζήτησε νά συνεχίσουν νά προσεύχονται για τόν δοκιμαζόμενο λαό της.

Προηγουμένως, μίλησαν ό Γενικός Γραμματέας της ΔΣΟ Έντιμ. κ. Μάξιμος Χαρακόπουλος, καθώς και ό νέος Πρόεδρος της Γ.Σ. της Έντιμ.

κ. κ. Eugeniusz Czykwin, οί όποιοι, μεταξύ άλλων, εὐχαρίστησαν τόν Παναγιώτατο για τήν οὐσιαστική στήριξη πού προσφέρει στο ἔργο τοῦ Ὁργανισμοῦ.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στήν Ἡλεία

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στήν Ἱ. Μητρόπολη Ἡλείας καί Ὠλένης, καί στούς Δήμους Πύργου καί Ἀνδραβίδας-Κυλλήνης, ὕστερα ἀπό πρόσκληση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ἀθανασίου καί τῶν Ἐντιμ. Δημάρχων κυρίων Παναγιώτη Ἀντωνακόπουλου καί Ἰωάννη Λέντζα, ἀπό τίς 2 ἕως τίς 6 Σεπτεμβρίου 2023.

Στό στρατιωτικό Ἀεροδρόμιο τῆς Ἀνδραβίδας τον Παναγιώτατο ὑποδέχθηκε ἡ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κατερίνα Σακελλαρόπουλου.

Ἐπίσης, τόν καλωσόρισαν ὁ Ποιμενάρχης Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλείας καί Ὠλένης κ. Ἀθανάσιος, περιστοιχούμενος ἀπό κληρικούς τῆς ἐπαρχίας του, καί ὁ Ἐντιμ. Δήμαρχος Ἀνδραβίδας-Κυλλήνης, καθῶς καί ἡ Ἐξοχ. Ὑφυπουργός Ὑποδομῶν καί Μεταφορῶν κ. Χριστίνα Ἀλεξοπούλου, ὁ Ἐντιμ. Βουλευτής Ἡλείας κ. Ἀνδρέας Νικολακόπουλος, καί Ἄρχοντες Ὁφφικιάλιοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τήν Ἀμερική.

Ἀκολούθως, ὁ Παναγιώτατος, μαζί μέ τήν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ἐπισκέφθηκε τίς ἐγκαταστάσεις τῆς 117 Πτέρυγας Μάχης, ὅπου τέλεσε Τρισάγιο ὑπέρ των πεσόντων ἐν ὥρα καθήκοντος, καί στή συνέχεια μετέβη στήν πόλη τῆς Ἀνδραβίδας, ὅπου πραγματοποιήθηκε ἐπίσημη ὑποδοχή, παρουσία καί τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερωνύμου καί πλήθους Ἱεραρχῶν καί ἐπισήμων, καί ἐν συνεχείᾳ τελέστηκε Δοξολογία στόν Ἱερὸ Ναὸ Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἐλένης.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἀθανάσιος καλωσόρισε μέ θερμούς λόγους τον Παναγιώτατο, ὁ ὅποιος στήν ἀντιφώνησή του ἐξέφρασε τὴ συγκίνησή του για τήν επίσκεψη του στήν Ἱ. Μητρόπολη Ἡλείας καί Ὠλένης, ἐκφράζοντας τίς εὐχαριστίες του για τήν παρουσία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Ἰερωνύμου καί τῆς Ἐξοχ. Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κ. Σακελλαρόπουλου. Ὁ Παναγιώτατος, εὐλόγησε τόν πιστὸ λαὸ καί τόν προέτρεψε νὰ παραμείνει ἐδραῖος στόν ἱστορικό, εὐλογημένο καί

ώραίο τόπο τῶν προγόνων του, παρὰ τις σύγχρονες δυσκολίες καὶ ἀντιξοότητες, ὅπως οἱ δοκιμασίες πού ὑπέφεραν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς καὶ ὁ πόνος πού βίωσαν λόγω τῶν θυμάτων τῶν καταστροφικῶν πυρκαγιῶν τοῦ 2007. Μὲ τὴν εὐκαιρία, ἐξέφρασε γιὰ ἄλλη μία φορὰ τὴν συμπαράστασή του πρὸς τὸ σύνολο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πού δοκιμάζεται καὶ ἐφέτος ἀπὸ τις πυρκαγιές, καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ πυρόπληκτου Ἐβρου.

Στὴ συνέχεια, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ἡ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πλαισιούμενοι ἀπὸ τοὺς τοπικοὺς ἄρχοντες καὶ τὸν πιστὸ λαὸ μετέβησαν πεζῇ στὸ Δημοτικὸ Μέγαρο τῆς πόλεως, ὅπου σὲ εἰδικὴ τελετὴ ἀνακηρύχθηκαν ἀμφότεροι Ἐπίτιμοι Δημότες τοῦ Δήμου Ἀνδραβίδας-Κυλλήνης.

Στὴν ἀντιφώνησή του, ὁ Παναγιώτατος, ἐπεσήμανε ὅτι «ἡ δημοκρατία, ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ διάλογος ἀνήκουν στὸ κέντρο τῆς ἀξιακῆς παρακαταθήκης, τὴν ὁποία κληροδότησε ἡ Ἀρχαία Ἑλλάδα σὲ ἐμᾶς καὶ στὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη». Ὅπως εἶπε, χῶρος διάσωσης καὶ βίωσης αὐτῶν τῶν ἀρχῶν καὶ ἀρετῶν εἶναι ὅμως καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἐνῶ σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του σημείωσε ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ πολιτικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ γραφεῖ χωρὶς ἀναφορὰ στὴ συμβολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. «Ἡ ἰδιαίτερη προσφορὰ τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν χῶρο αὐτὸ εἶναι ὁ τονισμὸς τῆς κοινωνικῆς διάστασης τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προτεραιότητος τῆς ἀλληλεγγύης. Πάντοτε τὸ Γένος μας πίστευε ὅτι ἡ «κοινὴ ἐλευθερία» εἶναι τὸ ὑψιστὸ ἀγαθὸ, ἡ ἀληθινὴ εὐδαιμονία, καὶ ὅτι ἀπαιτεῖ ἀγῶνα καὶ θυσίες γιὰ τὴν κατάκτηση καὶ πραγμάτωσή της», τόνισε ὁ Πατριάρχης καὶ πρόσθεσε: «Ἀποτελεῖ μέγα προνόμιο νὰ εἶμαστε κληρονόμοι αὐτῆς τῆς παρακαταθήκης καὶ νὰ καλούμαστε νὰ διαφυλάξουμε καὶ νὰ καλλιεργήσουμε αὐτὲς τις παγκόσμιες ἀξίες. Οὕτως ἢ ἄλλως, πάντοτε ἡ πρόοδος χιτίζεται ἐπάνω στὰ στέρεα θεμέλια τῆς παράδοσης. Δὲν ὑπάρχει ἄρριξη πρωτοπορία. Ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὴ νέα γενιά, τονίζουμε ὅτι πρέπει νὰ ἀντισταθῆ στὴν ταύτιση τοῦ σεβασμοῦ τῆς παράδοσης μὲ ἄγονο συντηρητισμὸ. Ὁ συντηρητικὸς εἶναι ἀποκλειστικὰ στραμμένος πρὸς τὸ παρελθόν, ἐνῶ ὁ γνήσιος παραδοσιακὸς προχωρεῖ πρὸς τὸ μέλλον μὲ τὴν παράδοση, ἢ ὁποία λειτουργεῖ ὡς πηγὴ ἐμπνευσης καὶ δημιουργικότητος, ὁξύνει τὸ αἰσθητήριό μας διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δέον».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Παναγιώτατος καὶ ἡ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶχαν κατ' ἴδιαν συνάντησιν σὲ ἐγκάρδια ἀτμό-

σφαιρα σὲ αἴθουσα τοῦ Ξενοδοχείου πού κατέλυσαν, καὶ στὴ συνέχεια πραγματοποιήθηκε ἡ ἐπίσημη ὑποδοχὴ τους στὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Ἡλείας, στὸν Πύργο, ὅπου σὲ εἰδικὴ τελετῇ, στὸ Δημαρχεῖο, ἀνακηρύχθηκαν ἀμφότεροι Ἐπίτιμοι Δημότες. Στὴν ἀντιφώνησή του, ὁ Παναγιώτατος σημείωσε, μεταξύ ἄλλων:

«Πῶς δυνάμεθα, λοιπόν, νὰ μὴ ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὴν εὐγενῆ ἀπόφασίν σας, ἡ ὁποία εἴμεθα βέβαιοι ὅτι εἶναι ἀπόφασις καρδίας –καὶ ὄχι μόνον διότι ὁ ἀγαπητὸς κ. Δήμαρχος εἶναι καρδιολόγος!-, ἀλλὰ διότι αὐτὸ βλέπομεν ἀνάγλυφον εἰς τὸ βλέμμα ὄλων τῶν ἐντίμων μελῶν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, τοῦ κ. Προέδρου καὶ τῶν Ἀντιπροέδρων του! Ἀποδεχόμεθα, λοιπόν, εὐχαρίστως τὸ εὐλαβὲς δῶρημα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐφ’ ὅσον συνάπτεται μὲ ἀντίστοιχον τιμὴν πρὸς τὴν Πολιτειακὴν Κορυφὴν τῆς Χώρας, τὴν Ἐξοχωτάτην Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, λαμβάνει περαιτέρω διαστάσεις, καὶ ἐπιγράφομεν τὴν γινομένην εἰς τὸ πρόσωπον ἡμῶν τιμὴν εἰς τὴν κοινὴν πάντων ἡμῶν πανσέβαστον Μητέρα, τὴν Ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως! Σὰς εὐχαριστοῦμεν ὅθεν ἐγκαρδίως, κ. Δήμαρχε, κ. Πρόεδρε, κύριοι Ἀντιπρόεδροι καὶ λοιπὰ ἔντιμα καὶ ἀγαπητὰ μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, καὶ καταστέφομεν πάντας ὑμᾶς καὶ πάντας τοὺς δημότας καὶ λοιποὺς κατοίκους τοῦ Πύργου μὲ ὀλόθερμον τὴν Πατριαρχικὴν ἡμῶν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν!»

Ἀμέσως μετὰ, στὴν κεντρικὴ πλατεῖα Πύργου, πραγματοποιήθηκε πολιτιστικὴ ἐκδήλωση μὲ παραδοσιακοὺς χορούς, μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων καὶ ἄλλων τοπικῶν συλλόγων, τὴν ἑναρξὴ τῆς ὁποίας κήρυξαν ἡ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἐνῶ χαιρετισμοὺς ἀπηύθηναν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἡλείας καὶ Ωλένης, καὶ οἱ Δήμαρχοι Πύργου καὶ Ἀνδραβίδας-Κυλλήνης.

Στὴν ὁμιλία του, ὁ Πατριάρχης ὑπογράμμισε:

«Ἡ νέα γενεὰ ἀποτελεῖ τὸ μέλλον καὶ τοῦ τόπου σας, ἐξόχως δὲ ὅταν αὕτη διαπνέεται ἀπὸ ἀγνὰ αἰσθήματα καὶ ὑγιῆ ιδεώδη, τὰ ὁποῖα ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν μελέτην καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ, τὴν ἐκμάθησιν καὶ καλλιέργειαν τῆς μουσικοχορευτικῆς μας παραδόσεως, καὶ τὴν διατήρησιν καὶ ἀναβίωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ Γένους.

Ἀτυχῶς, σήμερον, εἰς μίαν ἐποχὴν ἀμφισβητήσεως τῆς ἀξίας τῆς Παραδόσεως καὶ τῶν ἀξιῶν τῆς ἡ ἐνασχόλησις μὲ τὰ προαναφερθέντα

θεωρείται, υπό τινων παρωχημένη, άφου ή κυριαρχία τής χρησιμοθηρίας και του ύλισμου άπωθει τās ύψηλās άξίας και τόν πνευματικόν πολιτισμόν. Και βεβαίως, ή γνησία Παράδοσις και ό λαϊκός πολιτισμός τής Ρωμισύνης ουδόλως περιορίζονται εις μόνην τήν διάστασιν του «φοκλόρ» (folklore), αλλά άποτελοϋν άντανάκλασιν τής συλλογικής μνήμης, τής κοινοτικής ζωής και του ήθικου αισθητηρίου του Γένους και άνήκουν εις τόν πυρήνα του ένιαίου αρχαιοελληνικου, βυζαντινου και νεωτέρου πολιτισμου μας.»

Κατά τó έπίσημο δείπνο που άκολούθησε, ό Παναγιώτατος εύχαρίστησε τήν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας για τήν τιμητική ύποδοχή που του έπεφύλαξε και τήν άποχαιρέτησε, καθώς όλοκληρώθηκε ή έπίσκεψή της στον Πύργο.

Τήν Κυριακή, 3 Σεπτεμβρίου, ό Οικουμενικός Πατριάρχης χοροστάτησε κατά τή Θεία Λειτουργία, στον Ί. Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Νικολάου Πύργου. Στο τέλος, ό Σεβ. Μητροπολίτης Ηλείας και Ωλένης καλωσόρισε τόν Πατριάρχη με θερμούς λόγους, και ό Παναγιώτατος, στην άντιφώνησή του, μεταξύ άλλων, τόνισε:

«Η Αγιωτάτη Εκκλησία τής Ελλάδος είναι κυριολεκτικώς όστοϋν έκ τών όστέων της Μητρος Εκκλησίας τής Κωνσταντινουπόλεως και σάρξ έκ τής σαρκός της. Και τὰ θεοσεβή τέκνα τής Εκκλησίας τής Ελλάδος, άρα και τής Μητροπόλεως Ηλείας και Ωλένης, είναι, είσθε, μέλη του αύτου σώματος, κοινωνοί τής αύτης ζωής, μέτοχοι τής ίδιας έλπίδος! Ήλθομεν, λοιπόν, ένταϋθα ως οικείοι τής Πίστεως, τέκνα τών ιδίων Πατέρων, συγκοινωνοί τών αύτών παθημάτων, συγκληρονόμοι τής ίδιας ιστορίας, τών ιδίων παρακαταθηκών, τών ιδίων άξιων και ιδανικών! Σās φέρομεν τήν εύχην τών Αγίων τής Βασιλευούσης, του Πόντου, τής Θράκης, τής Μικράς Ασίας άπ' άκρου εις άκρον. Τήν εύλογίαν μεγάλων Πατριαρχών, Ίεραρχών, Διδασκάλων, Μαρτύρων και Όσίων! Τήν άρχοντιάν γενναίων Αυτοκρατόρων που συνεδύαζαν τήν βαθείαν χριστιανικήν εύσέβειαν με τήν δικαίαν και καλλίκαρπον διακυβέρνησιν κράτους ιστορικού. Σās φέρομεν τήν πολλήν αγάπην μας έν Χριστώ Ήησού. Σās φέρομεν ύδωρ ζωής άπό τó βαθύ φρέαρ τής Ρωμισύνης και φώς ίλαρόν άπό τó άνέσπερον φώς του ταπεινου, αλλά άειλαμποϋς Φαναρίου. Σās φέρομεν έμπειρίαν σταυρώσιμον, αλλά και αναστάσιμον! Δακρυώδη βιώματα Μεγάλης Παρασκευής, αλλά και χαροποιά λαμπροφόρου Κυριακής του Πάσχα! Βιώματα του καθημερινου θαύματος, τó όποιον βίωνομεν ως «άποθνήσκοντες, και ίδου ζώμεν!» Του

διαχρονικού θαύματος, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖται εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς Θεοτόκου ἐν μέσῳ πολλῶν –καὶ τραγικῶν κάποτε– ἀντιξοοτήτων, ὥστε ὁ βλέπων ἡμᾶς ὀρθίους ἐπὶ δεκαεπτὰ καὶ πλεον αἰῶνας εἰς τὰ ἱερά σκηνώματα καὶ τὰς ἐπάλλξεις τῆς Βασιλευούσης, νὰ ἀναφωνῇ αὐθορμήτως: «Τὶς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; Σὺ εἶ ὁ Θεός, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος!» Οὕτως, ἐλθόντες εἰς τὸν Πύργον χαίρομεν μέγਾਲως βλέποντες εἰς τὰ ὄμματα Ποιμενάρχου, κλήρου, ἀρχόντων καὶ λαοῦ ἐκδηλον καὶ ζωηρὰν τὴν εὐλαβῆ ἀγάπην σας πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν βαθὺν σεβασμὸν σας πρὸς τὸ μαρτυρικὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.»

Στῆ συνέχεια, ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὴν ἔδρα τῆς Περιφερειακῆς Ἐνότητος Ἡλείας, ὅπου τον ὑποδέχθηκαν ὁ Ἐξοχ. Περιφερειάρχης Δυτικῆς Ἑλλάδας κ. Νεκτᾶριος Φαρμάκης καὶ ὁ Ἐντιμ. Ἀντιπεριφερειάρχης Π.Ε. Ἡλείας κ. Βασίλης Γιαννόπουλος.

Ἀκολουθῶς, ὁ Πατριάρχης μετέβη πεζῇ στὴν ἔδρα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας καὶ Ὡλένης, ὅπου εἶχε ἐγκάρδια ἀδελφικὴ συνάντηση μὲ τοὺς συμπροσευχηθέντας κατὰ τὴν Θεία Λειτουργία Ἀρχιερεῖς.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας ἐπισκέφθηκε τὴν Ἱ. Μονὴ Κοιμήσεως Θεοτόκου Σκαφιδιάς, ὅπου τον ὑποδέχθηκαν ἡ Ἡγουμένη Μακαρία μὲ τὴν περὶ αὐτὴν Ἀδελφότητα, καθὼς καὶ πλῆθος πιστῶν. Ἀφοῦ προσκύνησε στὸ Καθολικό, ξεναγήθηκε στὸ μικρὸ Μουσεῖο τῆς Μονῆς καὶ ἀκολούθως, στὸν ἐξωτερικὸ αὐλειο χώρῳ τῆς Μονῆς, παρακολούθησε συναυλία ἀπὸ τὴν Μεικτὴ χορωδία Μυρτουντίων καὶ τὴν Μεικτὴ χορωδία Λυκειοῦ Ἑλληνίδων, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε στὸ πλαίσιο τοῦ Διεθνοῦς φεστιβάλ Ἀρχαίας Φειάς.

Τῆ Δευτέρα, 4 Σεπτεμβρίου, ὁ Παναγιώτατος παρέστη καὶ μίλησε στὴν Ἡμερίδα μὲ θέμα: «Ἡ κοινὴ ἀειφόρος συνθήκη στὸ φυσικὸ καὶ ἀστικὸ περιβάλλον – Ἐκφάνσεις τοῦ πολιτιστικοῦ καὶ περιβαλλοντικοῦ ἀποτυπώματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», πού συνδιοργανώθηκε ἀπὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολη Ἡλείας καὶ Ὡλένης, τὸ Πατριαρχικὸ Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, τὰ φροντιστήρια βιωσιμότητας τῶν Δήμων Πύργου καὶ Ἀνδραβίδας–Κυλλήνης, Νεάπολης Συκεῶν καὶ Νοτίου Πηλίου, καὶ τοῦ Συλλόγου Φίλων τῆς Φύσης, καὶ φιλοξενήθηκε στὸ Συνεδριακὸ Κέντρο τῆς Π.Ε. Ἡλείας.

Στοιχεῖον αὐτοῦ τοῦ οἰκοφιλικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι καὶ ἡ εἰρήνη μεταξὺ τῶν λαῶν, τῶν θρησκείων καὶ τῶν πολιτισμῶν. Εἰς τὴν πρόσφατον Ἐγκύκλιον τῆς Ἰνδίκτου ἀνεφέρθημεν εἰς τὰς περιβαλλοντικὰς καταστροφάς, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν ἡ ἐπίθεσις τῆς Ρωσικῆς Ὁμοσπον-

διάς κατά τῆς Οὐκρανίας, πέραν τῶν ἀνθρωπίνων ἀπωλειῶν. Ἐτονίσαμεν ὅτι κάθε πολεμικὴ ἐνέργεια εἶναι καὶ πόλεμος κατὰ τῆς φύσεως. Ὁ κίνδυνος πυρηνικοῦ ὀλοκαυτώματος, ἡ ρύπανσις τοῦ ἐδάφους, τῶν ὑδάτων καὶ τῆς ἀτμοσφαιρας ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμούς, ἡ ἀχρήστευσις καλλιερρησίμων ἐκτάσεων καὶ ἡ καταστροφή τοῦ δασικοῦ πλούτου, αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα δεινὰ τοῦ πολέμου ἀποκαλύπτουν τὴν σημασίαν τῆς εἰρήνης ὡς ὄρου διὰ τὴν προστασίαν τῆς κτίσεως. Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν εἰρήνην εἶναι συμβολὴ εἰς τὴν διάσωσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πύργου, ὅπου τον ὑποδέχθηκε ἡ Διευθύντρια του, καὶ μαζί με τοὺς συναδέλφους τῆς ἀρχαιολόγους τὸν ξενάγησαν στοὺς χώρους του καὶ τὸν ἐνημέρωσαν γιὰ τὰ ἀρχαῖα εὐρήματα ποὺ παρουσιάζονται σὲ αὐτό, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς τῆς Ἡλείας.

Στὴ συνέχεια, μετέβη στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Ἀπόλλων, ὅπου παρακολούθησε τὸ θεατρικὸ ἔργο «Τὸ πανηγύρι τοῦ Κεχαΐδη», ἀπὸ τὴν ἐρασιτεχνικὴ θεατρικὴ ὀμάδα Κρεστένων «Ἐκφρασις», τὰ μέλη τῆς ὁποίας, στὸ τέλος τῆς παράστασης, ὁ Πατριάρχης συνεχάρη ἐγκαρδίως.

Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα, Τρίτη, ὁ Παναγιώτατος, συνοδευόμενος, ὅπως καὶ καθ' ὅλη τῆς διάρκεια τῆς Πατριαρχικῆς ἐπισκέψεως, ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Ἡλείας καὶ Ωλένης, ἐπισκέφθηκε τὸν βυζαντινὸ Ἱερὸ Ναὸ Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παλαιοπαναγιά) Μανωλάδας, ὅπου τον ὑποδέχθηκε πλῆθος πιστῶν, καὶ ἀκολουθῶς ἔκανε μία σύντομη στάση στὴν Βάρδα Ἡλείας, ὅπου εὐχαρίστησε γιὰ τὴν θερμὴ ὑποδοχὴ τοὺς τοπικοὺς ἀρχόντες καὶ τοὺς κατοικοὺς τοῦ χωριοῦ.

Στὴ συνέχεια, ἐπισκέφθηκε τὰ Λεχαινά, ὅπου προσκύνησε στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Δημητρίου, καὶ ἀκολουθῶς τὸ Κάστρο Χλεμούτσι, ὅπου ξεναγήθηκε ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους ἀρχαιολόγους, τέλος δέ, τὴν Ἱ. Μονὴ Βλαχερνῶν Κάτω Παναγιάς Κυλλήνης, ὅπου παρατέθηκε γεῦμα πρὸς τιμὴν του ἀπὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολη.

Τὸ βράδυ, παρακάθησε σὲ δεῖπνο, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ πλαῖσιο τῆς λήξεως τοῦ τοπικοῦ φεστιβάλ, με σκοπὸ τὴν ἀνάδειξη τῆς τοπικῆς γαστρονομίας καὶ τῶν τοπικῶν προϊόντων. Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος εὐχαρίστησε τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Ἡλείας καὶ Ωλένης καὶ ὅλους τοὺς παράγοντες γιὰ τὴν ὑποδοχὴ καὶ τὴν φιλοξενία, καὶ τοὺς προσκάλεσε νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν ἔδρα τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του, τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη συνόδευαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Πρωικοννήσου κ. Ἰωσήφ καὶ Ἰκονίου κ. Θεόληπτος,

ό Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Ἀέτιος, Διευθυντής τοῦ Ἰδιαίτερου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, ο Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κ. Ἀλέξανδρος Καρλοῦτσος, ὁ Ἱερολ. Πατριαρχικός Διάκονος κ. Ἱερώνυμος, ἡ Εὐλεβ. κ. Ξάνθη Καρλοῦτσου, ὁ Ἐντιμ. κ. Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντής τοῦ Πατριαρχικοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Ἐπικοινωνίας, καθὼς καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Παναγιώτης Νικολαΐδης, ἐκ τῶν Γραμματέων τοῦ Πατριαρχείου.

Ἀναχώρηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου γιὰ τὴ Φιλανδία καὶ τὴν Ἑσθονία

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀναχώρησε τὴν Παρασκευή, 8 Σεπτεμβρίου 2023, ἀπὸ τὴν ἔδρα του, γιὰ ἐπίσημη ἐπίσκεψη στὴ Φιλανδία καὶ ἀκολούθως στὴν Ἑσθονία, ἀνταποκρινόμενος σὲ ἐπίσημες προσκλήσεις, προκειμένου νὰ προστεῖ τῶν ἐπετειακῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὴ συμπλήρωση 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἀπονομὴ καθεστώτος Ἀυτονομίας στὶς δύο αὐτὲς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Στὸ πλαίσιο τῆς ἐπισκέψεώς του στὴ Φιλανδία, ὁ Παναγιώτατος προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας στὸν Καθεδρικό Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὸ Ἐλσίνκι, ἐνῶ εἶχε ἰδιαίτερη συνάντηση μὲ τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Φιλανδίας, τοὺς Ἐξοχ. Πρόσβεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας, μὲ τοὺς θρησκευτικούς ἡγέτες τῆς χώρας καὶ ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα, καθὼς ἐπίσης ἐπισκέφθηκε ἐνορίες, ἰδρύματα, τὴν κατασκήνωση τῆς Ὁρθοδόξου νεολαίας στὸ Kaunisniemi, καὶ τὸ Ὁρθόδοξο Παρεκκλήσιο στὸ Σωφρονιστικό Κατάστημα Somainen τοῦ Ἐλσίνκι, ὅπου εὐλόγησε τοὺς Ὁρθοδόξους πιστούς.

Στὸν δεῦτερο σταθμὸ τῆς ἐπισκέψεώς του, στὴν Ἑσθονία, στὴν ὁποία ἀφίχθη στὶς 12 Σεπτεμβρίου, ὁ Πατριάρχης προεξήρχε σὲ ὑπαίθρια Θεία Λειτουργία στὴν πόλη Võrska, ἐνῶ εἶχε ἰδιαίτερες συναντήσεις μὲ τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἑσθονίας, τὴν Ἐξοχ. Πρωθυπουργὸ τῆς χώρας, καὶ τοὺς Ἐξοχ. Πρόεδρο τοῦ Κοινοβουλίου, Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν καὶ Ὑπουργὸ Ἑσωτερικῶν, τοὺς Ἐξοχ. Πρόσβεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐκπροσώπους τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν Ἐντιμ. Δήμαρχο τοῦ Ταλλίν καὶ ἄλλα ἐπίσημα πρόσωπα. Ἐπίσης παρέστη στὴν ἐπίσημη ἐκδήλωση τῶν Ἐθνικῶν Ταχυδρομείων τῆς χώρας, κατὰ τὴν ὁποία θὰ παρουσιαστοῦν ἀναμνηστικά γραμματόσημα γιὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς Ὁρθοδόξου Ἀυτόνομου Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας. Πέρα ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τῆς χώρας, Ταλ-

λίν, ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε ἐπίσης τίς πόλεις Tartu, Võrsk, Valga, Pärnu, καὶ Hiiumaa ὅπου συνάντησε καὶ εὐλόγησε τὸν ἱερό κληρὸ καὶ τοὺς Ὁρθοδόξους πιστοὺς.

Τὴν Πατριαρχικὴ Συνοδεία ἀποτελοῦν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Κυδωνίων κ. Αθηνᾶς, Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων, Περιστερίου κ. Γρηγόριος, οἱ Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχης κ. Αἰτίος, Διευθυντὴς τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, Δευτερεύων κ. Αλέξανδρος, Βιβλιοφύλαξ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ Μ. Σύγκελλος κ. Ἰάκωβος, Διευθυντὴς τοῦ Ἀγγλικοῦ Γραφείου, ὁ Ἐντιμ. κ. Νικόλαος-Γεώργιος Παπαχρήστου, Διευθυντὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Ἐπικοινωνίας, καθὼς καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Πέτρος Μπαζγκάρλο, ἐκ τῶν Γραμματέων τοῦ Πατριαρχείου.

Ἐπίτροπος τοῦ Πατριάρχου ὀρίσθηκε ὁ Σέβ. Μητροπολίτης Γέρων Δέρκων κ. Ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν προέπεμψε στὸ Ἀεροδρόμιο τῆς Πόλης, μαζί μὲ τὸν Πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγκελλο κ. Θεόδωρο.

Πλήθος πιστῶν στὴν Πατριαρχικὴ Θεία Λειτουργία στὸ Ἐλσίνκι

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης προεξήρχε τὴν Κυριακὴ, 10 Σεπτεμβρίου 2023, στὴ Θεία Λειτουργία ποὺ τελέσθηκε στὸν Καθεδρικό Ναὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στὸ Ἐλσίνκι τῆς Φιλλανδίας, τὴν ὁποία ἐπισκέπτεται στὸ πλαίσιο τῶν ἑορτασμῶν γιὰ τὴν ἐπέτειο τῶν 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἀπονομὴ τῆς Ἀυτονομίας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς χώρας αὐτῆς. Μὲ τὸν Παναγιώτατο συλλειτουργήσαν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλσινκίου καὶ πάσης Φιλλανδίας κ. Λέων, καὶ οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Κουόπιο καὶ Καρελίας κ. Ἀρσένιος, Κυδωνίων κ. Αθηνᾶς, Ὁουλου κ. Ἡλίας, Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων καὶ Περιστερίου κ. Γρηγόριος.

Ἐκκλησιάστηκαν ἱεράρχες, κληρικοί, ἄρχοντες Ὀφφικιάλιοι τῆς Μ.τ.Χ.Ε., οἱ Ἐξοχ. Πρόεσβεις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κύπρου, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Οὐκρανίας, καὶ ἑκατοντάδες πιστοὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ἐρυθρόχρωμου περικαλλοῦς Ὁρθοδόξου Καθεδρικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἐλσίνκι.

Ὁ Παναγιώτατος στὸ κήρυγμά του συνεχάρη τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τὴν Ἀυτονομία τῆς.

Μετὰ τὴν Απόλυση, ὁμιλία ἀπηύθυνε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Φιλλανδίας κ. Λέων, καὶ ἀκολούθως ὁ Παναγιώτατος ἀπένειμε τὸ ὄφφικιο τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου στοὺς Αἰδεσιμολ. Πρω-

τοπρεσβυτέρους κ. Markuu Salminen και κ. Timo Tynkkynen, κληρικούς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, και ἀκολουθως χειροθέτησε δύο νέους Ὄφφικιάλιους, τὸν Ἐξοχώτατο Πρέσβη κ. Aleksi Härkönen σὲ Ἄρχοντα Ρεφερενδάριο τῆς Μ.τ.Χ.Ε. και τὸν Ἐντιμ. κ. Risto Nordell σὲ Ἄρχοντα Δεπουτάτο τῆς Μ.τ.Χ.Ε.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας, ὁ Παναγιώτατος, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο κ. Λέοντα, ἐπισκέφθηκε τὸ σωφρονιστικὸ Κατάστημα Somainen του Ἐλσίνκι, ὅπου, στὸ Ὁρθόδοξο Παρεκκλήσιο πὺ λειτουργεῖ στὸ ἐσωτερικὸ του, τὸν καλωσόρισαν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Διεύθυνσης καθὼς και οἱ δύο κληρικοί, ἕνας Ὁρθόδοξος και ἕνας Λουθηρανός, πὺ ὑπηρετοῦν ἐκεῖ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν λατρευτικῶν και ποιμαντικῶν ἀναγκῶν τῶν κρατουμένων. Ὁ Πατριάρχης εὐχαρίστησε γιὰ τὴν ἐνημέρωση και συνεχάρη τοὺς κληρικούς γιὰ τὴν πνευματικὴ στήριξη και τὴν ἐν γένει μέριμνά τους γιὰ τοὺς κρατουμένους.

Τὸ βράδυ ὁ Παναγιώτατος παρέστη στὴ δεξίωση πὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ἡ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος κ. Ναταλία Καραγεώργου, στὴν Πρεσβευτικὴ κατοικία, παρουσία Διπλωματῶν, μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος και πλήθους ἄλλων προσκεκλημένων.

Τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου, 9 Σεπτεμβρίου, ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε στὴ Δοξολογία πὺ τελέστηκε στὸν Καθεδρικὸ Ναὸ γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς ἑκατονταετηρίδος Ἀὐτονομίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Φιλλανδίας, στὸ τέλος τῆς ὁποίας ἀπευθύνθηκε στὸν κλῆρο και τὸν λαὸ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ πρῶτὸ τῆς ἰδίας, ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὴν κατασκήνωση τῆς Ὁρθοδόξου νεολαίας στὸ Kaunisniemi, ὅπου τελέστηκε δέηση ὑπὲρ ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης στὴν ἐμπόλεμη Οὐκρανία, καθὼς στοὺς χώρους τῆς κατασκήνωσης φιλοξενοῦνται και παιδιὰ ἀπὸ τὴ δοκιμαζόμενη αὐτὴ χώρα. Νωρίτερα, ὁ Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε τὴν ἐνορία τοῦ Ἁγίου Νεκτάρου, ὅπου εὐλόγησε τοὺς συγκεντρωμένους πιστοὺς.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν ἔδρα τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Φιλλανδίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἐπισκέφθηκε τὸ ἀπόγευμα τῆς Δευτέρας, 11 Σεπτεμβρίου 2023, τὴν ἔδρα τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Φιλλανδίας, ὅπου τον ὑποδέχθηκε μὲ ἐγκαρδιότητα ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλσινκίου και πάσης Φιλλανδίας

κ. Λέων, πλαισιούμενος από τους Σεβ. Μητροπολίτες Κουόπιο και Καρελίας κ. Αρσένιο και Όουλου κ. Ηλία, και τον Θεοφιλ. Επίσκοπο Χάμινας κ. Σέργιο, μαζί με τον Γραμματέα της Συνόδου των Έπισκόπων Αϊδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερο κ. Μιχαήλ Sundkvist και στελέχη της Αρχιεπισκοπής.

Αφού ο Παναγιώτατος προσκύνησε στο Αρχιεπισκοπικό Παρεκκλήσιο των Αγίων Ιακώβου και Αικατερίνης, προήδρευσε της πανηγυρικής συνεδρίας της Συνόδου των Έπισκόπων της Εκκλησίας της Φιλλανδίας, στην οποία συμμετείχαν, επίσης, και οι Μητροπολίτες που συνοδεύουν τον Παναγιώτατο, Σεβ. Κυδωνιών κ. Αθηνάγορας, Ισπανίας και Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων και Περιστερίου κ. Γρηγόριος.

Στην εγκάρδια προσφώνηση του Αρχιεπισκόπου κ. Λέοντος, ο οποίος αναφέρθηκε στην ιστορία της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Φιλλανδίας και στην προσφορά της σήμερα στη σύγχρονη κοινωνία της χώρας αυτής, αντιφώνησε ο Παναγιώτατος, υπογραμμίζοντας τους ακατάλυτους δεσμούς της Εκκλησίας της Φιλλανδίας με τη Μητέρα της Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως, από την οποία έλαβε το καθεστώς της Αυτόνομίας πριν από εκατό χρόνια.

Το πρωί της ίδιας ημέρας, ο Παναγιώτατος παρακάθησε σε πρόγευμα με τους ηγέτες και εκπροσώπους των θρησκευτικών κοινοτήτων της Φιλλανδίας, στους οποίους απηύθυνε έκτενη όμιλία σχετική με τις πρωτοβουλίες της Μητρος Εκκλησίας για την προώθηση του διαχριστιανικού και διαθρησκειακού διαλόγου. Στην αρχή της ομιλίας του, με άφορμή την επέτειο των 22 ετών από την τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, ο Πατριάρχης κάλεσε τους παρισταμένους σε ένα λεπτό σιγή στη μνήμη των θυμάτων.

Αργότερα, ο Πατριάρχης επισκέφθηκε το Φιλλανδικό Κέντρο Περιβάλλοντος της Haltia, όπου μίλησε στο οικολογικό σεμινάριο «Πλανήτης για τη νεότητα» που διοργάνωσε η Αρχιεπισκοπή Φιλλανδίας με σκοπό την ενημέρωση των ορθοδόξων κληρικών και νέων της χώρας. Τον Παναγιώτατο προσφώνησε ο Σέβ. Αρχιεπίσκοπος κ. Λέων και ακολούθως μίλησαν ο Εντιμ. κ. Veikko Feodoroff, εκπρόσωπος της εθνικής μειονότητας Skolt Sámi, ή Έλλογιμ. Καθηγήτρια κ. Eeva Furman, Γενική Γραμματέας της Εθνικής Επιτροπής Βιωσίμου Αναπτύξεως της Φιλλανδικής Κυβερνήσεως, καθώς και ο Ήγούμενος της Ι. Μονής Βάλαμο, Πανοσιολ. Αρχιμανδρίτης κ. Μιχαήλ.

Ο Πατριάρχης, στην όμιλία του, αναφέρθηκε στις προσπάθειες του

Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν εὐαίσθητοποίηση τῆς παγκόσμιας κοινῆς γνώμης γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ συνολικὰ τῆς Δημιουργίας τοῦ Θεοῦ.

Ἀκολουθῶς, στὶς ὄχθες τῆς κοντινῆς λίμνης, τελέστηκε Ἁγιασμὸς τῶν ὑδάτων, καὶ ἀργότερα ὁ Παναγιώτατος εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ περπατήσει στὰ μονοπάτια τοῦ ἐθνικοῦ πάρκου καὶ νὰ ἐνημερωθεῖ γιὰ τὴν ἄγρια χλωρίδα καὶ πανίδα τῆς περιοχῆς.

Τὸ βράδυ τῆς Δευτέρας, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Σέβ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἐλσινκίου καὶ πάσης Φιλλανδίας, ὁ Πατριάρχης παρακάθησε σὲ δεῖπνο ποὺ παρέθεσε ἡ Ὁρθόδοξη Κοινότητα Ἐλσινκίου.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Φιλλανδίας

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συναντήθηκε μὲ τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Φιλλανδίας κ. Sauli Niinistö, στὴν ἐπίσημη Προεδρική Κατοικία, σήμερα τὸ πρωί, Τρίτη, 12 Σεπτεμβρίου 2023.

Στὴν συνάντηση, ποὺ πραγματοποιήθηκε σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα, παρέστησαν ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλσινκίου καὶ πάσης Φιλλανδίας κ. Λέων, οἱ Μητροπολίτες ποὺ συνοδεύουν τὸν Παναγιώτατο, Σεβ. Κυδωνιῶν κ. Ἀθναγόρας, Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων καὶ Περιοστερίου κ. Γρηγόριος, καθὼς καὶ συνεργάτες τοῦ Ἐξοχ. κ. Προέδρου.

Νωρίτερα, ἡ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας στὴν Φιλλανδία κ. Deniz Çakar παρέθεσε πρόγευμα πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς συνοδείας του, στὴν Πρεσβευτικὴ κατοικία.

Τὸ μεσημέρι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀναχώρησε ἀπὸ τὴν Φιλλανδία γιὰ τὴν Ἑσθονία, ὅπου πραγματοποίησε οκταήμερη ἐπίσημη ἐπίσκεψη.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Ἑσθονία

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, πραγματοποίησε ἐπίσημη ἐπίσκεψη στὴν Ἑσθονία, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τὴν παραχώρηση ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καθεστώτος Ἀυτονομίας στὴν τοπικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Τὴν Τρίτη, 12 Σεπτεμβρίου 2023, ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξή του, συναντήθηκε διαδοχικῶς μὲ τὸν Ἐξοχ. Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἑσθονίας κ. Alar Karis, στὴν ἐπίσημη Προεδρική Κατοικία, καὶ μὲ τὴν Ἐξοχ. Πρωθυπουργὸ τῆς χώρας κ. Kaja Kallas, στὸ Πρωθυπουργικὸ Μέγαρο στὸ Ταλλίν.

Στὶς συναντήσεις, οἱ ὁποῖες πραγματοποιήθηκαν σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα, παρέστησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στέφανος, οἱ Σεβ. Μητροπολίτες πού συνοδεύουν τὸν Παναγιώτατο, καθὼς καὶ συνεργάτες τῶν δύο ἡγετῶν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνάντησης στὴν Προεδρική Κατοικία, στὶς κοινὲς δηλώσεις πού ἀκολούθησαν, ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος καλωσόρισε θερμὰ τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη στὴν Ἑσθονία, ἐκφράζοντας τὶς θερμὲς εὐχαριστίες του γιὰ τὴν προσωπικὴ συμβολή του στὴν οἰκοδόμηση καὶ τὴν στήριξη τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν Ἑσθονία, ἐπισημαίνοντας ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ «Ἑσθονικὴ Ἀποστολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Μητροπολίτη Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στέφανου, ἔχει συμβάλει τὰ μέγιστα στὴ συνοχή τῆς ἑσθονικῆς κοινωνίας καὶ στὴν κάλυψη τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν Ὁρθοδόξων πιστῶν.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐξῆρε τὴ σθεναρὴ στάση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὑπὲρ τοῦ δοκιμαζόμενου ἀπὸ τὸν πόλεμο οὐκρανικοῦ λαοῦ καὶ τὶς ἐνέργειές του ὑπὲρ τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.

Στὴ συνέχεια, ὁ Ἐξοχ. κ. Πρόεδρος ἐξέφρασε τὴν ἐκτίμησή του στὴ συμβολή τοῦ Πατριάρχου γιὰ τὴν προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ὑπενθυμίζοντας τὸ ἐν πλῶ περιβαλλοντικὸ συμπόσιο πού διοργάνωσε τὸ Πατριαρχεῖο γιὰ τὴ θάλασσα τῆς Βαλτικῆς, μέρος τοῦ ὁποῖου πραγματοποιήθηκε στὴν Ἑσθονία.

Ἀπὸ τὴν πλευρά του, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀναφέρθηκε στὸ σημαντικό γεγονός τῆς ἐπετείου τῶν ἑκατὸ ἐτῶν ἀπὸ τὴν παραχώρηση τῆς Αὐτονομίας στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑσθονίας, ἀπὸ τὴν Μητέρα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὴν χώρα.

Τὸ ἴδιο βράδυ, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος στὴν Ἑσθονία κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος παρέθεσε δεῖπνο πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου, στὸ ὁποῖο, ἐκτὸς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ.

Στεφάνου και τῶν μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς συνοδείας, παρακάθησαν, ἐπίσης, Πρόσβεις ἄλλων κρατῶν στήν Ἑσθονία, καθῶς και ἄλλοι ἐπίσημοι.

Δοξολογία γιά τὰ ἑκατό χρόνια Ἀὐτονομίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας

Τὴν Τετάρτη, 13 Σεπτεμβρίου 2023, ὁ Παναγιώτατος χοροστάτησε στή Δοξολογία γιά τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς Ἀὐτονομίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, πού τελέστηκε στὸν Καθεδρικό Ι. Ναὸ Ἁγίων Συμεῶν και Ἄννης στὸ Ταλλίν, συμπροσευχομένων τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ταλλίνης και πάσης Ἑσθονίας κ. Στεφάνου, τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν τῆς Πατριαρχικῆς συνοδείας και τῶν Θεοφιλ. Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας.

Ὁ Πατριάρχης ἀνέγνωσε ἰδιαίτερη εὐχή γιά τὰ νέα παιδιά πού παρέστησαν, στὰ ὅποια προσέφερε μικροὺς σταυροὺς και ἄλλες εὐλογίες.

Στὴν προσφώνησή του ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας εὐχαρίστησε τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη γιά τὸ στοργικό ἐνδιαφέρον και τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸ Ὁρθόδοξο ποιμνιο τῆς χώρας, και γιά ὅλα ὅσα ἔκανε ἡ Μητέρα Ἐκκλησία γιά τὴν ἀνασύσταση τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Παναγιώτατος, στὴν ἀντιφώνησή του, συνεχάρη τὸν Μητροπολίτη Στέφανο γιά τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο και προέτρειψε κλῆρο και πιστοὺς λαὸ νὰ παραμένουν πάντοτε ἐνωμένοι και νὰ στηρίζουν τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία τους και τὸν Προκαθήμενο αὐτῆς.

Συναντήσεις μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς και τοὺς Ὑπουργοὺς Ἐξωτερικῶν και Ἐσωτερικῶν

Ἀμέσως μετὰ, ὁ Παναγιώτατος ἐπισκέφθηκε τὴ Βουλὴ τῆς Ἑσθονίας, ὅπου ἔγινε θερμὰ δεκτὸς ἀπὸ τὸν Πρόεδρό της, Ἐξοχ. κ. Lauri Hussar. Τὸ μεσημέρι ὁ Πατριάρχης παρακάθησε σὲ ἐπίσημο γεῦμα πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν του, ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τοῦ Κοινοβουλίου, ἡ παρλευτῆς Εὐγεν. κυρία Annely Akkerman.

Στὴ συνέχεια, εἶχε διαδοχικὲς συναντήσεις μὲ τοὺς Ἐξοχ. Ὑπουργοὺς

Ἐξωτερικῶν κ. Margus Tsahkna καὶ Ἐσωτερικῶν κ. Lauri Läänemets. Ο κ. Läänemets καλωσόρισε μὲ ἐγκάρδιους λόγους τὸν Πατριάρχη, στὸν ὁποῖο ἀπένειμε τὸ Χρυσὸ Τιμητικὸ Παράσημο τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν γιὰ τὴν ἱστορική συμβολή του στὴν ἀνασύσταση τῆς Αὐτονόμου Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, ἐνῶ ὁ Ὑφυπουργὸς κ. Raivo Küüt ἀνέγνωσε τὴ σχετικὴ ἀπόφαση.

Ἀργότερα, τὸ ἀπόγευμα, ὁ Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε τὸ Κέντρο Ἀρνο Pärt, πού δημιούργησε ὁ διάσημος Ἑσθονὸς μουσικοσυνθέτης καὶ Ἄρχοντας τῆς Μ.τ.Χ.Ε. κ. Arno Pärt, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε συνάντηση σὲ ιδιαίτερα συγκινητικὴ ἀτμόσφαιρα. Προηγουμένως, τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκε στὸ Κέντρο ὁ Ἐντιμ. κ. Μιχαήλ Pärt, υἱὸς τοῦ Μουσικολ. Ἄρχοντος, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν ξενάγησε στοὺς χώρους του, πλουσιούμενος ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς συνεργάτες του.

Τὸ βράδυ ὁ Παναγιώτατος παρακάθησε στὸ ἐπίσημο δεῖπνο πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ὁ Ἐξοχ. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἑσθονίας κ. Alar Karis καὶ ἡ Ἐξοχ. Πρώτη Κυρία Sirje Karis, στὴν Προεδρικὴ Κατοικία.

Πατριαρχικὴ Χοροστασία γιὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στὸ Ταλλίν

Σὲ κατανυκτικὴ ἀτμόσφαιρα ἐορτάστηκε ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στὸ Ταλλίν τῆς Ἑσθονίας, τὴν ὁποία ἐπισκέπτεται ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τὴν ἀπονομὴ Αὐτονομίας στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς χώρας, ἀπὸ τὴ Μητέρα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης χοροστάτησε κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία πού τελέστηκε τὴν Πέμπτη, 14 Σεπτεμβρίου 2023, στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, σὲ συγχοροστασία μὲ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στέφανο, καὶ τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες Κυδωνιῶν κ. Ἀθηναγόρα, Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίωνα, καὶ Περιστερίου κ. Γρηγόριο, καθὼς καὶ τοὺς Θεοφιλ. ἐπαρχιοῦχους Ἐπισκόπους Τάρτου κ. Ἡλία καὶ Πάρνου καὶ Σάαρε κ. Ἀλέξανδρο.

Ἐκκλησιάστηκαν Κληρικοὶ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, Ἄρχοντες Ὁφφικιάλιοι, διπλωμάτες καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, ἀλλὰ καὶ πλῆθος πιστῶν.

Μετά την Απόλυση ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀπένειμε τὸ ὄφικιο τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου στοὺς Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερους κυρίους Mattias Palli, Πρωτοσυγκελλεύοντα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ταλλίνης, καὶ Aleksander Sararik, Προϊστάμενο τοῦ Ἱ. Ναοῦ, καὶ χειροθέτησε στὸ Ὄφικιο τοῦ Ἀρχοντος Νομοδότη τῆς Μ.τ.Χ.Ε. τὸν Ἐντιμολ. κ. Urmas Sõdrumaa, μέλος τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἐπιχειρηματία καὶ Πρόεδρο τῆς Ἑσθονικῆς Ὀλυμπιακῆς Ἐπιτροπῆς.

Στὴ συνέχεια, ὁ Διευθυντῆς τοῦ Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, Ἐλλογιμ. κ. Ταράσιος Τόλρτ, παρουσίασε τοὺς σπουδαστὲς καὶ τοὺς ἐφετινοὺς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς. Ὁ Παναγιώτατος ἀπένειμε στοὺς ἀποφοίτους τὰ πτυχία τους, ἐκφράζοντάς τους τὶς ἐγκάρδιες Πατριαρχικὲς καὶ πατρικὲς συγχαρητήριες εὐχὲς του.

Συνάντηση με τὸν Δήμαρχο τοῦ Ταλλίν

Μετά τὴ Θεία Λειτουργία, ὁ Παναγιώτατος μετέβη πεζῇ στὸ ἱστορικὸ Κτήριο τοῦ Δημαρχείου του Ταλλίν, ὅπου τον ὑποδέχθηκε με θερμὴ ὁ Ἐντιμ. Δήμαρχος τῆς Πρωτεύουσας κ. Mihhail Κόλνβερτ. Στὴν ἀντιφώνησή του, ὁ Παναγιώτατος, καὶ με ἀφορμὴ τὴν προτεραιότητα ποὺ δίδει ὁ Ἄγιος τοῦ Ταλλίν σὲ πολιτικὲς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ἀναφέρθηκε συνοπτικῶς στὶς οικολογικὲς πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀμέσως μετὰ, ὁ Πατριάρχης παρακάθησε σὲ ἐπίσημο γεῦμα ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν του ὁ Ἐντιμ. κ. Κόλνβερτ, σὲ αἴθουσα τοῦ ἱστορικοῦ Δημαρχείου τῆς πόλεως.

Παρουσίαση ἐπετειακῶν γραμματοσήμων γιὰ τὰ 100 χρόνια Ἀυτονομίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας

Τὸ ἀπόγευμα τῆς Πέμπτης, 14 Σεπτεμβρίου 2023, ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στέφανο, παρέστη σὲ ἐκδήλωση ποὺ διοργάνωσε ἡ Ταχυδρομικὴ Ὑπηρεσία τῆς χώρας σὲ αἴθουσα τοῦ Μεγάλου τῆς Ὁπερας τοῦ Ταλλίν, κατὰ τὴν ὁποία παρουσιάστηκε ἡ ἐπετειακὴ ἔκδοση γραμματοσήμων γιὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τὴν Ἀυτονομία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας.

Τὴ σειρὰ γραμματοσήμων παρουσίασε ὁ Ἐντιμ. κ. Mart Mägi, Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. τῆς Omniva, τῆς Ταχυδρομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑσθονίας, ὁ ὁποῖος παρέδωσε στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη καὶ τὸν Προκαθήμενο

της Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας εἰδικές ἀναμνηστικὲς ἐκδόσεις τῆς πρώτης ἡμέρας κυκλοφορίας τῶν γραμματοσήμων.

Νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐνότητα τῶν τεσσάρων γραμματοσήμων ἀπεικονίζει τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, ἐπειδὴ συνέβαλε καθοριστικὰ στὴν ἀνασύσταση τῆς Αὐτόνομου Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας τὸ 1996 καὶ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στέφανο, σημερινὸ Προκαθήμενο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὸν ἀοίδιμο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Μελέτιο Δ' (Μεταξάκη), ποὺ παραχώρησε τὸ Αὐτόνομο καθεστῶς, τὸ 1923, καὶ τὸν πρῶτο Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, μακαριστὸ Μητροπολίτη Ἀλέξανδρο.

Στὴν ἐκδήλωση παρέστησαν Ἱεράρχες, κληρικοί, ὁ Ἐξοχ. κ. Mart Laar, πρώην Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑσθονίας, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Πατριάρχης εἶχε σύντομη κατ' ἴδιαν συνάντηση, καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

Ἐπισκέψεις στὶς Πρεσβεῖες τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας

Νωρίτερα τὸ μεσημέρι, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης πραγματοποίησε διαδοχικὲς ἐπισκέψεις στὶς Πρεσβεῖες τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας στὸ Ταλλίν, ὅπου τον ὑποδέχθηκαν μὲ ἐγκαρδιότητα ἀμφότεροι οἱ Ἐξοχ. Πρέσβεις κύριος Γεώργιος Παπαδόπουλος καὶ κυρία Βαζακ Türkoğlu, περιστοιχούμενοι ἀπὸ συνεργάτες τους.

Τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ἡ Α. Θ. Παναγιότης καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ἑσθονίας παρέθεσαν ἐπίσημο δεῖπνο, τὸ ὁποῖο τίμησε μὲ τὴν παρουσία του ὁ Ἐξοχώτατος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἑσθονίας κ. Alar Karis μὲ τὴν Πρώτη Κυρία Sirje Karis, διπλωμάτες ξένων κρατῶν καὶ πλήθος ἄλλων ἐπίσημων.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὶς Ἐπισκοπὲς Tartu καὶ Pärnu καὶ Saare

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, κατὰ τὴν ἐπίσκεψή Του στὴν Αὐτόνομη Ἐκκλησία τῆς Ἑσθονίας, τὸ τρίτημερο 15-17 Σεπτεμβρίου 2023, μετέβη σὲ περιοχὲς τῆς Μητροπόλεως Ταλλίνης, καθὼς καὶ στὶς Ἐπισκοπὲς Tartu καὶ Pärnu καὶ Saare.

Τὸ πρωὶ τῆς Παρασκευῆς, 15 Σεπτεμβρίου, ὁ Παναγιώτατος ἀφίχθη, μὲ τὸν Σέβ. Μητροπολίτη Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας καὶ τὴν τιμία

Συνοδεία του, στην πόλη Tartu, όπου χοροστάτησε στη Δοξολογία πού τελέσθηκε στον Ἱ. Καθεδρικό Ναό τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Tartu κ. Ἡλίας ὑποδέχθηκε μὲ ἐγκάρδιους λόγους σεβασμοῦ καὶ υἱικῆς ἀγάπης, στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος, στὴν ἀντιφώνησή του, τὸν συνεχάρη γιὰ τὸ σημαντικό ἔργο του καὶ γιὰ τὴν ἀφοσίωση του στὸν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας του, καὶ ἐξέφρασε τὴν ἀδιάλειπτη στήριξη τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑσθονίας.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Δοξολογίας, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης προσκύνησε τὰ ἱερὰ σκηνώματα τῶν Ἁγίων ἱερομαρτύρων Πρεσβυτέρων Νικολάου καὶ Μιχαήλ, οἱ ὁποῖοι μαρτύρησαν, τὸ 1919, μαζί μὲ τὸν Ἅγιο Ἱερομάρτυρα Ἐπίσκοπο Πλάτωνα.

Λίγο ἀργότερα, θερμὸ καλωσόρισμα στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη ἐπεφύλαξε ὁ Ἐντιμ. Δήμαρχος τῆς πόλεως Tartu κ. Urmas Klaas, στὸ ξενοδοχεῖο ὅπου κατέλυσε ὁ Παναγιώτατος. Στὴ συνέχεια ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Tartu, Ἀκαδημαϊκὸς Toomas Asser, παρέθεσαν γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου.

Ἀμέσως μετὰ, σὲ εἰδικὴ ἐκδήλωση πού πραγματοποιήθηκε στὴν κεντρικὴ αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Tartu, παρουσία Καθηγητῶν καὶ πλήθους φοιτητῶν, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐξεφώνησε ὁμιλία σχετικὴ μὲ τὴν περιβαλλοντικὴ ἐκπαίδευση καὶ τίς πρωτοβουλίες τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν εὐαισθητοποίηση τῆς παγκόσμιας κοινότητας γιὰ τὴν ἀνάγκη διαφύλαξης τῆς Δημιουργίας τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Παναγιώτατος, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Δήμαρχο τοῦ Tartu, μετέβη πεζῇ σὲ κεντρικὸ πάρκο τῆς πόλεως, ὅπου φύτευσε ἓνα δένδρο σὲ ἀνάμνηση τῆς ἐπισκέψεώς του.

Τὸ πρωὶ τοῦ Σαββάτου, 16 Σεπτεμβρίου, ὁ Πατριάρχης προεξήρχε ὑπαίθριας Θείας Λειτουργίας, στὴν περιοχὴ Värskä Laululana, πού ὑπάγεται στὴ Μητρόπολη Ταλλίνης, συλλειτουργούντων του Σεβ. Μητροπολίτη Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στεφάνου καὶ τῶν Ἀρχιερέων Σεβ. Κυδωνίων κ. Αθηναγόρα, Σουηδίας καὶ πάσης Σκανδιναβίας κ. Κλεόπα, Περιστερίου κ. Γρηγορίου, καὶ τῶν Θεοφιλ. Ἐπισκόπων Tartu κ. Ἡλία, καὶ Pärnu καὶ Saare κ. Ἀλεξάνδρου.

Παρέστησαν συμπροσευχόμενοι οἱ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἑλσινίκου καὶ πάσης Φιλλανδίας κ. Λέων καὶ Μητροπολίτης Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας κ. Βησσαρίων, καθὼς καὶ πλῆθος πιστῶν. Ὁ Πατριάρχης κήρυξε τὸν θεῖο λόγο, κάνοντας ἀναφορὲς στὴν πορεία τῆς τοπικῆς Αὐτονόμου

Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, πού, παρὰ τὰ ἐμπόδια καὶ τὶς σκληρὲς δοκιμασίες πού ἀντιμετώπισε κατὰ τὸ παρελθόν, σήμερα ἀναπτύσσεται καὶ ἐνισχύει πνευματικὰ τοὺς πιστοὺς τῆς Ἑσθονίας.

Τὸ μεσημέρι ὁ Πατριάρχης παρακάθησε σὲ γεῦμα πού προσέφερε πρὸς τιμὴν τοῦ ἡ τοπικὴ κοινότητα αὐτοχθόνων τοῦ Setomaa, σὲ ἓνα διατηρητέο παραδοσιακὸ σπίτι, πού βρίσκεται ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ λαογραφικοῦ τοῦ μουσείου, ὅπου, ἀμέσως μετὰ, συναντήθηκε καὶ μίλησε στοὺς κληρικοὺς τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας πού διακονοῦν στὴν περιοχὴ.

Τὸ ἀπόγευμα, ὁ Πατριάρχης μετέβη στὴν πόλη τῆς Valga. Στὴ διαδρομὴ ἐπισκέφθηκε προσκυνηματικῶς τὸν Ἱ. Ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, στὴν Obinitsa, καθὼς καὶ μικρότερα παρεκκλήσια, εὐλογῶντας τοὺς συγκεντρωμένους πιστοὺς, οἱ ὅποιοι μὲ πολὺ σεβασμὸ ἔσπευδαν νὰ λάβουν τὴν εὐχὴ του.

Τὴν Κυριακὴ, 17 Σεπτεμβρίου, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης χοροστάτησε στὴ Θεία Λειτουργία στὸν περικαλλὴ Ἱερὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου Valga. Ἀμέσως μετὰ τὸ κέρασμα πού προσέφερε ὁ ἑφημέριος τοῦ Ναοῦ καὶ ἡ Κοινότητα, ὁ Πατριάρχης μετέβη στὸ Ὁρθόδοξο Κοιμητήριο τῆς πόλης ὅπου ἀνεπέμφθη δέηση πρὸ τοῦ τάφου τοῦ Ἱερομάρτυρος Πρεσβυτέρου Ἰωάννου Πεττάϊ.

Τὸ μεσημέρι ὁ Πατριάρχης παρακάθησε σὲ γεῦμα πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ἡ Εὐγεν. Δήμαρχος τῆς Valga καὶ ἀμέσως μετὰ ἀναχώρησε γιὰ τὴν πόλη Pärnu, ἔδρα τῆς Ἱ. Ἐπισκοπῆς Pärnu καὶ Saare.

Τὸ ἀπόγευμα, ὁ Πατριάρχης χοροστάτησε στὴ Δοξολογία πού τελέσθηκε στὸν Ἱ. Καθεδρικὸ Ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Pärnu καὶ Saare κ. Ἀλέξανδρος καλωσόρισε μὲ θερμοὺς λόγους τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, κάνοντας ιδιαίτερη ἀναφορὰ στὶς εὐθύνες τῆς Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ στὴ συμβολὴ τῆς γιὰ τὴν στήριξη τῆς Ἀυτόνομου Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας. Ὁ Παναγιώτατος εὐχαρίστησε τὸν Θεοφιλέστατο γιὰ τὴ θερμὴ ὑποδοχὴ καὶ ἀναφέρθηκε στὶς συγκινητικὲς ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν θεσμό τοῦ Πατριαρχείου, ἀπὸ τὶς Ἀρχὲς καὶ τοὺς ἀπλοὺς πολῖτες τῆς Ἑσθονίας, τὶς ὁποῖες ὁ ἴδιος βίωσε κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεώς του. Εὐχαρίστησε δὲ τὸν παριστάμενο Σεβ. Μητροπολίτη κ. Στέφανο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἑσθονίας τὸν προσεκάλεσαν νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν χώρα, καὶ προέτρεψε τοὺς πιστοὺς νὰ παραμείνουν ἐνωμένοι γύρω ἀπὸ τὴν Ἀυτόνομη Ἐκκλησία τῆς Ἑσθονίας πού, παρὰ τὶς δοκιμασίες, σήμερα

ἀνθίζει καὶ παράγει πολλοὺς καρπούς.

Ἀκολουθῶς ὁ Παναγιώτατος χειροθέτησε στὸ ὀφθίκιο τοῦ Ἀρχοντος Μαΐστορος τῆς Μ.τ.Χ.Ε. τὸν Ἐντιμολ. κ. Enn Rand, ὁ ὁποῖος ἔχει προσφέρει μεγάλη στήριξη στὴν τοπικὴ Ἐπισκοπὴ, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑσθονίας.

Τὸ ἴδιο βράδυ, ὁ Πατριάρχης μετέβη στὸ Μέγαρο Μουσικῆς τοῦ Pärnu, ὅπου παρακολούθησε συναυλία κλασικῆς μουσικῆς ἀφιερωμένη στὴν ἐπίσκεψή του στὴν Ἑσθονία. Μετὰ τὸ πέρας τῆς συναυλίας, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτο κομμάτι συνετέθη εἰδικῶς πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιώτατου, ὁ Δήμαρχος τοῦ Pärnu Ἐντιμ. κ. Romek Kosenkranius παρέθεσε δεξίωση στὸ χῶρο τοῦ Μεγάρου.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὸ νησὶ Hiiuamaa καὶ συναντήσεις στὸ Tallinn

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης ἀναχώρησε ἀεροπορικῶς, τὸ πρωὶ τῆς 18ης Σεπτεμβρίου, ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Pärnu γιὰ τὴ νῆσο Hiiuamaa, πού ὑπάγεται στὴν Ἱ. Μητρόπολη Ταλλίνης. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὴν Ἱ. Ἐπισκοπὴ Pärnu καὶ Saare, ἐπισκέφθηκε προσκυνηματικῶς τὸν Ἱ. Ναὸ τῶν Θεοφανείων Sindi, ὅπου εὐλόγησε τοὺς συγκεντρωμένους πιστοὺς.

Κατὰ τὴν παραμονή του στὴν ἐξαιρετικῆς φυσικῆς ὁμορφιᾶς δασώδη νῆσο, ὁ Παναγιώτατος, συνοδευόμενος πάντοτε ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στέφανο καὶ τὰ μέλη τῆς Συνοδείας του, ἐπισκέφθηκε τοὺς Ἱ. Ναοὺς στὸ Kuriste καὶ στὸ Ruski, τοῦ ὁποίου τέλεσε τὰ θυρανοίξια μὲ τὴν εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακαινίσεώς του, καθὼς καὶ τὸ Κοινοτικὸ Σχολεῖο τοῦ Koru, ὅπου παλαιότερα λειτουργοῦσε Ναός. Ἐπίσης, στὸν Ἱ. Ναὸ τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου τέλεσε Τρισάγιο ὑπὲρ Ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν θυμάτων τοῦ τραγικοῦ δυστυχήματος στὴ Λιβύη. Στὴν ὁμιλία του ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴν ὀδύνη του γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ἄνθρωποι πού πῆγαν νὰ σώσουν συνανθρώπους τοὺς ἔχασαν τὴ ζωὴ τους, καὶ ἐξέφρασε τὰ συλλυπητήρια καὶ τὴ συμπάθειά του πρὸς τὶς οἰκογένειές τους. Κατὰ τὴν παραμονή του στὴ νῆσο, εἶχε συνάντηση μὲ τὸν Ἐντιμ. Δήμαρχο τοῦ Hiiuamaa, καὶ μὲ κληρικοὺς καὶ μέλη τῆς πολυπληθοῦς καὶ δραστηρίου Ὁρθοδόξου Κοινότητος, εὐλόγησε τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ προέτρειψε πατρικῶς τοὺς πιστοὺς νὰ παραμείνουν ἐνωμένοι, νὰ στηρίζουν τὸν Μητροπολίτη κ. Στέφανο καὶ τὴν Αὐτόνομο Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑσθονίας.

Τὴν Τρίτη, 19 Σεπτεμβρίου, τὸ πρωὶ ὁ Πατριάρχης, ἀφοῦ προσκύνησε στὸν Κοιμητηριακὸ Ἱ. Ναὸ Προφήτου Ἡλιοῦ στὸ Malvaste, ἀναχώρησε ἀεροπορικῶς γιὰ τὸ Tallinn, ὅπου, μετὰ τὴν ἀφίξή του, παρακάθησε σὲ γεῦμα ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ἡ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας κυρία Βαζακ Τῦρκογλου, στὴν ἐπίσημη Πρεσβευτικὴ Κατοικία, μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ταλλίνης καὶ πάσης Ἑσθονίας κ. Στεφάνου, τοῦ Ἐξοχ. Πρέσβη τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Γεωργίου Παπαδοπούλου καὶ μελῶν τῆς Πατριαρχικῆς Συνοδείας.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Παναγιώτατος τέλεσε τὰ θυρανοίξια τοῦ ἀνακαινισθέντος παλαιοτάτου Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος Arakula, καὶ εὐλόγησε τὰ μέλη τῆς κοινότητος.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὁ Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε στὴν ἔδρα τοῦ τὸν Ρωμαιοκαθολικὸ Ἀρχιεπίσκοπο Philippe Jourdain, καὶ ἀκολούθως μετέβη στὸν Λουθηρανικὸ Καθεδρικὸ Ναὸ τῆς πόλης (Dome Church), ὅπου πραγματοποιήθηκε Οἰκουμενικὴ Προσευχή, μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Ἑσθονικοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὴν ὁποία ἀπήθυνε ὁμιλία. Ἀκολούθησε ἐγκάρδια συνάντηση μὲ τὸν Πρόεδρο τοῦ Συμβουλίου Λουθηρανὸ Ἀρχιεπίσκοπο Urmas Viilma καὶ ἐκπροσώπους τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ποὺ συμμετέχουν σὲ αὐτό.

Τὸ βράδυ, ὁ Παναγιώτατος μετέβη στὴν ἔδρα τῆς Ἀυτονόμου Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, ὅπου προσκύνησε τὸ Μητροπολιτικὸ Παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Πλάτωνος καὶ ἐπισκέφθηκε τὰ Γραφεῖα, ὅπου στεγάζονται οἱ διάφορες ὑπηρεσίαι τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Θεολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς. Ἀμέσως, μετὰ παρακάθησε στὸ ἀποχαιρετιστήριον δεῖπνο ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Στέφανος, ὁ ὁποῖος, στὴν ὁμιλία του, μὲ συγκίνηση εὐχαρίστησε τὸν Παναγιώτατο γιὰ τὴν ἐπίσκεψή του αὐτῆ, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας προέστη τῶν λατρευτικῶν καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων γιὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς Ἀυτονομίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας. Ὁ Παναγιώτατος συνεχάρη τὸν Σεβασμιώτατο, τοὺς συνεργάτες του καὶ τὸν πιστὸ λαὸ γιὰ τὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελοῦν καὶ ἐπανελάβε γιὰ ἀκόμη μία φορὰ ὅτι ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία θὰ παρακολουθεῖ καὶ θὰ στηρίζει πάντοτε τὴν Ἀυτόνομο Ἐκκλησία τῆς Ἑσθονίας. Κατόπιν προτροπῆς τοῦ Παναγιωτάτου, σύντομη ὁμιλία πραγματοποιοῖσε, ἐκ μέρους τῆς Πατριαρχικῆς Ἀντιπροσωπείας, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυδωνιῶν κ. Ἀθηναγόρας, ὁ ὁποῖος διαζωγράφισε μὲ τὸν λόγο του τὴν πορεία καὶ τὴν πρόοδο τῆς

Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, ὑπογραμμίζοντας τὴ συμβολὴ τοῦ Παναγιώτατου καὶ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὴ σημαντικὴ προσφορὰ καὶ διακονία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Στεφάνου πρὸς τὴ σημερινὴ καρποφόρα πορεία τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ πρωτὶ τῆς Τετάρτης, 20 Σεπτεμβρίου, ὁ Παναγιώτατος, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχη κ. Αἰτίο, Διευθυντὴ τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου, ἀναχώρησε ἀεροπορικῶς, μὲ εἰδικὴ πτήση, γιὰ τὴ Βουδαπέστη, ὅπου πραγματοποιοῖσε ἐπίσης ἐπίσημη ἐπίσκεψη.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης στὴν Οὐγγαρία

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀφίχθη τὸ μεσημέρι τῆς Τετάρτης, 20 Σεπτεμβρίου 2023, στὸ Διεθνὲς Αεροδρόμιο Ferenc Liszt τῆς Βουδαπέστης, προερχόμενος ἀπὸ τὴν Ἑσθονία καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Πανοσιολ. Μ. Ἐκκλησιάρχη κ. Αἰτίο, Διευθυντὴ τοῦ Ἰδιαιτέρου Πατριαρχικοῦ Γραφείου. Κατὰ τὴν ἄφιξη τοῦ ἀεροσκάφους, τὸν Παναγιώτατο ὑποδέχθηκαν ὁ Ἀναπληρωτὴς Πρωθυπουργὸς τῆς χώρας καὶ προσωπικὸς του φίλος Ἐξοχ. Dr. Zsolt Semjén, ἐκ μέρους τῆς Οὐγγρικῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος σὲ ἔνδειξη τῶν ἐγκαρδίων καὶ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων του τοῦ προσέφερε μίαν ἀνθοδέσμη, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας καὶ Ἐξαρχος Οὐγγαρίας κ. Ἀρσένιος, ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας κ. Παῖσιος, ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Pannonhalma Ἀρχιεπίσκοπος κ. Κύριλλος Hortobágyi, ἐκ μέρους τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Ἐμμανουὴλ Ἀποστολάκης, καὶ ὁ Ἐντιμ. κ. Özkan Duman, Πρῶτος Σύμβουλος τῆς Πρεσβείας τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας στὴν Βουδαπέστη.

Στὴ συνέχεια ὁ Παναγιώτατος μετέβη στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἱ. Μονὴ Pannonhalma, ὅπου κατέλυσε μὲ τὴν συνοδεία του.

Νωρὶς τὸ ἀπόγευμα, πραγματοποιήθηκε σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα κατ' ἰδίαν συνάντηση μὲ τὸν Ἡγούμενο τῆς Μονῆς, κατὰ τὴν ὁποία ἔγινε καὶ ἡ ἐπίσημη ἀνταλλαγὴ δώρων, ἐνῶ ὁ Πατριάρχης συμμετεῖχε, κατόπιν σχετικῆς προσκλήσεως, σὲ διεθνὲς συνέδριο περὶ εἰρήνης ποῦ διοργάνωσε ἡ ἐν λόγῳ Ἱ. Μονὴ τὴν Παρασκευή, 22 Σεπτεμβρίου.

Ἀργότερα, ὁ Παναγιώτατος συναντήθηκε μὲ τοὺς μαθητὲς τοῦ Γυμνασίου ποῦ λειτουργεῖ ἐντὸς τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ἱ. Μονῆς, στοὺς

όποιους άπευθύνθηκε πατρικῶς και άναφέρθηκε στην ίερατική του κλήση και στη δική του πορεία από την Ίμβρο στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, αλλά και στις σπουδές του σε Πανεπιστημιακά Ίδρύματα της Εύρώπης, μεταξύ τῶν οποίων και τὸ Ίνστιτούτο Ανατολικῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης, ἐνῶ ιδιαίτερη άναφορὰ ἔκανε και στις πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν εὐαισθητοποίηση τῆς παγκόσμιας κοινῆς γνώμης γιὰ τὴν άνάγκη προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος και συνολικά τῆς Δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, ἔκφράζοντας τὴν ικανοποίησή του πὸς αὐτὴν τὴν πορεία συντάχθηκε ἀδελφικῶς και ὁ Προκαθήμενος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, Πάπας Φραγκίσκος. Πρὸ τῆς άναχωρήσεώς του, ὁ Πατριάρχης μοίρασε άναμνηστικά ἐνθύμια και εὐλογίες στοὺς παρερευθέντες μαθητές, οἱ ὅποιοι τὸν καταχειροκρότησαν παρατεταμένα και μὲ ἐνθουσιασμό.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης σὲ Διεθνὲς Οἰκουμενικὸ Συνέδριο στὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἱ. Μονὴ Pannonhalma

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος πραγματοποίησε τὴν Παρασκευή, 22 Σεπτεμβρίου 2023, τὴν κεντρικὴ ὁμιλία, κατὰ τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Διεθνoῦς Οἰκουμενικοῦ Συνεδρίου περὶ εἰρήνης ὑπὸ τὸν τίτλο «Ζήτησον εἰρήνην και δῶξον αὐτήν», πὸς διοργάνωσε ἡ ἱστορικὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἱ. Μονὴ Pannonhalma στὴν Οὐγγαρία.

Ὁ Παναγιώτατος, μιλῶντας γιὰ τὴν άναγκαιότητα ἐπιτεύξεως εἰρήνης μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου και τῆς ὑλικῆς κτίσεως, άναφέρθηκε ἔκτενῶς στὴν οἰκολογικὴ θεολογία πὸς ἀνέπτυξε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἰδίως κατὰ τὶς τελευταῖες τρεῖς δεκαετίες, και ἡ ὁποία ἀποτελέσε πηγὴ ἔμπνευσης γιὰ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ και γιὰ Προτεστάντικες ὁμολογίες και Διαχριστιανικοὺς Ὁργανισμοὺς. Ἐπισημαίνοντας δὲ τὸν κρίσιμο ρόλο τῆς θρησκείας και, εἰδικότερα, τοῦ διαχριστιανικοῦ και τοῦ διαθρησκειακοῦ διαλόγου γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης στὸν κόσμο, δὲν παρέλειψε νὰ καταδικάσει τὴν ἄσκηση βίας στὸ ὄνομα τῆς θρησκείας, τονίζοντας τὴν άναγκαιότητα ὑπερβάσεως τῆς βίας ὡς μέσου ἐπιλύσεως διαφορῶν, μὲ ταυτόχρονη οἰκοδόμηση πνεύματος ἀλληλεγγύης.

Τὸ συνέδριο ἄρχισε μὲ τὴν άνάγνωση ἔμπνευσμένου Μηνύματος τῆς Α. Αγιότητος τοῦ Πάπα Φραγκίσκου, ἐνῶ πρὸ τοῦ μεσημβρινοῦ διαλείμματος πραγματοποιήθηκε ἐπίσημη παρουσίαση τῆς Οὐγγρι-

κῆς μεταφράσεως τοῦ βιβλίου «Global Initiatives of Ecumenical Patriarch Bartholomew. Peace, Reconciliation, and Care for Creation» τοῦ Ἱεροῦ. Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κ. Ἰωάννη Χρυσσαυγῆ.

Τὸ ἀπόγευμα, ὁ Πατριάρχης ξεναγήθηκε στὴ Βιβλιοθήκη καὶ στοὺς χώρους ὅπου φυλάσσονται τὰ κειμήλια τῆς Μονῆς, ἀργότερα δὲ παρέστη στὸν Οἰκουμενικὸ Ἑσπερινό, στὸ Καθολικὸ τῆς Μονῆς, κατὰ τὸν ὁποῖο κήρυξε τὸν θεῖο λόγο, ἐπὶ τῇ βάσει περικοπῶν (δ', 7-16) ἀπὸ τὴν Ἀ' Καθολικὴ Ἐπιστολὴ Ἰωάννου.

«Δεκάλογος διαλεγομένης ποιμαντικῆς» ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη πρὸς τὸν Ἰ. Κλῆρο καὶ τοὺς Μοναχοὺς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας καὶ Ἐξαρχίας Οὐγγαρίας

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συναντήθηκε τὸ Σάββατο, 23 Σεπτεμβρίου 2023, μὲ τὸν Ἱερό Κλῆρο καὶ τοὺς Μοναχοὺς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας καὶ τῆς Ἐξαρχίας Οὐγγαρίας, στοὺς ὁποίους ἀπηύθυνε πατρικὸς λόγους γιὰ τὸν ρόλο τοῦ κληρικοῦ στὴ σύγχρονη κοινωνία.

Στὴ συνάντηση, στὴν ὁποία παρέστη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας καὶ Ἐξαρχος Οὐγγαρίας κ. Ἀρσένιος, μὲ τὸν βοηθό του Θεοφίλ. Ἐπίσκοπο Ἀπαμείας κ. Παῖσιο, ὁ Παναγιώτατος ἐξέφρασε τὴ χαρὰ του γιὰ τὴν εὐκαιρία τῆς πρόσωπο μὲ πρόσωπο ἐπικοινωνίας του μὲ τοὺς κληρικούς πὺν διακονοῦν σὲ αὐτὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴ Ἐπαρχία τοῦ Θρόνου, ἐπισημαίνοντας ὅτι ἀποτελεῖ μεγάλο προνόμιο, μὲ πολλὰς εὐθύνες γιὰ τὸν καθένα τους, τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «τὸ ὁποῖον εἶναι πιστὸς φύλαξ τῆς Παραδόσεως τῶν Αποστόλων, τῶν Πατέρων, τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς πίστεως, τῆς φιλοθείας καὶ τῆς φιλανθρωπίας τῆς Ὁρθοδοξίας, μετ' ἐπιγνώσεως ὅτι ἡ ἱερά ἀποστολή του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελεῖται ἄνευ ἀνοικτοσύνης πρὸς τὸν κόσμον καὶ διαρκοῦς μερίμνης διὰ τὸν ἄνθρωπον, τὸν «ἡγαπημένον τοῦ Θεοῦ»». Μὲ τὴν ἔννοια αὐτή, συνέχισε ὁ Πατριάρχης, «τὸ πρῶτον ζητούμενον ἀπὸ ἐσᾶς εἶναι ἡ πιστότης εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐν τῇ διπλῇ ἐννοίᾳ α) τῆς ἀκλονήτου πιστότητος εἰς τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ β) τῆς διακονίας τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐγκοσμίου βίου καὶ τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ του».

Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς ὁμιλίας του, ὁ Πατριάρχης, διατύπωσε ἓνα «δεκάλογον διαλεγομένης ποιμαντικῆς», σὲ μία ἐποχὴ, ὅπως εἶπε, κατὰ τὴν ὁποία τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν δυσχεραίνουν τὸ ποιμαντικὸ ἔργο. «Προτείνομεν μίαν ποιμαντικὴν μὲ ἐνσυναίσθησιν καὶ φαντασίαν, μὲ

ἀκλόνητον ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου», τόνισε ὁ Παναγιώτατος διατυπώνοντας πατρικῶς τὶς παραινέσεις τοῦ πρὸς τοὺς παρευρισκομένους κληρικούς καὶ μοναχοὺς.

Στὸ τέλος τῆς ὁμιλίας του ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὸ γεγονός ὅτι προχωροῦν οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν πλήρη ἀποκατάσταση τοῦ Κέντρου τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὴν Βουδαπέστη, τὸ ὁποῖο, ὅπως σημείωσε, θὰ συμβάλει πολλαπλῶς στὴν παρουσία καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ μαρτυρία τῆς Ἐξαρχίας στὴν Πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας, καὶ στὴν προαγωγή καὶ ἀνάδειξη τῆς οἰκουμενικῆς ἀποστολῆς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. «Αὐτὸ τὸ κέντρον διαλόγου, πολιτισμοῦ καὶ πνευματικότητος», τόνισε, «θὰ ἐκπροσωπῆ καὶ θὰ ἐκφράζῃ μὲ δυναμισμὸν τὸ πνεῦμα τοῦ Φαναρίου. Εὐχαριστοῦμεν πάλιν καὶ πολλάκις τὴν ἔντιμον Κυβέρνησιν τῆς Οὐγγαρίας διὰ τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ κτηριακοῦ συγκροτήματος εἰς τὸ κέντρον τῆς πρωτεύουσας. Πρὸς ὑμᾶς, ἅγιε Αὐστρίας καὶ πρὸς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἀπαμείας κύριον Παῖσιον, ἐκφράζομεν τὸν δίκαιον ἔπαινον τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν προσωπικῶς διὰ τὸν ἔνθεον ζῆλον καὶ τοὺς ἀγῶνας σας διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλην τὴν πιστὴν καὶ εὐορκον διακονίαν σας».

Πατριαρχικὴ Χοροστασία στὴ Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου Pannonhalma

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος χοροστάτησε τὴν Κυριακὴν, 24 Σεπτεμβρίου 2023, στὴ Θεία Λειτουργία ποὺ τελέσθηκε στὴ Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, στὴν Ἱ.Μ. Pannonhalma Οὐγγαρίας.

Ἐκκλησιάσθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Αὐστρίας καὶ Ἐξαρχος Οὐγγαρίας κ. Ἀρσένιος, Λούτσκ καὶ Βολὶν κ. Μιχαήλ, ὁ ἐν Οὐγγαρίᾳ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας κ. Σιλουανός, καὶ ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Ἀπαμείας κ. Παῖσιος, ἀλλὰ καὶ πλήθος Ὁρθοδόξων πιστῶν.

Ἐπίσης, παρέστησαν οἱ Ἐξοχ. Πρέσβεις τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Γαλλίας στὴν Οὐγγαρία, καθὼς καὶ ὁ Ἐπιτετραμμένος τῆς Οὐκρανίας.

Μετὰ τὸ Ἱ. Εὐαγγέλιο, ὁ Παναγιώτατος κήρυξε τὸν θεῖο λόγο, στὴν

αγγλική γλώσσα, όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρθηκε στον έν εξελίξει πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, λέγοντας ότι η Μητέρα Ἐκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως ἔχει ζητήσει, χωρίς ὅμως ἀποτέλεσμα, τὸν τερματισμό του, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας νὰ σταματήσει τὴν ἐνθάρρυνση τῆς διεξαγωγῆς του.

Ὡστόσο, ἐπεσήμανε ὁ Πατριάρχης, ὑπῆρξαν μερικοὶ γενναῖοι κληρικοὶ ποὺ ἀντιστάθηκαν στὸ κύμα τῆς αἰματοχυσίας καὶ τῆς βαρβαρότητας ποὺ ἀποδέχθηκαν οἱ Ἐπίσκοποι τους. Καὶ ὑπῆρξαν γενναῖες Ρωσικὲς ψυχὲς ποὺ ἐνστερνίζονται αὐτὸ ποὺ ἀντιλήφθηκε ὁ Ἅγιος Μαρτίνος, ὅταν δήλωσε: «Εἶμαι στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ: δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ πολεμῶ!»

Ὅπως εἶπε ὁ Παναγιώτατος, αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα ποὺ εἶναι περισσότερο ἀναγκαῖο στὴ βίαιη ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε, καὶ ἐπισήμανε ὅτι ὅλοι ἐμεῖς ποὺ φέρουμε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἀκολουθοῦμε τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ εἴμαστε Ὁρθόδοξοι, ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε εἰρηνοποιοί, νὰ εἴμαστε φιλεῦσπλαχοι, νὰ εἴμαστε αὐτοὶ ποὺ θὰ θυσιάσουν τὴ ζωὴ τους γιὰ χάρη τῆς ἀγάπης.

Στὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας τὸν Παναγιώτατο καλωσόρισε μὲ θερμοὺς λόγους ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Ἀρσένιος, ὁ ὁποῖος, μεταξύ ἄλλων, σημείωσε:

«Σήμερα Σᾶς ὑποδεχόμεθα σὲ ἓνα μοναστήρι, ὅπου μὲ χαρὰ μᾶς φιλοξενοῦν οἱ ἀδελφοὶ Βενεδικτῖνοι μοναχοί, καὶ ἱερουργοῦμε σὲ ἓναν ἱστορικὸ μοναστηριακὸ Ναό, τὸν ὁποῖο εὐγενῶς μᾶς παραχώρησαν, χειρονομία, ποὺ ἐν τοῖς πράγμασι καταδεικνύει τὰ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίες σημαντικὰ βήματα πνευματικῆς προσεγγίσεως Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ συμβολὴ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος παραμένει ἀδιαμφισβήτητη καὶ πανθομολογούμενη, συνεχίζοντας ἔτσι ἀδιαλείπτως καὶ διευρύνοντας μὲ ἀποφασιστικότητα τὸ ἔργο τῶν ἀοιδίμων προκατόχων Σᾶς.

Δὲν λησμονοῦμε ἀσφαλῶς ὅτι ἡ ἐνταῦθα παρουσία Σᾶς συνδέεται μὲ μία βαρυσήμαντο ὁμιλία σας γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος, ὁμιλία, ποὺ θὰ προστεθεῖ ὡς κρῖκος πολῦτιμος στὴν ἀλυσίδα τῶν παγκοσμίως γνωστῶν καὶ διεθνῶς ἀναγνωρισμένων παρεμβάσεων Σᾶς γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὸ περιβάλλον, ὅπως ἡ πρόσφατη παρέμβασή Σᾶς γιὰ τὴν κατάπαυση τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ἐχθροπραξιῶν στὴν χειμαζομένη Οὐκρανία.

Στὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴ τονίζεται: «Εἰρήνην διώκετε μετὰ

πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὐ χωρὶς οὐδείς ὄψεται τὸν Κύριον» (Εβρ. 12,14 – «Νὰ ἐπιδιώκετε τὴν εἰρήνην μὲ ὅλους, ἐπιδιώκετε καὶ τὴν ἀγιότητα, χωρὶς τὴν ὁποία κανεὶς δὲν θὰ ἀντικρύσει τὸν Κύριον»). Ἡ εἰρήνη καὶ ὁ ἁγιασμός εἶναι δύο ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιὰ ὅποιον ζητᾷ με πόθο νὰ δεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος ποὺ εἰρηνεύει μὲ τὸν ἑαυτό του, εἰρηνεύει καὶ μὲ τὸν πλησίον του, εἰρηνεύει καὶ μὲ τὸν Θεό. Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος εἶναι ἁγιασμένος, γιατί ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς κατοικεῖ μέσα του.»

Μετὰ τὴν Θεία Λειτουργία ὁ Παναγιώτατος συναντήθηκε μὲ τοὺς πιστοὺς, ποὺ ἀποτελοῦν ποίμνιο τῆς Ἐξαρχίας Οὐγγαρίας, καὶ τοὺς ἐξ Οὐκρανίας πρόσφυγες, στοὺς ὁποίους ἀπένειμε τὴν Πατριαρχική του εὐλογία καὶ τὶς πατρικὲς του εὐχές.

Τὸ ἀπόγευμα ἀναχώρησε μὲ τὴν τιμία συνοδεία του γιὰ τὴ Βουδαπέστη, ὅπου εὐλόγησε τὸ νέο Παρεκκλήσιο τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας, ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Πιρόσκα. Τὸ Παρεκκλήσιο βρίσκεται στοὺς χώρους τοῦ νοσοκομείου Dr Jenő Manninge, τοῦ μεγαλύτερου νοσοκομείου τραυματολογίας τῆς Μεσευρώπης. Οἱ χώροι παραχωρήθηκαν γιὰ 99 χρόνια καὶ περιλαμβάνουν τὸ Παρεκκλήσιο καὶ ἓνα ἀρχονταρῖκι, τὰ ὁποῖα ἐξοπλίστηκαν πλήρως μὲ τὴ γενναιόδωρη χορηγία τοῦ Οὐγγρου ἐπιχειρηματία Ἐντιμ. κ. Miklos Szunai.

Τὸ βράδυ τῆς ἰδίας ἡμέρας, ὁ Πατριάρχης παρακάθησε σὲ δεῖπνο ποὺ παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ὁ Ἐξοχ. Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος στὴν Οὐγγαρία κ. Ἐμμανουὴλ Ἀποστολάκης.

Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος

Ἀνακοινωθὲν γιὰ τὶς ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου
(28 Ἰουνίου 2023)

Συνήλθεν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος εἰς τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας τὴν Τρίτην, 27ην, καὶ τὴν Τετάρτην, 28ην Ἰουνίου 2023.

Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας ἐθεωρήθησαν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἀναγεγραμμένα θέματα, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

Τὸ Ἱερόν Σῶμα ἐξήτασε μετ' εἰσήγησιν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τὴν ὑπὸ τοῦ καθαιρεθέντος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας κ. Ἰωάννου Κοναλ γενομένην ἔκκλητον προσφυγὴν καί, διαπιστώσαν ὅτι οἱ δι' οὓς ἐτιμωρήθη οὗτος λόγος δέν ἦσαν ἐκκλησιαστικοὶ ἀλλ' ἡ στάσις αὐτοῦ περὶ τοῦ διεξαγομένου κατὰ τῆς Οὐκρανίας πολέμου, ἤρε τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβληθεῖσαν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως καὶ ἐπανέφερεν αὐτόν εἰς τὸν ὄν ἔφερεν ἱερατικόν βαθμόν (βλ. Κανόνας 9ον καὶ 17ον τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου). Μετὰ τοῦτο καὶ κατόπιν ἐγγράφου αἰτήματος τοῦ ἰδίου, ὁ Παναγιώτατος προσέλαβεν ὑπὸ τὸ ὠμοφόριον Αὐτοῦ τὸν διαληφθέντα, μέλλοντα ἵνα διακονήσῃ ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς εἰς τὸ κλίμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (βλ. ἐρμηνείαν Θεοδώρου Ἀντιοχείας τοῦ Βαλσαμώνος εἰς τοὺς 17ον καὶ 18ον Κανόνας τῆς ἐν Τρούλλῳ καὶ εἰς τὸν 10ον τῆς Ζ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων).

Ἐξ ἄλλου, ἐν τέλει τῆς δευτέρας συνεδρίας, προτάσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου καὶ ψήφων κανονικῶν γενομένων ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Θεοφάνης Κοϊα ἐξελέγη Ἐπίσκοπος ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτέ διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Φιλομηλίου, ὡς Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενος διὰ τὰς ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις Ἀμερικῆς Ἀλβανοφώνους Ὁρθοδόξους Κοινότητας.

Ἐκ τῆς Ἀρχιγραμματείας τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ανακοινωθέν για τις ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου

(25 Ἰουλίου 2023)

Συνήλθε τὴν 24ην Ἰουλίου 2023, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος, ἐν τῇ Ἱερᾷ Πατριαρχικῇ καὶ Σταυροπηγιακῇ Μονῇ Ἁγίας Τριάδος Χάλκης.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς φοβερᾶς ἐν Ρόδῳ πυρκαϊᾶς τό ἱερόν Σῶμα ἐξέφρασε τὴν βαθυτάτην συμπάθειαν αὐτοῦ καὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πρὸς τε τὸν ἐκ τῶν συνοδικῶν παρέδρων ποιμενάρχην τῆς νήσου, ἀπουσιάζοντα εἰς τὴν Ἐπαρχίαν του ὡς εἰκός, πρὸς τὰς τοπικάς ἀρχάς καὶ πρὸς τὸν μεγάλως δοκιμαζόμενον λαόν, σὺν τῇ διαπύρῳ εὐχῇ ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς σώζῃ πάντοτε, κατὰ τό πολὺ Αὐτοῦ ἔλεος, τὴν κληρονομίαν Του.

Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνεδρίας ταύτης, εἰσηγήσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ ψήφων κανονικῶν γενομένων ὑπὸ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκ τριπροσώπου καταρτισθέντος ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, Μητροπολίτης Νέας Ἱερσέης ἐξελέγη παμψηφεί ὁ Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Μηδείας κ. Ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν ἀνθημερόν τό Μικρόν καὶ τό Μέγα Μήνυμα.

Τέλος, ἐξητάσθησαν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἀναγεγραμμένα θέματα, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

Ἐκ τῆς Ἀρχιγραμματείας τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ανακοινωθέν για τις ἐργασίες τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου

(29 Αὐγούστου 2023)

Συνήλθεν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος εἰς τὴν τακτικὴν συνεδρίαν αὐτῆς τὴν Τρίτην, 29ην Αὐγούστου 2023, καθ' ἣν ἐθεωρήθησαν ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἀναγεγραμμένα θέματα, ἐφ' ὧν καὶ ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἀποφάσεις.

Ἐν τῷ τέλει τῆς συνεδρίας, ἀντηλλάγησαν μεταξύ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Δέρκων κ. Ἀποστόλου, ἐκ μέρους τῶν ἀποχωρούντων ἔξ μελῶν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος προσφωνήσεις καὶ ἀντιφωνήσεις ἐπὶ τῇ λήξει τῆς παρούσης συνοδικῆς περιόδου.

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραγματείας τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀνασυγκρότηση τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου

Γενομένης τῆς τακτικῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου, ταύτην θά ἀποτελέσουν, διά τό ἐξάμηνον 01.09.2023 – 29.02.2024, ὑπό τήν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, οἱ Σεβ. Ἱεράρχαι: Βρούλων κ. Παντελεήμων, Σάρδεων κ. Εὐάγγελος, Ρόδου κ. Κύριλλος, Γουϊννιπεγκ κ. Ἰλαρίων, Κρήτης κ. Εὐγένιος, Κορέας κ. Ἀμβρόσιος, Ἀυστρίας κ. Ἀρσένιος, Πισιδίας κ. Ἰώβ, Νέας Ἱερσέης κ. Ἀπόστολος, Σύμης κ. Χρυσόστομος, Ρεθύμνης καί Ἀύλοποτάμου κ. Πρόδρομος, Γαλλίας κ. Δημήτριος.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου 2023

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραγματείας τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἱερά Θεολογική Σχολή Χάλκης

Διεθνές Διορθόδοξο Ἐπιστημονικό Συνέδριο στήν Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης

Στήν Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης πραγματοποιήθηκαν τήν Τρίτη 13 Ἰουνίου 2023, οἱ ἐργασίες τοῦ Διεθνοῦς Διορθόδοξου Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου ὑπό τόν τίτλο «Ἡ συμβολή τῶν Χαλκικῶν Καθηγητῶν καί ἀποφοίτων εἰς τὰς διορθόδοξους σχέσεις: Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης· ἐπιτελικόν διεργαστήριον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου», τὸ ὁποῖο διοργανώθηκε ἐπ' ἀφορμῇ τῆς συμπληρώσεως ἑκατονταετίας ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πανορθόδοξου Συνεδρίου τοῦ 1923.

Τὶς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου κήρυξε ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν ἐναρκτήριο χαιρετισμὸ τοῦ ὑπογράμμισε τὴν πολυδιάστατη προσφορὰ τῆς Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης στήν Ἐκκλησία καί τὴν θεολογία, καί τὴ σημασία τῆς γιὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καθὼς, ὅπως εἶπε, ἀποτελοῦσε, τὸ θεολογικὸ «ἐπιτελικὸν διεργαστήριον» τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. «Τὸ «πνεῦμα τῆς Χάλκης», ὡς αὐτὸ τοῦτο τὸ πνεῦμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἦτο ἐνσάρκωσις ἀκλονήτου πιστότητος εἰς τὴν δογματικὴν, λειτουργικὴν καί κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, καί ἀνοικτοσύνης πρὸς τὴν ἱστορίαν καί τὸν πολιτισμὸν. Ἦτο αὐτονόητον, οἱ Καθηγηταὶ τῆς Χάλκης νὰ συμμετέχουν εἰς τὰ τοῦ Πατριαρχείου, ὡς θεολογικοὶ σύμβουλοι, ὡς μέλη Ἐπιτροπῶν, ὡς εἰδικοί εἰσηγηταί, ὡς ὑπερασπισταὶ τῶν δικαίων του. Ἡ Χαλκίτις Σχολὴ ἐτροφοδοτεῖ τὴν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν μὲ ἄριστα κατηρτισμένα, δυναμικὰ καί ἀφωσιωμένα εἰς τὸ καθῆκον στελέχη. Οἱ ἀπόφοιτοὶ τῆς εἰσήρχοντο εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐλήν, αὐτοὶ ἦσαν οἱ μελλοντικοὶ Ἐπίσκοποι, ἢ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ Χάλκη τοὺς ἔδινε τὰ ἀπαραίτητα πνευματικὰ ἐφόδια διὰ τὴν πορείαν αὐτὴν καί τὴν ἀναγκαίαν προδιάθεσιν καί δεκτικότητα διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὸ ἦθος τοῦ Φαναρίου».

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Παναγιώτατος τόνισε: «Ἡ ἁγία ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν προάγεται ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς «κλειστῆς» καὶ «ἐσωστρεφοῦς» θεολογίας καὶ πνευματικότητος, αἱ ὁποῖαι ἀγνοοῦν ἢ ἀπορρίπτουν τὸν κόσμον, διὰ νὰ διαφυλάξουν ἀλώβητον τὴν δηθεν ἀπειλουμένην

ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ἱστορικῶν ἐξελίξεων καὶ τοῦ «ἐν τῷ κόσμῳ» χαρακτήρος τῆς Ἐκκλησίας, ὀρθοδοξίαν καὶ καθαρότητα τῆς πίστεως. Πνεῦμα ἀγάπης, ἀλληλεγγύης καὶ διαλόγου ἐδιδάχθημεν εἰς τὴν Χάλκην οἱ ὁμογάλακτοι ἀδελφοί, εἰς τὸ θρανίον καὶ τὸ στασίδι, εἰς τὴν κοινὴν μελέτην καὶ τὴν κοινὴν τράπεζαν, εἰς τὴν κοινοβιακὴν καθημερινότητα καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς βιοτῆς. Ἡ θεολογία ἦτο γνῶσις ὑπαρξιακὴ καὶ ἐμπειρικὴ, ἦτο ἀπάντησις εἰς τὰς πνευματικὰς ἀναζητήσεις τοῦ ἀνθρώπου, ἔμπνευσις καὶ ὠθησις διὰ καλὴν μαρτυρίαν «περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» καὶ διὰ καλλίκαρπον ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν. Γνωρίζομεν ὅτι ἄνευ τῶν εὐθαρσῶν πρωτοβουλιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὄχι μόνον ἡ Ὀρθοδοξία, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου θὰ ἦτο διαφοροετικὴ. Καὶ σήμερον, ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία ἀναπτύσσει δυναμικῶς τὴν πανορθόδοξον εὐθύνην της, παρεμβαίνει ὅταν αἱ περιστάσεις τὸ ἀπαιτοῦν διὰ τὴν ἐπίλυσιν χρονιζόντων ἢ νέων προβλημάτων, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, μὲ ἀμετακίνητον προσήλωσιν εἰς τὴν δογματικὴν καὶ κανονικὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμπρακτον ἐπιβεβαίωσιν τοῦ πρωτευθύνου ῥόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογίας καὶ τῆς μακραίωνος καθηγιασμένης ἐκκλησιαστικῆς πρακτικῆς ἀποτελεῖ ἡ χορήγησις Αὐτοκεφάλου καθεστῶτος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας. Κάθε προσπάθεια ἀμφισβητήσεως τοῦ Οὐκρανικοῦ Αὐτοκεφάλου, εἰσάγει μίαν ἀνευρεμάτιστον «νέαν ἐκκλησιολογίαν», ὑποσκάπτει τὴν διορθόδοξον εἰρήνην καὶ κωλύει τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν κοινὴν μαρτυρίαν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν». Ὁ Πατριάρχης ἐξέφρασε στὸ πρόσωπο τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορείας τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Δέρκων κ. Αποστόλου, τὴν εὐαρέσκειά του γιὰ τὴν προσφορὰ τῆς Ἐφορείας πρὸς τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ καθίδρυμα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. «Μονὴ καὶ Σχολὴ εἶναι σήμερον τόπος συναντήσεως καὶ διαλόγου, μελέτης καὶ περισυλλογῆς, ὁργανώσεως πολλῶν θεολογικῶν, ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων», σημείωσε. Συνεχάρη δὲ τὰ μέλη τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου γιὰ τὴν ἐπιλογήν τοῦ θέματος καὶ γιὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐνοτήτων καὶ τῶν προσεγγίσεων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν συνολικὴν προσπάθειαν ποὺ κατέβαλαν γιὰ τὴν ἄρτια διοργάνωσίν του. Ἐπίσης, εὐχαρίστησε τὸν Θεοφίλ. Ἐπίσκοπο Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανό, Ἡγούμενον τῆς Ἱ. Μονῆς Ἁγίας Τριάδος, γιὰ τὴν φροντίδα φιλοξενίας τοῦ συνεδρίου, καθὼς καὶ ὅλους τοὺς συμμετέχοντες σὲ αὐτὸ καὶ ὅλους ὅσοι συνέβαλαν στὴν πραγματοποίησίν του.

Κατόπιν, χαιρετισμούς ἀπηύθυναν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Δέρκων κ. Ἀπόστολος, ὁ Καθηγούμενος, Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐστίας Θεολόγων Χάλκης, Καθηγητῆς κ. Νικόλαος Ξεξάκης, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Γρηγόριος Ἰωαννίδης, ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, ἐπικεφαλῆς τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ ὁ Ὄσιωτ. Ἱερομόναχος Γέρων Ἐπιφάνιος Παντοκρατορινός, ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ἀκολούθησαν οἱ εἰσηγήσεις τῶν ἐκλεκτῶν συνέδρων γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ Καθηγητικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς στὶς διορθόδοξες σχέσεις, γιὰ τὴν ἐπίλυση ζητημάτων τῶν σλαυοφώνων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, γιὰ διορθόδοξα θέματα καὶ προβλήματα, καθὼς καὶ σχετικὲς συζητήσεις, ἐνῶ τὴν κατακλεῖδα καὶ τίς ἐπιλογικὲς παρατηρήσεις ἐξεφώνησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἐμμανουήλ, Πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῶν Διορθοδόξων Ζητημάτων Ἐπιτροπῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ ὁποῖος ἐξέφρασε, μεταξὺ ἄλλων, τὴν εὐχὴ νὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ στὸ μέλλον παρόμοιες δράσεις μὲ σκοπὸ τὴν προβολὴ τῆς προσφορᾶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

Παρέστησαν ἐκπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Σερβίας, Κύπρου, Ἑλλάδος, Πολωνίας καὶ Οὐκρανίας, ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἡ ἐνταῦθα Ἱεραρχία τοῦ Θρόνου, Ἱεράρχαι ἐκ τῶν διαφόρων ἀνὰ τὸν κόσμον ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Ἀρχοντες Ὀφικκιάλιοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὁ Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Πόλει, ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς, Καθηγητὲς Πανεπιστημίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης, ἐκπρόσωποι φορέων καὶ Θεολογικῶν Ἀκαδημιῶν.

Στὸ περιθώριο τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, ὁ Παναγιώτατος ἐπέδωσε τιμητικὲς πλακέτες στὴν Πρόεδρο, Ναταλία Πούλου, καὶ τὴν Διευθύντρια, Φλώρα Καραγιάννη, τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Μνημείων (ΕΚΒΜΜ), καθὼς καὶ στὴν Εὐγεν. κ. Εἰρήνη Βανταράκη, γιὰ τὴν ὅλη τους προσφορὰ καὶ συνδρομὴ στὸ ἔργο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

Παρουσίαση του έπετειακού τόμου «50 χρόνια σιωπής, προσμονής, ελπίδος» για την Θεολογική Σχολή της Χάλκης στην Χρυσούπολη της Καβάλας

Στόν φιλόξενο χώρο του Μουσείου Ιστορίας και Τέχνης Καβάλας διοργανώθηκε τήν Κυριακή, 16 Ιουλίου 2023, ή παρουσίαση του έπετειακού λευκώματος για τήν Θεολογική Σχολή της Χάλκης υπό τόν τίτλο «50 χρόνια σιωπής, προσμονής, ελπίδος», κατά τήν όποια τόν Παναγιώτατο Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο έξεπροσώπησε ό Καθηγούμενος, Θεοφιλέστατος Έπίσκοπος Αραβισσοῦ κ. Κασσιανός.

Για τήν έκδοση του λευκώματος όμιλήσαν, πέραν του Καθηγουμένου, ό όποϊος άνεφέρθη στην ιστορία της Θεολογικής Σχολής και έξέφρασε τις εύχαριστίες του προς όλους τούς συντελεστές της έκδόσεως, ό έπιχώριος Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου κ. Στέφανος, ό Δήμαρχος Νέστου, Έντιμ. κ. Σάββας Μιχαηλίδης, καθώς μέ τήν εύγενή και γενναία χορηγία του Δήμου Νέστου πραγματοποιήθηκε ή έκδοση, μέλη της έκδοτικής ομάδας, καθώς και ό Άρχων Νομοφύλαξ της Άγίας του Χριστού Μεγάλης Έκκλησίας και απόφοιτος του Λυκειακού Τμήματος της Σχολής Έντιμολ. κ. Χρήστος Πλέγκας, μέ έμφανή συγκίνηση και βιωματικό λόγο.

Εϊδικότερα, κατά τήν όμιλία του ό Καθηγούμενος τόνισε τήν σημασία της τύποις κυκλοφορήσεως του έπετειακού λευκώματος για τήν Θεολογική Σχολή, τó όποϊο μέσα από φωτογραφικό κυρίως ύλικό, αλλά και κείμενα, παρουσιάζει τήν Σχολή και τήν ιστορία της, ένῶ εύχαρίστησε ιδιαίτέρως τόν Σεβασμιώτατο άγιο Φιλίππων, τόν Δήμαρχο Νέστου και τήν συντακτική ομάδα, πού εργάστηκε άνιδιοτελώς για τήν έκδοση, εκφράζοντας δημοσίως τόν δίκαιο έπαινο προς τόν έμπνευστή του λευκώματος κ. Θεμιστοκή Φασουλή.

Παρέστησαν, έπίσης, ό Σεβ. Μητροπολίτης Βρουύλων κ. Παντελεήμων, απόφοιτος της Σχολής, και ό Σεβ. Μητροπολίτης Μιλήτου κ. Απόστολος, Ήγούμενος της Ίερās Πατριαρχικής Μονής Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολυτριάς Χαλκιδικής, Άρχοντες Όφικκιάλιοι του Οικουμενικού Πατριαρχείου, απόφοιτοι της Σχολής, Βουλευτές του Νομού Καβάλας, Καθηγητές, εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοικήσεως, του στρατού, τών σωμάτων ασφαλείας και διαφόρων φορέων, καθώς και πλῆθος κόσμου από τήν Καβάλα, τήν Χρυσούπολη και τήν Θεσσαλονίκη.

Ἡ ἑορτὴ τῆς Παναγίας τῆς Πανσολύπης στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης

Ἡ Σύναξη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς Πανσολύπης, τῆς ὁποίας ἡ ἱερὰ εἰκὼν, βυζαντινὸ ἔργο τοῦ 14οῦ αἰῶνος, φυλάσσεται στὸ ναῦδριο τῆς Σχολῆς, ἑορτάστηκε τὴν Πέμπτη, 31 Αὐγούστου 2023, μὲ τὴν τέλεση τοῦ ἑορτίου Ὁρθοῦ καὶ Ἀρχιερατικῆς Θείας Λειτουργίας, προεξάρχοντος τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνδρέου.

Συμπροσευχόμενος παρέστη ὁ Καθηγούμενος, Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανός, ἐνῶ ἐκκλησιάστηκαν πιστοὶ ἀπὸ τὰ Πριγκηπόννησα καὶ τὴν Πόλη, καθὼς καὶ πολυπληθεῖς ὄμιλοι προσκυνητῶν ἀπὸ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας ἀκολούθησε δεξίωση στὸ Μέγα Συνοδικὸ τῆς Σχολῆς, κατὰ τὴν ὁποία τοὺς παρισταμένους προσεφώνησε καταλλήλως ὁ Καθηγούμενος, εὐχόμενος ἡ χάρις Θεοτόκου νὰ σκέπει ὅλους, ἐνῶ, κατὰ τὴν ἀντιφώνησή του, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἀναφέρθηκε διὰ βραχέων στὴν ἑορτὴ τῆς Παναγίας, ἐκφράζοντας τὴν χαρὰ του γιὰ τὴν παρουσία του στὴν πανήγυρη.

Κατόπιν, ἀκολούθησε ἑόρτιος τράπεζα, εὐλογηθεῖσα ὑπὸ τοῦ προεξάρχοντος Ἀρχιερέως. Ἀφ' ἑσπέρας, τὴν 30ῃ Αὐγούστου, τελέστηκε στὸ ναῦδριο τῆς Ἁγίας Τριάδος ὁ Μέγας Ἐσπερινὸς τῆς ἑορτῆς, χοροστατοῦντος τοῦ Καθηγουμένου.

Ἡ συμμετοχὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης στὴν 87ῃ ΔΕΘ μὲ τὴν ἔκθεση «Χάλκη Βυζαντίδος Κόρη»

Στὸ πλαίσιο τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης πραγματοποιήθηκαν τὴν Δευτέρα, 11 Σεπτεμβρίου 2023, στὸ περίπτερο τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης, τὰ ἐγκαίνια τῆς ἔκθεσης «Χάλκη Βυζαντίδος Κόρη» ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Ἀραβισσοῦ κ. Κασσιανό, Καθηγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Χάλκης, ὅπου καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολή, ἐκπρόσωπο τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, τὸν Δήμαρχο Θεσσαλονίκης κ. Κωνσταντῖνο Ζέρβα καὶ τὸν Πρόεδρο τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονα Φιλιππίδη. Τὴν ἔκθεση, ἡ ὁποία παρουσιάζει χαρτογραφικὸ καὶ

γεωγραφικό υλικό από τὸ Ἱστορικό Ἀρχεῖο καὶ τὴν Βιβλιοθήκη τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, συνδιοργάνωσαν ἡ Σχολή, τὸ Πατριαρχικὸ Ἴδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν καὶ ἡ «Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη».

Στὴ συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ξενάγηση τῶν πολλῶν ἐπισκεπτῶν στοὺς χώρους τῆς ἐκθεσης, καὶ ἀκολούθως σχετικὴ ἐνημερωτικὴ ἐσπερίδα, στὴν ὁποία ἀπηύθυναν χαιρετισμὸ ὁ Καθηγούμενος, ὁ ὁποῖος μετέφερε τὶς εὐχές τοῦ Παναγιωτάτου, ὁ Δήμαρχος τῆς πόλης, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης καὶ Προέδρου τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης, Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Βαρνάβας Γιάγκου, ὁ Διευθυντῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἰδρυματος Πατερικῶν Μελετῶν κ. Συμεὼν Πασχαλίδης, Καθηγητῆς τοῦ ΑΠΘ, ἐνῶ σχετικῶς ὁμίλησαν οἱ Βυζαντινολόγοι Δρ Μαρία Λεοντσίνη, Κύρια Ἐρευνήτρια τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρυματος Ἐρευνῶν, γιὰ τὴν συλλογὴ χαρτῶν τῆς Σχολῆς, καὶ Δρ Φλώρα Καραγιάννη, Διευθύντρια τοῦ ΕΚΒΜΜ, γιὰ τὴ σχέση Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θεσσαλονίκης.

Παρέστησαν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες Βρουύλων κ. Παντελεήμων καὶ Μιλήτου κ. Ἀπόστολος, Καθηγούμενος τῆς Ἱ. Πατριαρχικῆς Μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας Χαλκιδικῆς, ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς Μονῆς Σκήτης Βερροίας Ἀρχιμ. Πορφύριος Προδρομίτης μὲ μέλη τῆς περὶ αὐτὸν ἀδελφότητος, κληρικοί, ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς, Ἄρχοντες Ὀφικιάλιοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ Βουλευτῆς Θεσσαλονίκης Κωνσταντῖνος Γκιουλέκας, ἐκπρόσωποι τῶν Ἀρχῶν καὶ διαφόρων φορέων, Καθηγητῆς τοῦ ΑΠΘ, καθὼς καὶ πλῆθος κόσμου.

Τὴν ἐκδήλωση, τὴν ὁποία συντόνισε ὁ ἐκ τῶν ἀποφοίτων τῆς Σχολῆς Ἀρχων κ. Γεώργιος Ξεινός, Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Μελέτης Ἰμβρου καὶ Τενέδου, κατέκλεισε ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ἐξέφρασε τὴν χαρὰ του γιὰ αὐτὲς τὶς διοργανώσεις σὲ συνεργασία μὲ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, πρὸς τὴν ὁποία ἐξέφρασε τὴν ἀμέριστη στήριξη τοῦ Ἐμπορικοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης.

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Μ. Πρωτοσύγκελλος Θεόδωρος Α. Μείμαρης, *Η αναδιοργάνωσις τῆς Γεροντικῆς Μητροπόλεως Ἐφέσου. Τὸ Ἐφesiaκὸν ἢ Κυδωνιακὸν Μητροπολιτικὸν Ζήτημα (1905-1908)*. Θεσσαλονίκη, Ἐκδοτικὸς Οἶκος Κ. & Μ. Σταμούλη, 2023.

Τὸ πέμπτο βιβλίον τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγγέλλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Θεοδώρου Μείμαρη εἶναι ἀφιερωμένο στὸ «Ἐφesiaκὸ» ἢ «Κυδωνιακὸ» Μητροπολιτικὸ Ζήτημα. Ἀφορᾷ ἓνα ἐλαχίστως γνωστὸ ἐκκλησιαστικὸ ζήτημα τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος, τὸ ὁποῖο ἔφερε σὲ ἀντιπαράθεση τὸν Μητροπολίτη Ἐφέσου Ἰωακείμ πρὸς τοὺς Δημογεροντοὺς τῶν Κυδωνιῶν σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν στρατιωτικὸ φόρο κατὰ τὴν περίοδο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1901 καὶ 1911. Ἀπὸ τὴν σύγκρουση αὐτὴ ἔχουν διατηρηθῆ γράμματα τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου, γραπτὲς κυβερνητικὲς παρεμβάσεις καὶ ὑπομνήματα ἐκπροσώπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὴν Ὑψηλὴ Πύλη. Ἡ σύγκρουση κατέληξε στὸ αἴτημα τὸ ἔτος 1906 γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ἀνεξάρτητης Μητροπόλεως Κυδωνιῶν, χωρισμένης ἀπὸ τὴν Μητρόπολι Ἐφέσου. Τὸ ζήτημα ἀπετέλεσε τὸ κεντρικὸ θέμα συζήτησης τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὰ ἔτη 1906-1907. Κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' δὲν παρενέβαινε στὶς συνοδικὲς συζητήσεις, παρέχοντας τὴν δυνατότητα στοὺς ἀποσταλέντες στὴν περιοχὴ τῶν Κυδωνιῶν Πατριαρχικοὺς Ἐξάρχους, μὲ ἀρχικὴ πρόταση τοῦ Πελαγονίας Ἰωακείμ, νὰ ἐπιβάλλουν τὴν γνώμη τους, καὶ θεωρώντας ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀπαρχὴ τῆς ἀντιπαράθεσης τὸν Ἐφέσου Ἰωακείμ, ὁ ὁποῖος δὲν μπόρεσε νὰ τὴν διαχειρισθῆ. Ἀρκετοὶ Πατριαρχικοὶ Ἐξάρχοι ἐστάλησαν: ὁ Μεσημβρίας Τιμόθεος, ὁ Βάρνης Νεόφυτος καὶ ὁ Μυτιλήνης Κύριλλος, οἱ ὁποῖοι δὲν κατάφεραν νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴν ἀποστολή τους, λόγῳ τῆς συστηματικῆς ὑπονόμευσης τῆς Δημογεροντίας, ἢ ὁποῖα ἐπέδειξε περιφρονητικὴ στάση ἀπέναντι στὶς ἐκκλησιαστικὲς Ἀρχές. Οἱ ἑλληνικὲς διπλωματικὲς Ἀρχές χρειάστηκε νὰ ἐπέμβουν προκειμένου νὰ προστατεύσουν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σὲ αὐτὴν τὴν περιοχὴ ἀπὸ τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴ προπαγάνδα. Ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα

όδηγησαν στη δημιουργία της ανεξαρτήτου Μητροπόλεως Κυδωνιών, στις 22 Απριλίου 1908, και στην τελική έκλογή του Στρωμνίτης Γρηγορίου ως πρώτου Μητροπολίτου Κυδωνιών στις 22 Ιουλίου 1908.

Στην μελέτη του, η όποια αποτελεί πράγματι σημαντική συμβολή στην ιστοριογραφία του Οικουμενικού Πατριαρχείου τον 20ο αιώνα, ο Μέγας Πρωτοσύγκελλος Θεόδωρος Μείμαρς αρχίζει παρουσιάζοντας, στο πρώτο του κεφάλαιο, το ιστορικό του ζητήματος (τις σχέσεις του Μητροπολίτου Ειρηνοπόλεως Αρσενίου με την κοινότητα των Κυδωνιών, το ζήτημα της περιουσίας και το ζήτημα του στρατιωτικού φόρου). Έν συνεχεία, αναλύει συστηματικά όλα τα σχετιζόμενα με το θέμα αρχειακά τεκμήρια από τα Ιστορικά Αρχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τα Πατριαρχικά και Συνοδικά Έγγραφα και τις δημοσιεύσεις στον εκκλησιαστικό Τύπο εκείνης της περιόδου (Έκκλησιαστική Αλήθεια), σε χρονολογική σειρά: του 1906 στο δεύτερο Κεφάλαιο, του 1907 στο τρίτο και του 1908 στο τέταρτο. Το πέμπτο Κεφάλαιο πραγματεύεται τα ζητήματα, τα όποια θα έπρεπε να διευκρινιστούν μετά την ανακήρυξη της νέας Μητροπόλεως. Καταλήγοντας, ο συγγραφέας αναφέρει ότι η δημιουργία της νέας Μητροπόλεως Κυδωνιών αποτελούσε μία νίκη του Οικουμενικού Πατριάρχου Ίωακείμ του Γ', ο οποίος είχε ορθώς διακρίνει ότι οι παλαιές μέθοδοι άσκησης ποιμαντικής του Μητροπολίτου Έφέσου Ίωακείμ δεν μπορούσαν να ικανοποιήσουν το ριζοσπαστικό πνεύμα των εήμερούντων πολιτών της περιοχής των Κυδωνιών.

Μητροπολίτης Πισιδίας Ίωβ

Μεγάλου Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Τσέτση, *Σταχυολογήματα περί Πόλης και Φαναρίου*, Αθήνα, 2023.

Τόν π. Γεώργιο Τσέτση, τόν Μ. Πρωτοπρεσβύτερο του Οικουμενικού μας Πατριαρχείου είχα την τιμή να τόν γνωρίσω κατά τὰ φοιτητικά μου χρόνια στη Γενεύη, όπου είχα μεταβεί για έκμάθηση τών γαλλικών· ή άρχοντική μορφή του και ή ευγένειά του όντως με είχαν έντυπωσιάσει. Άνηρ σώφρων και νουνεχής, ύποδειγματικός κληρικός, καλλιερημένος, καλλίφωνος, λογιώτατος, μουσικολογιώτατος. Έν όλίγοις μία ευγενική πεπαιδευμένη κωνσταντινουπολίτικη φυσιογνωμία, σπάνια πλέον στις μέρες μας. Και τó κυριότερο: άφοσιωμένος διαχρονικά στη Μεγάλη Έκκλησία και στον μέγα Προκαθήμενό της Οικουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαίο.

Στὴν ἐποχὴ μας ὄλο καὶ λιγότεροι διαβάζομε βιβλία, δυστυχῶς. Οἱ περισσότεροι ἀρκούμεθα στὸ κινητό, στὰ ἠλεκτρονικὰ βιβλία. Ἀλλὰ αὐτὸ θὰ εἶναι παροδικό, πιστεύω, θὰ ἐπιστρέψει καὶ πάλι τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ στὸ χαρτί, εἰδικὰ ὅταν ὑπάρχουν γοητευτικὰ καὶ συναρπαστικὰ βιβλία, ὅπως τὰ «Σταχυολογήματα περὶ Πόλης καὶ Φαναρίου». Ἡ θαυμάσια αὐτὴ συλλογὴ μελετῶν, ἀρθρῶν καὶ σχολίων διαβάζεται πολὺ εὐχάριστα. Γλαφυρός, ἄλλωστε, ὁ λόγος τοῦ παπα-Γιώργη καὶ πάντα μεστός περιεχομένου. Βαθὺς γνώστης τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔχει μία σφαιρική καὶ ὀλιστική, ἀλλὰ καὶ σὲ βάθος γνώση ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν θεμάτων καὶ τῶν πρωτοβουλιῶν τοῦ Πατριαρχείου μας. Κατορθώνει νὰ μᾶς μεταφέρει μὲ τὴν ἔντεχνη γραφίδα του στὴν Πόλη καὶ στὸ Φανάρι καὶ νὰ μᾶς διδάσκει τὴν μία καὶ μοναδική, τὴν οἰκουμενική ἀλήθεια τοῦ Πατριαρχείου μας.

Θαυμάζει τὴν Πόλη καὶ τὸ Φανάρι καὶ τὸν σεπτὸ Προκαθήμενο του, ἀλλὰ καὶ τὸ χωριὸ του, τὸ Πικρίδιο. Στὸ ἔργο του δὲν ἀναφέρεται μόνο στὸ παρελθόν, δὲν τὸν συνεπαίρνει ἡ γοητεία τοῦ χαμένου καὶ τοῦ νοσταλγικοῦ. Μιλᾷ καὶ γιὰ τὴν πρόσφατη ἱστορία καὶ γιὰ τὸ τώρα καὶ γιὰ τὸ τί μέλλει γενέσθαι. Στὰ συνολικὰ 64 γραπτὰ πού ὑπάρχουν μέσα στὸ βιβλίο, βλέπει κανεὶς τὴν ὀξύνοια τοῦ ἀμερολήπτου ἀνδρὸς καὶ τὴν θεολογικὴ του προσέγγιση σὲ πάρα πολλὰ θέματα, πού ἀπασχολοῦν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν κοινωνία. Καὶ ἐνῶ διαβάζοντας τὸν τίτλο νομίζει κανεὶς ὅτι ἀναφέρεται μόνο στὸ Φανάρι καὶ στὴν Πόλη, ὁ π. Γεώργιος γράφει γιὰ ὄλο τὸν ὀρθόδοξο κόσμο, γιὰ τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Οἰκουμένη, ἀναφέρεται καὶ σὲ πολλὰ ἀκόμη, τὰ ὅποια ὀλίγοι κληρικοὶ προσεγγίζουν.

Ἀναλύει καὶ ζωγραφίζει πραγματικότητες καὶ βιώματα, καταγράφει μὲ μαεστρία τὴν φαναριώτικη ἱστορία, ὅπως τὴν ἔζησε ὁ ἴδιος καὶ τὴν ζεῖ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ συμβάλλει στὴν κατανόηση πολλῶν ἄγνωστων στὸ εὐρὺ κοινὸ ἐκκλησιαστικῶν καὶ μὴ πτυχῶν τῆς σύγχρονης Ἱστορίας. Ἐκφράζει τὴν ἱκανοποίησή του καὶ τὴν χαρὰ του γιὰ τὴν πολυθρησκευτική, πολυεθνὴ καὶ πολυπολιτισμικὴ Πόλη, πού ἄλλωστε εἶναι καὶ ἡ ἔκφραση τῆς Οἰκουμενικῆς διαστάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κάτι τὸ ὁποῖο πολλοὶ δυστυχῶς δὲν τὸ κατανοοῦν. Μιλᾷ γιὰ τὴν διακονία τοῦ Φαναρίου καὶ θαυμάζει τὶς πατριαρχικὲς καὶ ἀρχιερατικὲς μορφές πού πέρασαν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο κατὰ τὸν 20ὸ αἰῶνα

καὶ γράφει γι' αὐτούς. Ἄγνωστες βιογραφικὲς πτυχὲς καὶ πρωτοβουλίες Πατριαρχῶν, ὅπως εἶναι ὁ Ἰωακείμ ὁ Γ', ὁ Φώτιος ὁ Β', ὁ Ἀθηναγόρας, ἔρχονται στὸ φῶς καθότι ὁ π. Γεώργιος ἐρευνᾷ τὶς πηγὲς καὶ ὁ, τι γράφει εἶναι τεκμηριωμένο. Συνδέει τὴν δράση τους μὲ τὸ σήμερα, καταδεικνύοντας ἔτσι τὴν μία καὶ μοναδικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια: ὅτι ἡ Μ. Ἐκκλησία ἦταν καὶ παραμένει ἀνοιχτὴ στὴν Οἰκουμένη καὶ εὐρίσκεται ἐν διαλόγῳ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διαπερνᾷ φυσικὰ ὅλα του τὰ κείμενα ἢ ἐκτίμηση, ὁ σεβασμὸς καὶ ὁ θαυμασμὸς γιὰ τὴν δράση τοῦ νῦν Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου.

Ὁ παπᾶ-Γιῶργης εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀπαντήσῃ σὲ ὅλους καὶ σὲ ὅλα καὶ φυσικὰ πάντα μὲ ἐπιχειρήματα, ὅταν βάλλεται ὁ θεσμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἢ Οἰκουμενικότητά του καὶ ὁ σεπτὸς Προκαθήμενός του. Ὁ ἀναγνώστης διακρίνει ἀμέσως τὸν πλοῦτο τῶν ἐπιχειρημάτων του καὶ τὴν καταδίκη τῆς μονόπλευρης θεωρήσεως τοῦ Φαναρίου καὶ τοῦ πολιτικοῦ πολιτισμοῦ, ἀντιμετωπίζοντας ἔτσι τοὺς οὐκ ὀλίγους κακεντρεχεῖς, ποὺ δὴθεν προβλέπουν καὶ θέλουν ἕνα σκοτεινὸ μέλλον τοῦ Πατριαρχείου μας καὶ τῆς πολιτικῆς Ρωμηοσύνης. Εἶναι κριτικὸς καὶ ἐπικριτικὸς καὶ δικαίως ἀπέναντι σὲ αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἐνῶ γεύτηκαν τὰ νάματα καὶ ἀναχώρησαν ἐξ αὐτῆς, τώρα ἐκ τοῦ μακρόθεν ἐπικρίνουν καὶ κατακρίνουν παρουσιάζοντας μία στρεβλὴ εἰκόνα. Ἀπαντᾷ σὲ ὅλους, ἐπ' οὐδενὶ δέχεται τὶς ὕβρεις καὶ τὶς συκοφαντίες καὶ τὴν ἀχαριστία τῶν εὐεργετηθέντων ὑπὸ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας: «Κίνησαν τὴν πτέρναν κατὰ τοῦ εὐεργέτου», γράφει καὶ συνεχίζει: δὲν ξέρω κατὰ πόσο μποροῦν νὰ πειστοῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι- ὅπως λέει καὶ μία ρῆση τοῦ Πατριάρχου Μαξίμου-«κάποιοι καὶ τίκτουν καὶ παρθενεύουν». Ἀπὸ τὴν ἄλλη: «Κάποιοι αὐτόκλητοι ἀμύντορες τῆς Ὁρθοδοξίας τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου καὶ κάποιοι Γεροντάδες...με ἀντιθετικὲς νοοτροπίες χρησιμοποιοῦνται προκειμένου ἢ ὀρθοδοξία νὰ μὴν προχωρήσῃ σὲ τίποτα», (σελ. 170). Δὲν ἀνέχεται τοὺς συντηρητικὸς κύκλους καὶ ἕνα διαρκὲς ὄχι σὲ ὅλα.

Ἐκφράζει αἰσιοδοξία τόσο γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ὁμογενείας τῆς Πόλης ὅσο καὶ γιὰ τὸ Πατριαρχεῖο, παραλληλίζοντας τὸ σήμερα μὲ ἄλλες, μετὰ τὴν ἄλωση, ἐποχές, ὅπου ἡ φθίνουσα Ρωμαϊκὴ παρουσία ἀνέκαμψε καὶ μεγαλοῦργησε. Ὅλα εἶναι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ.

Σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ κείμενά του διακρίνουμε μαζὶ μὲ τὴν ἐπιστημὸς σὺνῃ του καὶ τὸ πηγαῖο τοῦ χιουῆμορ. Ἀντιμετωπίζοντας μὲ ἐπιχειρη-

ματα τις ἐπικριτικές, συκοφαντικές, με ψευδολογίες και κακολογίες δημοσιεύσεις και ἐπιστολές ἀρχιερέων τινῶν τοῦ ἔξωτερικοῦ ἀποκαλεῖ τὰ κείμενά τους, ἐντὸς εἰσαγωγικῶν, «Φιλιππικούς!» Στῆ δὲ θαυμάσια ὁμιλία του κατὰ τὴν 70ῆ ἐπέτειο τοῦ Συνδέσμου Μουσικοφίλων Πέραν και στὰ μουσικολογικά κείμενά του στὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργο ἔχουμε μία τέλεια μουσικολογική προσέγγιση γιὰ τοὺς τελευταίους πρωτοψάλτες τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας και φυσικά δὲν ἀπουσιάζει τὸ χιούμορ: «Ἐτσι οἱ ἀδαεῖς ψάλται ἐκτελοῦν (δολοφονοῦν) τὴν μελωδία και κάποιοι ἄλλοι φαντάζονται ἑαυτοὺς ὡς διαδόχους τοῦ Κουκουζέλη!».

Εἶναι πάντα εἰλικρινῆς και ὑπὲρ τοῦ διαλόγου: «Ἡ ξύλινη γλῶσσα δὲν ἔχει θέση στὴν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία δέον νὰ κηρύττει ἀλήθεια. Πρέπει νὰ παρουσιάζουμε τὰ πράγματα στοὺς πιστοὺς ὅπως ἔχουν σήμερα και ὄχι με κομπασμοὺς τύπου «Ἡ Ὁρθοδοξία θριαμβεύει» (σελ. 414). Δὲν ἀποφεύγει τὴν αὐτοκριτική, τολμᾷ και μιλᾷ γιὰ τὸ μετέωρο βῆμα τῆς Ὁρθοδοξίας, γιὰ τὴν μετ' ἐμποδίων πορεία τῶν διορθοδόξων και διαχριστιανικῶν σχέσεων, γιὰ νόσο τῆς Ὁρθοδοξίας, κατηγορεῖ τὰ καπετανάτα και τὸ μονόλογο ἀντὶ τὸν διάλογο. Οἱ Ὁρθόδοξοι δὲν διαλέγονται, ἀλλὰ μονολογοῦν, γράφει. Και προσθέτει: «Οἱ Χριστιανοὶ ποὺ ὑποτίθεται ὅτι εἶναι τὸ ἅλας τῆς γῆς, ἐμφανίζονται σκανδαλωδῶς κατακερματισμένοι και ἀνταγωνιστικοὶ και ἐνῶ ἀποτελοῦν τὴν μειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑψηλίου ἀγνοοῦν ἑαυτοὺς και ἀλλήλους» (σελ. 153). Φυσικά, ὄντας βαθὺς γνώστης τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως και ἐνθερμος ὑποστηρικτῆς τοῦ διαλόγου σχολιάζει και ἔχει γνώμη κι ἀποψη γιὰ ἓνα ὀλόκληρο κόσμο. Πιστεύει και ἐπαναλαμβάνει τὸ «ἵνα παντες ἐν ὦσιν», (Κατὰ Ἰωάννην, 17,21). Ἡ νέα πραγματικότητα τῆς Εὐρώπης ἐπιβάλλει γνωριμία με τοὺς Ὁρθοδόξους και μὴ, ὄχι μόνο τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ και ὀλόκληρης τῆς ὑψηλίου. Ἐχει πολλὰ ἀναφορὰς στὴν ταυτότητα τῆς Εὐρώπης, στὸ Εὐρωπαϊκὸ γίγνεσθαι, στὴν θρησκευτικὴ κατάσταση στὴν Ἑσπερία ἀλλὰ και τὴ θέση τοῦ Πατριαρχείου μέσα σὲ αὐτὴν και μέσα στὸν κόσμο. Ἐξαιρετικὴ ἢ ἀνάλυση τοῦ συγγραφέως γιὰ τὴν Χριστιανικὴ ἢ μὴ πορεία τῆς Εὐρώπης, γιὰ τὴν ταυτότητα αὐτῆς και γιὰ τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας στὸ εὐρωπαϊκὸ γίγνεσθαι. Ἐκφράζει τὴν ἀναγκαιότητα τῆς προσαρμογῆς τῆς Ὁρθοδοξίας στὰ νέα δεδομένα τῆς κοσμικῆς Εὐρώπης. Ἡ Χριστιανικὴ Εὐρώπη δὲν ὑφίσταται, τονίζει χαρακτηριστικά και καταλήγει: «ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἀξιῶν τῆς και ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ...εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὴ γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος και τῆς εὐρωπαϊκῆς ταυτότητας» (σελ.25).

Δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ βιβλίο καὶ ἡ συμβολὴ τῆς Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης στὴν Οἰκουμενικὴ κίνηση. «Ἡ Χάλκη ἦταν τὸ θεολογικὸ ἐκεῖνο ἐργαστήριο στὸ ὁποῖο ὄχι μόνον ἐκπονήθηκαν τὰ περὶ οἰκουμενικῆς κινήσεως περιώνυμα κείμενα τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ μορφώθηκαν γενεές ὁλόκληρες κληρικῶν καὶ λαϊκῶν θεολόγων» (σελ. 271).

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ π. Γεωργίου σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς πανορθόδοξες, διαχριστιανικές, διαθρησκευτικὲς συναντήσεις καὶ συνέδρια τῶν τελευταίων πενήντα ἐτῶν, τὸ κοσμοπολίτικο καὶ πολιτικὸ του πνεῦμα εἶναι σαφῶς κατὰ τῆς μισαλλοδοξίας, ἐκφράζει πάντα καινοτόμες ἀπόψεις: «Οἱ παγκόσμιες συνθήκες ἄλλαξαν ριζικὰ καὶ ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ υἱοθετήσουμε νέες μεθόδους προσεγγίσεως» (σελ. 170). «Ἡ Ἐκκλησία ἦταν τὸ πνευματικὸ καὶ πολιτιστικὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο ἐκφραζόταν ἡ ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ συνείδηση τοῦ Ρωμιοῦ...Οἱ Κοινότητες ὑπῆρχαν καὶ δροῦσαν πάντοτε σὲ συνάφεια πρὸς τὴν Ἐκκλησία, σὲ σχέση πρὸς τὸν Ἱερό Ναό» (σελ. 36).

Ναὶ μὲν «ἡ Ὁρθοδοξία κινδυνεύει ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἰδίους» (σελ. 403), ἀλλὰ «Ὁρθόδοξος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ βιώνει τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας του, ποὺ τρέφεται ἀπὸ αὐτὰ καὶ ρυθμίζει τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ του συμπεριφορὰ σύμφωνα μὲ τὸ θεόδοτο μῆνυμα τοῦ Εὐαγγελίου». «Οἱ Ὁρθόδοξοι νὰ μιλοῦν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ» (σελ. 394). Ὁ π. Τσέτσης εἶναι ὑπὲρ τῆς λειτουργικῆς ἐπιμόρφωσης τῶν πιστῶν, ὑπὲρ τῆς λειτουργικῆς ἀναγέννησης, ἀλλὰ αὐτὸ κατὰ τὴ γνώμη του νὰ γίνῃ μὲ τὴν δέουσα προσοχή.

Ὁ σοφὸς κληρικός, Πολίτης, κοσμοπολίτης καὶ διανοούμενος θεολόγος παπᾶ-Γιώργης ἀνανεώνει διαρκῶς τὴν σκέψη του.

Τὸ ἔργο τοῦ πολυσχιδοῦς αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι μιὰ ὄση ἐλευθερίας τοῦ νοῦς στὴν ἔρημο τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. Τοῦ εὐχομαί ὑγεία καὶ κάθε καλό, ἐπικαλούμενος τὶς εὐλογίες του.

Δρ Ἀντώνιος Χατζόπουλος

ISSN ****-****

